

«ΕΙΜΑΣΤΕ
ΑΚΡΙΤΕΣ
ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ
ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

ΔΑΥΛΟΣ

ΔΡΧ. 1200

Η ΕΠΑΙΣΧΥΝΤΗ ΗΤΤΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΥΣ ΤΟ 1897

Ἡ προχριστιανική Θεσσαλονίκη

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα
105 58 Αθήνα.
Τηλέφωνα: 3223957, 9841655.
Τηλεμοιότυπος: 3314997.

Τα Γραφεία του «Δ» λειτουργούν
πρωινές ώρες 9.30 - 13.30
καθημερινά (και Σάββατο).

Ίδρυτής-Ίδιοκτήτης-
Εκδότης-Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΔΑΜΠΡΟΥ
Αχιλλέως - Μουσών 51
Παλαιό Φάληρο.

Φωτοστοιχειοθεσία - Ατελιέ:
PRESS LINE
Μάγερ 11, Αθήνα, τηλ.: 5221792.
Εκτυπώσεις:
Π. ΚΟΚΚΑΛΗΣ
Βιβλιοδεσία:
Κ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΟΣ

- Τιμή αντιτύπου: 1.200 δρχ.
- Δωδεκάμηνη συνδρομή: 12.000 δρχ.
- Οργανισμών κ.λπ.: 18.000 δρχ.
- Φοιτητών: 8.000 δρχ.
- Έξωτερικοί: 65 δολλ. ΗΠΑ.
- Η συνδρομή καταβάλλεται
κατά την έγγραφη.
- Η συνδρομή ανανεώνεται
αυτόματως μετά την λήξη του
12μήνου. Διακοπή της συνδρομής
γίνεται μόνον κατόπιν
τηλεφωνήματος του ενδιαφερομένου.

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ

Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

Όλες οι συνεργασίες και τα
ταχυδρομικά εμβάσματα στη διεύθυνση:
ΔΗΜ. Ι. ΔΑΜΠΡΟΥ, Μουσών 51
175 62, Π. Φάληρο, Αθήνα.

Παρακαλούνται οι συνδρομητές
που αλλάζουν διεύθυνση, να το
γνωστοποιούν στο περιοδικό.

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση
κειμένων του «Δ», με την προϋ-
πόθεση ότι θα αναφέρεται ρητώς
η πηγή τους.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 11504:

Η άλλη λουχία Χθές-Αύριο

Δ.Ι.Λ.

ΣΕΛΙΣ 11505:

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Ι. ΑΝΕΜΟΓΙΑΝΝΗΣ, Ε. ΦΡΑΓΚΙΑΔΑΚΗΣ, Θ.
ΚΟΥΛΙΤΣΟΣ, ΒΛΑΣΣΗΣ ΡΑΣΣΙΑΣ, Α.
ΔΙΟΣΚΟΥΡΟΣ, Ε. ΜΠΑΛΟΥΡΔΗΣ, Ν. ΝΙΝΑΣ - Γ.
ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ, «ΠΡΩΤΗ ΕΛΛΗΝΟ-ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ
ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ».

ΣΕΛΙΣ 11513:

Ο έγγενής ανθελληνισμός του Έξονσιασμού

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ

ΣΕΛΙΣ 11517:

Συνέντευξη του σκηνοθέτη Γ. Σμαραγδή

ΠΑΝ. Α. ΚΟΥΒΑΛΑΚΗΣ

ΣΕΛΙΣ 11526:

Δύο νέοι μυκηναϊκοί τάφοι στην Άττική

ΜΑΡΙΟΣ ΜΑΜΑΝΕΑΣ

ΣΕΛΙΣ 11529:

Ο έκπληκτικός συμβολισμός των έξωτερικών
αρχιτεκτονικών στοιχείων Θόλου Έπιδαύρου

ΑΛΤΑΝΗ

ΣΕΛΙΣ 11541:

Από μία επίσκεψη στο Γιουνκατάν, την «Ελλάδα του
Νέου Κόσμου»

Κ.Χ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΣΕΛΙΣ 11545:

Ο δόλος στην «Παλαιά Διαθήκη»

Ε. ΑΤΤΑΒΥΡΙΟΣ

ΣΕΛΙΣ 11545:

Η φαντασία εις την ύπηρεσίαν της θρησκείας

Κ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΣΕΛΙΣ 11546:

Η αυτοκτονία της διανοήσεως

ΜΑΡΙΟΣ ΜΑΜΑΝΕΑΣ

ΣΕΛΙΣ 11561:

Η δόξιν θυσία της Πολυξένης

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΤΣΑΛΗΣ

ΣΕΛΙΣ 11565:

Η προχριστιανική Θεσσαλονίκη

Γ.-Μ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

ΣΕΛΙΣ 11569:

1897: Η μεγάλη ταπείνωση· μία άδικη άλλ' επαίσχυντη
ήττα

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΥΚΟΒΙΣΤΑΣ

ΣΕΛΙΣ 11576:

Πολύπληρη επίδραση της Έλληνικής Φιλοσοφίας
στη Σικελική ποιητική Σχολή του Παλέρμου

ΣΩΤΗΡΗΣ ΜΠΕΚΑΚΟΣ

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

Ο ΚΑΛΑΘΟΣ ΤΩΝ ΑΧΡΗΣΤΩΝ: σελ. 11516 • ΟΙ
ΓΕΝΝΗΤΟΡΕΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ:
σελ. 11527 • ΕΘΝΙΚΑ: σελ. 11539 • ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ
ΑΔΗΡΙΑ: σελ. 11547 • Ο ΑΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ: σελ. 11558 •
Η ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΡΟΠΑΤΟΡΩΝ
ΗΜΩΝ: σελ. 11559 • Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΛΕΩΝ: σελ. 11576.

Ἡ ἀλληλουχία Χθές – Αὔριο

Ἡ (ἀληθινή) Ἱστορία (μὲ τὴν εὐρεῖα ἔννοια τοῦ ὅρου: τὸ Χθές τοῦ Ἀνθρώπου ἀλλὰ καὶ τὸ Χθές τῆς Φύσεως) **ἔγινε**. "Ὅ,τι γίνεται **δὲν ἀπογίνεται**. Δὲν ὑπάρχει καμμία δύναμη, οὔτε ὁ ἴδιος ὁ «Θεός», ποὺ μπορεῖ νὰ μετατρέψῃ κάτι ποὺ «ἔγινε» σὲ «δὲν ἔγινε». Ἐπομένως ὅ,τι ἔγινε εἶναι ἡ ἀναλλοίωτη, ἡ ἀμάχητη, ἡ ἀπόλυτη πραγματικότητα. Εἶναι τὸ μόνο θέσφατο.

Ἡ πλήρης καὶ πιστὴ γνώση τῆς Ἱστορίας εἶναι ἡ μοναδικὴ ἀπόλυτη γνώση. "Ὅ,τι δὲν ξεχάσθηκε καὶ ἔφθασε σ' ἐμᾶς αὐτούσιο εἶναι ἡ μόνη ἀλήθεια. (Εἶναι τὸ **μῆ - λῆθον** κατὰ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ ἔννοια τῆς ἀλήθειας). Τὰ γενομένα ἐπομένως εἶναι ὁ μοναδικὸς δείκτης τοῦ ἀληθινοῦ, ποὺ ἔχει στὴν διάθεσή του ὁ ἄνθρωπος.

Ἡ ἀπόλυτη ἀλήθεια τοῦ γενομένου δὲν ἀπομονώνεται χρονικὰ μόνο στὸν χρόνον τοῦ παρελθόντος. Ἡ διάκριση Παρελθόν – Παρὸν – Μέλλον εἶναι εὕρημα τῆς ἀνθρώπινης νοητικῆς ἀδυναμίας: δὲν εἶναι ὑπαρκτὴ ἐξ ἀντικειμένου. (Ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ μεταξὺ Παρελθόντος – Μέλλλοντος, τὸ «Παρὸν» εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ καθορισθῇ χρονικὰ – καὶ λογικά. Τὸ «Παρὸν» εἶναι φανταστικὴ σύλληψη, ἐκτὸς χρόνου: κάθε «παροῦσα» στιγμή εἶναι καὶ Χθές καὶ Αὔριο). Τὸ γεγονὸς ἐπεκτείνεται «διὰ φυσικῆς ροῆς» κυριαρχικά καὶ στὸ γενησόμενο ὡς αἰτία καὶ ὡς ἀλληλουχία. Ἐπομένως ἡ πιστὴ γνώση τοῦ γεγονότος εἶναι καὶ ἀσφαλὴς πρόβλεψη τοῦ γενησομένου. Ὁ μοναδικὸς λόγος ποὺ δὲν μποροῦμε, παρὰ μόνο σπάνια, νὰ προβλέψουμε μὲ ἀπόλυτη βεβαιότητα τὸ Αὔριο, εἶναι ἡ ἀτελὴς, ἀναξιόπιστη ἢ ἀλλοιωμένη γνώση τοῦ Χθές.

Συνεπῶς ἡ (ἀληθινή) Ἱστορία τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τῆς Φύσεως εἶναι ὅ,τι πολυτιμώτερο μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Εἶναι αὕτη – καὶ μόνον αὕτη – ποὺ μπορεῖ νὰ τῆς ἐξασφαλίσῃ τὴν δέδαιη γνώση - πρόβλεψη τοῦ Αὔριο. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἡ Ἱστορία εἶναι αὕτη ποὺ δείχνει τὸν **ὑπάρχοντα** ἀνοιχτὸ δρόμο γιὰ τὴν μελλοντικὴ πορεία τοῦ ἀνθρώπου. Τὸν ἀνοιχτὸ δρόμο, ποὺ χαράχθηκε ἀπὸ τὸ θέσφατο Χθές, καὶ δὲν ὑπάρχει καμμία δύναμη ποὺ νὰ μπορῇ νὰ τροποποιήσῃ τὴν ἤδη ὑπάρχουσα χάραξη. Πρόκειται δηλαδὴ γιὰ τὸ ἀπλὸ αἶτημα τῆς Ἐναρμονίσεως τῆς ἀνθρώπινης πορείας μὲ τὴν προβλέψιμη καὶ ἀναπότρεπτη ἐξέλιξη τοῦ Μέλλλοντος. (Γι' αὐτὸ ἡ Ἀρμονία ἦταν κορυφαία θεότης τῆς ἀρχαιοελληνικῆς ἀξιολογίας καὶ πρακτικῆς).

Ἡ ἄγνοια ἢ ἀτελὴς γνώση ἢ ἀλλοίωση τῶν γενομένων ὁδηγεῖ στὴν ἄρνηση τοῦ ζητουμένου τῆς Ἐναρμονίσεως καὶ στὴν θεοποίηση τοῦ φανταστικοῦ ἢ ψευδαισθητικοῦ ζητουμένου τῆς Παρεμβάσεως, δηλαδὴ τῆς σχεδιάσεως ἑνὸς δῆθεν δρόμου τοῦ Μέλλλοντος, ποὺ δὲν ἔχει χαράχθῃ ἀπὸ τὸ Χθές. (Στὴν ἀρχαιοελληνικὴ ἀξιολογία καὶ πρακτικὴ ἡ Παρέμβαση αὕτη ὀνομάζεται «Υἅρις»). Ἡ ἐπικίνδυνη αὕτη ἐκτροπὴ ἀπὸ τὴν «φυσικὴ ροή» εἶναι ἔργο τῶν ιδεολογημάτων, γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ μιλήσουμε στὸ προσεχὲς τεῦχος.

Δ.Ι.Α.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Οί χρονολογίες γεννήσεως καὶ σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ

Κύριε διευθυντά,

Στὸ τεῦχος 184 τοῦ «Δαυλοῦ» ὁ κ. Ε. Ἀτταβύριος ἐρευνᾷ τὸν «Ἱστορικὸ Ἰησοῦ». Μὲ ἀφορμὴ αὐτὴ τὴν ἐρευνα θὰ ἤθελα νὰ καταθέσω στὸ περιοδικὸ τὶς σκέψεις μου.

Ἐπάρχει μὴ μαρτυρία τοῦ Εἰρηναίου γιὰ τὴν ἡλικία τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Εἰρηναῖος γνωρίζουμε, ὅτι ἦταν ἐλληνικῆς καταγωγῆς, πὺ γεννήθηκε γύρω στὸ 140 μ.Χ. Στὴν Σμύρνη, πιθανὴ πατρίδα του, ἦταν μαθητὴς τοῦ γέροντα Πολύκαρπου, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς Ἀποστολικούς Πατέρες. Ὁ καθηγητὴς Παν. Τρεμπέλας μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι «Ἀποστολικοὶ Πατέρες ονομάζονται οἱ πρῶτοι μετὰ τοὺς ἀπόστολους συγγραφεῖς, οἵτινες ἐλθόντες εἰς στενάς προσωπικὰς σχέσεις μετ' αὐτῶν ἐνεκολλώθησαν τὴν διδασκαλίαν των, χρηματίσαντες μαθηταὶ καὶ αὐτόπτοι μάρτυρες αὐτῶν, ὅπως καὶ οὗτοι ὑπῆρξαν μάρτυρες καὶ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου». Ἐτοὶ ὁ Εἰρηναῖος πρέπει νὰ θεωρῆται ἀξιόπιστη πηγὴ στὶς πληροφορίες, πὺ μᾶς δίνει γιὰ τὸν Ἰησοῦ. Μὲ βάση τὶς μαρτυρίες τοῦ διδασκάλου του μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι «ὁ Ἰησοῦς ἦταν πάνω ἀπὸ πενήντα ἔτων, ὅταν ἐδίδασκε» καὶ ὅτι «θανατώθηκε πάνω ἀπὸ τὰ πενήντα του χρόνια, πλησιάζοντας πιά τὸ γῆρας». Ὁ Εἰρηναῖος εἶναι ἴσως ὁ μόνος, πὺ μᾶς λέει τὴν ἀλήθεια γιὰ τὸν Ἰησοῦ, χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ ὑποψιάζεται τὴν σπουδαιότητα τῆς πληροφορίας αὐτῆς. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ Ἐκκλησία ἀργότερα ἀρχισε τὴν προσπάθεια νὰ τὸν μειώσῃ σὰν ἀναξιόπιστο. Ὁ Φώτιος (Μυριόβιβλος 120) παρατηρεῖ, ὅτι στὰ συγγράμματα τοῦ Εἰρηναίου «ἡ τῆς κατὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ δόγματα ἀληθείας ἀκριβεία νόθοις λογισμοῖς κιδηλεύεται». Καὶ στὴν ἐκδοσὴ τῆς Ἀποστο-

λικῆς Διακονίας «Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων» (τόμος πέμπτος, 1955) διαδίδουμε: «Τοιοῦτοι νόθοι λογισμοὶ προφανῶς θεωροῦνται ὑπὸ τοῦ Φωτίου... καὶ ἡ γνώμη ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔζησε 50 ἔτη ἐπὶ τῆς γῆς».

Ἐπομένως, ἂν ὁ Ἰησοῦς εἶχε γεννηθῇ τὸ 2 π.Χ., τότε σύμφωνα μὲ τὴν πληροφορία τοῦ Εἰρηναίου ἡ σταύρωση θὰ πρέπει νὰ τοποθετηθῇ μετὰ τὸ 52 μ.Χ. Ἀπὸ τὶς πληροφορίες πὺ ἔχουμε αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο νὰ συνέδῃ. Ἀρα ἡ γέννηση τοῦ Ἰησοῦ θὰ πρέπει νὰ τοποθετηθῇ ἀρκετὰ χρόνια πρὶν. Κατὰ τὸν Ρόμπερτ Ἀμπελαῖν («Ἰησοῦς», ἐκδόσεις Σμυρنيώτη) θὰ πρέπει νὰ εἶχε γεννηθῇ γύρω στὸ 16 ἢ 17 π.Χ.. Ἀν αὐτὴ ἡ χρονικὴ περίοδος εἶναι ἀληθινὴ καὶ ἐπειδὴ συμπίπτει μὲ τὸ ξαναχτίσιμο τοῦ Ναοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τὸν Ἡρώδη (19 π.Χ.), ὑπάρχει ἡ ὑπόψια ὅτι γιὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ Ἐκκλησία ἀργότερα ταύτισε τὸν Ἰησοῦ μὲ τὸν «Ναό».

Τώρα γιὰ τὴν χρονίᾳ πὺ σταυρώθηκε ὁ Ἰησοῦς ὁ Ρ. Ἀμπελαῖν («Γολγοθᾶς», ἐκδ. Σμυρنيώτη) ἰσχυρίζεται, ὅτι πρέπει νὰ ἐγινε τὸ 35 μ.Χ. Κι αὐτὸ τὸ στηρίζει ὡς ἑξῆς: «Ἐπάρχει ἓνας νόμος στὴν ἀστρονομία, πὺ ὀνομάζεται «Κύκλος τοῦ Μέτωνα» ἀπὸ τ' ὄνομα τοῦ Ἀθηναίου ἀστρονόμου, πὺ τὸν ἀνακάλυψε τὸ 433 π.Χ. Ὁ νόμος αὐτὸς λέει, πὺς κάθε δέκα ἐννία χρόνια ἡ Σελήνη, ἐπανερχεται στὴν ἴδια γωνιακὴ σχέση τῆς μὲ τὸν Ἥλιο, τὴν ἴδια περίπου ὥρα καὶ στὴν ἴδια ζωδιακὴ θέση. Οἱ ἀστρονόμοι ὀνομάζουν τὸ φαινόμενο αὐτὸ «σεληνιακὸ κύκλο». Μὲ βάση τὶς σεληνιακὰς νεομηνίας τὸ ὅτι τὸ 30 μ.Χ. τὸ Πάσχα ἀρχισε στὶς 7 Ἀπριλίον, μὴ Παρασκευὴ εἶναι λάθος. Ἡ νεομηνία συνέδῃ στὶς 29 Μαρτίου καὶ τὸ Πάσχα τὴν Τετάρτη 12 Ἀπριλίον. Ἐνῶ τὸ 35 μ.Χ. ἡ νεομη-

νία τοῦ Νισάν συνέθη στίς 2 Ἀπριλίου καί ἡ πανσέληνος στίς 16 Ἀπριλίου, μέρα Σάββατο. Ἀλλά, ἐπειδὴ σύμφωνα μέ τήν Ἰουδαϊκή συνήθεια ἡ μέρα ἄρχιζε τὸ ἀπόγευμα (ἄρχιζε πάντοτε μέ τήν δύση τοῦ Ἡλίου), ὁ Ἰησοῦς πέθανε τήν Παρασκευή, δηλαδή στίς 15 Ἀπριλίου».

Αὐτὰ γράφει ὁ Ρ. Ἀμπελαίν. Ἐπειδὴ ξέρω, ὅτι στοὶ περιοδικὸ συνεργάζονται ἐπι-

στήμονες, πού θὰ μπορούσαν νὰ ἀσχοληθοῦν πραγματικά μέ τὸ θέμα γιὰ τίς σεληνιακές νεομηνίες, καλὸ θὰ ἦταν νὰ ὑπάρξῃ μία ἐπιστημονικὴ μελέτη γιὰ τήν χρονολόγηση τῶν γεγονότων τῆς σταύρωσης τοῦ Ἰησοῦ.

Εὐχαριστῶ γιὰ τὴν φιλοξενία

Μέ ἐκτίμηση

Ἰωάννης Ἀνεμογιάννης

Ἀχαρνά

Ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα καὶ οἱ ὑπερφυσικὲς πράξεις

Κύριοι,

Δὲν εἶμαι ἀναγνώστης τοῦ περιοδικοῦ σας, ἀλλὰ τυχαῖα διάβασα τὸ ἄρθρο σας «Ὁ Ἱστορικός Ἰησοῦς» (τεῦχος 184), τὸ ὁποῖο παρουσιάζει τὸν Ἰησοῦ σάν ἓνα πολιτικὸ πρόσωπο, πού ὁραματιζόταν καὶ ἐνεργοῦσε γιὰ τὴν ἀπεξάρτηση τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπὸ τὴν Ρωμαϊκὴ κυριαρχία. Ἄν θέλετε νὰ ἔχετε αὐτὴν τὴν ἀποψη εἶναι φυσικὰ δικαίωμά σας. Ὅμως ὁ Ἰησοῦς (Αὐτὸν τὸν ὁποῖο ἐγὼ δέχομαι γιὰ τὸν ὄντως ὑπάρχοντα Θεὸ καὶ πιστεύω σὲ Αὐτὸν) παρουσιάζεται μέσα ἀπὸ τὰ εὐαγγέλια ὡς ἓνα ὑπερφυσικὸ πρόσωπο. Παντοῦ μέσα στὰ εὐαγγέλια κυριαρχεῖ αὐτὸ τὸ στοιχεῖο, δηλ. τὸ ὑπερφυσικὸ, σὲ σημεῖο πού, ἂν θὰ ἤθελε κάποιος νὰ τὸ ἀφαιρέσῃ, δὲν θὰ ἔμενε καὶ τίποτα ἀπὸ τὰ εὐαγγέλια.

Θαύματα, θαύματα, θαύματα, πρόκληση γιὰ τὴν ἀνθρώπινη λογικὴ, πρόκληση γιὰ τὸν ἴδιο τὸν κόσμον, ὅπως τὸν γνωρίζουμε. Πρόκληση, ἀλλὰ καὶ πρόσκληση μαζὶ γιὰ ἓναν ἀπὸ ἐμᾶς χωριστά. Παντοῦ κυριαρχοῦν ἰάσεις, ἀναστάσεις, ὑπερφυσικά γεγονότα, καὶ αὐτὰ σάν ἓνα δοκιμαστικὸ δεῖγμα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, πού ὁ Ἰησοῦς εὐαγγελιζόταν. Καὶ ὄχι μόνο. «Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἐστὶν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου». «Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ὑμῶν ἐστὶ». «Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; Σὺ ρήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις» (λέγει ὁ Πέτρος). Εἶναι ὠρισμένες φράσεις, πού μοῦ ἔρχονται στοὶ μυαλοὶ αὐτὴν τὴν στιγμή.

Ἡ ἴδια ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ, πού ἀφορᾷ στοὶ πρακτεὸ τοῦ ἀνθρώπου (ὄχι

στοὶ δογματικὸ) εἶναι πραγματικά ἐλάχιστη, διότι ἤδη περιλαμβάνεται μέσα στὴν Π. Διαθήκη, ἂν καὶ ὄχι ἐπαρκῶς ἀνεπτυγμένη, ἀλλὰ πάντως περιλαμβάνεται. «Οὐκ ἦλθον καταλύσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας ἀλλὰ πληρῶσαι», διευκρινίζει ὁ Ἰησοῦς. Καὶ αὐτὲς οἱ συμπληρώσεις συρράπονται μέσῳ τοῦ ὑπερφυσικοῦ, μέσῳ τοῦ θαύματος, γιὰτὶ χωρὶς ἀπὸ αὐτὸ χάνουν κάθε ὑπόσταση καὶ ἐγκυρότητα [...]

Δὲν θέλω νὰ εἰσέλθω στὴν κυρίως διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο εἶναι ἀδύνατον σὲ ἔμένα προσωπικά νὰ τὸ κάνω, ἀλλὰ καὶ γιὰ λόγους ἀναρμοδιότητος. Ἀλλωστε ὑπάρχουν καὶ οἱ τεχνικοὶ λόγοι π.χ. χῶρος στοὶ περιοδικὸ κ.λπ. Οὐτὲ ἐπίσης θὰ ἤθελα νὰ θεολογήσω μέ αὐτὰ πού ἔγραψα, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ ὡς ἓνα βαθμὸ τοῦλάχιστον νὰ μὴν τὸ κάνῃ κάποιος, διότι εἶναι ἡ φύση τοῦ θέματος τέτοια. Ἐκεῖνο ὅμως πού θὰ ἤθελα νὰ υπογραμμίσω σάν οὐσία, εἶναι ὅτι ὁλόκληρη ἡ δυναμικὴ τῶν εὐαγγελίων πηγάζει μέσα ἀπὸ τὸ ὑπερφυσικὸ καὶ ἀνακινῶνται μέσα σὲ αὐτό. Διαφορετικὰ τὰ νοήματα καὶ οἱ διδασκαλίες εἶναι μάταια. «Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγγέγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν», λέγει ὁ Παῦλος. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ἦρθε νὰ λογικοποιήσῃ τὸν Θεό, δὲν ἦρθε νὰ μειώσῃ τὸ χάσμα ἀνάμεσα στὸν Θεὸ καὶ τὸν ἀνθρώπον. Ἦρθε νὰ καταδείξῃ αὐτὸ τὸ χάσμα καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὸν ἑαυτὸν του (μέ τὸ πάθος του καὶ τὴν Ἀνάστασή του) σάν μόνη γέφυρα αὐτοῦ τοῦ χάσματος μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου. Νὰ γνωστοποιήσῃ τὴν ὑπερφυσικὴ δρᾶ-

ση και ενέργεια του Θεού πάνω στον κόσμο και να αποτελέσει σκάνδαλο, έτσι που άλλοι να τον αποδοκιμάζουν και άλλοι να τον τοποθετούν θεμέλιο στην ζωή τους. «Οὐκ ἐν σεσοφισμένοις μύθοις», όχι με σοφές θεωρίες σὰς γνώρισα τὸν Χριστό, λέγει ὁ Παῦλος, καὶ αὐτὸ ἐγινε γιὰ νὰ μὴ «κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Κυρίου», δηλαδή νὰ μὴ λογικοποιηθῇ καὶ ἔτσι νὰ παραθεωρηθῇ τὸ μυστήριον, ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν σταύρωση τοῦ Κυρίου.

Ἔτσι γιὰ τοὺς Ἰουδαίους ὁ Ἰησοῦς – μέσα στὸν μονοθεϊσμό τους ἕνας «δεύτερος» θεός, καὶ μάλιστα ποὺ ὑποφέρει – ἀποτε-

λεῖ «Ἰουδαίους μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρία». Γιὰ δὲ τοὺς ἐθνικούς, ποὺ ἀποδέχονταν τὴν κυριαρχία τοῦ λογικοῦ καὶ τῆς ἐπιστήμης, ὁ ὑπερφυσικὸς Ἰησοῦς ἀποτελεῖ μία ἀνοησία. Ὅτι καὶ νὰ ἀποτελῇ γιὰ τὸν καθένα, ὁ πραγματικὰ ἱστορικὸς Ἰησοῦς εἶναι ὁ ὑπερφυσικὸς Ἰησοῦς, ὅπως παρουσιάζεται μέσα ἀπὸ τὰ εὐαγγέλια, καὶ ὁ ὁποῖος φωτίζει καὶ προκαλεῖ ἡ ἀπωθεῖ ἐδῶ καὶ 2.000 χρόνια τώρα. Κύριοι, Χριστὸς Ἀνέστη.

Εὐάγγελος Φραγκιαδάκης

Καλοκαιρινοῦ 51, Δραπετσώνα
Πειραιᾶς

Σημείωση «Δαυλοῦ»:

Ἡ ἐπιστήμη τῆς Ἱστορίας ἀσχολεῖται, ὡς γνωστὸν, ἀποκλειστικὰ μὲ τὴν μελέτη τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων. Συνεπῶς ἡ ἔρευνα μὲ τίτλο «Ὁ ἱστορικὸς Ἰησοῦς», στὴν ὁποία ἀναφέρεται ὁ κ. Ε. Φρ., ὡς καθαρῶς ἱστορικὴ καὶ οὐδόλως θεολογικὴ ἢ δογματικὴ θὰ ἀπέβαλλε τὸν ἐπιστημονικὸ - ἱστορικὸ χαρακτήρα της, ἂν ἡσχολεῖτο ἐκτὸς τοῦ ἱστορικοῦ θίου τοῦ Ἰησοῦ καὶ μὲ «ὑπερφυσικά» στοιχεῖα ἢ «υπερανθρώπινες» δραστηριότητες, στὰ ὁποία ἀναφέρεται ὁ ἐπιστολογράφος. Ὑπενθυμίζουμε, ὅτι ὁ «Δαυλός» εἶναι περιοδικὸ ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καὶ οὐδέποτε ἐδημοσίευσε στὰ 16 χρόνια ποὺ κυκλοφορεῖ οὔτε ἕνα θεολογικὸ ἢ δογματικὸ ἄρθρο.

Τὰ ἐρεῖπια ἀρχαίου ναοῦ στὴ Μονὴ Ἀγάθωνος

Κύριε διευθυντά,

Θὰ ἤθελα νὰ σὰς παρακαλέσω, ἐὰν σὰς εἶναι δυνατόν, νὰ μὲ πληροφορήσετε, ἢ Μονὴ Ἀγάθωνος στὴν Ὑπάτη Λαμίας στὰ ἐρεῖπια ποιοῦ ἀρχαίου ναοῦ ἔχει κτισθῇ (ὅπως ἄλλωστε οἱ πλείστες βυζαντινὲς μονές).

Σὲ ἐρώτησή μου στὸ προσωπικὸ τῆς

μονῆς, ἂν γνωρίζουν, ποὺ ἀνήκαν τὰ ἐρεῖπια τοῦ ἀρχαίου ναοῦ, ποὺ ὑπάρχουν στὸν περίβολο, μοῦ ἀπήντησαν, ὅτι δὲν ἀσχολοῦνται μὲ εἰδωλολατρικὰ κατάλοιπα.

Μὲ ἐκτίμησιν
Θ. Κουλίτσος

Ἀθῆνα

Σημείωση «Δαυλοῦ»

Κατὰ τὴν ἀρμόδια Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων δὲν εἶναι γνωστὸ σὲ ποῖο θεὸ ἦταν ἀφιερωμένος ὁ ἀρχαῖος ναός, τοῦ ὁποίου τὰ ἐρεῖπια σώζονται στὴ Μονὴ Ἀγάθωνος. Εἰκάζεται ὅμως, ὅπως μᾶς πληροφόρησε ἡ ἀρχαιολόγος τῆς ἸΓ' Ἐφορείας Προϊστορικῶν καὶ Κλασσικῶν Ἀρχαιοτήτων Βόλου κ. Εὐαγγελία Σκαφιδᾶ, ὅτι πρόκειται γιὰ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς. Ὡς γνωστὸν, πάνω στοὺς ναοὺς τῆς Ἀθηνᾶς συνήθως οἱ Ἕχριστιανοὶ ἵδρυν ἐκκλησίες ἀφιερωμένες στὴν Παναγία, στὴν ὁποία εἶναι ἀφιερωμένη καὶ ἡ Μονὴ Ἀγάθωνος.

Συνεχίζεται το παραμύθι περί ανθρωποθυσιῶν στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα

Κύριε διευθυντά,

Σὰς στέλνω συνημμένα ἓνα δημοσίευμα τῆς ἐφημερίδας «ΤΑ ΝΕΑ» (19-4-97), τὸ ὁποῖο μὲ ἀφορμὴ τάχα τὴν ἐλληνόγλωσση ἐκδοσὴ τοῦ βιβλίου «*Μυκηναϊκὸς Κόσμος*» τοῦ ἀγγλου καθηγητῆ Τζὼν Τσάντγουηκ ὑπαινίσσεται... ἀνθρωποθυσίες (!!) τῶν Μυκηναίων Ἑλλήνων.

Ἔστειλα ἤδη ἐπιστολὴ στὴν ὡς ἄνω ἐφημερίδα (δίχως βεβαίως νὰ τρέφω τὴν ψευδαίσθησιν, ὅτι θὰ δημοσιευθῇ ἡ ἀπατηθῇ), μὲ τὴν ὁποία δήλωσα στὴ συντάκτρια, ὅτι «...θεωρῶ τὸ ἐν λόγῳ δημοσίευμα ὅχι τυχαῖο ἀτόπημα ἀλλὰ ἐμφανῶς ἐντασσόμενο στὴν γενικευμένη ἐπίθεσιν, ποὺ δέχεται τὰ τελευταῖα χρόνια ὁ ἐλληνικὸς ἐθνισμὸς ἀπὸ τὸ διπλόμορφο (βυζαντιόδουλο καὶ ιουδαϊόδουλο) πολιτικο-οικονομικο-θρησκευτικὸ κατεστημένο τοῦ τόπου “μας”, ἀλλὰ πολὺ θὰ ἤθελα ὥστος νὰ δῶ νὰ διαψεύδωμαι μὲ ἀπὸ ἐδῶ καὶ στὸ ἐξῆς πιὸ ἔγκυρη καὶ ἐθνικὰ συνειδητὴ τοποθέτησιν τοὺς πάνω στὰ ἀνάλογα ζητήματα».

Ἄν πάντως ὁ γηραιὸς κ. Τσάντγουηκ καὶ ὅλοι ὅσοι προτίθενται ν' ἀναμασοῦν τὴν αὐθαίρετη ἀποψὴ τοῦ θέλου νὰ «βλέπουν» ἀνθρώπινα σφάγια πίσω ἀπὸ τὴ λέ-

ξη *ro-ge-na*, αὐτὸ εἶναι δικό τους πνευματικὸ καὶ ψυχολογικὸ πρόβλημα καθὼς, ὑποθέτω, καὶ παντὸς ὁμοδόξου των. Ἐγὼ πάντως ὡς Ἑλληνας ἐθνικὸς καὶ ἐπίσης συγγραφέας 5 βιβλίων ἐξειδικευμένων πάνω στὸ καθημερινὸ ἔθος καὶ τὴν εὐρύτερη κοσμοαντίληψιν τῶν προγόνων μου, ἐπιμένω νὰ ἔχω ἐντελῶς διαφορετικὴ εἰκόνα γιὰ τὸν πατρῷο πολιτισμὸ (τῆς Μυκηναϊκῆς φάσεώς του συμπεριλαμβανομένης): Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ γραφὴ ὑπῆρχαν πολὺ πρὶν τὸν 20ὸ καὶ 16ὸ ἀντιστοίχως αἰῶνα, ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ γηραιὸς καθηγητῆς, ἐνῶ ἡ κατάργησις τῶν ἀνθρωποθυσιῶν ἀπετέλεσε, ὡς γνωστὸν, τὸ σπουδαιότερο ἐκπολιτιστικὸ ἐπίτευγμα τῆς πατρῴας Ὀλυμπίας λατρείας, ἡ ὁποία ἐπικρατοῦσε ἤδη ἀπὸ τὸν καιρὸ, ποὺ αὐτοὶ παρουσιάζουν τοὺς Ἑλληνες ὡς τάχα ἀνθρωποθύτες. Ἡ ἐπίκλησις «Ὀλύμπιος» (*u-gu-ra-ja*) ἔχει ἀναγνωσθῇ καὶ στὴν Γραμμικὴ Γραφὴ Β.

Αὐτὰ τὰ ὀλίγα. Ἀπὸ ἓνα σημεῖο καὶ μετὰ οἱ φανατικὰ ἐμμένοντες στὸ νὰ μὴν ἐπιθυμοῦν νὰ καταλάβουν, εἶναι ἄξιοι τῆς καταστάσεώς τους, ἀλλὰ καὶ τῆς φυλετικῆς ψυχῆς, στὴν ὁποία ἀνήκουν.

Βλάσιος Γ. Ρασσιᾶς

11810 Ἀθήναι

Σημείωσις «Δανλοῦ»

Ἀποδείξεις ὅτι τὰ κατὰ καιροὺς δημοσιευόμενα περὶ ἀνθρωποθυσιῶν στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα εἶναι κατασκευασμένα καὶ ψευδῇ βλέπε στὸν «Δ», τεύχη 162, 164-165, 168 καθὼς καὶ στὸ παρὸν τεύχος (σελ. 11561).

Ἡ «ἐτήσια» ἐβραϊκὴ προπαγάνδα τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδας

Κύριε Λάμπρου,

Κατὰ τὴν Ἑβδομάδα τῶν Παθῶν (ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάδα) τοῦ Πάσχα παίχτηκαν σὲ ὅλα τὰ τηλεοπτικὰ κανάλια, κρατικὰ καὶ ἰδιωτικὰ, πάμπολλες ταινίες, οἱ ὁποῖες

εἶχαν ὡς θέμα τοὺς κάποιο ἀπὸ τὰ ἐπεισόδια τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὅλες αὐτὲς οἱ ταινίες ἦσαν παραγωγὲς τοῦ Χόλλυγουντ, τὸ ὁποῖο ὡς κινηματογραφικὴ βιομηχανία βρίσκεται, ὡς γνωστὸν, ὁλοκλη-

ρωτικά στα χέρια των Έβραίων. Αυτό είναι και ο λόγος, για τον οποίο μέσα από τούτες τις ταινίες γίνεται ανοιχτή κι άγρια προπαγάνδα του Έβραϊσμού και Σιωνισμού. Νά σκεφθίτε, ότι ή γνωστή μας (από την στήλη «*Η Πινακοθήκη των Αγίων Προπατόρων Ημών*» του πρόσφατου «*Δαυλού*») Έσθήρ ακούστηκε ως θεατρικό έργο απ' το κρατικό ραδιόφωνο, παίχτηκε και ως ταινία στην τηλεόραση... Από την μικρή όθονη παρήλασαν όλοι οι βασιλείς και προφήτες του Ισραήλ και είδαμε ξανά και ξανά (και... χολλυγουντιανά) τά... θεάρεστα έργα αυτών - των Αγίων προπατόρων ήμων δεδαίως. Συχνά είχα την περιεργή αίσθηση, ότι δεν εύρισκόμουν στην Ελλάδα αλλά κάπου στην Ιουδαία, παράλληλα όμως έκανα και κάποιες πικρές διαπιστώσεις. Μέσα σέ όλον αυτόν τον ποταμό προπαγάνδας δεν

ύπηρχε τίποτα τὸ ἑλληνικό, τίποτα πὸν νὰ ἔχη κάποια σχέση μὲ τὸν λαό, πὸν ἀσπάζτηκε τὸν προπαγανδιζόμενο Έβραϊσμό, τίποτα πὸν νὰ θυμίζει κάπως τὴν Ἱστορία μας. Διότι, πὼς νὰ τὸ κάνουμε, ὑπῆρξαν καὶ οἱ Ἕλληνες κάποτε ἐδῶ καὶ στήν Ἀνατολή... Τίποτα. Σέ ὅλη αὐτὴ τὴν θύελλα προπαγάνδας ὑπῆρχαν πάντοτε καὶ μονάχα οἱ Έβραῖοι καὶ ἡ «ὑψηλὴ ἀποστολή» τους νὰ σώσουν τὸν Κόσμο σὸ ὄνομα τοῦ Γιαχβέ τους. Ἀλλὰ ἐδῶ γεννιέται τὸ ἀπλὸ καὶ ἀμείλικτο ἐρώτημα: Πὼς γίνεται, Ἕλληνες ὄντες ἐμεῖς, νὰ ἔχουμε θρησκεία, ἡ ὁποία δὲν ἀναφέρει τίποτα τὸ ἑλληνικό; Εἶμαι ἀφελής; Ἄν ναι, συγχωρέστε με... [...].

Μετά τιμῆς
Ἀγνήνωρ Διόσκουρος
Ζέα, Πειραιεύς

Ἀποσιωποῦν τὸ ἔργο τοῦ Α. Πουλιανοῦ στὰ Πετραλῶνα

Ἀγαπητέ κ. Λάμπρου,

Γνωρίζοντας πὼς ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος σας σὸ περιοδικό μας εἶναι πολύτιμος, θὰ προσπαθίσω μὲ λίγα λόγια νὰ ἐκφράσω τὴν διαμαρτυρία μου ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγανάκτησή μου γιὰ τὰ τεκταινόμενα μέσφ των δῆθεν ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων των κρατικῶν διαύλων τῆς τηλεοράσεως. Καὶ ἐξηγοῦμαι:

Παρακολουθώντας τὴν 8η παρελθόντος Ἀπριλίου τὸν κρατικὸ δίαυλο ET 3 τῆς Θεσσαλονίκης εἶδα μίαν ἐκπομπή, ἡ ὁποία μεταξὺ των ἄλλων ἀνεφέρετο καὶ σὸ σπῆλαιο των Πετραλῶνων. Ἐπεξηγητὴς ἦταν ὁ κ. Γεώργιος Κουφός, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ἀνέφερε πολλὰ ὁ καθηγητὴς γιὰ τὸν ποιμένα, πὸν ἔκανε τὴν ἀνακάλυψη τοῦ σπηλαίου, πὼς ἔτρεξε ὅλο τὸ χωριό, μήπως βροῦν νερό καὶ ἄλλα παρόμοια. Περίμενα ἕως τὸ τέλος τῆς ἀφήγησής του νὰ ἀναφέρῃ, ποιὸς ἐρευνῆσε ἐπιστημονικὰ τὸ σπῆλαιο, ἀλλὰ ματαί-

ως. Οὔτε μία λέξη γιὰ τὸν διαπρεπῆ ἀνθρωπολόγο καθηγητὴ κ. Ἀρη Πουλιανό, πὸν ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια ἐρευνας σὸ σπῆλαιο αὐτὸ τὸ ἔκανε γνωστὸ σέ ὅλο τὸν κόσμο (καθὼς ἄλλωστε καὶ τὴν Τρίγλια τῆς Μακεδονίας πρόσφατα: δέλεπε ἐφημερίδες καὶ συνέντευξή του σὸν «*Δαυλό*», τεῦχος 181, σελὶς 11033). Μὰ οὔτε μίαν λέξη νὰ μὴν ἀναφέρουν γιὰ τὸν Πουλιανό; Ἄν ἡ ἐρευνα εἶχε πραγματοποιηθῇ ἀπὸ ἄλλοδαπὸ ἐπιστήμονα, ἄραγε θὰ τὸν ἀνέφερε ὁ καθηγητὴς; Ἡ, ἐὰν ὁ κ. Πουλιανὸς ἔλεγε, πὼς ὁ ἀρχάνθρωπος των Πετραλῶνων ἦτο τὸ πολὺ 20.000 ἐτῶν, δηλαδὴ μικροτέρα «ἡλικίας» των Ἀφρικανῶν τοιούτων, θὰ τὸν ἐβγάσαν σὸ «*γυαλί*»; Κλείνοντας τὴν ἐπιστολή μου, κ. διευθυντά, εὐχομαι ὑγεία καὶ κουράγιο σέ ἐσὰς καὶ στοὺς συνεργάτες σας γιὰ τὸ καλὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Μετά τιμῆς
Εὐάγγελος Μπαλούρδης
Μηχανικὸς Ε.Ν.
Πειραιᾶς

Ἡ χρονολόγηση τῶν Τρωικῶν καὶ τῆς Ἀργοναυτικῆς Ἐκστρατείας

Ἀξιότιμε κ. Λάμπρου,

Ἐκφράζω τὴν εὐγνωμοσύνη μου γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ περιοδικοῦ σας. Ἡ ποικιλία τῶν θεμάτων ἀλλὰ κυρίως ὁ πρωτότυπος τρόπος ἐρεύνης τῆς ἱστορίας (μὴ συμβατική ἱστορία, ἀκόμη καὶ πρόσφατη) μὲ ἔχουν συναρπάσει. Ἰδιαιτέρως ἡ ἀνάδειξη ἐνὸς μεγαλειώδους ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ στὸ ἀπώτατον παρελθόν, αὐτὸ ποὺ ὀνομάζουν «προϊστορία»!

Αἰτία συγγραφῆς αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς εἶναι ἡ ἀπορία, ποὺ μοῦ δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Γ. Γεωργαλᾶ στὸ τεῦχος 181 μὲ θέμα τὴν χρονολόγηση τῆς «Ἀργοναυτικῆς Ἐκστρατείας». Σύμφωνα μὲ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ κ. Γεωργαλᾶ τὸ γεγονός αὐτὸ τῆς ἐκστρατείας τῶν Ἀργοναυτῶν συμπίπτει χρονολογικῶς μὲ τὴν ἐκρηξὴ τοῦ ἡφαιστείου τῆς Θήρας τὸ 1655 π.Χ. Αὐτὴ ἡ ἀποψη ὄντως συμπίπτει μὲ τὴν ἀποψη τοῦ ἀστρονόμου Κ. Χασάπη, ὁ ὁποῖος ὑπελόγισε, πὼς ὁ Ὀρφεύς, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε Ἀργοναύτης, ἔζησε περὶ τὸ 1600 π.Χ.

Ὁφείλω νὰ ὁμολογήσω, πὼς μοῦ ἔκανε ἐντύπωση ἡ σχετικῶς πρόσφατη χρονολόγηση, καί ποὺ ἀντιτίθεται (μᾶς εἶχατε συνηθίσει σὲ χρονολογίες πολὺ ἀρχαιότερες) σὲ πρόσφατα ἄρθρα δημοσιευθέντα στὸν «Δαυλόν», ὡρισμένα μάλιστα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν κ. Γεωργαλᾶ, τὰ ὁποῖα ἔστρεφαν τὴν ἐλληνικὴ ἱστορία, μὲ τὸν μεγαλειώδη πο-

λιτισμὸ ποὺ τὴν συνοδεύει, κατὰ χιλιετίες πίσω. Ὅταν μάλιστα κάποιοι, ὅπως ὁ Ι. Πασσᾶς, ἔχουν χρονολογήσει τὰ Ὀρφικά περὶ τὸ 10.000 π.Χ. Ἐπιπλέον ὁ κ. Γεωργαλᾶς σὲ ἄρθρο στὸ περιοδικὸ «Τότε» σχετικὸ μὲ τὸ ποιοὶ ἦσαν οἱ Πελασγοί, ἀφ' ἐνὸς κατέτασσε ἀνάμεσα σὲ ἄλλους καὶ τὸν Ὀρφέα ὡς Πελασγόν, ἀφ' ἑτέρου ὑπεστήριξε, πὼς οἱ Πελασγοὶ ἄρχισαν νὰ ἐξαφανίζονται περὶ τὸ 2000 π.Χ. (μισὸν αἰῶνα περὶπου πρὶν τὴν ἐκρηξὴ τοῦ ἡφαιστείου). Ἐπιπλέον, ἂν δὲν ἀπατώμαι, ἓνας συγκεκριμένος Ἀργοναύτης, ὁ Νέστωρ, ἔξεστράτευσε καὶ κατὰ τῆς Τροίας κατὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον ὡς σοφὸς πρεσβύτερος, συμβουλευὼν τοὺς νεώτερους. Καὶ ἐρωτῶ: Ἄν ὁ Τρωικὸς πόλεμος διεξήχθη σύμφωνα μὲ τίς ἐρευνες τοῦ «Δαυλοῦ» περὶ τὸ 3087 π.Χ. δὲν θὰ ἔπρεπε ἡ Ἀργοναυτικὴ Ἐκστρατεία νὰ εἶχε πραγματοποιηθῇ περὶ τὸ 3150 π.Χ., ὅταν ὁ Νέστωρ ἦταν νεώτερος;

Παρακαλῶ πολὺ τὸν κ. Γεωργαλᾶ, τὸν ὁποῖον ἐκτιμῶ βαθύτατα καὶ τὸν συγχαίρω γιὰ τὸ ὅλον ἔργο του, νὰ μοῦ δώσῃ μία ἱκανοποιητικὴ ἀπάντηση, ἀλλὰ καὶ ὁποιοδήποτε ἄλλον συνεργάτη τοῦ «Δαυλοῦ» ἢ ἀναγνώστη.

Μὲ θαθεῖα ἐκτίμηση

N. Νίνας

Σπουδαστῆς Ἡλεκτρονικῆς

N. Σμύρνη

Ἀπάντηση τοῦ κ. Γ. Γεωργαλᾶ

Ὁ κ. N. Νίνας θέτει ἐνδιαφέροντα ἐρωτήματα, στὰ ὁποῖα ἐπιχειρῶ νὰ ἀπαντήσω:

1. Οἱ συνεργάτες τοῦ «Δ» εἶναι ἐλεύθεροι καὶ ἀπροκατάληπτοι ἐρευνητὲς τῆς ἱστορίας. Οἱ ἀπόψεις τους καὶ τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν τους δὲν συμπίπτουν ὑποχρεωτικῶς. Ἀπὸ τὸν διάλογο μεταξὺ τους μπορεῖ νὰ προκύψῃ ἡ ἀλήθεια καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ ἀναγνώστης συνάγει τὰ δικά του συμπεράσματα.

2. Ἀρχή μου εἶναι ὅ,τι γράφω νὰ τὸ τεκμηριώω στὸν μέγιστο δυνατὸ βαθμό. Αὐτὸ κάνω καὶ στὴν προσπάθειά μου νὰ τοποθετήσω χρονικῶς τὴν Ἀργοναυτικὴ Ἑκστρατεία. Δὲν ἐρευνῶ μὲ ἐκ τῶν προτέρων θέσεις, προσπαθώντας νὰ τίς ἀποδείξω ἐκ τῶν ὑστέρων μὲ προκρούστειες μεθόδους. Φυσικὰ αὐτὸ δὲν σημαίνει, πὼς τὰ συμπεράσματά μου εἶναι πάντοτε ὀρθὰ – εἶναι ὅμως πάντοτε μιὰ εἴσφορὰ στὴν ἀναζήτησι τῆς μὴ – προκατασκευασμένης ἀλήθειας.

3. Στὸ ἀ' μέρος τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος κειμένου μου ἀναφέρομαι ἐν συντομίᾳ στὰ προβλήματα, ποὺ παρουσιάζει ἡ διερεύνησις τῆς «μυθολογίας», καὶ εἰδικώτερα ἡ χρονολόγησίς της, ἀφοῦ εἶναι μὴ – χρονολογημένη ἱστορία. Εἶναι λοιπὸν φυσικὸ νὰ ὑπάρχουν ποικίλες ἐκτιμήσεις γιὰ τὴν ἐν χρόνῳ τοποθέτησι τοῦ Ὀρφέως, τῶν Ἀργοναυτῶν, τῶν Τρωικῶν κ.λπ.

4. Οἱ Πελαγοὶ ἄρχισαν νὰ ἐκτοπίζονται ἀπὸ τοὺς Ἀχαιοὺς γύρω στὸ 2000 π.Χ., ἀλλὰ δὲν ἐξαφανίζονται. Πιστεύω, ὅτι ὡς τὸ 1200 π.Χ. ὑπάρχουν δύο Ἑλληνικὲς Αὐτοκρατορίες: ἡ Ἀχαικὴ μὲ κέντρον τίς Μυκῆνες καὶ ἡ Πελασγικὴ μὲ κέντρον τὴν Τροία. Ὁ Τρωικὸς εἶναι σύγκρουσις μεταξὺ των καὶ ἐπιφέρει τὸ τέλος τῶν Πελασγῶν.

5. Ἡ «Ἀργὼ» δὲν ἦταν ἓνα συγκεκριμένο πλοῖο ἀλλὰ ἓνας εἰδικὸς τύπος πλοίου, πιθανῶς αὐτοῦ ποὺ κατὰ τὸν κ. Π. Καρακατσάνη ἀξιοποιοῦσε τὴν ἐνέργεια τῶν ὠκεανείων κυμάτων (βλ. «Δαυλόν», τ. 173). Συνεπῶς «Ἀργοναυτικὲς» ἐκστρατείες ἔγιναν πολλές, ποὺ ἡ παράδοσις συγχώνευσε σὲ μία. Κατὰ τὴν γνώμη μου αὐτὴ ποὺ συνέπεσε μὲ τὴν ἡφαιστειακὴ ἔκρηξι τῆς Θῆρας ἦταν ἡ τελευταία. Διότι φαίνεται, ὅτι μὲ τίς προκληθεῖσες καταστροφὲς χάθηκε αὐτὸς ὁ τύπος πλοίου. Ἡ «Ἀργὼ» Ἀργοναυτικὲς ἐκστρατείες γίνονται καὶ πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸ 1655 π.Χ., πιθανώτατα ἐπὶ αἰῶνες.

6. Ἡ σύνδεσις τοῦ Νέστορος Ἀργοναύτου καὶ τοῦ ὁμωνύμου του τῶν Τρωικῶν μπορεῖ νὰ ἀποδοθῇ σὲ ταύτισι δύο ὁμωνύμων ἡρώων, ποὺ ἔζησαν σὲ διαφορετικὲς ἐποχές. Ἐχει διακριθῇ, ὅτι ὑπῆρξαν πολλοὶ Ἡρακλεῖς, Διόνυσοι, Μίνωες κ.λπ. Ὁ Ἡρακλῆς ποὺ ἡγήθη τῆς ἐκστρατείας στὶς Ἰνδίες καὶ ὁ ὁμώνυμός του Ἀτλαντοπλόος ἦσαν Πελαγοί, ἐνῷ ὁ Ἡρακλῆς τοῦ Εὐρυσθέως εἶναι Ἀχαιός. Ἡρακλεῖς πάντως φαίνεται, ὅτι ἐλέγοντο τὰ μέλη παναρχαίου σώματος ἐπιλέκτων, ἀφιερωμένου στὸ κλέος τῆς Ἥρας.

7. Γιὰ τὸν χρόνο τῶν Τρωικῶν ὑπάρχουν πολλὲς ἐκτιμήσεις. Προσωπικῶς πρὸς τὸ παρὸν δέχομαι τὴν «κρατοῦσαν» ἄποψιν, τοῦ 1193-1183 π.Χ., διότι δὲν ἀσχολήθηκα ἀκόμη εἰδικῶς μὲ αὐτὸ τὸ θέμα.

Περαίνων, εὐχαριστῶ τὸν κ. Νίνα γιὰ τὰ ἐρωτήματά του, ποὺ μᾶς παρέχουν ἀφορμὲς γιὰ περαιτέρω διερευνήσεις καὶ γόνιμες συζητήσεις. Εἶθε ὅλοι οἱ σπουδαστές μας νὰ εἶχαν τέτοια ἐνδιαφέροντα.

Γεώργιος Κ. Γεωργαλᾶς

Υ.Γ. Περισσότερα στοιχεῖα θρῑσκονται στὰ βιβλία μου «Ἰνδοευρωπαῖοι ἢ Αἰγαῖοι;», «Ἡ Προϊστορικὴ Ἐξάπλωσις τῶν Αἰγαίων», «Ποιοὶ ἦσαν...» καὶ «Ἐρευνες γύρω ἀπὸ τὸν Ὀμηρο».

Ἀνοιχτὴ ἐπιστολὴ Ὁμογενῶν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴ νεολαία

Παιδιά τῆς Ἑλλάδας,

Ὁ Ἑλληνισμός δὲν γνώρισε ποτὲ σύνορα. Ὅπως στὰ περισσότερα μέρη τοῦ κόσμου, ἔτσι καὶ στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὑπάρχουν Ἑλληνικὲς κοινότητες ζωντανὲς καὶ ἐνεργεῖς. Ἀπὸ μία ἀπὸ αὐτὲς τίς κυψέλες τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ, σᾶς στέλνουμε αὐτὸ τὸ μήνυμα. Ἐδῶ ποὺ γεννιοῦνται παιδιά σὰν ἐσᾶς, Ἕλληνες δεύτερης καὶ τρίτης γενιάς, ποὺ παρόλη τὴν διαχασμένη ἐθνικὴ τους ταυτότητα δὲν παύουν ποτὲ νὰ εἶναι Ἑλληνόπουλα, κληρονόμοι τῆς μεγαλύτερης Ἱστορίας, Σκέψης καὶ Πολιτισμοῦ, ποὺ γνώρισε ποτὲ ἡ ἀνθρωπότητα. Ὅταν φτάσουν δὲ στὴν ἡλικία νὰ συνειδητοποιήσουν τὴν σηματικότητα τῆς καταγωγῆς τους, δὲν διαφέρουν σὲ τίποτε ἀπὸ ἐσᾶς, ἔχουν τὴν ἴδια ψυχροσύνη, τίς ἴδιες ἀνησυχίες, τὴν ἴδια κρυφὴ ἢ φανερὴ ἐλπίδα γιὰ ἓνα καλύτερο μέλλον τῆς οἰκουμένης φυλῆς τους.

Τὸ καθήκον τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, τὸ ὁποῖο εἶναι καθήκον ὅλων τῶν Ἑλλήνων, εἶναι ἡ διαρκὴς ὑπενθύμιση τῆς πολιτιστικῆς μας προσφοράς σὲ κάθε ξένῃ κοινωνία, ποὺ τὴν ἔχει ἀγνοήσει καὶ τὴν ἔχει καπηλευθῇ. Ἡ προδοσία καὶ ὁ σκοταδισμός ποὺ προωθεῖ ἀκόμη τὸ Ἑλληνικὸ κράτος καὶ οἱ ἐξουσιαστὲς δὲν εἶναι τίποτε καινούργιο. Εἶναι στοιχεῖα τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος ἑνὸς λαοῦ, ποὺ τώρα ἔχει ἀρχίσει νὰ ξυπνᾷ ἀπὸ τὸν λήθαργο καὶ νὰ ξετινάξῃ ἀπὸ πάνω του τὴν μίξερια καὶ τὸν ραγιαδισμό. Ἐνὸς λαοῦ, ποὺ ἔχει χτυπηθῇ ἀνελέητα ἀπὸ τοὺς ἐξουσιαστὲς. Ἐνὸς λαοῦ, ποὺ τώρα συνειδητοποιεῖ, πὼς δὲν ἔχει κανένα μέλλον, ἐὰν δὲν στηριχθῇ καὶ ἐὰν δὲν ἐπιδιώξῃ ἐνεργᾶ τὴν ἀναγέννηση τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πνεύματος. Καθὼς πλησιάζουμε στὸ κατώφλι τοῦ εἰκοστοῦ πρώτου αἰῶνα, συνειδητοποιοῦμε τὴν ἀνάγκη γιὰ ἐπιστροφή στὶς ρίζες μας, στὸ μεγαλεῖο τῆς καταγωγῆς μας. Μόνο ἔτσι θὰ δώσουμε στὶς ἐπόμενες γενιὲς τὴν δυνατότητα νὰ προχωρήσουν στὴν συνέχεια τῆς ἱστορίας μὲ ψηλὰ τὸ κεφάλι σὰν ἀναγεννημένο ἔθνος.

Μὴν περνᾶτε τὰ στάδια τῆς ζωῆς σας, καὶ γίνεστε φοιτητές, ἐνήλικες καὶ τέλος γριὲς καὶ γέροντες διαρκῶς ἐκτεθειμένοι στὴν ἀνήλεη προπαγάνδα καὶ στὸ παραμῦθι, τὸ ὁποῖο χρόνια μᾶς σερβίρανε. Χρησιμοποίηστε τὰ ὄπλα τῶν προγόνων μας, ξεσκεπάστε τὴν προδοσία, ποὺ ὑφίσταται τὸ ἔθνος ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του. Μὴν συνεχίσετε τὴν ζωὴ τῶν γονιῶν σας, οἱ ὁποῖοι ἐξαναγκάστηκαν ν' ἀκολουθήσουν τὸν δρόμο τῶν ραγιαδῶν, ποὺ τόσο ἀδίστακτα οἱ προδότες καὶ ἐφιάλτες χάραξαν γι' αὐτούς, ἰσοπεδώνοντας κάθε Ἑλληνικὴ ἀνθρώπινη ἀξία. Μὴν ταυτίζεστε χωρὶς βούληση μὲ κομματικὲς ἀντιπαραθέσεις ξένες πρὸς τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα, ποὺ ἐντεχνα σᾶς ἔχουν διοχετεύσει. Ἀγαπήστε τοὺς Ἕλληνες προπάτορές μας καὶ ἀρχίστε, ἀπὸ ἐκεῖ ποὺ αὐτοὶ ἀφήσαν τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα, τὴν Ἑλληνικὴ ψυχὴ. Τσακίστε τὰ δόγματα καὶ πιεῖτε τὸ νέκταρ τῆς ἑλληνικῆς σοφίας, ἀναπνεύστε ἐλεύθερα καὶ τελικὰ σταθῇτε περήφανα καὶ προασπισθῇτε τὰ ἅγια χώματα τῶν προγόνων μας. Διώξτε τοὺς ξένους ταγούς, ἀνακτήστε τὴν ἀποφασιστικότητα, ποὺ σᾶς ἔχουν κλέψει, καὶ δώστε τοὺς ὅλοι μαζί τὸ χτύπημα, ποὺ τοὺς χρειάζεται, χρησιμοποιώντας τὸ ὅπλο τῆς ἀλήθειας.

Συμμάχους ἔχετε παντοῦ, δὲν εἶστε μόνοι, παιδιά ἀληθινὰ Ἑλληνόπουλα τῆς Διασποράς, καταξιωμένα, μὲ ψηλὰ τὸ κεφάλι καὶ περήφανα γιὰ τὴν καταγωγὴ σας. Ἐνώστε τίς δυνάμεις σας μαζί τους καὶ δημιουργήστε μία ἀδιάσπαστη ἁλυσίδα παγκόσμιας ἐπικοινωνίας καὶ ἀλληλεγγύης. Συσπειρωθῇτε καὶ συνεργασθῇτε, ἐσεῖς, τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, χωρὶς ἀντιπαραθέσεις καὶ ἀναγεννήστε μέσα σας τοὺς νέους Πλάτωνα, Σωκράτες καὶ Περικλήδες, τὸ καινούργιο λίκνο, ἀπ' ὅπου θὰ λάμψῃ πάλι τὸ φῶς. Ἀνασύρετε τὸν Ἑλληνισμό μέσα ἀπὸ τὸν δοῦρκο, ποὺ τὸν ἔχουν θάψει, καὶ ἀναστήστε τον, γιὰ νὰ μεγαλοουργήσῃ ξανά, στηριζόμενοι στὴν παιδεία, στὸν λογισμό καὶ στὴν δημοκρατία καὶ ὄχι στὸ πῆμα οὔτε σὲ μία πλεκτάνη, ὅπως οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ στὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν μοναδικότητα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς καταγωγῆς μας.

Μὲ πατριωτικὸς χαριετισμοὺς

Ἰωάννης Καλαγουρὸς

Πρόεδρος Πρώτης Ἑλληνοαμερικανικῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας
641 Fifth Avenue, Suite 388
New York, N.Y. 10022 USA

‘Ο ἐγγενὴς ἀνθελληνισμὸς τοῦ ἐξουσιασμοῦ

- ❶ ‘Ο ἐξ-ουσιασμός ἐστὶν ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ ἀνθελληνικὸς ᾿Ανατολισμός. Διότι ἑλληνικότητα = ἐλευθερία, ἄνθρωπος – πρόσωπο, ἔρευνα, ἀδογμάτιστη σκέψις, ἀτομικότης, ἔλεγχος, διάλογος, πειθώ, δημιουργία. ᾿Ανατολισμός = ἀνελευθερία, μαζοποίησης, δοτὴ πίστις, θεοκρατικὴ σκέψις, ἰσοπέδωσις, αὐθαιρεσία, μονόλογος, ἐπιβολή, μίμησις. Αὐτονόητον, ὅτι ὁ ἐξ-ουσιασμός ταυτίζεται μὲ τὸν ᾿Ανατολισμόν καὶ ἐπιδιώκει τὸν ἐξοβελισμόν τῶν στοιχείων, πὺν συγκροτοῦν τὴν ἑλληνικότητα.
- ❷ ‘Ο σύγχρονος κόσμος, χωρὶς νὰ εἶναι ἑλληνικὸς, ὅπωςδὴποτε ἑλληνίζει. Γι’ αὐτὸ οἱ ἐξ-ουσιαστὲς θέλουν νὰ μετακινήσουν τὰ θεμέλιά του ἀνατολικώτερα. Ἔτσι θὰ τὸν ἀφελῶναι καὶ θὰ τὸν ἐξανατολίσουν. Ἐξ οὗ καὶ οἱ σημιτοκεντρικὲς θεωρίαι. Ἐνδείξεις τῆς ἐξανατολιστικῆς διεργασίας εἶναι ἡ διάδοσις τοῦ παραλόγου – μαγεῖες, ἀστρολογίαι, αἱρέσεις, σατανισμοί, μαντεῖες καὶ τὰ ἄλλα παρακμακὰ ἄνθη τοῦ ἐξ-ουσιασμοῦ.
- ❸ Δὲν εἶναι λοιπὸν συμπτωματικὴ ἡ μεγάλη προβολή, πὺν γνωρίζουν οἱ ἰσχυρισμοὶ τοῦ ἑβραιονέγρου Martin Bernal, κατὰ τοὺς ὁποίους ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς προέκυψεν ἀπὸ τοὺς ἀφρικανοασιατέες. Κατ’ αὐτόν:
 - ‘Ο ἄνθρωπος γεννήθηκε στὴν Κεν. Ἀφρικὴ – ἄρα ἦταν νέγρος.
 - Ἀπὸ ἐκεῖ ἐπεξετάθη στὴν Αἴγυπτον καὶ στὴν Πρόσω Ἀσίαν, ὅπου μετεξελίχθη σὲ σημίτην.
 - Οἱ σημίτες Αἰγύπτου καὶ Προσθασίας ἐδημιούργησαν τὸν πολιτισμό.
 - Στὰ μέσα τῆς 6ῆς π.Χ. χιλιετίας Αἰγύπτιοι (Δαναὸς) καὶ Φοῖνικες (Κάδμος), ἀμφότεροι σημίτες, ἐποίκησαν τὸν ἑλλαδικὸν ὡρὸν καὶ μετέδωσαν τὸν πολιτισμὸν τους, μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ «Καδμεῖα γράμματα».
 - Αὐτὸς ὁ σημιτικὸς προελεύσεως πολιτισμὸς ἀπετέλεσε τὸ ἀναγκαῖον ὑπόστρωμα γιὰ τὸν μετέπειτα ἑλληνικὸν πολιτισμό. Ἡ ἐξιδανίκευσις αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἔργο τῶν Εὐρωπαίων ἀποικιοκρατῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤθελαν ν’ ἀναγνωρίσουν τὶς ἀφροσημιτικὰς ρίζαις τους.
- ❹ ‘Ο Bernal:
 - χρησιμοποιεῖ «μισὲς ἀλήθειαι»·
 - διογκώνει ὡρισμένα στοιχεῖα·
 - παραμερίζει ἄλλα·
 - προβάλλει τὶς ἐνδείξεις, πὺν ἐξυπηρετοῦν τοὺς ἰσχυρισμούς του·
 - ἀποσιωπᾷ ἐκεῖνες, πὺν τοὺς ἀνατρέπουν.
 - Συγκεκριμένα:
 - Τὰ περὶ αἰγυπτο-φοινικικῆς ἀποικιοποιήσεως τῆς Ἑλλάδος εἶναι παντελῶς ἀστήρικτα. Κατὰ τῶν ἐποχῶν πὺν ὁ Β. τὴν θεωρεῖ σημιτικὴν ἀποικία, σ’ αὐτὴν ἄκμαζαν οἱ αὐτοκρατορίαι τῶν Ἀχαιῶν (Μυκῆνες)

καὶ τῶν Πελασγῶν (Τροία), ἐνῷ εἶχε προσηγηθῇ ἡ Μυνωική.

- Στὶς Θῆβες τοῦ Κάδμου καὶ στὶς Μυκῆνες τοῦ Δαναοῦ δὲν ὑπάρχει κανένα ἴχνος αἰγυπτο-φοινικικῆς ἐπιρροῆς.
- Ο Κάδμος ἦλθεν ἀπὸ τὴν Φοινίκη, ὅταν αὐτὴ ἦταν ἐλληνική (ὡς τὸ 1360 π.Χ.), ἐνῷ ὁ Δαναὸς ἀπὸ μίαν Αἴγυπτον γεμάτην ἐλληνικὲς ἐγκαταστάσεις, ποὺ εἶχαν ἰδρύσει ὁ ἼΑπιδ, ὁ Ἀκτὶς Ἡλιάδης, ἡ Ἰνώ, ὁ Τήλεφος.
- Στὶς Μυκῆνες βασιλεύαν οἱ Ἀτρεΐδεις. Αἰγυπτιακὴ δυναστεία δὲν ἀναφέρεται.
- Ἡ θάλασσα ἀνῆκε στοὺς Ἕλληνες. Ἀπὸ τὸν 10^ο π.Χ. αἰῶνα οἱ Χεττίτες αὐτοκράτορες τοὺς προσφωνοῦσαν «ἄρχοντες τοῦ ὠκεανοῦ». Οἱ Αἰγύπτιοι οὐδέποτε ὑπῆρξαν θαλασσοπόροι. Τὸ ναυτικὸ τους ἐμπόριο τὸ διεξῆγαν Ἕλληνες - Κρητες, Φοίνικες, Φιλισταῖοι, Μυκηναῖοι.
- Ὁ ἔκσημιτισμὸς τῆς ὥς τότε Ἑλληνικῆς Φοινίκης ἀρχίζει τὸ 1360 π.Χ., ὅταν κατεκτήθη ἀπὸ τοὺς Χεττίτες. Οἱ Σημιτοφοίνικες κληρονομοῦν ἀπὸ τοὺς προσηγηθέντας Ἑλληνοφοίνικες τὴν ναυπηγικὴ καὶ τὴν ναυτικὴ τέχνη, ἀλλὰ ἀρχίζουν νὰ ἐπικρατοῦν σὲ τμήματα τῆς Μεσογείου μόνον μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς μυκηναϊκῆς θαλασσοκρατορίας (1100 π.Χ.). Πῶς λοιπὸν ἡ Ἑλλάς ἦταν αἰγυπτο-φοινικικὴ ἀποικία; Ὁ Β. δὲν προσφέρει καμμία τεκμηρίωση. Δικαιολογεῖται, ὅτι διατυπώνει ἀπλὲς «ὑποθέσεις»!

5 Παρὰ ταῦτα ὁ Β. φθάνει σὲ κάποιες ἀλήθειες, ποὺ ἡ συμβατικὴ ἱστορία δὲν ἔχει ἀκόμη ἀποδεχθῇ, ὅπως:

α) Οἱ Ἕλληνες ἐγνώριζαν τὸ φωνητικὸ ἀλφάβητο ἀπὸ τὸν 10^ο π.Χ. αἰῶνα.

β) Ὁ Ὅμηρος συνέθεσε τὰ ἔπη του μὲ αὐτὸ τὸ ἀλφάβητο.

6 Ἡ προσπάθεια μετατοπίσεως τῆς δάσεως τοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα στὴν σημιτικὴν Ἀνατολὴ δὲν εἶναι συμπτωματικὴ. Οἱ Ἑλληνικὲς ἀξίες ἐμποδίζουν τὴν ἐπιβολὴν τῶν κοσμοεξουσιαστῶν. Ἐνῷ οἱ ἀνατολικὲς ἀντιλήψεις τὴν διευκολύνουν. Συνεπῶς ἡ μετατόπιση ἐκφράζει τὴν ἀπόπειραν μεταλλάξεως τῆς ἰδίας τῆς οὐσίας τοῦ πολιτισμοῦ:

7 Οἱ ἐξουσιαστὲς ἀναζητοῦν ἱστορικὰ «ἄλλοθι». Ἔτσι:

- Οἱ Ἀγγλοὶ τοῦ 15^ο αἰῶνος «δικαίωσαν» τὴν ἐμποροπειρατικὴν δραστηριότητά τους ἀνάγοντας τὴν καταγωγὴ τους στοὺς Σημιτοφοίνικες, ποὺ προσέγγιζαν τὰ Βρεταννικὰ νησιὰ ἀναζητῶντας κασσίτερο.
- Οἱ Εὐρωπαῖοι ἀποικιοκράτες τοῦ 18^ο αἰῶνος ἐφεύραν τοὺς «Ἰνδοευρωπαίους», γιὰ νὰ ἀποκτήσουν εὐγενεῖς προγόνους καὶ νὰ δικαιώσουν τὴν ὑδρογεωσφαιρικὴ κυριαρχία τους.
- Τώρα οἱ Ἀμερικανοὶ, ἐπιχειρῶντας νὰ ἰσοπεδώσουν τὴν ἀνθρωπότητα σ' ἓνα ἄμορφο χωρὶς ξεχωριστὲς ἱστορικῶς διαπλαθεῖσες συλλογικὲς ὀντότητες σύνολο μαζανθρώπων, στρέφονται πρὸς τὸν ἀνατολισμό, ποὺ ἐπιπλέον προσελκύει σημίτες καὶ ἀφροασιάτες.

- 8 Οἱ Ἑβραῖοι ἀντέταξαν στήν Ἰνδοευρωπαϊκὴ εἰκασία τὴν Φοινικο-σημιτική. Κατ' αὐτὴν ὁ πολιτισμὸς ὑπῆρξε δημιούργημα τῶν Σημιτῶν, οἱ ὁποῖοι ἔδωσαν τὴν γεωργία (Εὐφορος Ἡμισέληνος), τὶς πρῶτες πόλεις (Ἱεριχώ), τὴν γραφὴν (Σουμέριοι), τὴν ναυσιπλοΐα, τὸ ἐμπόριο καὶ τὸ ἀλφάβητο (Φοῖνικες), τὸν μονοθεϊσμό (Ἑβραῖοι). Πρῶτος διδάξας σχετικῶς ὁ Φλάβιος Ἰώσηπος («Κατ' Ἀπιώνος», α' μ.Χ.).
- 9 Τώρα οἱ κοσμοεξουσιαστὲς (Ἀμερικανοὶ WASP = White Anglosaxons Protestants καὶ Ἑβραῖοι) συνδυάζουν συγκρητικῶς τὴν Ἰνδοευρωπαϊκὴ καὶ τὴν σημιτοφοινικὴ εἰκασία μὲ προσθήκην καὶ ὀλίγου ἀφρικανισμοῦ σὲ μία νέα, ποὺ διατείνεται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐμφανίσθηκε στήν Ἀφρική, ὁ πολιτισμὸς του στὶς σημιτικὲς περιοχὲς καὶ ἡ διάδοσίς του ὀφείλεται στοὺς Ἰνδοευρωπαίους. Ἄρα ὅλοι ἱκανοποιημένοι.
- 10 Ἡ καινοφανὴς ὑπόθεσις ἐμφανίζεται ὡς ἀντιρατσιστική, ἀντιεθνικιστική, σύγχρονη, προοδευτικὴ κ.λπ. Ἔτσι ἐλκύει τοὺς γνωστοὺς «προοδευτικούς», οἱ ὁποῖοι τίθενται σὴν ὑπηρεσίᾳ τῶν ἐξουσιαστῶν.
- 11 Ὁ δῆθεν ἀφροσημιτοκεντρισμὸς εἶναι καθαρὸς σημιτοκεντρισμὸς. Διότι καὶ ὁ κύριος «θεωρητικὸς» του, ὁ M. Bernal, ἐνῶ τιτλοφορεῖ τὸ ἔργον του «Μαύρη Ἀθηνᾶ», ἀποδίδει τὴν προέλευσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ στοὺς Σημίτες, ὄχι στοὺς μαύρους, τῶν ὁποίων ἡ «εἰσφορὰ» περιορίζεται στὴν ἐμφάνισιν τῶν πρῶτων ἀνθρώπων. Ἀκόμη καὶ οἱ Ἀφρικανοὶ του εἶναι κατ' αὐτὸν Σημίτες-Αἰγύπτιοι, Αἰθίοπες, Λίβυες. Ἐκπολιτιστὲς τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι οἱ Σημίτες μέσῳ τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἔλαβαν ἀπὸ τοὺς πρῶτους τὰ πάντα καὶ ἀπλῶς τὰ ἀναμετέδωσαν. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ὅπως καὶ οἱ Λίβυες δὲν ἦσαν Σημίτες ἀλλὰ Χαμίτες.
- 12 Ἡ προσπάθεια νὰ παύσῃ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς νὰ θεωρῆται μητρικὴ πηγὴ τοῦ δυτικοῦ καὶ πανανθρώπινου πολιτισμοῦ ἔχει υἱοθετηθῇ καὶ ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωση. Ἔτσι στὴν κατ' ἐντολήν της συνταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ντυροζέλ «Ἱστορίαν τῆς Εὐρώπης», γιὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐνιαῖον ἐγχειρίδιον ἱστορίας γιὰ τοὺς νέους τῆς Εὐρώπης, ἔχει ἀπαλειφθῇ ἡ ἑλληνικὴ συνιστώσα, μὲ τὸ «σκεπτικὸν» ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶναι δυτικὴ Εὐρώπη! Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ στὴν τρίτομῃ «Γενικῇ Ἱστορίᾳ τῆς Εὐρώπης» τῶν Λιδὲ καὶ Μουσινέ.

Γεώργιος Κ. Γεωργαλάς

Τὸ ἀνωτέρω κείμενον εἶναι περίληψις κεφαλαίου τοῦ ὑπὸ ἐκδόσιν βιβλίου μου «Κοσμοεξουσιαστές».

Γιοῦρα

“Ωχ! Τί σφαλιάρα ἦταν αὐτή; Δὲν ἀντέχω· λιποθυμῶ. Φέрте μου γρήγορα τὸν Μπαμπινιώτη, τὸν Κακριδῆ, τὸν Ντοῦμα. Φέрте μου τὸν Μπερνάλ· ἀναστήσατε τὸν Ντυροζέλ. Νὰ ἔρθουν ὅλοι, νὰ μοῦ κάνουν ἀέρα· νὰ συνέλθω. Τέτοιο χουνέρι ποιός νὰ τὸ περιμένῃ καὶ μάλιστα ἀπὸ δικό μου παιδί; Ἀπὸ τὸν Σάμψων, πὺν τόσο πολὺ τὸν ἐπήνεσα γιὰ τὰ δένδρα, πὺν φύτεψε στὴν Δῆλο. Ἀκοῦστε τί ἔκανε. Ἀνεκοίνωσε κι ἔδωσε φωτογραφίες ἀπὸ ἓνα ὄστρακο, πὺν περιέχει γραφὴν καὶ μάλιστα ἀλφαθητικήν, πὺν χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 6.000 π.Χ. ὙΑχ! Πᾶνε οἱ Ἰνδοευρωπαῖοι μου· πᾶνε οἱ Φοῖνικες· πάει «καλλιὰ» τὸν ὁ Μωυσῆς κι οἱ γραφές του. Γι’ αὐτὸ σᾶς λέω, φέрте μου ὅλα τὰ παιδιὰ μου νὰ μοῦ κάνουν ἀέρα· πνίγομαι. ὙΑχ! Πᾶνε οἱ Ἀφρασιάτες μου. “Ὅλα χαμένοι κόποι! Κι ὅλα αὐτὰ γιὰ ἓνα παλιόστρακο, πὺν βρέθηκε σ’ ἓνα ξερονῆσι, στὰ Γιούρα, πὺν γλύτωσε ἀπὸ σεισμούς, λοιμούς καὶ καταποντισμούς, γιὰ νὰ μὲ κἀνῃ ρεζίλι· γιὰ νὰ ἔχουν νὰ θριαμβολογοῦν αὐτοὶ οἱ κονφιοκεφαλάκηδες τοῦ «Δαυλοῦ». Μεγάλε Γιαχύε, τί παντογνώστης εἶσαι καὶ σοῦ ξεφεύγουν τέτοια κελεπούρια; Γιατί δὲν ἔστειλες φωτιά ἐξ οὐρανοῦ; Γιατί δὲν ἐσήκωσες κύματα νὰ τὸ βουλιάξῃς; Τί νὰ μοῦ κάνουν πλέον τὰ δημοσιεύματα τῶν νύων καὶ τῶν ἰῶν; Πάει, πέταξε τὸ πουλάκι· τὸ ἐπῆρε ἡ δημοσιότητα. Τώρα εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ψάξουν. Κι ἂν βροῦνε καὶ τᾶλλα κομμάτια, τί γίνεται; ὙΑσε πὺν εἶναι δυνατόν νὰ παρασρῶθῃ καὶ κανένας θερμοάιμος, νὰ φέρῃ πάλι στὴν δημοσιότητα καὶ τὴν πινακίδα τοῦ Δισπηλιοῦ. ὙΕκεὶ νὰ δῆς τέντωμα τὰ νεῦρα μου· θὰ κλατάρω.

ὙΑέρα! ὙΑέρα! Πνίγομαι... ὙΑχ! Αὐτοὶ οἱ ὙΕλληνες... Καὶ νὰ σκεφθῇς, ὅτι πάλι ἀπὸ δημοσιογράφο τὴν παθαίνω. Μὰ τί θὰ γίνῃ μ’ αὐτοὺς τοὺς δημοσιογράφους τέλος πάντων; ὙΕκεὶ πὺν δὲν τοὺς σπέρνεις, φντρώνουν. Νὰ τὰ δημοσιεύματα γιὰ τὴν κακοποίησι τῶν ἀρχαίων· ἔλεγχος γιὰ τίς ἀποφάσεις τοῦ Κεντρικοῦ ὙΑρχαιολογικοῦ Συμβουλίου. Δὲν μᾶς ἀφήνουν νὰ κάνουμε τὴν δουλειά μας. Πούσαι, ὄμορφο Βυζάντιο, πὺν κατέστρεφες κάθε ἑλληνικό; Πόσο νοσταλγῶ αὐτὴ τὴν ὑπέροχη ἐποχὴ τοῦ «ἐς ἔδαφος φέρειν». Τώρα ἔχεις τοὺς ἀπίθανους νὰ σοῦ χαλᾶν τὴν «πιάτσα». Καὶ νὰ ἔχῃς τὸν Σάμψων νὰ παραδέχεται, ὅτι εἶναι γραφὴ τὰ σύμβολα καὶ ὅτι θὰ προβῇ σὲ ἀνακοινώσεις. Καὶ τί νὰ τὸ κάνω, πὺν ἀρνήθηκε νὰ δώσῃ ἐξηγήσεις στὸν «Δαυλό»; Νὰ τὸ θράσω αὐτό. ὙΗ οὐσία ἦταν νὰ μὴν φτάσῃ σ’ αὐτιά τους καὶ τὰ μάτια τους. Μόνον μία ἐλπίδα μοῦ μένει. Τώρα πὺν μερικοὶ ἀγωνίζονται νὰ ἐπαναφέρουν τὸν δυζαντινισμό, νὰ μαζευτοῦν, ἂς δῇ κάποιος καὶ κανένα ὄραμα (ξέρουν, πῶς γίνονται αὐτὰ) κι ἂς ἀνακοινώσουν, ὅτι τὸ σπήλαιο ἦταν λατρευτικὸ χριστιανικὸ κέντρο. ὙΑς «ἀνακαλύψουν» καὶ καμμιά χαμένη εἰκόνα... Νὰ στήσουν εἰκονοστάσια, νὰ κρεμάσουνε καντήλια, νὰ πουλᾶνε κεριά, νὰ ὀγάζουνε καὶ δίσκο, γιὰ νὰ καλυφθοῦν τὰ ἔξοδα καὶ νὰ μείνῃ τὸ κατιτίς. Νὰ ξεχαστοῦν ὅλα τᾶλλα· καὶ τὰ ὄστρακα καὶ οἱ γραφές. Γρήγορα, καλὰ μου παιδιά· γρήγορα, γιὰτὶ πλησιάζει τὸ

Σάρωθρον

«ΕΙΜΑΣΤΕ ΑΚΡΙΤΕΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ»

Συνέντευξη
τοῦ σκηνοθέτη
Γιάννη Σμαραγδῆ

«Ὁ φοβερός στίχος τοῦ Καδάφης: “Εμεῖς ἑλληνικὸς καινούργιος κόσμος μέγας”. Ὁ Ἑλληνισμὸς εἶναι παγκόσμια ἰδεολογία. Ἡ δουλοπρέπεια εἶναι ἡ κρατοῦσα ἰδεολογία στὴν σημερινή Ἑλλάδα. Ὁ διωγμὸς τῶν ἑλληνοκεντρικῶν ταινιῶν ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Κέντρο Κινηματογράφου. 70 στὶς 100 ὑποστηριζόμενες ταινίες ἔχουν ὡς θέμα τὴν καταπίεση τῶν Ἀλβανῶν στὴν Ἑλλάδα! Προσπάθησαν νὰ ἐμποδίσουν τὴν ὀλοκλήρωση τῆς ταινίας μου “Καδάφης”. Εἴμαστε ἀκρίτες μέσα στὴν ἴδια τὴ χώρα μας. Πρῶτ’ ἀπ’ ὅλα πρέπει νὰ ἀγαπήσουμε αὐτὸ ποὺ εἴμαστε».

[Ὁ σκηνοθέτης κ. Γιάννης Σμαραγδῆς δρέθηκε τελευταία στὸ ἐπίκεντρο τῆς δημοσιότητας, χάρις στὶς περιπέτειες ποὺ εἶχε ἡ θαυμάσια ταινία του «Καδάφης», ἡ ὁποία σημείωσε καὶ σημειώνει μεγάλη ἐπιτυχία στὸ ἐξωτερικό, ἐνῶ ἀντίθετα ἐδῶ καταπολεμεῖται. Ζητήσαμε σχετικά τὴν ἄποψη τοῦ κ. Γ. Σμ., ὁ ὁποῖος μᾶς παρεχώρησε τὴν συνέντευξη ποὺ ἀκολουθεῖ, ὅπου ὄχι μόνον ἀποκαλύπτει ἐξαιρετικοῦ ἐνδιαφέροντος στοιχεῖα γιὰ τὸν ἄθλιο μισελληνισμὸ τῶν ἰθυνόντων τοῦ Ἑλληνικοῦ Κινηματογράφου, ἀλλὰ καὶ ἐξομολογεῖται τίς θαυότερες ἰδεολογικὲς πεποιθήσεις του μὲ τὴν εὐαισθησία καὶ διεισδυτικότητα ἐνὸς πραγματικοῦ καλλιτέχνη.]

ΠΑΝ. ΚΟΥΒΑΛΑΚΗΣ: Κύριε Σμαραγδῆ, ἡ κινηματογραφική σας ταινία «Καδάφης» ἔγινε εὐρῶς γνωστὴ τόσο στὴν Ἑλλάδα ὅσο καὶ στὸ ἐξωτερικό. Ἔχει δεδαίως καὶ βραβευθῇ ἀπὸ διαφόρους φορεῖς...

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΜΑΡΑΓΔΗΣ: Κατ’ ἀρχὰς νὰ σᾶς πῶ, ὅτι τὰ βραβεῖα δὲν κάνουν ποτὲ μιὰ ταινία νὰ εἶναι καλὴ ἢ ὄχι. Εἶναι ἓνας ἀνεξάρτητος μηχανισμὸς καὶ καμμιά φορὰ ἀπὸ συμπτώσεις δίδονται. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ ταινία πῆρε τέσ-

σερα κρατικά βραβεία ἐδῶ, «ποιότητας» ὅπως τὰ λένε. Τὸ πρῶτο βραβεῖο ποιότητας, τὸ πρῶτο βραβεῖο φωτογραφίας ὁ Νίκος Σμαραγδῆς, ὁ ἀδελφός μου· βραβεῖο δεύτερου γυναικείου ρόλου ἡ Μάγια Λυμπεροπούλου· καὶ βραβεῖο μακιγιάζ ἡ Ἀργυρῶ Κουρουπού. Στὴν Ἀργεντινὴ ἔχει πάρει ἓνα βραβεῖο κριτικῆς καὶ ἔχει πάει μέχρι τώρα σὲ πέντε φεστιβάλ: ἐπίσημη συμμετοχὴ στὸ Φεστιβάλ τοῦ Βερολίνου, ποὺ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ τρία μεγαλύτερα φεστιβάλ τοῦ Κόσμου, στὸ Τορόντο, ποὺ εἶναι τὸ μεγαλύτερο φεστιβάλ τῆς Ἀμερικῆς καὶ σὲ ἄλλα τρία φεστιβάλ· καὶ πρόκειται τώρα νὰ πάῃ σὲ ἄλλα δεκαπέντε-εἴκοσι φεστιβάλ σ' ὅλες τὶς ἡπείρους.

Π.Κ.: *Γιατί σκηνοθετήσατε τὸν «Καβάφη»;*

Γ.Σ.: Ἔχω τὴν ἐντύπωση, ὅτι δὲν ἐπιλέγουμε τὶς πράξεις μας, οἱ πράξεις μᾶς ἐπιλέγουν.

Π.Κ.: *Ποιό εἶναι τὸ κυρίαρχο μήνυμα, ποὺ θέλατε νὰ δώσετε μέσα ἀπὸ τὴν ἀναπαράσταση τῆς ζωῆς τοῦ μεγάλου Ἑλληνα Ἀλεξανδρινοῦ ποιητῆ;*

Γ.Σ.: Πρῶτα ἀπ' ὅλα ἐγὼ θὰ σᾶς πῶ τὴν ἄποψή μου γιὰ τὴν ταινία. Δὲν σημαίνει, ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ νόημα τῆς ταινίας, ἡ ταινία εἶναι ἀνοικτὴ πρὸς κάθε ἀνάγνωση. Ἡ δικιά μου πάντως ἐπιθυμία θὰ ἦταν νὰ ἀναδειχθῇ ἓνα στοιχεῖο, ποὺ στὴν Ἑλλάδα δὲν τοῦ ἔχουμε δώσει ἰδιαίτερη σημασία καὶ εἶναι κατὰ τὴν ἄποψή μου τὸ κεντρικὸ ζήτημα, ποὺ δάζει ὁ Καβάφης: τὸ ζήτημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ δυνάμει διάσταση τοῦ Ἑλληνισμοῦ

Π.Κ.: *Ἡ ἄποψη τοῦ Καβάφη γιὰ τὸν Ἑλληνισμό ἐμπεριέχεται στὸν φοβερὸ στίχο: «ἐμεῖς ἑλληνικὸς καινούργιος κόσμος μέγας».*

Γ.Σ.: Βεβαίως. Εἶναι ἀπίστευτο. Θέτει καὶ τὴν ἐν δυνάμει διάσταση καὶ ὄχι μόνο τὴν παρελθούσα. Ἡ δύναμη τοῦ Καβάφη δὲν πηγάζει ἀπὸ τὸ ὅτι λέει «ὑπῆρξαμε ἓνας θαυμαστὸς καὶ μέγας κόσμος», ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ὅτι εἴμαστε ἓνας θαυμαστὸς καὶ μέγας κόσμος, μόνο ποὺ δὲν τὸ ἔχουμε πιστέψει. Γι' αὐτὸ ὁ Καβάφης δάζει τὸ ζήτημα, ὅτι, γιὰ νὰ ξανακάνουμε τὸ «θαῦμα», πρέπει νὰ ἐπιστρέψουμε στὶς ἑλληνικὲς ἀξίες, οἱ ὁποῖες εἶναι παγκόσμιες καὶ οὐσιαστικά εἶναι ἡ σύγχρονη ἰδεολογία τῆς ἀνθρωπότητας. Ἡ σύγχρονη παγκόσμια ἰδεολογία. Βλέπετε, οἱ διάφοροι -ισμοί, μαρξισμοὶ καὶ τὰ λοιπά, ἐμφανίζονται, μπορεῖ νὰ κρατήσουν ἓναν αἰῶνα, ἐνάμισυ, καὶ φεύγουν. Ὁ Ἑλληνισμὸς οὐσιαστικά εἶναι μιὰ ἰδεολογία παγκόσμια καὶ γι' αὐτὸ ἡ ἀνθρωπότητα, ποὺ ἔχει ξεφύγει σήμερα σὲ κάποιους ἄλλους δρόμους, πρέπει νὰ ἐπανεύρῃ τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ μήνυμα, τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ μέτρο, τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ διάθεση, ποὺ ἔχει ὡς κέντρο τὸν ἀνθρώπο καὶ τὴν ἐλευθερία· αὐτὸ οὐσιαστικά εἶναι τὸ ζήτημα, ποὺ θέτει ὁ Καβάφης. Ὁ κόσμος ἦταν διαφορετικὸς ἀπ' ὅ,τι εἶναι σήμερα, ἔχει πάει ἄλλοῦ. Ἐνῶ ἡ ἀρχαιοελληνικὴ ἄποψη γιὰ τὸν κόσμον εἶναι, ὅτι στὸ κέντρο τῶν πάντων πᾶν μέτρον ἀνθρώπος, σήμερα κινεῖται πρὸς ἄλλες κατεθύνσεις ἀπὸ συγκεκριμένα διεθνή κέντρα, ποὺ λένε «πᾶν μέτρον χρῆμα».

Π.Κ.: *Ἐκχωρηματισμός, καὶ μέσῳ τοῦ χρήματος ὁ ἔλιγχος καὶ ἡ ἐξουσία;*

Γ.Σ.: Ἡ ἀπόλυτη ἐξουσία ἐπὶ τῶν πάντων. Λημιουργοὺν ἀνθρώπους-καταναλωτές. Ἀντὶ γιὰ τὸν ἀνθρωποκεντρισμό, τὰ πάντα σήμερα στρέφονται ὑπὲρ τῶν πολυεθνικῶν ἐταιρειῶν, ὑπὲρ δηλαδὴ αὐτῶν ποὺ ἐξουσιάζουν τὸν κόσμον. Φτιάχνουν καταναλωτικὰ ἀγαθὰ, καὶ φτιάχνουν ἀνθρώπους, γιὰ νὰ τὰ καταναλώσουν. Τὸ ἐντελῶς ἀντίθετο ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ τρόπο ζωῆς.

Π.Κ.: *Ἡ ἐλληνικότητα τοῦ «Καβάφη» ἔγινε ἀντιληπτὴ, ἀναγνωρίσθηκε ἀπὸ τὸ κοινό, ποὺ εἶδε τὴν ταινία;*

Γ.Σ.: Πρῶτα πρῶτα νὰ σᾶς πῶ, ὅτι στὸ ἐξωτερικὸ θριάμβευσε ἡ ταινία. Ὅπου κι ἂν παίχτηκε, σχημάτισε «οὐρές», συγκέντρωσε πολὺ κόσμον. Καὶ ὅλοι μοῦ τόνιζαν αὐτὸ τὸ στοιχεῖο, τὴν ἐλληνικότητα. Ξέρετε κάτι; Οἱ Ἕλληνες ἐδῶ τὴν ἔχουν ξεχάσει. Ἐχουν τὴν αἴσθηση, ὅτι δὲν ἔχουν ἀκόμη ἀπελευθερωθῇ καὶ ἴσως αὐτὸ νὰ εἶναι ὑπόλειμμα τῆς τουρκοκρατίας. Καὶ οἱ πολιτικοὶ μας ἡγέτες, γιὰ νὰ πάρουν αὐτὲς τίς θέσεις, ἔδωσαν γῆ καὶ ὕδωρ στοὺς κρατοῦντες, στοὺς ἐκάστοτε κρατοῦντες, ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ ἐλέγξουν τὴν Ἑλλάδα. Διότι εἶναι μεγάλη ὑπόθεση ἡ Ἑλλάδα καὶ πρέπει νὰ ἐλεγχθῇ.

«Ἰδεολογία τῆς δουλοπρέπειας» στὴ σημερινὴ Ἑλλάδα

Π.Κ.: *Καὶ μεῖς αὐτὸ πιστεύουμε.*

Γ.Σ.: Αὐτοὶ λοιπὸν ποὺ διοικοῦν τὴν Ἑλλάδα, συμπεριφέρονται ὡς «κοτσαμπάσηδες» καὶ κατ' ἐπέκτασιν προσπαθοῦν καὶ πρὸς τὸν κόσμον νὰ φέρωνται ὡς «κοτσαμπάσηδες», νὰ μάθουν καὶ τὸν κόσμον νὰ τοὺς κἀνὴ ὑποκλίσεις. Αὐτὸς ὁ μηχανισμὸς ἀναπαράγεται τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνες.

Π.Κ.: *Ἀναπαράγεται δηλαδὴ μιὰ ἰδεολογία δουλοπρέπειας καὶ ὑποταγῆς;*

Γ.Σ.: Ἀκριβῶς. Ἡ δουλοπρέπεια ἔγινε τρόπος ζωῆς. Ἐκεῖ ὀρθώνεται ὁ «Καβάφης». Ὅμως οἱ ἄνθρωποι, ποὺ ἔχουν μάθει νὰ σκύβουν, δὲν μποροῦν νὰ δοῦν ἕναν πολὺ ἐλεύθερο ἄνθρωπο, τρομάζουν.

Π.Κ.: *Μήπως αὐτὸ ἔχει καὶ αἰτίες θρησκευτικές;*

Γ.Σ.: Τὸ βάζει αὐτὸ τὸ ζήτημα ὁ Καβάφης. Βάζει τὸ ζήτημα τοῦ τί τελικὰ εἶναι ὁ Χριστιανισμὸς σὲ σχέση μὲ τὸ ἀρχαῖο ἐλληνικὸ αἶσθημα. Ἄν προσέξετε, τὰ περισσότερα ποιήματά του ἀναφέρονται στὸν 2ο καὶ 3ο μ.Χ. αἰῶνα καὶ ἐντοπίζονται στὴν Ἀλεξάνδρεια ἢ στὴν λεκάνη τῆς Μεσογείου, ὅπου ἐκεῖ καὶ τότε παίζεται τὸ μεγάλο παιχνίδι. Ἐκεῖ ἦταν τὸ μεγάλο ζήτημα. Τὸ θέτει σαφέστατα. Καὶ μάλιστα στὰ κρυμμένα ποιήματά του ἀκόμα περισσότερο. Πολλὰ ἀπὸ τὰ σημερινὰ προβλήματα ἔχουν τίς ρίζες τους στὴν τροπὴ αὐτοῦ τοῦ μεγάλου παιχνιδιοῦ. Ἄν οὐσιαστικὰ ἡ σύγκρουση Ἑλληνισμοῦ-Χριστιανισμοῦ τότε εἶχε ἄλλη ἐκβάση, τὰ σημερινὰ προβλήματα τοῦ ραγιαδισμοῦ, τοῦ κοτσαμπασισμοῦ καὶ τῆς ὑποτελείας δὲν θὰ ὑπῆρχαν. Μὲ τὸν ἐκσυγχρονισμό ἄλλαξε ἡ ὑπόσταση τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ Καβάφης ἐπαναφέρει τὴν προχριστιανικὴ αἴσθηση τῶν πραγ-

μάτων. Ὁ Χριστιανισμός δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐλευθερία, εἶναι δόγμα. Μὲ τὴν σάρωση τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό ἡ ὁμορφιά τοῦ σώματος, πάνω στὴν ὁποία βασίζεται ὁ Ἑλληνικὸς Πολιτισμός, ἀποκρύπτεται. Ὁ Χριστιανισμός ἤρθε καὶ ἐκρυψε τὸ σῶμα. Ἔβαλε τὸ σκοῦρο ἔνδυμα καὶ καθιέρωσε τὸ σκυμμένο κεφάλι. Ἐνῶ ὁ ἐλεύθερος Ἕλληνας μὲ τὴν σωματικότητά του κατανοοῦσε τὸν κόσμο καὶ τὸ σύμπαν, ἔπαυσε μετὰ νὰ σηκώνη τὸ κεφάλι ψηλά, νὰ κυττάξῃ τὸν οὐρανὸ καὶ νὰ διαλογίζεται.

Π.Κ.: Ἔχασε δηλαδή τὴν περηφάνεια τῆς ὑπαρξῆς του;

Γ.Σ.: Ἀκριβῶς. Ὅμως αὐτὰ τὰ πράγματα εἶναι δύσκολο σήμερα νὰ τὰ πῆς, γιατί ἔχουν πάρεχ ἓναν δρόμο ἐδῶ καὶ αἰῶνες. Γι' αὐτὸ ὁ Καδάφης τὰ θέτει μὲ ἓναν πολὺ λεπτὸ τρόπο, γιὰ νὰ τὰ ἀνακαλύψουν οἱ ἐλεύθεροι ἄνθρωποι στοὺς καιροὺς καὶ στοὺς αἰῶνες. Δὲν ἦταν ἓνας ἐπικαιρικὸς ποιητής. Μὲ ρωτᾶτε, πῶς ἀντέδρασε ὁ κόσμος. Οἱ ὑποταγμένοι ἀντέδρασαν ἀρνητικὰ στὸν «Καδάφη», ὅπως τὸ ἴδιο ἀρνητικὰ ἀντιδρῶν καὶ στὸν ἴδιο τὸν ποιητὴ, αὐτὸ εἶναι φυσικόν. Οἱ ἐλεύθεροι ἄνθρωποι ὁμως χειροκροτοῦν τὴν ταινία, καὶ εἶναι κυρίως νέοι. Εἶναι φέρελπι αὐτό.

Π.Κ.: Οἱ νέοι δηλαδή κατανοοῦν καλύτερα;

Γ.Σ.: Τὰ παιδιά καταλαβαίνουν, ὅτι εἶναι ἐγκλωβισμένα. Βλέπουν τοὺς πατεράδες τους καὶ γενικὰ τὸν κόσμο, ποῦ πηγαίνει. Εἶναι ἓνας κόσμος σκλαδιᾶς, πολλαπλῆς σκλαδιᾶς. Καὶ βλέπουν, ὅτι τὸ μήνυμα τοῦ «Καδάφη» ἐμπεριέχει ἀπόλυτη ἐλευθερία. Οἱ Ἕλληνες ἦταν ἡ πιὸ ἐλεύθερη ὄντοτητα, ποῦ ἔζησε ποτέ, καὶ κυττάξτε, ποῦ κατήντησαν: νὰ εἶναι οἱ πιὸ σκλαδωμένοι.

Ἀνθελληνισμός στὸ Ἑλληνικὸ Κέντρο Κινηματογράφου

Π.Κ.: Διάβασα στὸν τύπο κάποια παράπονά σας ἀπὸ τὴ στάση τοῦ Ἑλληνικοῦ Κέντρου Κινηματογράφου ἔναντι τῆς ταινίας σας.

Γ.Σ.: Πρέπει νὰ ἀλλάξῃ τὸν τίτλο του καὶ νὰ λέγεται «Τουρκικὸ Κέντρο Κινηματογράφου», γιατί μόνο Ἑλληνικὸ δὲν εἶναι.

Π.Κ.: Σᾶς ἀπέκριναν, νομίζω, τὸ ἐνδιαφέρον, ποὺ ἐκδηλώθηκε γιὰ τὴν ταινία σας ἀπὸ κάποιες ξένες ἐταιρεῖες, ποὺ εἶχαν σκοπὸ νὰ τὴν προβάλουν καὶ νὰ τὴν διανεύμουν στὸ ἔξωτερικόν.

Γ.Σ.: Βέβαια. Δὲν θέλουν αὐτὴ ἡ ταινία νὰ βγῇ ἔξω, νὰ κυκλοφορήσῃ. Καὶ δὲν τὸ ἔχουν κάνει μόνο σὲ μένα ἀλλὰ καὶ γιὰ ἄλλες σπουδαῖες ταινίες.

Π.Κ.: Τί ἐπιδιώκει δηλαδή τὸ Ἑλληνικὸ Κέντρο Κινηματογράφου;

Γ.Σ.: Νὰ μὴν γίνωνται ταινίες σὰν τὸν «Καδάφη». Νὰ γίνωνται ταινίες τῆς δουλοπρέπειας, νὰ εἶναι λίγο ἀριστερίζουσες, λίγο «εὐρωπαΐζουσες», ταινίες ποὺ νὰ μιλοῦν μειωτικὰ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Πρέπει νὰ σᾶς πῶ, ὅτι πρόπερσι τὰ ἔξιη-νταπέντε σενάρια ποὺ ἐστάλησαν ἀπὸ τὰ ἑκατὸ στὸ Κέντρο Κινηματογράφου περιέγραφαν περιπτώσεις Ἀλβανῶν, ποὺ ἔρχονταν στὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ Ἕλλη-

νες τους φέρονταν άσχημα. Προσπαθοῦν νά καλλιεργήσουν ἕναν μύθο άρνητικό γιά τήν σημερινή Ἑλλάδα στοὺς ἴδιους τοὺς Ἕλληνες. Εἶναι ὑποβολιμαῖο, δὲν εἶναι τυχαῖο.

Π.Κ.: *Μήπως αὐτὸ συμβαίνει καὶ στὴν Εὐρώπη; Προσπαθοῦν δηλαδὴ νά ταπεινώσουν τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς δημιουργώντας τους ἐνοχές;*

Γ.Σ.: Αὐτὸ ποὺ «παίζεται» ἐγὼ μπορῶ νά τὸ δῶ μόνο μέσα ἀπ' τὴν τέχνη. Στὸν χώρo τῆς τέχνης ἐπιδιώκεται –κυρίως στὴν Ἑλλάδα– ὁ ἔλεγχος πρὸς ἀποφυγὴν ἑλληνοκεντρικῶν ταινιῶν. Δὲν θέλουν νά γίνωνται ἑλληνοκεντρικὲς ταινίες. Καὶ θέλουν μέσα ἀπὸ τὴν τέχνη νά περνοῦν τὸ δῆθεν ἀληθινὸ ὡς ἀληθινό. Ἔτσι ὁ Ἕλληνας δὲν θά βρῇ ποτὲ τὴν ἀλήθεια του. Πρέπει λοιπὸν νά τοῦ δίνουν κάτι, ποὺ δὲν εἶναι ἀληθινό, ὡς ἀληθινὸ καὶ πάντα νά μοιάζει μὲ κάτι ξένο. Ὅταν λοιπὸν ἐμφανισθῇ μιὰ ταινία σὰν τὸν «Καδάφη» ἢ σὰν τὴν «Νίκη τῆς Σαμοθράκης» τοῦ Δήμου Ἀδελιώδη ἢ σὰν τὸν «Ἡνίοχο» τοῦ Ἀλέξη Δαμιανοῦ, τὴν πολεμοῦν, διότι αὐτὲς οἱ ταινίες δείχνουν, ποῦ πρέπει νά πάῃ ὁ Ἑλληνικὸς Κινηματογράφος. Ἄν λοιπὸν πάῃ κάποτε πρὸς τὰ ἐκεῖ, ὅλοι αὐτοὶ καταργοῦνται, δὲν ὑπάρχουν, δὲν μποροῦν νά ὑπηρετήσουν κανέναν ἀφέντη, γιὰ νά τοὺς διατηρήσῃ στὴν θέση τους, εἶναι ἄχρηστοι. Ὑπάρχει ἕνας ἔλεγχος στὸν Ἑλληνικὸ Κινηματογράφo, ποὺ λειτουργεῖ μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο: Βάζουν κάποιον, συνήθως ἕναν, τὸν πρόεδρο τοῦ Κέντρου Ἑλληνικοῦ Κινηματογράφου, ποὺ ἔχει τὸ «βέτο» καὶ εἶναι ἐλεγχόμενος. Αὐτὸς διαχειρίζεται καὶ τὴν διάθεση τῶν εὐρωπαϊκῶν κονδυλίων στὴν Ἑλλάδα.

Π.Κ.: *Οἱ κυβερνήσεις τοὺς διορίζουν αὐτούς;*

Γ.Σ.: Ναι, ἀλλὰ πρέπει νά δοῦμε, ποιοὶ διορίζουν τίς κυβερνήσεις. Εἶναι μιὰ ἀλυσίδα. Ἔχετε τὴν ἐντύπωση, ὅτι οἱ Ἕλληνες πολιτικοὶ διοικοῦν τὴν Ἑλλάδα; Ἀκριβῶς τὸ ἀντίστοιχο συμβαίνει καὶ στὴν τέχνη. Καὶ στὴν τέχνη τὸν ἔλεγχο μέχρι τώρα τὸν εἶχε ἡ ἀριστερά καὶ ἀπὸ τώρα τὸν ἔχουν οἱ εὐρωπαϊζοντες ἀριστερίζοντες.

Τὸ πράγματι προοδευτικὸ εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ Ἰδεολογία

Π.Κ.: *Τί εἶδους ἀριστερά εἶναι αὐτή;*

Γ.Σ.: Πρέπει νά σᾶς πῶ, ὅτι ὑπῆρξα ἄνθρωπος τῆς ἀριστερᾶς, ἤμουν χρόνια στὸν Συνασπισμὸ καὶ ξέρω τί συμβαίνει. Τώρα πιά δὲν ἔχω καμμιά σχέση μ' αὐτὰ τὰ πράγματα, διότι τώρα ξέρω, ὅτι ἡ ἰδεολογία εἶναι μία: ἡ Ἑλλάδα. Δὲν μπορεῖς νά εἶσαι Ἕλληνας, ἂν δὲν ἀγαπᾷς τὸν τόπο σου καὶ δὲν τὸν ὑποστηρίξεις. Καὶ ἂν δὲν προσπαθῇς νά δῇς τὴν ἀλήθεια, ποὺ σοῦ δίνει ὁ τόπος σου. Ἡ Ἑλλάδα σοῦ δίνει μιὰ ἀλήθεια, ποὺ εἶναι κεντρικὴ, παγκόσμια καὶ οἰκουμενικὴ. Γιατί νά μὴν μπορῇ νά δῇ κανεὶς ἐλεύθερα αὐτὰ τὰ πράγματα; Πάντα μᾶς πετοῦν κάτι, ποὺ εἶναι δῆθεν προοδευτικό, γιὰ νά μὴν δοῦμε τὸ τί εἶναι πραγματικὰ προοδευτικό, ποὺ εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ Ἰδεολογία. Κι ἐγὼ μπῆκα σ' αὐτὰ τὰ πράγματα, καὶ τὸ λέω, δὲν ντρέπομαι ποὺ μπῆκα, προσέξτε, ἔχει σημασία αὐτό.

Π.Κ.: *Σᾶς παρακολουθῶ.*

Γ.Σ.: Ἦμουν νέος, θρέθηκα μέσα στήν Ἀριστερά, ὅλη ἡ οἰκογένειά μου ἦταν ἐκεῖ, ἐκεῖ μέσα ἔζησα. Ὅμως πρέπει νά σᾶς πῶ, ὅτι τὰ τελευταῖα χρόνια κατάλαβα, τί ἦταν αὐτό τὸ προᾶγμα.

Π.Κ.: *Αὐτὸ νομίζω συμβαίνει καὶ σὲ ἄλλους ἀνθρώπους τοῦ ἰδίου χώρου.*

Γ.Σ.: Νὰ σᾶς πῶ, τί συμβαίνει. Ἐχῶ κάνει δύο ταινίες, τὶς ὁποῖες ἔχω ἀποκηρύξει, διότι καὶ οἱ δύο εἶχαν ἀριστερὸ περιεχόμενο, διότι τότε αὐτὲς χρηματοδοτοῦσαν. Ὅπως τώρα χρηματοδοτοῦν τὶς ταινίες, πού εἶναι ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων καὶ ὑπὲρ τῶν Ἀλβανῶν, τότε ἔπρεπε νὰ ἔχη «ἀριστερὸ αἶσθημα» ἡ ταινία σου. Ὅταν λοιπὸν κάποιος ἄνθρωπος δῇ, ὅτι τὸ ἀριστερὸ εἶναι κάτι τὸ ψευδές, τὸ νόθο, τὸ ἐγκαταλείπει. Ἀπόδειξη, ὅτι ὁλόκληρος ὁ κόσμος τὸ ξέρασε παγκοσμίως. Πολὺν περισσότερο ἢ Ἑλλάδα· τί ἀνάγκη εἶχε τὴν ἀριστερὴν ἰδεολογία ἢ Ἑλλάδα, δὲν εἶχε δική της ἰδεολογία;

Π.Κ.: *Σωστά.*

Γ.Σ.: Τὸ πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος ἀπ' τὴν Τουρκοκρατία καὶ μετὰ εἶναι, νὰ καταλάβουμε, ποιοὶ εἴμαστε. Δηλαδή νὰ καταλάβουμε, ὅτι εἴμαστε Ἕλληνες. Καὶ νὰ μὴν ἀφήνουμε τὰ ξένα πράγματα νὰ μᾶς ἐπηρεάζουν. Πρέπει νὰ ἀναλύση κανεὶς τὸν εἰκοστὸ αἰῶνα ὁλόκληρο, γιὰ νὰ δῇ, τί ἦταν τὸ ἀριστερὸ κίνημα καὶ τί παιχνίδι παίζεται πίσω ἀπ' αὐτό. Τὰ μαθαίνει κανεὶς σιγὰ σιγὰ. Ἐγὼ λοιπὸν τὰ ἀνακάλυψα στὰ 40 μου. Δὲν ντρέπομαι, δὲν πετάω τὸ παρελθόν μου. Δὲν εἶμαι ὑπερήφανος γι' αὐτὸ βέβαια. Εἶμαι ὅμως ὑπερήφανος, πὺν σήμερα ἐμεῖς οἱ δύο μιλάμε σ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ γραφεῖο.

Π.Κ.: *Σᾶς εὐχαριστῶ, τὸ ἴδιο αἰσθάνομαι καὶ ἐγώ...*

Γ.Σ.: Καὶ νὰ σᾶς λέω, ὅτι ὁ «Καβάφης» εἶναι μιὰ βαθιὰ ἑλληνικὴ ταινία· καὶ γι' αὐτὸ αὐτοὶ πού τὴν κινήγησαν, τὴν κινήγησαν, γιατί ξέρουν, ὅτι εἶναι μιὰ βαθιὰ ἑλληνικὴ ταινία· καὶ αὐτοὶ πού τὴν ἀγάπησαν, τὴν ἀγάπησαν, γιατί ξέρουν, ὅτι εἶναι μιὰ βαθιὰ ἑλληνικὴ ταινία.

Π.Κ.: *Πρόσφατα ὁ Κώστας Καζάκος σὲ μιὰ συνέντευξη, πὺν μᾶς παρεχώρησε, ὑπεστήριξε, ὅτι τὸ βιβλίο καὶ τὸ θέατρο εἶναι δύσκολο νὰ ἐλεγχθοῦν, γιατί ἡ κίνησή τους διεξάγεται ἀπὸ πολλοὺς μεμονωμένους ἀνθρώπους ἢ μικρὲς ἐπιχειρήσεις, σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν κινηματογράφο, ὁ ὁποῖος ἐλέγχεται παγκοσμίως. Ἐσεῖς συμφωνεῖτε σ' αὐτό;*

Γ.Σ.: Εἶναι ἀπολύτως σωστὸ αὐτὸ πὺν εἶπε ὁ Κώστας. Νὰ σᾶς πῶ γιὰ τὸν «Καβάφη». Ὅταν τὸ Ἑλληνικὸ Κέντρο Κινηματογράφου κατάλαβε, ὅτι ἡ ταινία παίρνει ἄλλου εἶδους διαστάσεις ἀπ' ὅ,τι νόμιζαν, προσπάθησαν νὰ τὴν ἐμποδίσουν νὰ τελειώση. Καὶ ἡ ταινία τελείωσε ἐξ αἰτίας τοῦ Λάκη Λαζόπουλου.

Π.Κ.: *Τί προσέφερε ὁ κ. Λαζόπουλος;*

Γ.Σ.: Βρῆκε λεφτὰ καὶ μ' αὐτὰ τελείωσε ἡ ταινία. Τὸ Ἑλληνικὸ Κέντρο Κινηματογράφου τὴν πολέμησε λυσσασδῶς. Τὴν ἐμπόδισε κατ' ἀρχὰς νὰ βγῇ στοὺς ἐξωτερικὸς.

Π.Κ.: Ποιοί είναι τέλος πάντων αυτοί οί άνθρωποι;

Γ.Σ.: Μια έρευνα θά πρέπει νά κάνετε γι' αυτό μέ τίτλο «Έλληνικό Κέντρο Κινηματογράφου: Είναι Έλληνικό;». Είναι "Έλληνες οί επικεφαλής του; "Η είναι κοτσαμπάσσηδες, πού τούς έχουν διορίσει, γιά νά άφελληνίσουν τόν Έλληνικό Κινηματογράφο; Καί θέλω νά σās πω τó έξής: Νά μήν θεωρήσετε τυχαίο, ότι καί οί τρεῖς έλληνικές ταινίες, πού είχαν έπιτυχία σέ προσέλευση κόσμου, «'Ο 'Οργασμός τής 'Αγελάδας», ό «Καβάφης» καί ό «'Εργένης», ήταν ταινίες, πού τις κυνήγησε τó Έλληνικό Κέντρο Κινηματογράφου. Τις πολέμησε, δέν πήγαν καί στο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης. Όμως ό κόσμος ξέρει πιά, ότι εκεί παίζεται ένα άσχημο παιχνίδι. Αυτό είναι πολύ σοβαρό, γι' αυτό, αν ή κυβέρνηση ενδιαφέρεται στο έλάχιστο γιά τόν Έλληνικό Κινηματογράφο –πού δέν νομίζω–, θά έπρεπε νά τούς αντικαταστήσει, γιατί είναι άπολύτως άποτυχημένοι. Όταν τόσο τó έλληνικό όσο καί τó διεθνές κοινό τούς άποδοκιμάζει στην ουσία, τότε γιατί τούς κρατάνε; Γιατί κάποιος τούς ύποχρεώνει νά τούς κρατάνε.

Είμαστε άκρίτες μέσα στην ίδια τή χώρα μας

Π.Κ.: 'Ο «Δαυλός» συνεχώς διαπιστώνει, ότι ό διεθνής άνθελληνισμός έδρεύει έδώ στην Ελλάδα. Συμφωνείτε σ' αυτό;

Γ.Σ.: Μά γιά νά νεκρωθῇ κάτι, πρέπει νά χτυπηθῇ στην καρδιά. Τó κύτταρό μας είναι πού κρατάει τήν Έλευθερία καί τήν Ελλάδα, καί αυτό προσπαθούν νά καταστρέψουν. Γι' αυτό έμεις είμαστε άκρίτες μέσα στην χώρα μας. Έχουν άντιστραφή τά πράγματα. Κάποτε άκρίτες ήταν εκείνοι πού βρίσκονταν στην περιφέρεια, τώρα πρέπει οί Έλληνες έντός τής Ελλάδος νά «φιльтράρουν» τά πράγματα, πράγμα τó όποιο δυστυχώς, βλέπετε, δέν συμβαίνει. Οί μονάδες άντίστασης είναι λίγες. Έχω μιá μικρή έλπίδα στους νέους. Τó 80% τού κοινού τού «Καβάφη» ήταν νέοι. Όπου έμφανίζεται ή Άλήθεια καί ή έκφανση τής Έλληνικότητας καί τής Έλληνικής Ίδεολογίας, τήν «ρουφάνε» σαν τó καθαρό νερό, τó ξέρουν τó καθαρό, γιατί είναι στο κύτταρό τους. Όμως όλα αυτά, μέχρι νά μπούν στα δίχτυα, πού έχουν στήσει διάφοροι μηχανισμοί. Αν λοιπόν αύξηθῇ ή έσωτερική μας άντίσταση, ίσως νά έχουμε καλύτερη τύχη. Τó πρώτο πράγμα πού πρέπει νά άνακτήσουμε, είναι νά αγαπήσουμε αυτό πού είμαστε. Γιατί μάς έμαθαν οί ξένοι νά μισούμε τόν έαυτό μας, καί αυτό τó θεωρούμε έμεις ως μονόδρομο, ως κάτι «μοντέρνο». Αυτό είναι καταστροφή.

Π.Κ.: Τó μοναδικό ιδεολογικό όπλοστάσιο έναντία στον έξουσιασμό είναι ή Ελλάδα;

Γ.Σ.: Αυτοί πού έλέγχουν τόν κόσμο πιά, δέν επιτρέπουν νά υπάρξει κάτι, πού νά είναι αντίθετο άπό αυτό, πού αυτοί οί ίδιοι ύπογράφουν. Η μόνη ουσιαστική άντίσταση καί ή μόνη δυνατότητα άναστροφής είναι ή Ελλάδα. Τίποτε άλλο δέν ύπάρχει, τίποτε άλλο.

Ἡ ἑλληνικὴ παγκόσμια πρόταση

Π.Κ.: Ὁ δρόμος πρὸς τὴν ἀντίσταση καὶ τὴν ἀναστροφή ἔιναι πνευματικός ἢ κυρίως πολιτικός;

Γ.Σ.: Κυττάξτε, τὸ πολιτικὸ εἶναι μία ἀπ' τὶς πολλὰς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς. Αὐτὸ εἶναι τὸ λάθος ποὺ κάνουμε στὴν Ἑλλάδα: νομίζουμε, ὅτι ἡ πολιτικὴ εἶναι τὸ ἅπαν, ἐνῶ δὲν εἶναι. Οἱ Ἕλληνες τὴν πολιτικὴν θεωροῦσαν μέρος τῆς εὐρύτερης θεώρησης τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς, μέρος μόνο. Ἡ θεώρηση τῆς ζωῆς, δηλαδή τὸ ἅπλωμα τῆς ἐλευθερίας καὶ τὸ ἀνοικτὸ μυαλὸ πρὸς τὸ Σύμπαν, εἶναι τὸ κυρίαρχο στοιχεῖο τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Νὰ ξέρουμε, ποιοὶ εἴμαστε ἀκριδῶς, ποιοὶ εἶναι τὸ μέγεθός μας, τί μπορούμε νὰ κάνουμε, θεωρώντας συγχρόνως τοὺς ἑαυτοὺς μας κομμάτι τοῦ Σύμπαντος. Ἄρα μπορείς νὰ φτάσῃς στὸ ὀριακὸ σημεῖο, ποὺ τὸ Σύμπαν σοῦ ἐπέτρεψε, ποὺ οὐσιαστικὰ εἶναι ἡ ἐλευθερία. Ἀλλιῶς δὲν ἔχει νόημα νὰ ὑπάρχῃ ὁ ἄνθρωπος.

Π.Κ.: Ὁ «Καθάφης» νομίζω, ὅτι δίνει αὐτὰ τὰ στοιχεῖα.

Γ.Σ.: Μὰ γι' αὐτὸ ἔγινε ὁ «Καθάφης», νὰ ξαναθυμίσῃ, ὅπως θύμισε καὶ ὁ Καθάφης, ὅτι εἴμαστε παρόντες. Καὶ ὅταν συμπορευθοῦμε ὅλοι μαζί καὶ ἀγαπήσουμε τὸν Καθάφη καὶ ὅ,τι ἀποτελεῖ τὴν σύγχρονη ἑλληνικὴ πνευματικότητα, ποὺ ἐμπεριέχει τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ πνευματικότητα, μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ μία νέα παγκόσμια πρόταση, σ' ἓναν κόσμον ποὺ σήμερον ταλανίζεται ἀνάμεσα στὴν ἀνελευθερία καὶ στοὺς πολυπλοκοὺς μηχανισμοὺς, ποὺ καταδυναστεύουν τὸν ἄνθρωπο.

Π.Κ.: Στὶς ἄλλες χῶρες, στὴν Δ. Εὐρώπῃ ἢ στὴν Β. Ἀμερικὴ, ἡ κατάσταση εἶναι καλύτερη;

Γ.Σ.: Ἐκεῖ ἡ κατάσταση εἶναι ἀκόμα χειρότερη. Ξέρεις, ἐμεῖς ἔχουμε στὸ κύταρό μας, κάτι ποὺ κάποια στιγμή μπορεῖ νὰ «κάνῃ τὸ θαῦμα του» καὶ θὰ τὸ κάνῃ οὕτως ἢ ἄλλως.

Π.Κ.: Εἶστε δηλαδὴ αισιόδοξοι;

Γ.Σ.: Ἀπολύτως. Καὶ γι' αὐτὸ δὲν εἶμαι ἐναντίον τοῦ πολέμου, καὶ μὴν σὰς φανῇ παράξενο.

Π.Κ.: «Πόλεμος πατὴρ πάντων», ἔλεγε καὶ ὁ Ἡράκλειτος. Ἀλλὰ τί πόλεμον ἐννοεῖτε;

Γ.Σ.: Οἱ Ἕλληνες, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουν τὶς μεγάλες τοὺς δυνάμεις, ἴσως πρέπει νὰ βρεθοῦν μπροστὰ σὲ κάτι ὀριακὸ, νὰ φτάσουν, ὅπως λένε μερικοί, «στὸν πάτο». Πρέπει νὰ εἴμαστε ἔτοιμοι νὰ πολεμήσουμε, ἂν χρειασθῇ. Καὶ μιὰ ἄλλη μορφή πολέμου εἶναι ὁ πόλεμος, ποὺ διεξάγεται σὲ πνευματικὸ ἐπίπεδο. Ὅταν γιὰ παράδειγμα παίρνῃς τὸν «Καθάφη» καὶ τὸν βγάξῃς στὸ ἐξωτερικὸ, δὲν εἶναι ἓνας πόλεμος; Δὲν εἶναι σύγκρουση μ' ἓναν ὁλόκληρον κόσμον, ποὺ σκέπτεται διαφορετικά; Ἐγὼ ἔκανα πολεμικὴ μὲ τὸν «Καθάφη». Ὁ «Καθάφης» εἶναι ἓνα μυθραλλιοδόλο, ποὺ ἔχει σφαῖρες καὶ τὶς ἐκτοξεύει παντοῦ. Μόνο ποὺ οἱ σφαῖρες αὐτὲς ἔχουν ἀλήθεια καὶ ὁμορφιά. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι πάντα συνυφασμένη μὲ τὴν

ομορφιά, αυτό δεν πρέπει να τὸ ξεχνᾶμε ποτέ.

Π.Κ.: *Θὰ ἤθελα νὰ σᾶς ρωτήσω, ποιὰ κατὰ τὴν γνώμη σας εἶναι ἡ ὀρθὴ δράση ἐκείνων, ποὺ ἔχουν συνειδητοποιήσει τὴν πνευματικὴν κατάπτωση καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ τὴν ἀνατρέψουν. Γιατὶ ἀσφαλῶς θὰ γνωρίζετε, ὅτι σημειώνονται ἀρκετὲς παρεκτροπὲς ἐντὸς –υποτίθεται– τῶν ἐστιῶν ἀντίστασης.*

Γ.Σ.: Εἶμαι ἓνας ἄνθρωπος τῆς τέχνης. Τὸ μόνο ποὺ μπορῶ νὰ πῶ, γιατί τὰ ὑπολοιπα πράγματα δὲν τὰ ξέρω, εἶναι νὰ κάνη κανεὶς, ἐκεῖ ποὺ δοῖσκεται, αὐτὸ ποὺ πρέπει νὰ κάνη καὶ νὰ μὴν ξεχνᾷ ποτέ, ὅτι εἶναι Ἑλληνας. Καὶ νὰ «φιλτράρῃ» ὅτιδήποτε ἔρχεται πάνω του, δίπλα του, στοὺς ἀνθρώπους ποὺ τὸν περιβάλλουν καὶ ὅπου αἰσθάνεται, ὅτι γίνεται προσπάθεια καταστροφῆς τοῦ κυττάρου μας, νὰ ἀντιστέκεται μέσα ἀπὸ τὴν δράση του. Χρειάζεται δράση, ἡ ὁποία σ' αὐτὴ τὴν φάση πρέπει κατὰ τὴν γνώμη μου νὰ εἶναι ἀτομικὴ, νὰ εἶναι μιὰ ἡθικὴ στάση καὶ νὰ προέχῃ πάντα αὐτὸ τὸ «φίλτρο» τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Βέβαια κάποια στιγμή ἡ ἀτομικὴ δράση πρέπει νὰ γίνῃ ὁμαδική, ἀλλὰ τίς λύσεις δὲν θὰ τίς ὑποδείξω ἐγώ. Σὲ καμμία περίπτωση δὲν θὰ ἤθελα νὰ παραστήσω τὸν μάγο ἢ τὸν προφήτη. Οἱ ἀτομικὲς ἀντιστάσεις πρέπει νὰ γίνουν συνολικὲς. Ναι, τότε πλέον τὸ ἔθνος, ἡ Ἑλλάδα, δὲν θὰ κινδυνεύῃ. Αὐτὴ τὴν στιγμὴ κινδυνεύει.

Π.Κ.: *Ἐσεῖς προσωπικὰ θὰ συνεχίσετε τὸν δρόμο, ποὺ ἔχετε ξεκινήσει;*

Γ.Σ.: Ἐάν μ' ἀφήσουν, ναι.

Π.Κ.: *Τί ἐννοεῖτε;*

Γ.Σ.: Ὁ «Καβάφης» τοὺς ξέφυγε καὶ ἔγινε. Τώρα ὁ πόλεμος θὰ ἐνταθῇ, ὅπως καταλαβαίνετε, τώρα θὰ ἔχω τίς περισσότερες δυσκολίες.

Π.Κ.: *Παρὰ ταῦτα ἔχετε σκοπὸ καὶ θέληση νὰ συνεχίσετε.*

Γ.Σ.: Αὐτὸ ποὺ ἔχω βάλει στὸ μυαλό μου, θὰ τὸ κάνω μὲ ὅποιοδήποτε κόστος.

Π.Κ.: *Δηλαδή τὸ ζήτημα δὲν τὸ βλέπετε μόνο ἐπαγγελματικά;*

Γ.Σ.: Μὰ τὸ θέμα δὲν εἶναι ἐπαγγελματικό.

Π.Κ.: *Εἶναι δηλαδή ἓνας συνειδητοποιημένος πνευματικὸς ἀγῶνας;*

Γ.Σ.: Βεβαίως. Τὸ σπῆναι τῆς γυναίκας μου εἶναι ἐνεχυριασμένο, γιὰ νὰ τελειώσῃ ὁ «Καβάφης», καὶ δὲν ἔχει τελειώσει ἀκόμη αὐτὴ ἡ ὑπόθεση. Ἄρα τὸ ζήτημα δὲν μπαίνει ἐκεῖ. Τὰ ἀνώτερα πράγματα πρέπει νὰ διεκδικοῦμε καὶ ὄχι τὰ κατώτερα.

Π.Κ.: *Καὶ σίγουρα θὰ εἴστε εὐτυχὴς γι' αὐτό.*

Γ.Σ.: Παραπάνω ἀπὸ εὐτυχίης, διότι ἐπιτελῶ τὸ χρέος μου ἀπέναντι στὸν τόπο μου. Ποὺ εἶναι ὅ,τι ἱερώτερο, νὰ μὴν τὸ ξεχνᾶμε αὐτό.

Π.Κ.: *Κύριε Σμαραγδῇ, νομίζω, ὅτι εἶναι κατάλληλη στιγμὴ νὰ κλείσουμε αὐτὴ τὴν τόσο ἀποκαλυπτικὴ συζήτηση. Εὐχομαι νὰ πετύχετε τοὺς στόχους σας καὶ νὰ πραγματοποιήσετε τὰ ὁράματά σας.*

Γ.Σ.: Κι ἐγὼ σὰς εὐχαριστῶ.

Παν. Α. Κουβαλάκης

Ἀνεκαλύφθησαν δύο νέοι μυκηναϊκοὶ τάφοι στὰ Γλυκὰ Νερὰ τῆς Ἀττικῆς

***Ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς δύο –τουλάχιστον– νεοευρεθέντες τάφους, ποὺ γειτνιάζουν
μὲ τὸν εὐρεθέντα τὸ 1992 μυκηναϊκὸ τάφο στὰ Γλυκὰ Νερὰ Ἀττικῆς.
(Φωτογραφία Μ. Μαμανέα).***

Στὴν κοινότητα Γλυκῶν Νερῶν Ἀττικῆς –ὅπου τὸ 1992 εἶχε ἔλθει στὸ φῶς ἀσύλ-
λητος μυκηναϊκὸς τάφος, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου σήμερα λειτουργεῖ μεγάλο ἀρχαιολο-
γικὸ ἐργοτάξιο– οἱ ἐργασίες γιὰ τὴν διαπλάτυνση τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ Μεσολογγίου
συνετέλεσαν στὴν ἀποκάλυψη καὶ ἄλλων μυκηναϊκῶν ἐπίσης ταφικῶν κτισμάτων σὲ
ἀπόσταση 20 περίπου μέτρων διαγωνίως ἀπέναντι ἀπὸ τὸν προηγούμενο ὑπὸ ἐξε-
ρεύνηση τάφο.

Συγκεκριμένα σὲ μία ἐπιφάνεια 100 περίπου τ.μ. μιὰ πρώτη ἀνασκαφικὴ προσέγ-
γιση σὲ βάθος μέχρι ἓνα μέτρο παρουσιάζει δύο τουλάχιστον ταφικὰ σχήματα, ἓνα
ἀπλὸ ὀρθογώνιο ἐμβαδοῦ 12 τ.μ., καὶ σὲ ἀπόσταση τεσσάρων μέτρων ἄλλο ἓνα ἐμφα-
νέστερο καὶ αἰσθητὰ μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ προηγούμενο. Στὸ τελευταῖο οἱ ἐπιφάνειες
χωρίζονται σὲ διάφορα ἐπίπεδα, ἐνῶ διακρίνονται τόσο οἱ ἀναβαθμοί, ποὺ ὁδηγοῦν
στὸ ἐσωτερικὸ του, ὅσο καὶ ὁ διάδρομος σὲ σχῆμα Π γύρω ἀπὸ τὸν βαθύτερο κυρίως
ταφικὸ χῶρο, ὅπου ὑπάρχει καὶ κρᾶσπεδο ἀπὸ πέτρες τοποθετημένες ἀκανόνιστα
(ξερολιθιά).

Διατελοῦμε ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐξαγωγῆς συμπερασμάτων ἀπὸ τὴν ἀρχαιολογικὴ με-
λέτη τῶν νέων αὐτῶν εὐρημάτων.

Μάριος Μαμανέας

5. Παρμενίδης

Ἡ Παρμενίδης τῆς Ἑλέας εἶναι ἐκ τῶν βασικῶν δημιουργῶν τῆς Φιλοσοφίας καὶ στυλοβάτης τῆς Μαθηματικῆς. Τὸ ὄν, πὺν μέχρι τότε ἐσήμαινε τὸ πρᾶγμα ἀπλῶς, προσέλαβε ἀπὸ τὸν φιλόσοφο νέες ἔννοιες καὶ νέες διαστάσεις, ὥστε κατέστη τὸ «Δήλιον Πρόβλημα» «τῶν ἀνθρώπων τῆς νῦν γενέσεως», οἱ ὅποιοι, στὴν προσπάθεια τοὺς νὰ τὸ λύσουν, ἐξανθρωπίζονται καὶ γίνονται φιλόσοφοι.

Τὰ ἀποσπάσματα, πὺν διεσώθησαν ἀπ' τὸ θαυμάσιο φιλοσοφικὸ ποίημά του, μᾶς πληροφοροῦν, ὅτι ἡ ἀγαθὴ δαίμων τοῦ συνέστησε ν' ἀκολουθῇ τὴν ὁδὸ τοῦ «εἶναι», πὺν ταυτίζεται μὲ τὸ «νοεῖν» καὶ συνδέεται μὲ τὸ ἀ-συν-εχές, γνωρίζοντας προφανῶς ὅτι τὴν ὁδὸ τοῦ «γίγνεσθαι», πὺν συνδέεται μὲ τὸ ἀπειρον καὶ τὸ συνεχές, τὴν εἶχαν ἐρευνήσει ἐξαντλητικὰ οἱ Μιλήσιοι καὶ ἰδιαίτερος ὁ Ἡράκλειτος. Ἀπὸ κεί καὶ πέρα τὴν σκυτάλη θὰ παραλάβῃ ὁ Πλάτων, ὁ ὁποῖος στὰ ὥριμα ἐπιστημονικὰ ἔργα του αναλύνει ἐξαντλητικὰ τὴν ἔννοια τοῦ περι-εχοῦς, ὅπου κοινωνοῦν πέρασ καὶ ἀπειρον, ἀσυνεχές καὶ συνεχές, εἶναι καὶ γίγνεσθαι, ἀλήθεια καὶ «δόξα» (γνώμη).

Ἡ μέθοδος τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς, τὴν ὁποία εἰσήγαγε ὁ Παρμενίδης, ἀποκλείει τὴν ταυτόχρονη παραδοχὴ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ μὴ-εἶναι, τῆς ἀλήθειας καὶ τοῦ ψεύδους, τοῦ Α καὶ τοῦ μὴ Α· «ἀδύνατον ὄντινοῦν ταῦτὸν ὑπολαμβάνειν εἶναι καὶ μὴ εἶναι». Ἡ ἀρχὴ αὕτῃ ὠδήγησε τὸν φιλόσοφο στὴν παραδοχὴ, ὅτι «τὸ εὖν ἐστίν τε, καὶ ὡς οὐκ ἐστίν μὴ εἶναι». Καταφάσκοντας στὴν ὕπαρξι τοῦ ὄντος, ὑποχρεοῦμαστε ν' ἀπορρίψουμε τὴν γέννησι καὶ τὴν φθορὰ, τὴν κίνησι καὶ τὴν μεταβολή, τὴν διαίρεσι καὶ τὴν ἀτέλειά του. Τὸ Ἐὖν ἢ Σύμπαν δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι «οὐλον, μονογενές, ἀγένητον, ἀνώλεθρον, ἀκίνητον, ἀδιαίρετον, τέλειον καὶ ἀτρέμεές, πάντοθεν ἴσον ὡς εὐκυκλος σφαῖρα».

Τί σημαίνουν ὅλα αὐτά; Ὁ φιλόσοφος Popper καὶ ὁ βραδευμένος φυσικὸς Schrödinger δὲν ἔχουν καμμιά ἀμφιβολία, ὅτι τὸ παρμενίδειον Ἐὖν «ταυτίζεται μὲ τὸ ἀπλοποιημένο Σύμπαν τοῦ Ἀϊνστάιν», ἀφοῦ οἱ ἴδιες ἀκριβῶς ἰδιότητες τὰ χαρακτηριστίζουν ἀμφότερα· κοινὴ εἶναι μάλιστα καὶ ἡ ἔννοια τῆς αὐτ-απάτης, πὺν ἀποτελεῖ τὸ αἷτιον τῆς ἀλλαγῆς ἢ διακρίσεως νοητοῦ-αἰσθητοῦ, τοῦ «νοεῖν τε καὶ τοῦ εἶναι».

Ἡ μετάδασις ἀπ' τὸ «νοεῖν» στὸ «εἶναι» ἢ ἀπ' τὸ νοητὸ στὸ αἰσθητὸ καὶ συγκεκριμένο δὲν προϋποθέτει τὴν ὕπαρξι καὶ δύο κόσμων, ὅπως πολλοὶ διάστηκαν ν' ἀποδώσουν στὸν Παρμενίδη. Οἱ δυϊστικὲς ἐρμηνεῖες τῶν Kirk - Raven - Schofield, πὺν βλέπουν τὸν κόσμον τῶν αἰσθήσεων (6 μέρος τοῦ ποιήματος) ὡς κατοπτρικὸν εἶδωλο τοῦ νοητοῦ ἢ τοῦ Φρ. Νίτσε, πὺν βλέπει τὸν κόσμον τῆς νοήσεως (4 μέρος τοῦ ποιήματος) ὡς προῖον ἀφαιρέσεως ὅλων τῶν ιδιοτήτων τοῦ αἰσθητοῦ, ἀπορρίπτονται ἀπ' τὸν Παρμενίδη, τοῦ ὁποῖου τὸ Σύμπαν εἶναι ἓνα καὶ μοναδικό. Ὅμως καὶ ὁ Ἀέτιος, πὺν ταυτίζει τὸ «Ἐὖν» μὲ τὸν «Ἐνα Θεὸ» τοῦ Ξενοφάνους, οὐδόλως ἐννόησε τὸν Ἑλεάτη. Τὸ «Ἐὖν» ἄλλωστε στερεῖται μᾶς βασικῆς ιδιότητος τοῦ ξενοφανείου θεοῦ, ὁ ὁποῖος «οὔλος ὄρεᾷ, οὔλος δὲ νοεῖ, οὔλος δὲ τ' ἀκούει», ἀφοῦ δὲν διαθέτει καμμιά αἰσθαντικότητα: Τὸ «Ἐὖν» νοεῖ καὶ μόνον νοεῖ, ἢ

μᾶλλον εἶναι αὐτὴ αὕτη ἢ νόησις...

Τὸ πρόβλημα τοῦ ἐλεατικοῦ ὄντος ἐστιάζεται στὶς λέξεις, στὰ σημαίνοντα τοῦ ποιήματος, πὺν ἀποτελοῦν πραγματικὰ αἰνίγματα, ἀφοῦ τὰ σημαϊνόμενά τους δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκ-τεθοῦν ἢ νὰ προβληθοῦν. Οὔτε τὸ «ἔστιν» ἢ «εἶναι» ἢ «ἐὸν», ἐκ-τίθεται, ὥστε ν' ἀντιπαρατεθῇ μὲ κάποιον ἄλλο καὶ νὰ κατανοηθῇ, οὔτε τὸ «νοεῖν» προ-βάλλεται ἢ ἐπιδέχεται κάτι πέραν τοῦ ἑαυτοῦ του.

Τὸ «ἔστιν» εἶναι τὸ Ὅλον, πέραν τοῦ ὁποῖου δὲν ὑπάρχει τίποτα· τὸ μὴ-ἔστιν μάλιστα εἶναι ἀ-νόητο καὶ ἀνέκφραστο, ἄρα δὲν ὑπάρχει χωρο-χρόνος γι' αὐτό. Ὅσον ἀφορᾷ στοῦ «νοεῖν», δὲν ὑπάρχει τρόπος ἐξόδου του ἀπ' τὴν περιοχὴ τοῦ νοοῦντος ὑποκειμένου, ὥστε ἔτσι ἀπλωμένο νὰ τὸ ἐξετάσουμε. Τὸ «νοεῖν» παραδίδεται ἀναγκαστικὰ στοῦ λέγειν ἢ καὶ στοῦ γράφειν, προκειμένου νὰ ἐξωτερικευθῇ. Τὸ λέγειν ὅμως ἢ τὸ γραπτὸ ποτὲ δὲν ταυτίζεται μὲ τὸ νοοούμενο, μ' αὐτὸ πὺν ἔχουμε στοῦ μυαλό μας.

Δὲν γίνεται λόγος φυσικὰ γιὰ «ἀνθρώπους ψυχὰς βαρβάρους ἔχοντας» οὔτε γιὰ τοὺς ἰδιώτες, πὺν κυθερνῶνται ἀπ' τὸ «ἄσκοπον βλέμμα καὶ τὴν ἡχέεσαν ἀκοὴν καὶ γλῶσσαν», οἱ ὁποῖοι ὁμιλοῦν ἀπερίσκεπτα ἢ ψεύδονται σκοπίμως. Πρόκειται γιὰ τὴν ἀδυναμία τῆς γλώσσας, τῆς ὁποιασδήποτε γλώσσας –μηδὲ τῆς ἐλληνικῆς ἐξαιρουμένης–, νὰ ἐκ-φράσῃ καὶ νὰ ἐκ-θέσῃ τὸ νοούμενο ἐπακριδῶς χωρὶς τὸν κίνδυνον ἀκρωτηριασμοῦ καὶ ἀφαιμάξεώς του. Μ' ἄλλα λόγια αὐτὸ πὺν σκεπτόμαστε καὶ αὐτὸ πὺν ἐκφράζουμε δὲν ταυτίζονται.

Ἡ δυσκολία αὕτη αἰρεται ἐν μέρει κατὰ τὸν φιλόσοφο μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο: Τὸ «ἐὸν» ὡς Ὅλον, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συλληφθῇ ἀπ' τίς αἰσθήσεις μας, ἀφοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐκ-τεθῇ σ' αὐτὲς καὶ ν' ἀντιπαρατεθῇ μὲ κάποιον ἄλλο. Ἡ νόησις ὅμως ἐν-νοεῖ τὸ Ὅλον, διότι «ὅμοιον ὁμοίῳ πελάζει», τὸ δὲ «ἐὸν» εἶναι πλήρες νοήματος. Μένει δέδαια τὸ πρόβλημα τῆς γλώσσας, πὺν ἀδυνατεῖ, ὅπως εἴπαμε, νὰ ἐκφράσῃ ἀκριδῶς τὸ νοούμενον. Ἡ ἀδυναμία αὕτη ὥστόσο μπορεῖ νὰ θεραπευθῇ ὡς ἐξῆς: Ὁ κόσμος τῆς κατ' αἴσθησιν ἐμπειρίας δὲν εἶναι δέδαια μὴ-ὄν, ἀφοῦ αὐτὸ ἀπορρίφθηκε, οὔτε καὶ ψεύτικος· αὐτὸς ἀποτελεῖ τὸ ἐνδύμα, ἕναν πέπλο τρόπον τινα, πὺν καλύπτει τὸ νοητόν, τὸ ὁποῖο κατὰ τὸν Ἡράκλειτο «κρύπτεσθαι φιλεῖ».

Στὸ λέγειν μπορεῖ νὰ ἐμφωλεύουν οἱ πλάνες καὶ οἱ δοξασίες, πὺν δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ εἶναι καὶ ψευδεῖς. Ψευδεῖς εἶναι, ὅταν τὸ λέγειν δὲν ὁμο-λογῇ μὲ τὸ νοεῖν, ὅταν δὲν εἰσχωρῇ στοῦ νόημα, ὅταν δὲν ἀναφέρεται στοῦ «ξυν-όν» (= μαζί μὲ τὸ ὄν), πὺν ἔχει νόημα σύμφωνα μὲ τὸν Ἑφέσιο. Τὸ ἴδιο ἀκριδῶς λέγει καὶ ὁ Παρμενίδης: «χρὴ τὸ λέγειν τε νοεῖν τ' ἐὸν ἔμμεναι». Πράγμα πὺν σημαίνει, ὅτι τὸ λέγειν ἀληθεύει, ὅταν ἐπικοινωνῇ μὲ τὸ νοεῖν, τὸ ὁποῖο δὲν ἀποκόπτεται μὲ τὰ ὄντα, «ἐν οἷς πεφασμένον ἐστίν». Λέγειν, νοεῖν καὶ ἐὸν βρῖσκονται μονοιασμένα σὲ μιὰ ἀδιαιρέτη ἐνότητα, πὺν ταυτίζεται μὲ τὴν πραγματικότητα, ὅπως ἀποδεικνύεται κάθε στιγμή ἀπ' τὸν «ἀδήριτον ἔλεγχον». Οὔτε ἰδεαλισμὸς λοιπὸν χωρὶς οὐσία οὔτε οὐσία χωρὶς ιδέες μποροῦν νὰ ἐννοηθοῦν.

Ἄς μὴν παρασυρῶμαστε λοιπὸν ἀπ' τὴν παγιωμένη συνήθεια νὰ δλέπουμε, ν' ἀκοῦμε καὶ νὰ μιλοῦμε ἀπερίσκεπτα· ἀνάγκη νὰ διακρίνουμε τὴν ἀλήθεια μὲ τὸν νοῦ, ἐλέγχοντας τὰ πάντα καὶ αὐτοελεγχόμενοι κάθε στιγμή.

Σαράντος Πάν

ΑΛΤΑΝΗ

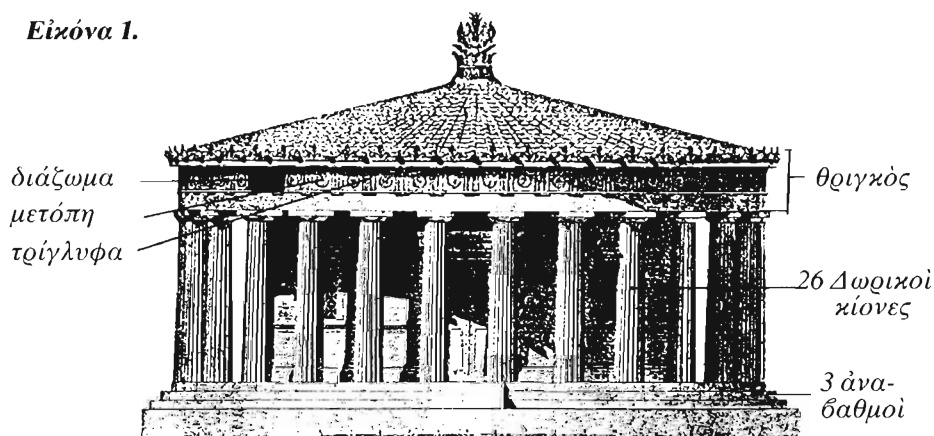
‘Ο εκπληκτικός συμβολισμός τῶν ἐξωτερικῶν ἀρχιτεκτονικῶν στοιχείων Θόλου Ἐπιδαύρου

Ἡ παροῦσα ἔρευνα ἀποτελεῖ συνέχεια τῶν δύο προηγουμένων, αἱ ὁποῖαι ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ τεύχη τοῦ «Δαυλοῦ» μηνὸς Σεπτεμβρίου 1996 καὶ Μαΐου 1997.

Περιεγράψαμε, πῶς ὁ «ἰκέτης» ἐφωτίσθη ἀπὸ τὴν λευκὴν πέτραν τῆς θόλου τῆς Ἐπιδαύρου, κέντρον τοῦ Πλανητικοῦ Συστήματος, διότι αὐτὴ συμβολικῶς διὰ τῆς θέσεώς της εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ περικαλλοῦς μνημείου ἀναπαριστᾷ τὸν Ἥλιον (τεύχος Σεπτεμβρίου 1996). Ἐν συνεχείᾳ ἡ ἑναρμόνις τῶν 7 κέντρων τοῦ «ἰκέτου» μετὰ τῶν 7 πλανητικῶν τροχιῶν (τεύχος Μαΐου 1997) τὸν παροτρύνουν εἰς περαιτέρω ἔρευναν, διὰ νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸ μνημεῖον ὅλας τὰς ἀπαραιτήτους διασταυρώσεις σχετικῶς μὲ τὴν ἀστρονομικὴν γνῶσιν καὶ ταυτοχρόνως τὴν ἀντιστοιχίαν τῆς προσωπικῆς του ἀνεξίξεως.

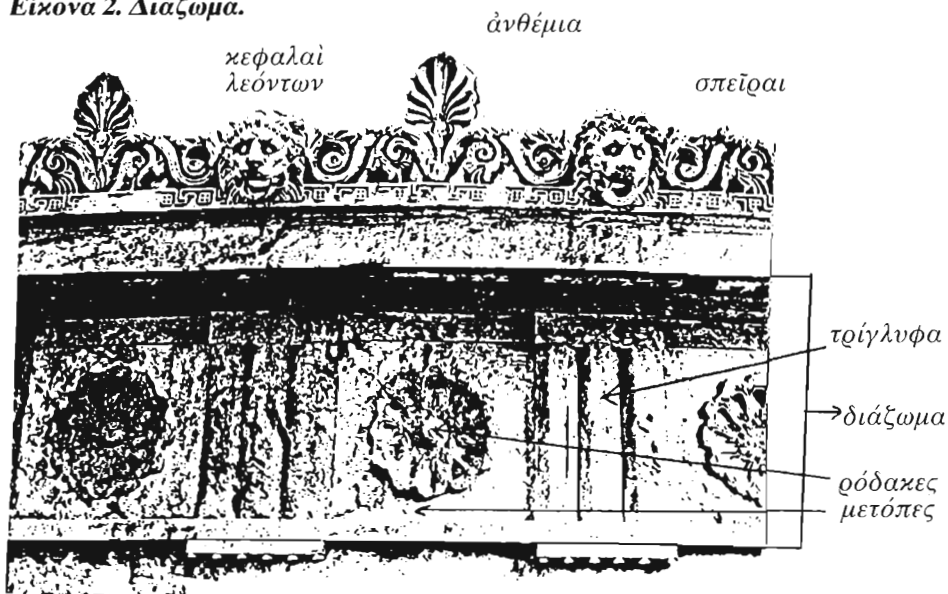
Ὁ «ἰκέτης» ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν θόλον καὶ ἀπὸ κάποιαν ἀπόστασιν παρατηρεῖ τὸ οἰκοδόμημα (**Εἰκ. 1**). Ἀναβαίνων τοὺς τρεῖς πρώτους ἀναβαθμοὺς (σκαλοπάτια) τώρα ἀντιλαμβάνεται, ὅτι αὐτοὶ ἀφοροῦν εἰς τὴν νέαν συγκροτημένην ὄντοτητα τῶν τριῶν σωμάτων του εἰς ἓν ἁρμονικὸν σύνολον (τὸ ἐνιαῖον τοῦ κρηπιδώματος/βάσεως· δλέπε τεύχος τοῦ Μαΐου 1997). Τὰ τρία σώματα αὐτοῦ εἶναι τὸ ἐπιθυμητικόν, τὸ θυμικόν καὶ τὸ λογιστικόν κατὰ τὸν *Φαῖδρον* τοῦ Πλάτωνος. Ἡ συγκρότησις αὐτὴ ἀνυψώνει τὸν νοῦν εἰς τὸν θριγκόν. Ὁ θριγκὸς εἶναι τὸ ἄνω μέρος τῆς οἰκοδομῆς τοῦ μνημείου, τὸ ὅποῖον κεῖται ἐπάνω εἰς τὸν τοῖχον καὶ τοὺς κίονας (Χρ. Τσουντα, «*Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλ. Τέχνης*», σελ. 80).

Εἰκόνα 1.

Ὁ θριγκὸς εἰς τὴν κορυφὴν φέρει ἀνθέμια καὶ κεφαλὰς λεόντων, μεταξύ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν σπεῖραι (Εἰκ. 2). Τὰ ἀνθέμια εἶναι ἡλιακὰ διακοσμητικά σύμβολα ὑπενθυμίζοντα, ὅτι διὰ τοῦ ἀναγραμματισμοῦ τῆς λέξεως *ἄνθος* ἢ λέξις μετατρέπεται εἰς ναὸν θ(εοῦ), ὁ ὁποῖος «θάλλει» μὲ τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας, καὶ προφανῶς δι' αὐτὸ τὰ ἀνθέμια εὐρίσκονται εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ θριγκοῦ. Οἱ λέοντες ἀναπαριστοῦν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν. Τὸ ζώδιον τοῦ λέοντος εἰς τὸν ζωδιακὸν κύκλον ἔχει κυδερνήτην τὸν ἥλιον. Αἱ σπεῖραι, αἱ ὁποῖαι συνενώνουν τοὺς λέοντας, ὑποδεικνύουν τὴν φαινομενικὴν πορείαν τοῦ Ἡλίου ἐπὶ τῆς ἐκλειπτικῆς, ὅπου γίνονται αἱ ἀλλαγαὶ τῶν ἐποχῶν. Ἀνθέμια ὡς βλάστησις, λέοντες ὡς ἐτήσιαι περιφοραὶ τοῦ Ἡλίου καὶ σπεῖραι-ἐποχαὶ εἶναι τὰ 3 ἡλιακὰ σύμβολα τῆς κορυφῆς τοῦ θριγκοῦ, καὶ συσχετίζεται τὸ φυτικὸν μὲ τὸ ζωικὸν βασιλείον εἰς τὸν πλανήτην Γῆ.

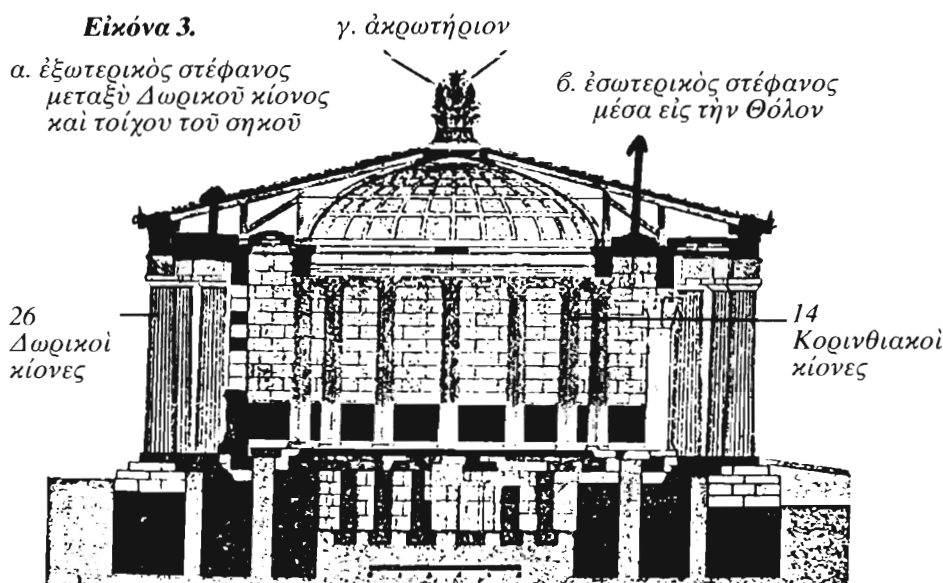
Εἰκόνα 2. Διάζωμα.

Τὸ διάζωμα ἀποτελεῖται ἀπὸ τρίγλυφα καὶ μετόπας. Τὰ τρίγλυφα ἀναπαράγουν τὴν εἰκόνα τοῦ χρόνου ὡς παρελθόντος, παρόντος καὶ μέλλοντος διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τρία ὡς πρὸς τὴν Πυθαγόρειον ἀριθμοσοφίαν. Αἱ μετόπαι παριστοῦν ρόδακας. *Ρόδαξ* σημαίνει μικρὸν ρόδον. Τὸ ρόδον εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν συμβολικὸν ἄνθος τοῦ Ἡλίου. Ἡ νῆσος Ρόδος εἶναι τὸ δῶρον τοῦ Διὸς εἰς τὸν ἥλιον, ὅταν μετὰ τὴν Τιτανομαχίαν καὶ τὴν καταστροφὴν τῶν Τιτάνων ἡ Γῆ ἐμοιράσθη εἰς τοὺς θεοὺς, ἀλλὰ ὁ ἥλιος, ἅπῳ εἰς τὸν οὐρανόν, δὲν ἔλαβε τίποτε. Ὅταν ἦλθε καὶ ἐξήτησε τὸ δίκαιόν του ἀπὸ τὸν Δία, τοῦ ἐδόθη ἀναδυομένη ἡ νῆσος Ρόδος καὶ τοῦ κατεκυρώθη ἀπὸ τὴν Λάχεσιν (Ἀθ. Σταγειρίτης, *Ἰγνυγία*, τόμος Α, σελὶς 241). Παρατηρῶν ὁ «ἰκέτης» τοὺς ρόδακας μετρᾷ 12 πέταλα εἰς τὸν καθένα. Ὁ

ρόδαξ αναλόγως τοῦ ἐννοιολογικοῦ περιεχομένου τῆς ἐκάστοτε παραστάσεως δυνατόν νά ἔχη 6, 8, 9 ἢ 12 πέταλα. Τά 12 πέταλα συμφωνοῦν μέ τό περιεχόμενον τῆς συνολικῆς πλανητικῆς εἰκονοπλασίας καί ὀρίζουν τοὺς 12 ἀστερισμούς, ἀντανάκλασις τῶν ὁποίων εἶναι τὰ 12 ζῳδια τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου.

Πλησιάζων ὁ «ἰκέτης» προσπερνᾷ τὸν ἐξωτερικὸν Δωρικὸν κίονα καὶ εὐρίσκεται μεταξὺ τοῦ κίονος καὶ τοῦ τοίχου τοῦ σηκοῦ. Ἀνυψώνων τὴν κεφαλὴν βλέπει μίαν θαυμασίαν διακόσμησιν εἰς τὴν ὀροφὴν (**Εἰκ. 3**: διατομή τῆς θόλου διὰ τὴν διευκρίνισιν τῆς θέσεως τῶν φατνίων καὶ **Εἰκ. 4**: λεπτομερὴς διακοσμητικὴ ἀπεικόνισις τῶν φατνίων).

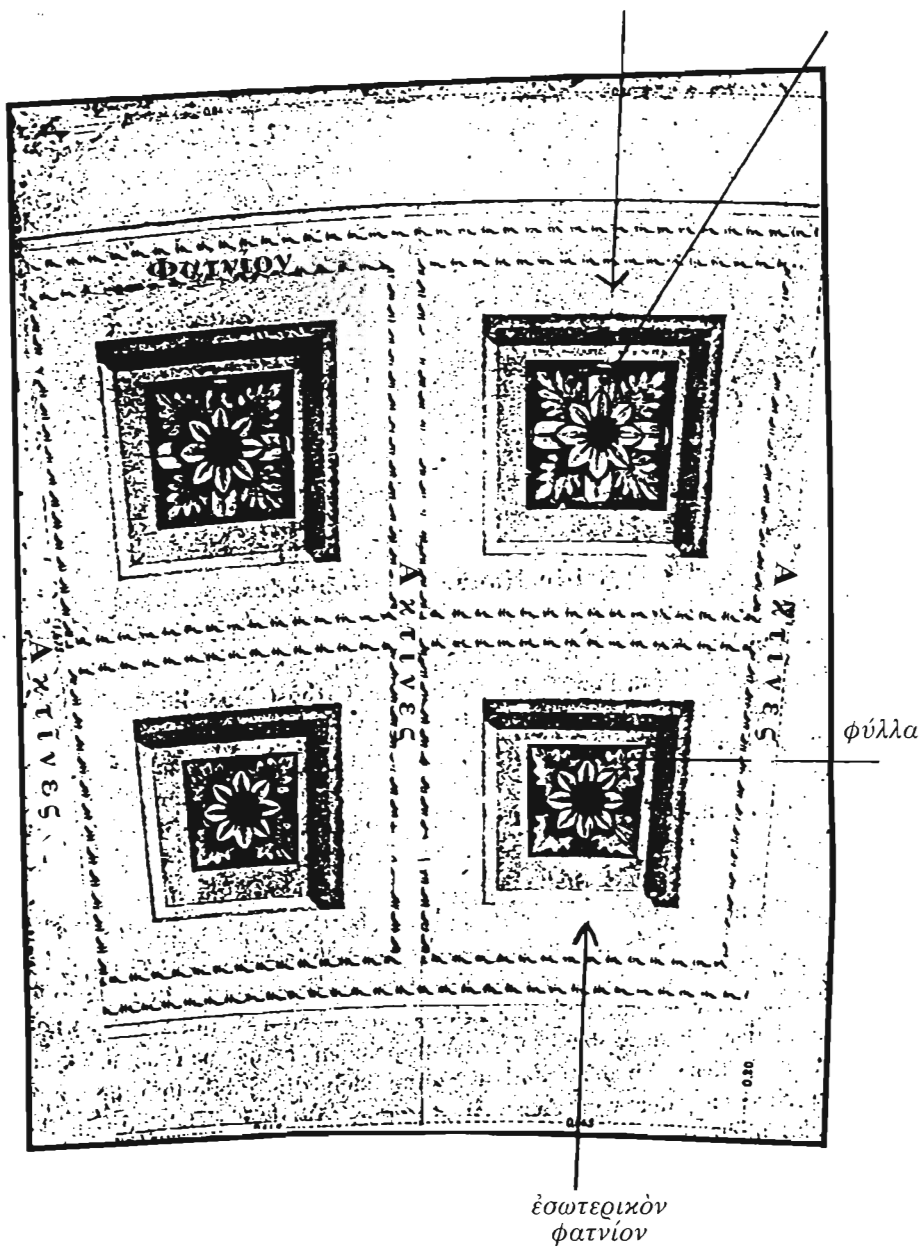

Ἡ **Εἰκὼν 3** ἐπελέγη, διότι διὰ τῆς διατομῆς φαίνεται ἡ θέσις τοῦ ἐξωτερικοῦ στεφάνου ἐκτὸς τοίχου τοῦ σηκοῦ, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀκτίνας καὶ διπλᾶ φατνία, ὡς φαίνεται εἰς τὰς ἐπομένας **Εἰκόνας 4, 5 καὶ 6**. (Ἡ θέσις τοῦ ἐσωτερικοῦ στεφάνου δὲν θά ἀναλυθῇ εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην, ἡ ὁποία ἀφορᾷ μόνον εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν τοῦ μνημείου· τὸ ἀκρωτήριο τῆς ὀροφῆς ἐπίσης δὲν θά προσεγγισθῇ, διότι εἶναι ἀμφιλεγόμενον ἀπὸ τοὺς ἀρχαιολόγους ἀκόμη, ἐὰν ἡ θόλος εἰς τὸ κέντρον τῆς ἤτο κεκαλυμμένη· ὁ Παν. Καρθαδίας εἰς ἄλλας ἀναπαραστάσεις τῆς θόλου ἀφήνει τὸ κέντρον ἀκάλυπτον). Τὰ εὐρήματα τῆς ἀρχαιολογίας, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἐξωτερικὸν καὶ τὸν ἐσωτερικὸν στέφανον, εἶναι ἀκριβῆ, πλήρη καὶ λεπτομερῆ ἐπιτρέποντα τὴν προκύψασαν συμβολικὴν ἐρμηνείαν διὰ τοῦ ἀποσυμβολισμοῦ τῶν ἐπὶ μέρους στοιχείων, τὰ ὁποῖα πιστοποιοῦν διὰ τῆς λέξεως *θόλος*, ὅτι εἰς τὴν θόλον ἀναπτύσσεται ἡ ἰδέα τῆς συστάσεως τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς ἐν γένει κινήσεως αὐτοῦ.

Εἰκόνα 4.

ἐξωτερικὸν
φατνίον

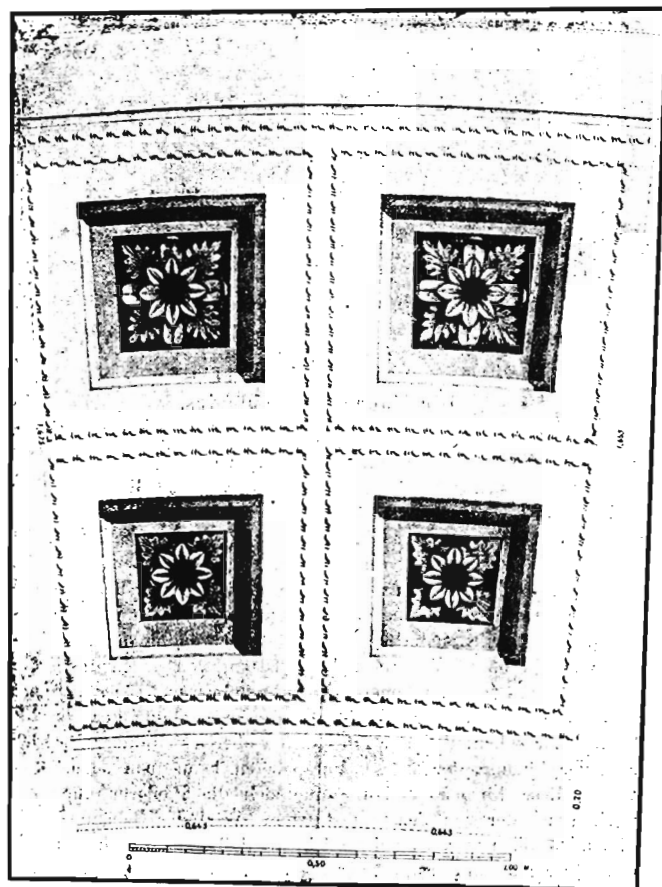
σταυρὸς

φύλλα

ἐσωτερικὸν
φατνίον

Ἡ ὁροφή τοῦ ἐξωτερικοῦ στεφάνου τῆς Θόλου
μεταξὺ Δωρικῶν κιόνων καὶ τοῖχου σηκοῦ.

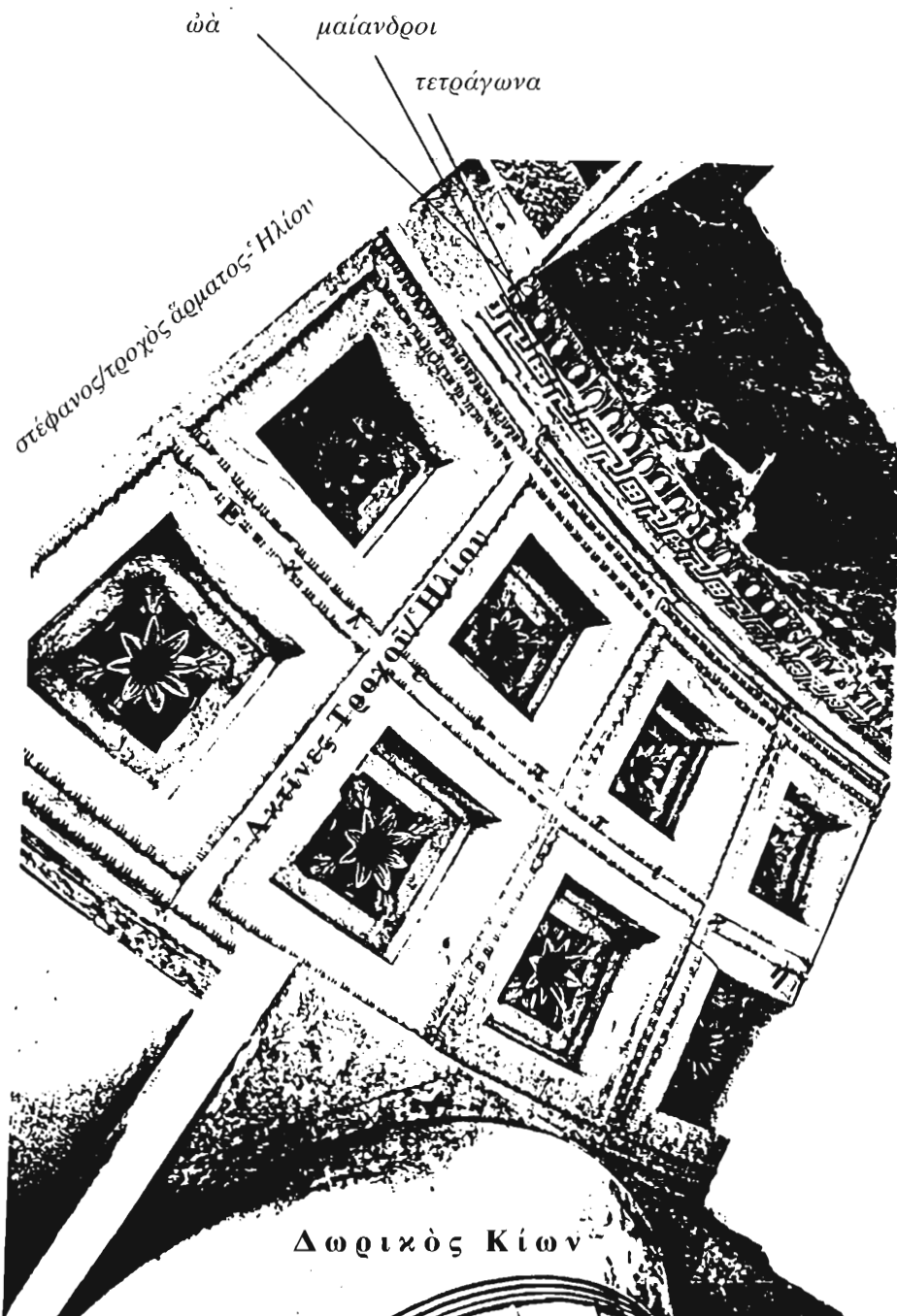
Εικόνα 4Α.

**Ἡ ὁροφή τοῦ ἐξωτερικοῦ στεφάνου τῆς Θόλου
μεταξὺ Δωρικῶν κιόνων καὶ τοίχου σηκοῦ.**

Περιμετρικῶς αἱ ἀκτίνες, αἱ ὁποῖαι περιέχουν φατνία, δημιουργοῦν ἓναν στέφανον μεταξὺ τῶν κιόνων καὶ τοῦ σηκοῦ. Θὰ ᾔτο δυνατόν νά εἶναι: «ὁ ἀκτινοειδὴς στέφανος τῆς ἀμάξης, τὴν ὁποίαν ἐχάρισεν εἰς τὸν Ἥλιον ὁ Ζεὺς, ἀφ' οὗ ἐνίκησαν οἱ θεοὶ τοὺς Τιτᾶνας, ἐπειδὴ ᾗταν καὶ ὁ Ἥλιος σύμμαχος τοῦ Διός, ὅθεν ἔλαβε τὸ ἀξίωμα τοῦτο ὕστερον, νὰ διοικῇ τὸ φῶς τοῦ παντός» ('Αθ. Σταγειρίτης, Ὁγνυγία, τόμος Α, σελ. 240). Εἰς τὸν Ὀρφικὸν Ὑμνον τοῦ Ἥλιου ἀναφέρεται: «ᾠ ἐλάσιππε, μᾶστιγι λιγυρῇ τετράορον ἄρμα διώκων» [ᾠ σὺν ποὺ ὁδηγεῖς τοὺς ἵππους καὶ κατευθύνεις μὲ λιγυρὸν μαστίγιον τὸ τέθριππον ἄρμα]. Τὸ ἄρμα ἐξυπακούεται, ὅτι ἔχει τροχοὺς ὁμοιάζοντας μὲ στεφάνους, καθὼς ἐπίσης διὰ τοῦ τετραόρου ἄρματος ἡ ἀναφορὰ γίνεται εἰς τὰς 4 ἐποχάς.

Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον ἐμφανίζουν τὰ φατνία, ἀνὰ δύο μεταξὺ τῶν ἀκτίνων τοῦ στεφάνου. Φατνίον σημαίνει μικρὰν φάτνην καὶ ἔχει σχέσιν μὲ τὴν γέννησιν

Εικόνα 5. 'Επανάληψις τῆς εἰκόνης 4 τῆς ὀροφῆς ἐξωτερικοῦ στεφάνου τῆς Θόλου μεταξύ Δωρικῶν κιόνων καὶ τοίχου σηκοῦ.

τῆς ζωῆς καὶ τὸ φαγητόν (ἐκ τοῦ *φάγνη* > *φάτνη*: Μέγα Λεξικὸν Δημητράκου). Εἰς τὸ κέντρον τῶν φατνίων ὑπάρχουν λευκοὶ κρίνοι, τὸ ἄνθος τῆς ἀγνότητος, διότι ἡ ἀνελικτική πορεία τοῦ ὄντος ἔχει ὡς βασικὴ προϋπόθεσιν τὴν παραμονὴν εἰς τὴν ἀγνότητα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Οἱ κρίνοι ἔχουν ὀκτὼ πέταλα. Κατὰ τὴν Πυθαγόρειον ἀριθμοσοφίαν ὁ ἀριθμὸς 8 συμβολίζει τὴν κοσμικὴν ἁρμονίαν διὰ τοῦ συμβόλου τοῦ τροχοῦ τῶν ὀκτὼ πετάλων/ἀκτίνων. Ὁ κρίνος εἰς τὰ ἐσωτερικὰ φατνία ἀναπαύεται ἐπὶ 4 φύλλων χιαστί, ὁλοκληρώνων τὴν εἰκόνα τῆς συμμετοχῆς τοῦ φυτικῷ βασιλείῳ καὶ τῆς βλαστήσεως, τοῦ ὁποῖου ἡ ζωοποιὸς δύναμις προέρχεται ἀπὸ τὸν «*κάρπιμον, σπερμεῖον, φωσφόρον καὶ φερέσδιον Ὁλιον*» συμφώνως πρὸς τὸν Ὁρφικὸν Ὑμνον.

Ὁ κρίνος εἰς τὰ ἐξωτερικὰ φατνία «*κάθεται*» ἐπίσης ἐπὶ τῶν 4 χιαστί φύλλων καὶ ἐπὶ πλεον ἐπὶ ἑνὸς σταυροῦ. Ὁ σταυρὸς διὰ τῆς καθέτου εὐθείας ἀναπαριστᾷ τὸν ἄξονα τῆς γῆς, ὁ ὁποῖος διαπερνᾷ τὸν ὀρίζοντα καὶ ἐνσαρκώνει τὰ ὄντα εἰς τὸν πλανήτην (Ὁμήρου, *Ὀδύσεια* U 96-113· καὶ σχετικὴν μελέτην Πορφυρίου, «*Περὶ τοῦ Ὁαντροῦ τῶν Νυμφῶν*» ἀναφορικῶς μὲ τὴν δόρειον θύραν).

Ἡ ἐπανάληψις τοῦ ἀριθμοῦ 4 εἰς τὰ φύλλα καὶ τὸν σταυρὸν τῶν φατνίων ἐπιδιώκει νὰ ὑποβάλλῃ τὴν ἰδέαν τῶν 4 στοιχείων τῆς δημιουργικῆς φύσεως (πῦρ, γῆ, ἀήρ καὶ ὕδωρ: *Πλάτωνος* «*Τίμαιος*»). Διὰ τοὺς πολλοὺς ὁ Ὁλιος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πορεύεται ἐπὶ τῆς ἐκλειπτικῆς/στεφάνου εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τῆς θόλου (φαινομενικὴ πορεία Ὁλίου), ἐνῶ οἱ ὀλίγοι, οἱ εἰσερχόμενοι εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ μνημείου, ἀναγνwrίζουσιν τὸ Ὁλιοκεντρικὸν σύστημα εἰς τὴν κεντρικὴν λευκὴν πέτραν τοῦ δαπέδου συμφώνως πρὸς τὸν Ὁρφικὸν Ὑμνον Ὁλίου: «*κλυθι μάκαρ (Ὁλιε) πανδερχὲς ἔχων αἰώνιον ὄμμα*». [Ἀκουσε μακάριε (Ὁλιε), ποὺ ἔχεις αἰώνιον μάτι, ποὺ βλέπεις τὰ πάντα], διότι μόνον ἀπὸ τὸ κέντρον τοῦ κύκλου ὁ ἥλιος/ὀφθαλμὸς βλέπει αἰωνίως τὰ πάντα.

Εἰκόνα 5 (ἐπανάληψις Εἰκόνης 4 μὲ περισσότερα στοιχεῖα): Ὁ στέφανος ἀναπαριστᾷ τὴν ἐκλειπτικὴν μὲ τὰς ἐκατέρωθεν ζώνας αὐτῆς τῶν 8° καὶ προφανῶς εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται ἡ ἐπανάληψις τοῦ ἀριθμοῦ 8 τῶν κρίνων τῶν διπλῶν φατνίων. Ὁ «*παντοκράτωρ*» Ὁλιος εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ θριγγοῦ ἐμφανίζεται διὰ τῶν ἐκπροσώπων του, τῶν λεόντων μὲ τὰς σπείρας-ἐποχάς, καθὼς ὁ στέφανος τοῦ τροχοῦ τοῦ ἄρματος του περικλείει ὁλόκληρον τὴν ὁροφὴν τῆς Θόλου τῆς Ἐπιδαύρου ἐξωτερικῶς, σχηματίζων τὴν ζώνην τῆς ἐκλειπτικῆς, τὴν ὁποίαν διατρέχει ἡμερησίως κατὰ τὴν φαινομενικὴν του πορείαν.

Παρατηρῶν δὲ ὁ «*ἰκέτης*» μίαν τελευταίαν λεπτομέρειαν εἰς τὴν διακόσμειν τῆς ὁροφῆς μεταξὺ τῶν ἐσωτερικῶν φατνίων καὶ τοῦ τοίχου τοῦ σηκοῦ μένει ἄφωνος: περιμετρικῶς εἰς ὅλην τὴν περιφέρειαν τῆς Θόλου μικρὰ ὠα δίδουν τὸ παρὸν εἰς τὴν Ὁρφικὴν ἐπιβεβαίωσιν, ὅτι ἡ γνῶσις εἶναι προελεύσεως ἀρχαιοτάτης (**Εἰκ. 5**). Τὰ μικροσκοπικὰ ὠα ὑπομνήσκουν, ὅτι ἀπὸ τὰ ἀπειροελάχιστα σωματίδια εἰς ἁρμονικὸν ρυθμικὸν στροβιλισμόν προήλθεν τὸ Μέγα Ὄζον, ὁ Φάνης-Ἐρως τῆς Ὁρφικῆς Φιλοσοφικῆς προγονικῆς ἰδέας διὰ τῆς τρισυποστάτου ὄντοτης αὐτοῦ: ὁ Φάνης-Ἐρως, ἡ Μῆτις καὶ ὁ Ἡρικαπαῖος εἶναι ἡ ἐκδήλωσις εἰς τοὺς κόσμους τῆς μορφῆς καὶ τῆς ὁρατῆς ὕλης. Οἱ μαϊανδροί/τροχοί, οἱ

όποιοι υποβαστάζουν τὰ ΩΑ ἐπεξηγοῦν τὸν στροβιλισμὸν τῶν σωματιδίων, διακοπτόμενα ἀπὸ τὰ τετράγωνα μὲ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα. Τὰ τέσσαρα στοιχεῖα τοῦ σύμπαντος εἰς τὴν ὁρατὴν καὶ ἀόρατον σύστασίν των ὁλοκληρῶνουν τὰ δομικὰ ὑλικά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται τὸ σύμπαν. Ἡ αὕτὴ ἰδέα ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὰ φατνία, καθὼς τὸ ἐξωτερικὸν πλαίσιον τοῦ κάθε φατνίου σχηματίζεται ἀπὸ μικροσκοπικὰ ΩΑ, ἀπειροελάχιστα σωματίδια σφαιρικά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ προέλθουν οἱ κόσμοι. Ἡ ἰδίᾳ δὲ ἡ Θόλος ὁλόκληρος διὰ τοῦ κυκλικοῦ σχήματός της ἀποτελεῖ τὸ μέγα σφαιρικὸν Ὁρφικὸν Ὠόν, τὸ σύμπαν τῶν Ὁρφικῶν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου στροβιλίζονται ρομβοειδῶς εἰς ἀέναον ρυθμικὸν χορὸν τὰ ἄπειρα σωματίδια - μικροσκοπικὰ ΩΑ, κόσμοι τῆς μορφῆς μετὰ τῶν ἡλιακῶν συστημάτων των.

Τὰ ΩΑ εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν γλῶσσαν ὀνομάζονται *ἀστράγαλοι*, λέξις ποὺ σημαίνει τὸ γάλα τῶν ἄστρων, τὸ προερχόμενον ἐκ τοῦ Γαλαξία ἢ ἐκ τοῦ γαλακτος τοῦ ἔχοντος ἀξίαν. Οἱ ἀστράγαλοι συνεπῶς εἶναι οἱ σφαιρικοὶ κόσμοι, οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονται ἀστέρες τοῦ γαλαξιακοῦ χώρου, τὰ ἄστρα τοῦ γαλαξία.

Ὁ «ἰκέτης» ὅμως δὲν ἱκανοποιήθη ἀκόμη. Ὁ μακρό-κοσμος εἶναι παρὼν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ πλανητικὸν σύστημα. Τώρα ὅμως ἀναζητεῖ ἀγωνιωδῶς τὸν μικρό-κοσμον. Ποῦ εὐρίσκεται ἡ θνητὴ του ὀντότης ἀποτυπωμένη; Εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτὸ τὴν ἀπάντησιν τὴν δίδει ὁ Ἡρόδοτος (*Ἱστορία*, Α' Κλειώ, 32). Εἰς τὸ ἐν λόγῳ κείμενον ὁ Σόλων συνομιλῶν μετὰ τοῦ Κροίσου περὶ τῆς εὐδαιμονίας ὀρίζει τὴν διάρκειαν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ὡς ἐξῆς: «*Εγὼ τοῦλάχιστον ὀρίζω εἰς τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη τὸ τέρας τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Τὰ ἑβδομήκοντα αὐτὰ ἔτη κάμνουν εἰκοσιπέντε χιλιάδας διακοσίας ἡμέρας, χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμε τὸν ἐμβόλιμον μῆνα. Ἐὰν εἰς κάθε δύο ἔτη θελήσης νὰ αὐξήσης τὸ ἐν κατὰ ἓνα μῆνα, διὰ νὰ ἔχουν αἱ τέσσαρες ὥραι τοῦ ἔτους (ἐποχαὶ) τὴν ἀπαιτουμένην σειρὰν, οἱ*

Εἰκόνα 6. Φωτογραφία ἀπὸ τὸ Μουσεῖον Ἐπιδαύρου τοῦ φωτογράφου κ. Ἀθ. Παπαντωνόπουλου ἐγγενῶς προσφερθεῖσα.

Ἐκτὸς τοῦ Μνημείου

26 Δωρικοὶ κίονες

70 ἀκτῖνες

140 φατνία

τοιῖχος σηκοῦ

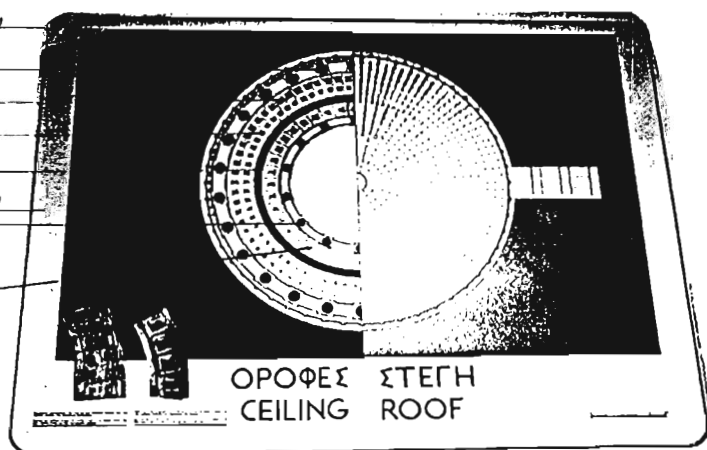
Ἐντὸς τοῦ Μνημείου

14 Κορινθιακοὶ κίονες

40 ἀκτῖνες καὶ

40 φατνία

ἐσωτερικά

ἐμβόλιμοι μῆνες εἰς ἑβδομήκοντα ἔτη γίνονται τριάκοντα πέντε ἢ χίλιαι πεντήκοντα ἡμέραι περισσότεραι. Ἐξ ὅλων τῶν εἴκοσι ἑξ χιλιάδων διακοσίων πεντήκοντα ἡμερῶν, ποὺ ἀποτελοῦν τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη, οὔτε μία δὲν παρουσιάζει ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἐνεφάνισεν ἡ ἄλλη». Τὰ ἔτη ἐμετροῦντο τότε μὲ 360 ἡμέρας.

Συνεπῶς ὑπάρχει ἐνώπιον τοῦ «ἰκέτου» μία συγκλονιστική πραγματικότητα. Ἡ μέση διάρκεια τῆς ἐνεργοῦ ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ὀρίζεται ἀπὸ τὸν Σόλωνα εἰς 26.250 ἡμέρας, αἱ ὁποῖαι στρογγυλοποιοῦνται διὰ τὴν διευκόλυνσιν τοῦ ἀποσυμβολισμοῦ εἰς 26.000, ὅσα εἶναι καὶ τὰ στρογγυλοποιημένα ἔτη τῆς Γῆς, τὰ 26.000 τοῦ Μεγάλου Ἐνιαίου (διὰ τὴν ἀκρίβειαν 25.796). Οἱ 26 κίονες ἀποκαλύπτουν τὴν διπλὴν των ὑπόστασιν. Ἡ διάρκεια ἐνὸς κύκλου εἶναι ἀνάλογος μὲ τὴν ἡλιακὴν περιστροφὴν εἰς ἡμέρας διὰ τὸ ἀνθρώπινον ὄν καὶ εἰς ἔτη διὰ τὴν Γῆν.

Εἰς τὸν στέφανον τῶν 70 φατνίων τῆς Θόλου τὰ 70 ἔτη ἀποκοτῶν διὰ τὸν θνητὸν τὴν τελεσιδικίαν διάρκειαν δράσεως ἐπὶ τοῦ πλανήτου συνδεδεμένης μὲ τὸν τροχὸν (στέφανον) τοῦ ἄρματος τοῦ Ἡλίου, διότι ὁ στέφανος ἀποτελεῖται ἀπὸ 70 ἀκτίνων. Αἱ 70 ἀκτῖνες περιέχουν ἀνὰ δύο φατνία ἐκάστη ἢ $70 \times 2 = 140$ φατνία τὸ σύνολον τῆς ἐκλειπτικῆς ζώνης ἔξωθεν τοῦ σηκοῦ. Μὲ τὴν εἰκόνα αὐτὴν συνδέεται συγκλονιζόμενος ὁ «ἰκέτης» ἀπὸ τὸν κλονισμόν τῶν 140 φατνίων, ἀντιλαμβανόμενος τὴν πλανητικὴν ἐννοίαν τῆς κλονίσεως τοῦ ἄξονος τῆς Γῆς συνεπεία τῆς ἔλξεως τῆς Σελήνης, γνωρίζων ὅτι 1.400 ἡμιελλείψεις πραγματοποιεῖ ἡ Γῆ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Μεγάλου Ἐνιαίου τῶν 26.000 ἐτῶν (ἴδε «Δαυλόν», τεύχος Σεπτεμβρίου 1996). Μεταπτώσεις καὶ κλονισμοὶ εἶναι καθημεριναὶ καταστάσεις ἀλλὰ καὶ πλανητικαὶ ταυτοχρόνως ἐννοιαὶ διὰ τὸ λεξιλόγιον τοῦ Ἑλλήνος, διότι εἰς τὴν οὐσίαν ὁ Ἑλληνικὸς Λόγος εἶναι Πλανητικὸς Λόγος. Ἐπιπροσθέτως ἡ ἀναπαράστασις αὐτὴ (τῆς μεταπτώσεως καὶ τῆς κλονίσεως) συνδέει τὸν ἐξωτερικὸν στέφανον τῆς ὀροφῆς μὲ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ δαπέδου τῆς Θόλου διὰ τῶν 14 Κορινθιακῶν κιόνων, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν ἀλληγορίαν τῆς ἰδίας τῆς Σελήνης τὴν 14ην ἡμέραν τῆς «πληθούσης μηνός», ὅπως ἀπεκάλουν τὴν πανσέληνον οἱ Ὀρφικοί. Οἱ ἀπὸ κοινοῦ λειτουργοῦντες ἀστρονομικοὶ ἀριθμοὶ διὰ τῆς ἀπλουστεύσεως αὐτῶν ἐνοποιοῦν τὴν ὄντοτητα τοῦ «ἰκέτου» μετὰ τοῦ οὐρανίου θόλου ὡς ἑξῆς:

- Ἐνας κύκλος τοῦ πόλου τῆς Γῆς ἰσοῦται μὲ 26 μονάδας ἔχων κοινὸν παρονομαστήν τὴν περιστροφὴν τοῦ Ἡλίου εἰς ἡμερησίας καὶ ἐτησίους κυκλικὰς περιφορὰς, δηλαδὴ 26.000 ἔτη τῆς Γῆς ἀντιστοιχοῦν εἰς 26.000 ἡμέρας τοῦ «ἰκέτου».

- Ἐνας μέσος κύκλος ἀνθρωπίνου βίου ἰσοῦται μὲ 70 μονάδας, δηλαδὴ 70 ἔτη εἰς τὸν χρόνον ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀναλογοῦν μὲ ἓνα λεπτὸν τῆς μοίρας εἰς τὸν χῶρον, ἀντιστοιχία τῆς κινήσεως τῶν ἀστέρων εἰς τὸν οὐράνιον θόλον ἐν σχέσει μὲ τὴν Γῆν (διὰ τὴν ἀκρίβειαν 72 ἡλιακὰ ἔτη).

Ἡ ἐρμηνεία τῶν κιόνων καὶ τῶν φατνίων τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς Θόλου συσχετί-

ζεται επιπροσθέτως με τὰς 14 μονάδας τῶν 140 φατνίων, αἱ ὁποῖαι συνδέονται με τὸν κύκλον τῶν 14 Κορινθιακῶν κιόνων τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ μνημείου καὶ ἀναπαράγουν ἀπὸ κοινοῦ τὸν κλονισμόν, δηλαδὴ τὰς 1.400 ἡμιελλείψεις τοῦ ἄξονος τῆς Γῆς εἰς τὸ διάστημα τῶν 26.000 ἐτῶν τῆς μεταπτώσεως τῶν ζωδίων.

“Ὅταν ὑπάρχη ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ διασταύρωσις με ὀρθὸν ἐννοιολογικὸν περιεχόμενον τόσον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐνὸς ἱεροῦ, τότε εἶναι βέβαιον, ὅτι οἱ δημιουργοὶ τοῦ ἀπέκρυψαν μὲν σκοπίμως τὰς ἐννοίας ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν πολλῶν, δίδοντες ὅμως τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς ὀλίγους, ὅπως ἐπαληθευθῇ τὸ Ἡρακλείτιον ἀπόφθεγμα «*Ὀδὸς ἄνω καὶ κάτω μίη καὶ ωύτή*».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει, ὅτι κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς Κλασσικῆς Ἑλλάδος δὲν ὑπῆρχε διακόσμησις τῶν ἱερῶν μνημείων με τὴν σημερινὴν ἐννοιαν, ἀλλὰ *διά-κοσμος*, ἀκριβοῦς περιγραφή τοῦ *κόσμου*, διὰ τῶν συμβολικῶν παραστάσεων: α. τῆς μυθολογίας εἰς τὰ αἰτώματα, ἀγάλματα, ἱερὰ σκευὴ κ.λπ., β. τῆς μορφῆς τοῦ φυτικού καὶ τοῦ ζωικοῦ βασιλείου, γ. τῶν γεωμετρικῶν σχημάτων καὶ δ. τῆς ἐπαναλήψεως ἀριθμῶν ἀποσυμβολιζομένων διὰ τῆς Πυθαγορείου ἀριθμοσοφίας.

Καὶ τὰ τέσσαρα ἀνωτέρω στοιχεῖα ἐμφανίζονται εἰς τὴν Θόλον, δίδοντα μέχρι στιγμῆς ὅλα τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια διὰ τὴν κατανόησιν τῆς συστάσεως καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ πλανητικοῦ συστήματος ἐν συνδυασμῷ μετὰ τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος. Ἡ ἐσωτερικὴ τοιχογραφία, τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ὀροφῆς καὶ ὁ ὑπόγειος λαβύρινθος θὰ ὁλοκληρώσουν τὴν εἰκόνα εἰς τὰ ἀνώτερα συνειδησιακὰ ἐπίπεδα μέσῳ τῆς πύλης, τοῦ π-εράσματος δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ὕλην τὴν χονδροειδεῖ εἰς τὴν λεπτοφυεστέραν σύστασιν αὐτῆς, τὴν πνευματοποιημένην, ὡς αὐτὴ προκύπτει ἀπὸ τὴν θύραν-Π+ὕλην τοῦ ἱεροῦ τῆς Θόλου. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι ἐκείνη, ἣ ὁποία θὰ ἀνοίξῃ τὸ ἱερὸν τῆς Π+ὕλης διὰ τοῦ Λόγου.

Βιβλιογραφία

1. Γ. Β. Μπαλτογιάννης, *Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Ἀρχιτεκτονικὴ*, ἔκδ. «Aldebaran» 1997.
2. Ἡλ. Τσατσόμοιρος, *Ἱστορία Γενέσεως τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας*, ἔκδ. «Δαυλοῦ» 1991.
3. Alison Berford, *The Greek Temple Builder at Epidauros*, Liverpool University Press 1969.
4. Ferdinand Noack, *Der Bernbau der Tholos von Epidauros*, Archeol. Instituts XXXXII 1927.
5. Otto J. Brendel, *Symbolism of the Sphere*, Leiden E. J. Brill 1977.
6. M. Delcourt, *Les Grands Sanctuaires de la Grèce Antique*, Gerard Monfort editeur, 1947.
7. Δημ. Δημητράκος, *Μέγα Λεξικόν Ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας*.
8. Ὁμηρος, *Ὀδύσσεια*, ἔκδ. «Πάπυρος».

Εἰκόνες

1. von Panagiotis Kabbadias, *Die Tholos von Epidauros*, Sitzung der Philosophisch - historischen vom 1. April Mittheilung vom 4 März. Akademie der Wissenschaften.
2. Ἀγλ. Ἀρχοντίδου-Ἀργύρη, ἀρχαιολόγος, *Ἐπίδαυρος*, σελ. 61, ἔκδ. «Ἀπόλλων».
3. Παν. Καββαδίας, ἐνθ' ἀνωτέρω.
4. Παν. Καββαδίας, ἐνθ' ἀνωτέρω.
5. Theod. Papadakis - Sp. Melentzis - Hel. Papadakis, *Epidauros*, Verlag schnell and Stiner München - Zürich 1971. Fünfte Auflage 1976 - ISBN 3 7954 0565 3.
6. Φωτογραφία κ. Ἀθ. Παπαντωνοπούλου ἀπὸ τὸ Μουσεῖον Ἐπιδαύρου.

Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς καὶ Ἑλληνικὴ Φύση

Ἄλλο ἓνα καλοκαίρι ἦρθε. Ὡρες ξενοιασιᾶς γιὰ πολλούς, γιὰ ἄλλους περι-συλλογῆς καὶ ἀνασυγκρότησης, ἀλλὰ πάνω ἀπ' ὅλα μία ἐποχὴ, ὅπου ὁ τουρισμὸς καὶ οἱ ξένοι ἐπισκέπτες κατακλύζουν ἀπὸ ἄκρη σὲ ἄκρη τὴν ἐλληνικὴ ἐπικράτεια. Τὰ βασικὰ τοὺς ἐνδιαφέροντα κατὰ κανόνα περιστρέφονται γύρω ἀπὸ δύο ἄξο-νες: Ἀπὸ τὴν μία ἡ ἐλληνικὴ φύση μὲ τὶς πάμπολλες ὁμορφίες της καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ πολιτισμὸς ἐκεῖνος, ποὺ συνέδεσε ἄρρηκτα τὶς τύχες του μαζί της. Ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικός.

Καὶ συρρέουν λοιπὸν οἱ ἐπισκέπτες ἀπὸ κάθε γωνία τῆς ὑφῆλίου, γιὰ νὰ ἀπο-τίσουν φόρο τιμῆς στὸ λίκνο τοῦ πολιτισμοῦ καὶ στὴν ὑπέροχη φύση, ποὺ γέννη-σε αὐτὸν τὸν πολιτισμό. Ἡ ἴδια ἱστορία δεκαετίες τώρα ἐπαναλαμβάνεται, ἀπὸ τό-τε ποὺ ἰδρῦθηκε τὸ νεοελληνικὸ κρατίδιο, γιὰ νὰ μὴν μιλήσουμε γιὰ τοὺς παρελ-θόντες αἰῶνες φτάνοντας ἕως καὶ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους χωρὶς διακοπή, ἀφοῦ αὐτὴ ἡ λατρεία πρὸς τὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ πολιτισμὸ καὶ τὴν γῆ, ὅπου αὐτὸς ἀνα-πτύχθηκε, ἔχει ταυτισθῇ πλέον μὲ τὸν ἐλεύθερα σκεπτόμενο ἄνθρωπο, τὸν Ἑλλη-να ἄνθρωπο ἀπανταχοῦ τῆς ὑφῆλίου, ποὺ ἀναζητᾷ τὶς ρίζες του, τὶς ρίζες κατ' ἐπέ-κταση τοῦ δικοῦ του πολιτισμοῦ. Βέβαια, ὥσπου νὰ φτάσῃ κάποιος στὸ ὕψιστο αὐτὸ σημεῖο συνειδητοποίησης, χρειάζεται νὰ περάσῃ πολὺς καιρὸς, χρειάζεται πολὺ μεγάλη προεργασία, καὶ σίγουρα ἀνάμεσα σὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἐπισκέ-πτες, ποὺ ἐπισκέπτονται τὴν Ἑλληνικὴ γῆ, ἀποτελοῦν τὴν μειοψηφία οἱ ἐν πλή-ρει συνειδήσει περιηγητές. Ὡμως ἐκτὸς ἀπὸ αὐτοὺς ὑπάρχουν ἓνα σωρὸ ὑποκα-τηγορίες, ποὺ οἱ περισσότερες ἀπὸ αὐτὲς ὁρίζονται στὸν «προσυνειδησιακὸ» χώρῳ, στὸν προθάλαμο τῆς ἐλληνικῆς σκέψης, ἔτοιμοι νὰ εἰσέλθουν στὸν ἱερὸ χώρῳ τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος καὶ νὰ ἀφομοιωθοῦν μὲ τὰ ἰδανικά καὶ τὶς ἀξίες του. Εἶναι καὶ αὐτοί, ποὺ ἀσυνείδητα κάτι τοὺς σπρώχνει σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν μικρὴ λωρίδα γῆς, τὴν στορμωγμένη στὸν χάρτη τῆς ὑφῆλίου. Μικρὴ τὸ δέμας, ἀλλὰ με-γάλη στὴν ἀκτινοβολία της.

Καὶ εἶναι πολλοί, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ ἐρχόμενοι ἀνακαλύπτουν τὴν σπάνια αὐτὴ ὁμορφιὰ καὶ ἰσορροπία πνεύματος καὶ ὕλης, φύσης καὶ πολιτισμοῦ. Μπαί-νουν στοὺς ἀρχαίους ναοὺς καὶ στοὺς ἀρχαιολογικοὺς πλέον χώρους, καὶ κάτι ξυπνάει μέσα τους. Νοιώθουν νὰ κινοῦνται σὲ ἄλλους ρυθμούς, νὰ βαδίζουν σὲ ἄλλους δρόμους, ποὺ ἄλλοι ὑποψιάζονταν τὴν ὕπαρξή τους καὶ ἄλλοι παντελῶς ἀγνοοῦσαν. Νέα μονοπάτια ἀνοίγουν, δίνοντας ἄλλο νόημα καὶ ποιότητα στὴν ὕπαρξή τους. Ἄλλοι ἐπαληθεύουν τὶς ὑποψίες τους λουσιμένοι ἀπὸ τὸ ἐλληνικὸ φῶς, στὴν γῆ ποὺ ἐγέννησε τὸν πολιτισμό, καὶ ἄλλοι ἀνακαλύπτουν ἓναν κόσμῳ, ποὺ φάνταζε ἄγνωστος καὶ ἀπρόσιτος γι' αὐτοὺς, ἀκατανόητος ἀκόμα, ποὺ ὁμως τοὺς ἔγινε τόσο οἰκεῖος, μόλις τὸν γνώρισαν ἀπὸ κοντά.

Γιατὶ ἡ πρώτη συνειδητοποίηση τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ γιὰ τὸν ἀδαῆ εἶναι αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ταύτιση ἀρχαίου μνημείου καὶ φύσεως. Ἡ πρώτη του ἀφύπνιση εἶναι, ὅταν σταθῇ ἐκστατικὸς μπροστὰ στὸν ἱερὸ χώρῳ τῶν Δελφῶν, ὡς σύνολο μνη-

μείων καὶ φύσεως, καὶ κατ' ἐπέκταση σὲ ὅλους τοὺς ἀρχαιολογικοὺς ἐλληνικοὺς χώρους, ὅπου ὁ καθένας ὑρίσκεται ἐντεταγμένος μέσα στὸ φυσικὸ περιβάλλον, ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἀναπτύχθηκε καὶ μεγαλοῦργησε. Γιατὶ θὰ πρέπει ἐδῶ νὰ τὸ τονίσουμε κι αὐτό. Τὰ μουσεῖα καὶ οἱ ὅποιες κλειστὲς αἴθουσες δὲν μποροῦν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἀποδώσουν τὴν σημασία τοῦ γλυπτοῦ, τοῦ κεραμικοῦ, τοῦ ὅποιον ἀρχαίου ἐλληνικοῦ ἀντικειμένου ἢ ἔργου τέχνης. Ἡ θέσις τους εἶναι κοντὰ στὴν μάνα γῆ, λουσμένα ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸ ἥλιο. Σκοτεινὲς γωνιές, κρυφοὶ ἢ ἄλλοι φωτισμοί, πέρα ἀπὸ τὴν ὅποια καλὴ ἢ κακὴ διάθεση, δὲν ἀναδεικνύουν τὴν ὁμορφιὰ τοῦ καλλιτεχνήματος. Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἶναι πολιτισμὸς, πὺν προβάλλεται μέσῳ τοῦ φωτός. Ἀνοικτὸς χωρὶς στεγανὰ καὶ καχυποψίες. Ἐτσι καὶ τὰ ἔργα ποὺ αὐτὸς παρήγαγε. Καὶ ὄντως δὲν ξέρω ποιά ἢ σκοπιμότης τοῦ ἐγκλεισμοῦ τῶν ἀριστουργημάτων του μέσα σὲ ἀνήλια πολλὲς φορὲς οἰκοδομήματα καὶ προθήκες, ὅπου περνᾶνε σὰν λείψανα ἐνὸς ἀκόμα πολιτισμοῦ.

Καὶ ἐδῶ εἶναι τὸ κρίσιμο σημεῖο. Ἐδῶ εἶναι ἡ τρομακτικὴ διαφορὰ. Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἶναι ὁ μόνος πολιτισμὸς, πὺν συνδύασε τόσο ἀρμονικὰ τὴν ὕλη μὲ τὸ πνεῦμα, τὴν φυσικὴ δημιουργία μὲ τὴν ἀνθρώπινη δημιουργία, χωρὶς νὰ διαταράσῃ ἢ μία τὴν αὐτοτέλεια τῆς ἄλλης. Ὁ ἄνθρωπος σεβάσθηκε τὴν φύση καὶ ἡ φύση τὸν ἄνθρωπο. Ποτὲ τὰ ἔργα αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ δὲν ξεπέρασαν τὰ ἔργα τῆς φύσης καὶ ποτὲ δὲν ὑπῆρξε ροπὴ πρὸς τὸ τεράστιο καὶ τὸ μεγαλοπρεπές, πὺν θὰ ξεπερνᾶ τὸ μέτρο. Καὶ τὸ μέτρο πάντα ἦταν ἓνα: ἡ ἀνθρώπινη διάσταση τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ ὑπεράνθρωπο καὶ ἡ ματαιοδοξία ἔναντι τῆς φυσικῆς ἀρμονίας, συνεπῶς ἡ «ὑbris», ποτὲ δὲν ἀπετέλεσε τὴν βάση τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ ἀντίθετα ἐτιμωρεῖτο καὶ ἀπὸ τοὺς θεοὺς καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἐννοια ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἶναι μοναδικὸς καὶ ἀξεπέραστος. Καὶ εἶναι μοναδικὸς καὶ ἀξεπέραστος, γιατί ὅλα ἦταν στὸ φῶς. Οὐδὲν κρυπτόν ὑπὸ τὸν ἥλιον. Τὰ πάντα ἐμπαιναν κάτω ἀπὸ κριτικὴ καὶ ἀνάλυση. Τὰ πάντα ἀμφισβητοῦντο μὲ λογικὰ ἐπιχειρήματα. Ἀκόμα καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, καὶ οἱ συνήθειες τῶν ἀνθρώπων εἶχαν καθαρὰ προσανατολισμὸ πρὸς τὴν φωτεινότητα καὶ τὴν πλήρη ἐκμετάλλευση τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καὶ τοῦ φωτός. Τὴν πλήρη ἐνταξὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ μέσα στὸ φυσικὸ τοπίο καὶ ὄχι πάνω σ' αὐτό. Γιατὶ ἔχει διαφορὰ τὸ πάνω ἀπὸ τὸ μέσα. Μὲ τὸ πάνω ἐπιβάλλεσαι, ἐνῶ μὲ τὸ μέσα ἀφομοιώνεσαι καὶ δένεσαι μὲ σχέση προσωπική.

Καὶ μοιάζουν αἰχμαλωτισμένα τὰ γλυπτά, ἀκόμα καὶ ὁλόκληροι ναοὶ ἢ ὄρωμοι ὅπως αὐτὸς τῆς Περγάμου, μέσα στὰ τοιμεντένια κοντιά, μακριὰ ἀπὸ τὴν ζωογόνο φύση, πὺν τοὺς δίνει πνοή καὶ τὰ ἀναδεικνύει. Τοὺς στερεῖ τὴν «ὁμιλία», τοὺς κόβει τὴν «πνοή». Καὶ εἶναι εὐκόλο νὰ διαπιστώσῃ κάποιος τὴν διαφορὰ. Ἄς καθήσῃ αὐτὸ τὸ καλοκαίρι μέσα σ' ἓνα ἀπὸ τοὺς τόσους ἀρχαιολογικοὺς μας χώρους ἀνάμεσα στοὺς τόσους Ἑλληνες καὶ ξένους περιηγητές. Ἐκεῖ ἂς ἀκούσῃ τὸ τιτίβισμα τῶν πουλιῶν, ἂς παρατηρήσῃ τὸ γύρω φυσικὸ πῶρο, ἂς πιάσῃ λίγο ἀπ' τὸ χώμα πὺν πατᾶ κι ὕστερα ἂς παρατηρήσῃ τὰ ἀρχαῖα μας μνημεῖα. Κι αὐτὸ ἂς τὸ κἀνὲν τελευταῖο. Τότε θὰ καταλάβῃ, γιατί αὐτὸς ὁ πολιτισμὸς ἐπηρεάσε τόσο καθοριστικὰ τὴν παγκόσμια σκέψη καὶ ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρώπου.

Νέμεσις

Κ. Χ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
᾽Απὸ μίᾱ ἐπίσκεψι στοῦ Γιουκατάν,
τὴν «Ἑλλάδα τοῦ Νέου Κόσμου»
ΑΡΧΑΙΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ ΜΕ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΦΡΑΓΙΔΑ

Ταξίδι στοῦ Γιουκατάν

Πάντα ὄνειρευόμουν ἓνα ταξίδι στοὺς ἀρχαίους πολιτισμοὺς τῆς Ἀμερικῆς. Καὶ νὰ πού ὁ ἐλληνολάτρης γιατρός ἀπὸ τὸ Σικάγο κ. Κώστας Βόσνος ἔκανε τὸ ὄνειρο πραγματικότητα, ὁργανώνοντας τὸ ταξίδι μας ἀπὸ τὴς ΗΠΑ στὴν χερσόνησο τοῦ Γιουκατάν, στοῦ Μεξικó, ὅπου ἐκεῖ ἦτο τὸ κέντρον πολιτισμοῦ τῶν Μάγια καὶ Ὀλμέκων. Τὰ λοιπὰ ἀνέλαβε ἡ «Μεξικάννα» τοῦ συμπατριώτη μας κ. Καρρά, ἡ ὁποία μᾶς μετέφερε στὴν πόλη Μέριντα, στὸν Κόλπο τοῦ Μεξικοῦ. Πρόκειται γιὰ μιὰ ὁμορφὴ πόλιν μὲ παραδοσιακὸ Ἑλληνικὸ ρυθμὸ, ἔστω κι ἂν οἱ ξεναγοὶ τὸν λένε «Ρωμαϊκόν». Μήπως καὶ ὠρισμένοι Ἕλληνες δὲν λένε ἀκόμη, ὅτι εἶναι «Ρωμιοί»; Ἡ μήπως διδλία καὶ «ὁδηγοί» δὲν γράφουν ἐντελῶς αὐθαίρετα καὶ ἀστήρικτα, ὅτι τάχα οἱ πολιτισμοὶ αὐτοὶ ἔχουν Σημιτικὴ καταγωγή; Σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὴν Μέριντα ὁρίζονται τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων πόλεων Uxmal καὶ Chitcen Itza κτισμένων μέσα στὴν ζούγκλα. Ἐκεῖ ὑπάρχουν ἐρείπια τῶν ἀρχαίων πυραμίδων καὶ τὰ λατρευτικὰ κτίρια τῶν Μάγια-Ὀλμέκων.

Ἀπὸ τὸ «Compact History of Mexico» τοῦ Ignacio Bernal πληροφοροῦμεθα, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔφθασαν στὴν Ἀμερικανικὴ ἡπειρο ξεκινώντας ἀπὸ τὴν Ἀσία πρὶν 35.000 χρόνια. Περὶ τὸ 9.000 π.Χ. εἶχαν φθάσει ὡς τὸ νοτιώτερον ἄκρον, τὴν Παταγονία. Στὸ Μεξικόν ὑπῆρχαν ἤδη ἄνθρωποι τὸ 21.000 π.Χ. (Τὶς χρονολογήσεις αὐτὲς πρέπει νὰ τὶς δεχθοῦμε μὲ πᾶσαν ἐπιφύλαξιν, διότι παντοῦ ἐλλοχεύει εἴτε τὸ ἀνθρώπινο σφάλμα εἴτε οἱ δόλιες σκοπιμότητες, σὰν κι αὐτὴ πού θέλει τὸν ἄνθρωπον νὰ ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴ καὶ μέσω τῆς γῆς Χαναάν νὰ διασκορπίζεται στὴν οἰκουμένη πρὶν ἀπὸ ἀρκετὲς χιλιάδες χρόνια. Κι ἂς ὑπάρχουν κραυγαλέες ἀποδείξεις -Σπήλαιο Πετραλώνων, Τρίγλια κ.λπ.-, ὅτι ὁ ἄνθρωπος στὸν Ἑλλαδικὸν χῶρον ζῆ ἀδιάκοπα ἀπὸ ἑκατοντάδων χιλιάδων ἢ καὶ ἑκατομμυρίων ἐτῶν). Πάντως ἐκεῖνο πού εἶναι ἐξακριωμένο εἶναι, ὅτι περὶ τὸ 7.000 π.Χ. τὰ κίτρινα φύλα τῶν κυνηγῶν Μογγόλων, συγχωνεύθησαν μὲ τοὺς ἐρυθρόδερμους Ἰνδιάνους καὶ ἐσχημάτισαν τὸν σημερινὸ μογγολοειδῆ τύπον τῶν γηγενῶν κατοίκων τῆς Ἀμερικανικῆς ἡπείρου.

Ἡ πρώτη ἀφίξι τῶν «Λευκῶν Θεῶν»

Περὶ τὸ 3.500 π.Χ. ἀρχίζει ἐδῶ μιὰ ἐκρηκτικὴ περίοδος ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ, πού συμπίπτει μὲ τὴν περίοδον ἀφίξεως τῶν Ἀργοναυτῶν στὴν Ἀμερικὴ. Σύμφωνα μὲ πλεῖστες ἀρχαῖες ἀλλὰ καὶ νεώτερες μαρτυρίες, ὅταν τὰ Ἑλληνικὰ φύλα τῆς ἐποχῆς τοῦ βασιλέα Οὐρανοῦ ἔφθασαν στὴν Ἀμερικὴ, οἱ Ταταρο-Μογγόλοι φέρονται, ὅτι ἀπεσύρθησαν στὴν Ἀλάσκα (Ἑσκιμῶι). Τὸν βασιλέα Οὐρανὸ οἱ Ἰνδιάνοι ἀποκαλοῦν «Οὐρακάν» καὶ «Ἀνοῦ-κάν» (Οὐρ-ανός), πιστεύεται δέ, ὅτι τότε ὑψώθησαν στὴν Ἀμερικὴ οἱ μυστηριώδεις πυραμίδες καὶ τύμβοι ἀπὸ τὸν

Κόλλο του Μεξικού ως τὸν Μισισσιπιπὴ καὶ τὸ Γουϊσκόνσιν.

Οἱ ἀποικιοκράτες κατέστρεψαν τὰ ἴχνη

Εἶναι πράγματι ἓνα ἄλυτο μυστήριο τὰ ἐρείπια αὐτοῦ τοῦ χαμένου πολιτισμοῦ, ὅπως τὸ «*Γκρήκ' Ἀμφιθήατερ*» καὶ οἱ «*Πύλαρις ὁφ' Ἐρκουλες*», ποὺ φέρουν Ἑλληνικὴ σφραγίδα. Ἔτσι ἐξηγοῦνται καὶ οἱ περὶ Ἀτλαντίδος ἀφηγήσεις τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως (Ἡρόδοτος, Ἡσίοδος - «*Θεογονία*», Πλάτων - «*Τίμαιος*» - «*Κριτίας*», Ἀπολλόδωρος - «*Βιβλιοθήκη*» κ.ἄ.).

Οἱ κατασκευαστὲς αὐτῶν τῶν τύμβων δὲν ἦσαν Ἰνδιάνοι. Μήπως λοιπὸν εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὴν χαμένη Ἀτλαντίδα; (Τσάρλς Μπέρλιτς, «*Μυστήρια ἀπὸ Ξεχασμένων Κόσμων*»). Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἀπαντοῦν τὰ ἀρχαῖα Ἰνδιάνικα κείμενα: «*Ἦσαν ἄνδρες τοῦ Ἀνοῦ Κάν, ὁ Μάγκο Κάπο ἦταν ὁ σοφός των. Ἦρθαν μὲ πλοῖα (πάε) καὶ ἐφυγαν βεβαιώνοντάς μας, ὅτι θὰ ξανάρθουν. Δὲν ἤθελαν νὰ μᾶς κάνουν δούλους...*», γράφει τὸ «*Τροαπο*», τὸ πανάρχαιο κείμενο τῶν Ἰνδιάνων τῆς Ἀμερικῆς, ποὺ εἶναι κατατεθειμένο στὸ Βρεταννικὸ Μουσεῖο. (Δυστυχῶς οἱ Ἰσπανοὶ κατακτητὲς καὶ ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία μετὰ τὴν κατάκτηση τῆς Ἀμερικῆς τὸν 15ο αἰῶνα κατέστρεψαν ὅλα τὰ ἀρχαῖα κείμενα τῶν Ἰνδιάνων ἢ τὰ μετέφεραν στὸ Βατικανό, ὅπου ἰσχύει ἡ πιὸ στυγνὴ λογοκρισία). Γι' αὐτὸ στὶς θρησκευτικὰς τοὺς γιορτὲς οἱ Ἰνδιάνοι φοροῦν λευκὰ προσωπεῖα (μάσκες) ἢ βάφουν τὸ πρόσωπό τους μὲ λευκὸ χρώμα εἰς ἀνάμνησιν ἐκείνων τῶν «*Λευκῶν θεῶν*». Ἔτσι ἐπῆσαν στὴν παγίδα τῶν Ἰσπανῶν, διότι τοὺς ἐθεώρησαν σὰν ἀπογόνους ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν «*Λευκῶν θεῶν*», ἐνῶ ἐπρόκειτο περὶ «*σφαγέων*» (Ι. Βάσερμαν, «*Χριστόφορος Κολόμβος, κεφ. Ζ'*). Ἐπίσης οἱ ἱερεῖς τῶν φοροῦν κράνη μὲ «*κέρατα ταύρου*», λατρευτικοῦ συμβόλου τῶν Μινωιτῶν Κρητῶν.

Ἀπὸ τὸν Ἀπολλόδωρο πληροφοροῦμεθα, ὅτι «*ὁ στρατηγὸς τοῦ Διὸς Αἰγαίων-Βριάρεω-Ἡρακλῆς ἐφθασε νικητὴς τοῦ Κρόνου στὶς Στῆλες τοῦ Ἡρακλέους (Γιβραλτάρ) καὶ ἐκεῖθεν διέσχισε μὲ πλοῖα τὸν Ἀτλαντικὸ Ὠκεανόν, φθάνοντας στὴν ἀπέναντι ἡπειρόν*» (Ἀπολλόδωρος, *Βιβλ. II*, ἐδάφ. 107-109). Ἐξ ἄλλου ὅλα τὰ ἀρχαῖα κείμενα γνωρίζουν τὴν ὑπαρξὴ τῆς Ἀμερικῆς, αἰῶνες πρὶν τὴν ἀνακαλύψῃ ὁ Κολόμβος. Πῶς ἐξηγεῖται τοῦτο; Ἀλλὰ καὶ πρόσφατοι μελετητὲς υἱοθετοῦν τὴν ἄποψη αὐτή, ὅπως ἡ Ἀμερικανίδα ἀρχαιολόγος Ἐνριέττα Μέριτζ, ἡ ὁποία ὑποστηρίζει στὸ διβλίο της «*Wine Dark Sea*» τὴν περιπλάνηση τοῦ Ὀδυσσεύος στὸν Ἀτλαντικὸ πρὶν ἀπὸ τὴν διαπεραίωσή του στὴν Ἀμερικανικὴ ἡπειρόν (Ἐγκυκλ. «*Ἥλιος*», Ι. Πασσάς). Λέγεται, ὅτι οἱ πυραμίδες καὶ οἱ ναοὶ τῶν Ἀρχαιοελλήνων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀποτελοῦσαν τὸ πρῶτο γαιωδατικὸ σύστημα, καὶ τέτοιοι εἶναι καὶ οἱ τύμβοι τοῦ Γιουκατάν. Εἶναι διαπιστωμένο σήμερα, ὅτι Ἕλληνες θεοὶ καὶ ἥρωες ἐφθασαν στὴν Ἀμερικὴ καὶ ἄφησαν ἐκεῖ τὰ ἴχνη των. Ὁ πιὸ ἐντυπωσιακὸς ἐξ ὅλων εἶναι ὁ Περσεύς, ὁ ὁποῖος τὸ 1420 π.Χ. ἐσκόρπισε τὰ θεϊκὰ σύμβολα τῆς Μένδουσας στοὺς Μάγια, Ἀζτέκους, Τολτέκους καὶ Ἰνκας. Τὸ μυστηριώδες «*Τρίγωνο τῶν Βερμούδων*» λέγεται, ὅτι εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ Στύγα τοῦ Ἀτλαντικοῦ (Τσάρλς Μπέρλιτς, «*Τὸ Μυστήριον τοῦ Τριγώνου τῶν Βερμούδων*).

Ἡ Ἑλλάδα τοῦ Νέου Κόσμου

Ἔτσι ὀνομάζει ὁ Ρόλλαντ Γκούκ τὸ κράτος τῶν Μάγια (Θεόδωρος Ἀξιῶτης, «*Νέο Φῶς στὰ Μεγαλύτερα Μυστήρια τοῦ Κόσμου*», ἔκδ. Συμυρνωτάκης). Ὁ

Ἐβραῖος ἀρχαιολόγος, πὺν μᾶς ξενάγησε στὴν Οὐξμαλ καὶ τὸ Τσιτσέν Ἰντζά, μᾶς μίλησε γιὰ «κλωνισμό» τοῦ πολιτισμοῦ, πὺν συνέδη σὲ διαφορετικές περιοχὲς τῆς Γῆς καὶ χρονικὲς περιόδους. Ἐκεῖνο ὅμως πὺν παρέλειψε νὰ μᾶς πῇ εἶναι: –Ποιὸς καὶ πὺν ἐδημιούργησε τὸ πρῶτο πολιτιστικὸ πρότυπο; Μήπως λοιπὸν εἶναι τὸ ναυτικὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων, πὺν τὸν παρήγαγε καὶ τὸν μετέδωσε στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης; Βέβαια οἱ «γνωστοὶ» διεθνεῖς παραχαράκτες τῆς Ἱστορίας ἐδῶ καὶ 2.000 χρόνια τὴν διαστρεβλώνουν βάνουσα (Κ. Χ. Κωνσταντινίδης, «*Δημιουργοὶ καὶ Παραχαράκτες τῆς Παγκόσμιας Ἱστορίας*» καὶ *Παραχαράκτες*, ἔκδ. Χάρη Πάτση).

Ὅμως οἱ προσωπικὲς μαρτυρίες ἐμοῦ καὶ τοῦ γιατροῦ κ. Βόσνου ἀπὸ τὴν ξενάγησή μας στὴν Οὐξμαλ καὶ τὸ Τσιτσέν Ἰντζά καταλήγουν σὲ κοινὲς διαπιστώσεις-συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα ἐν συντομίᾳ εἶναι τὰ ἑξῆς:

Τὸ «Γοργόνειο τῆς Ἀθηνᾶς». – Ἡ Ἑλληνικὴ σφραγίδα

1. Ἡ Γοργὼ-Μέδουσα, τὸ ἱερό αὐτὸ τέρας, πὺν συνδέεται μὲ τὰ μυστήρια τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Διόνυσου, εἶναι ἡ σημαντικώτερη καὶ ἡ πλέον ἀδιάφραστη μαρτυρία, ὅτι οἱ πολιτισμοὶ αὐτοὶ φέρουν Ἑλληνικὴ σφραγίδα. Σὲ ὅποιον γλυπτὸ κι ἂν κυττάξετε στὴν χερσόνησο τοῦ Γιουκατάν καὶ ἄλλου, θὰ δῆτε στὸ κέντρο σάν σῆμα κατατεθὲν τὴν κεφαλὴ τῆς Μέδουσας, τὸ γνωστὸ μας Γοργόνειο. Σύμφωνα δὲ μὲ τὴν Ἑλληνικὴ μυθολογία ἡ Ἀθηνᾶ ἐσκότωσε τὴν Γοργὼ, ὁσίστισα ἐνὸς νησιοῦ τοῦ Ἀτλαντικοῦ.

2. Ἡ ὀνομασία τῆς ἀρχαίας πόλεως Teotihuacan, δηλαδὴ τοῦ «Θεὸς τῶν τειχῶν τῶν Ἀχαιῶν», δὲν ἀφήνει ἀμφιβολίες, ὅτι εἶναι ἑλληνικὴ λέξη, καθὼς οἱ Μάγια τὸν θεὸ τους τὸν ὠνόμαζαν «*Τεο*», οἱ Ἀζτέκοι «*Θεοῦλν*» κ.ο.κ. Ἐπίσης τὴν θάλασσα (ἢ *θάλαττα*) οἱ Μάγια ὀνομάζουν «*θάλλακ*». Οἱ Ἀζτέκοι «*Τλάλοκ*» καλοῦν τὸν θεὸ τοῦ ὕδατος. Οἱ Ἰνδιάνοι τοῦ Ντελαγουαῖρ λένε τὸν ποταμὸ «*Ποταμάκ*» (ἐξ οἷ καὶ «*Πότομακ Ρίβερ*»), οἱ Ἰνδιάνοι τῆς Βραζιλίας καλοῦν τὸν οἶκο «*ὄκα*», οἱ Μάγια τὸ ἐν (1) «*οὐν*», τὸν τόπο «*τόπα*», τὰ περίφημα ἀγάλματα «*Μάτα-Κοίτε-Ράνι*» σημαίνουν «*τὰ ὄμματα πὺν κυττάζουν τὸν οὐρανὸ*» κ.ο.κ. Γενικὰ στὸ λεξιλόγιό τους ὑπάρχουν ἀρκετὲς λέξεις-κλειδιά καὶ τοπωνύμια μὲ ἀρχαιοελληνικὲς ρίζες. Συμπεράσμα: Σὲ πανάρχαια χρόνια τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, γραφὴ, τέχνη καὶ θρησκεία εἶχαν φέρεῖ ὁ Διόνυσος, ὁ Ἡρακλῆς καὶ οἱ Ἀργοναῦτες στοὺς λαοὺς τῆς Ἀμερικῆς διὰ θάλασσης. (Ἡ «*Μυθολογία*» μας εἶναι γεμάτη μὲ τέτοιες περιγραφές καὶ συμβολισμούς). Ἐξ ἄλλου παρόμοια Ἑλληνικὴ γλωσσικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἐπίδραση ὑπάρχει καὶ στοὺς λαοὺς τῶν νησιῶν τοῦ Πάσχα στὸν Εἰρηνικὸ σύμφωνα μὲ πρόσφατη μελέτη τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χαϊδελδέργης («*Δαυλός*», τεύχος 169).

3. Ἡ ἀναπαράσταση τοῦ «Ἐρπετοῦ» (τοῦ ἱεροῦ Πύθωνα), πὺν συναντᾶται συχνά, δὲν ἀφήνει ἀμφιβολία, ὅτι ἔχει παρθῇ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Μυθολογία (Ι. Ρισπέν, «*Ἑλληνικὴ Μυθολογία*», τόμ. Ι, σελ. 168). Τὸ «ἱερό Ἐρπετό» συνδέεται μὲ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν.

4. Τὸ ἱερό πηγᾶδι τοῦ Τσιτσέν Ἰντζά (διαμέτρου 60 μ.) σχετίζεται μὲ τὴν λατρεία τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος. (Τὸ 1967 ξεκίνησε μιὰ ἐκστρατεία γιὰ τὸ ἄδειασμα τοῦ πηγαδιοῦ αὐτοῦ, γιὰ νὰ πάρουν τοὺς ὑπάρχοντες θησαυροὺς. Καὶ πράγματι ὄρηκαν

θησανρούς ἀνεκτίμητης ἀξίας, ὅπως λέγεται. "Ὅμως ὁ θεὸς ἐτιμώρησε τοὺς ἱερό-
συλους, καὶ πέθαναν μυστηριωδῶς ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἀποστολῆς).

Πέρασαν τοὺς ἰθαγενεῖς διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου

5. Οἱ τόποι λατρείας στὸ Γιουκατάν, ποὺ ἔφεραν στὸ φῶς οἱ ἀνασκαφές, θυμίζου-
ν μὲ τὴν μεγαλοπρέπειά τους τὴν Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοὺς ἄλλους
ἐλληνικοὺς ἀρχαιολογικοὺς χώρους. Στὴν εἴσοδο τοῦ «Ναοῦ τῶν Πολεμιστῶν»
τοῦ Τσιτσέν Ἰντζά ὑπάρχουν δύο πελώριοι δράκοντες μὲ κεφάλια φιδιῶν. Πρό-
κειται γιὰ ἀναπαράσταση τῆς Μέδουσας. Προφανῶς τὸ Γιουκατάν ἦτο τὸ κεντρικὸ
ὁμῶς σημεῖο τῶν Ἑσπερίδων, ἀπ' ὅπου οἱ Ἕλληνες ἐκπολιτιστὲς ξεκινούσαν
τὴν ἀποστολὴν τους σ' ὁλόκληρη τὴν Ἀμερική, κάτι ποὺ ἔκαναν βραδύτερον καὶ οἱ
Ἰσπανοὶ κατακτητὲς, ἀλλ' αὐτοὶ ἐπέρασαν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου ἀπὸ τὸ 1515 ὡς
σχεδὸν πρόσφατα τοὺς ἰθαγενεῖς Μάγια. (Ἀκόμη συνεχίζεται ὁ ἀποδεκατισμὸς τῶν
στὴν ἐπαρχία Τσιάπας ἀπὸ τὴν Μεξικανικὴ κυβέρνησις). Ὅμως χειρότερη «πνευ-
ματικὴ γενοκτονία» ὑπέστησαν ἀπὸ τὰ ἐξουσιαστικὰ Τάγματα τοῦ Βατικανοῦ, τὰ
ὁποῖα δὲν ἄφησαν ἵχνος ἀπὸ τὴν γλῶσσα, τὴν λατρεῖα καὶ τὸν πολιτισμὸ τῶν λαῶν
αὐτῶν, τοὺς ὁποίους ἐπέρασαν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου, γιὰ νὰ τοῖς προσηλυτί-
σουν.

6. Κατόπιν λεπτομερῶν ἐρευνῶν οἱ ἀρχαιολόγοι ἀνεκάλυψαν ἐπιδράσεις ξένων
ρυθμῶν στὰ περισσότερα προκολομβιανὰ κτίρια τοῦ Τσιτσέν Ἰντζά, ὅπως λ.χ.
στρογγυλοὺς κίονες, ποὺ θυμίζουν ἐκείνους τῆς Κνωσοῦ, ἀετώματα-μετόπες σκα-
λιστὲς ἀρχαιοελληνικῆς τεχνοτροπίας κ.ἄ. Ἀκόμη καὶ τὰ ἐξογκώματα σὲ ὠρισμέ-
νες πέτρες τῶν τοίχων ὁμοιάζουν ἀπαράλλακτα μὲ τὰ τοιαῦτα τῶν Ἑλληνικῶν
τειχῶν. Ἐπίσης ὑπάρχουν «διπλοὶ πελέκεις», σύμβολο ἰσχύος τῆς Μινωικῆς Κρή-
της. Εἶδα ἐπίσης στὸ Μουσεῖο τῶν Ἰνδιάνων, στὴν Ἰνδιανάπολη τῶν ΗΠΑ, ἀρχαι-
οελληνικὴ ἀντίστροφη «σθάστικα», σύμβολο τῶν προκολομβιανῶν Ἰνδιάνων.
Ἀλλὰ καὶ στὴν χαρακτηριστικὴ καὶ στὰ κοσμήματά τους μιμήθηκαν πιστὰ τὴν Ἑλλη-
νικὴ τέχνη, κατασκευάζοντες ἑκατόγχιρες, πεντηκοντακέφαλους, τρικέφαλους
(ὅλα παιδιὰ τῆς μυθολογικῆς Ἑχιδνας). Οἱ Μάγια ἀντικατέστησαν τὸν «Λέοντα
τῆς Νεμέας» μὲ τὸν Ἰαγουάρο τῆς ζούγκλας τῶν. Χωρὶς ἀμφιβολία οἱ ἐπιδράσεις
αὐτὲς δὲν προέρχονται ἀπὸ τὸν πολιτισμὸ τῶν Μάγια.

7. Οἱ γνώσεις τους γιὰ τὸ ἡλιακὸ σύστημα καὶ τοὺς ἀστερισμοὺς εἶναι ἐκπλη-
κτικὲς. Ἀλλὰ χωρὶς ὄργανα πῶς μπορούσαν νὰ ἔχουν τόσο ἀκριβεῖς γνώσεις γιὰ
τὰ οὐράνια σώματα; Ἀλλὰ καὶ τὰ κτίρια τῶν Μάγια ἔγιναν μὲ βάση μαθηματι-
κοὺς καὶ ἀστρονομικοὺς κανόνες καὶ τὰ «ἐλληνικὰ μέτρα». Ὁ Ὅμὲ καὶ ὁ Κολόξι-
μο ὁμιλοῦν περὶ «Πολιτισμοῦ Ἀτλάντων», ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔχει σημασία, ἀφοῦ καὶ
οἱ Ἀτλαντεῖς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ «Μυθολογία» ἦσαν Ἕλληνες τῆς ἐποχῆς τοῦ
Οὐρανοῦ καὶ τοῦ Κρόνου.

8. Ἐξ ἄλλου στὸ Ταράμε τῆς Βενεζουέλας ὑπάρχει ἡ περίφημη «Πέτρα Πιντά-
δα» μήκους 92 μ. καὶ πλάτους 76 μ., ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ Ὅμὲ ὄρεξε ντολμὲν «παρό-
μοια μ' ἐκεῖνα τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀλγερίας, γραμμένα μὲ ἐλληνικὰ γράμματα» (Κα-
λόξιμο, «Γῆ Χωρὶς Χρόνο», 294). Ἀλλὰ καὶ οἱ νωπογραφίαι τοῦ Τσιτσέν Ἰντζά
κατὰ τὸν Πιέρ Ὀνορέ μοιάζουν σὰν δύο σταγόνες νεροῦ μὲ τὴν τοιαύτην τῆς Κνω-
σοῦ καὶ τῆς Τίρυνθος.

9. Οί τεράστιοι όγκόλιθοι, πού έχρησιμοποiehσαν στis μεγαλιθικis κατασκευis των, θυμίζουn Πελασγικά (Μυκηναϊκά-Μινωικά) τείχη. Οί έρευνητές ψάχνουn νά βρουν τήν φυλή, πού έκοψε τούς όγκόλιθους και τά μέσα, μέ τά όποia τούς μετέφερε εκεί. "Αν είχαν όμως μελετήσει τήν Έλληνική «Μυθολογία» (κωδικοποιημένη άσαφή ιστορία), άσφαλώς θα είχαν δώσει ήδη άπάντηση: "Ήσαν οί Γίγαντες. Έκτός κι αν αυτό δέν ύολεύη τά σχέδια των. "Όμως ή άπάτη δέν θα περάση. Έξ άλλου, όπως πληροφορήθηκα, ύπάρχουn τεράστia άμφιθέατρα πάνω στis "Ανδεις (Έλληνική όνομασία), σκαλισμένα στο πετρώδες έδαφος, όμοια μέ τά ελληνικά θέατρα της Πέτρας (Ίορδανίας) και τά τοιαύτα των κλασσικών χρόνων. Επομένως κι εδώ ή παρουσία του Διονύσου και της Θυμέλης είναι έντυπωσιακή και μαρτυρεί τήν καταγωγή των.

10. "Αλλά και ή πολιτική όργάνωση των Μάγια είναι ταυτόσημη μέ τήν άρχαιοελληνική. "Ήσαν ώργανωμένοι σε «πόλεις-κράτη», πού συνδέονταν μεταξύ των μέ χαλαρό δεσμό σαν αυτόν των άρχαίων άμφικτυονίων. Έχρησιμοποιούσαν τόν διάλογο και είχαν δημοκρατικές άντιλήψεις μέχρι της κατακτήσεως από τούς Ίσπανούς, "Αγγλους και Γάλλους άποικιοκράτες (βλέπε «*The Mayas*» του Demitrio Sodi). "Όμως τούτο άποκλείει τήν αϊγυπτιακή των προέλευση.

11. Και οί Μάγια-Ολμέκοι έπίστευαν στήν ύπαρξη της ψυχής, στήν μετεμύχωση και στήν μετά θάνατον ζωή, όπως οί Έλληνες. Επίσης ή άνατροφή των παιδιών και οί ήθικis των άξιis θυμίζουn τά ελληνικά πρότυπα.

12. Στους Μάγια-Ίνκας βρέθηκαν προκολομβιανά πέτρινα ήμερολόγια, ή πυξίδα «*Εκένικ*», ή «Πέτρα Τιζίκ», ελληνικά τοπωνύμια και σηήες μέ έπιγραφis. Παρόμοια γραφή βρέθηκε στο νησί του Πάσχα και σε άμφορείς, πού ξεθάφτηκαν τό 1925 στήν Γκλοζέλ, κοντά στο Βισύ της Γαλλίας, ή όποια έχει άποδειχθή, ότι ανήκει στους "Αρχαιοέλληνες, αλλά και στους άμφορείς έξω από τήν Μπίμινι.

13. "Η κατασκευή των κλιμακωτών πυραμίδων δέν σημαίνει κατ' ανάγκην αϊγυπτιακή έπίδραση. Πρώτον, διότι οί Έλληνες έφτιαξαν πρώτοι πυραμίδες και τύμβους (άκόμη και στήν Αϊγυπτο ό πρώτος φαραώ ήτο "Ελιν, ό Μινωίτης Μένες ή Μήν ή Μηνάς). Και τούτο, διότι στα πεδινά και χαμηλά μέη, όπου έπλημμύριζαν, όπως λ.χ. στήν Αϊγυπτο ή στο Γουκατάν, προτίμησαν τίς πυραμίδες σαν λατρευτικά κέντρα, παρατηρητήρια ή και γαιωδαιτικά κομβικά σημεία, ένψ αντίθετα στα όρεινά έφτιαχναν ναούς.

Ό Πολιτισμός της Άγοράς

Φινικά οί θησαυροί των πολιτισμών αυτών δέν ύπάρχουn τί, γιατί οί Ίσπανοί τούς έρριξαν στα καμίνια, για νά γεμίσουν τά θησαυροφυλάκα της διεθνούς έξοισίας της εποχής, δηλαδή των βασιλέων της Ίσπανίας και τω Πάπα (βλέπε *The Compact History of Mexico*, σελ. 61-66).

Δυστυχώς όσοι έγνώριζαν τίς πηγis της σοφίας των Μάγια-Ολμέκων κ.λπ. τίς απέκρυψαν, λοτεύοντες πώς δέν πρόκειται ν' άποκαλυφθή ποτιή άπάτη των. Δέν είναι δέ τυχαίο, ότι όλοι οί λαοί της Άμερικής είτε από γνώση ίτε από διαίσθηση του παρελθόντος άγαπουn τούς σύγχρονους Έλληνες και ύσπιστουn προς τούς άποικιοκράτες, όπως συμβαίνει στο Μεξικό. "Όμως ή σύγχρονη Ελλάδα άπουσιάζει από τήν Άμερική.

Ἡ αὐτοκτονία τῆς διανοήσεως

Τὰ γνωσιολογικά προβλήματα γιὰ τὸν ἄνθρωπο τόσο ὡς προσωπικὴ ὅσο καὶ ὡς κοινωνικὴ ὄντοτητα ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν στιγμή, κατὰ τὴν ὁποία τὸ πολυδιάστατο ιδεῶδες τῆς ἐλεύθερης ἀναζητήσεως τοῦ ἀληθινοῦ ἀπέκτησε περιεχόμενο παντελῶς διάφορο ἀπὸ τὴν ὀνομασία του. Ἀπὸ τὴν στιγμή δηλαδή πού ἡ «ἀρμόδια» γιὰ τὴν ἀναζήτηση αὐτῆς, ἡ διανοήση, ἰδιαίτερα σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν δόμηση μιᾶς κοσμοαντίληψης, ἐτέθη στὴν ὑπηρεσία τῆς ἐξουσίας καὶ ἐξελίχθη-κε σὲ ἀπλὸ μηχανισμό ἀναπαραγωγῆς δογμάτων καὶ ψευδῶν κοσμοειδῶλων. Κάνοντας χρῆση πότε τῆς ὑπεραπλουστεύσεως καὶ τῆς κατηγοριοποιήσεως τῶν πραγματικότητων καὶ πότε τοῦ τεμαχισμοῦ τῶν διαφορῶν ἀνὰ τοὺς αἰῶνες ἐξουσιαστικά σκεπτόμενοι προσπαθοῦσαν, καὶ ἐν πολλοῖς πετῦχαν, νὰ θέτουν ὑπὸ τὸν ἑλεγχό τους τὸν τρόπο σκέψεως τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι γιὰ διαφόρους λόγους, πὺν ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν ἀπλὴ ἀφέλεια καὶ τὴν καλοπιστία καὶ φθάνουν μέχρι τὴν ἄλογη «πίστη» καὶ τὸν φανατισμό, ἐδέχοντο καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ δέχονται ἀναπόδευκτα θεωρήματα καὶ ψευδῆ ἀξιώματα. Τὰ ἐμφανισθέντα καὶ ἐμφανιζόμενα κατὰ καιροὺς ἀνὰ τὸν πλανήτη «ιδεολογικά ρεύματα» ἀποτελοῦν τὴν πλέον ἀπτὴ ἀπόδειξη γιὰ τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές. Τὰ ιδεολογικά χάσματα λ.χ. ἀνάμεσα στὴν θεοκρατία τοῦ Ἀσσυροβαβυλωνιακοῦ κόσμου καὶ τῆς «Π. Διαθήκης» ἀφ' ἑνὸς καὶ στὴν βαρβαρικὴ ἀνθρωποκρατία τῶν Μογγόλων ἀφ' ἑτέρου, ἀνάμεσα στὸν Ναζισμό, τὸν Ἐθνικισμό καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη στὸν Μαρξισμό καὶ τὸν Διεθνισμό ἢ τὸν Ἀναρχισμό φαντάζουν χρώδη καὶ ἀγεφύρωτα. Ἡ βαθύτερη ὅμως ἐξέταση τῶν μεγεθῶν αὐτῶν ὁδηγεῖ στὸν ιντοπισμό ἐνὸς κοινοῦ σὲ ὅλα παρονομαστή. Κάτω ἀπὸ τὴν ἀπατηλὴ ἐπίφαση τῆς διαφορετικότητος ἐνυπάρχει ἡ κοινὴ βάση τῆς ἐξουσιαστικῆς σκοπιμότητος. Ὅλες αὐτὲς οἱ θεωρίες ἀποβλέπουν στὴν μεγιστοποίηση τῆς ἐξουσιαστικῆς δυνάμεως καὶ τῆς «μάζας», ὅπως συνηθίζουν ν' ἀποκαλοῦν τι σύνολα τῶν ἀνθρώπων (ἢ νὰ τὰ ἐννοοῦν ὡς τοιαῦτα).

Τὸ κλασσικὸ μέσον, ποῖ ἡ ἐξουσία ἀρᾶσκειται καὶ ἐπίσταται νὰ χρησιμοποιῇ γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῶν σκοταδιστικῶν σκοπῶν της, εἶναι φυσικά ἢ προπαγάνδα. Κύριοι παράγοντες «ἐπιτυχημένης» προπαγάνδας εἶναι ἀφ' ἑνὸς ἡ ἐλλειψὴς ἢ φαικιδευμένη ἐνημέρωση τοῦ κοινοῦ γύρω ἀπὸ τὸ ὄντως ἐνδιαφέρον ζήτημα καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ χρῆση τῶν προπαγανδιστικῶν προτάσεων ἀπὸ ἐπιλέκτους πράκτορες. Ἀποτέλεσμα τοῦ συνδυασμοῦ αὐτοῦ εἶναι ἡ δημιουργία τεχνιτῆς καὶ λογικοφανοῦς ιδεολογίας, σερευμένης ὅμως οὐσίας καὶ ἀλήθειας. Σὲ περιπτώσεις δέ, κατὰ τις ὁποῖες τὰ δύο παραπάνω πτυχεῖα ἐρεῖδονται στὴν ὑπαρξὴ ἀτομικῶν καὶ συλλογικῶν ἀδυναμιῶν, ἡ ἀποδοχὴ τους γίνεται εὐκολώτερη. Οἱ ὑποσχόμενοι ἐπιγείους ἢ ἐπουρανίους παραδείσους ἐγκάθετοι τῆς ἐξουσίας ἀποκοτῶν πλέον μεσοιανικὲς διαστάσεις στὰ μάτια τῶν ἀνυποψιάστων. Ἡ καλοστημένη μηχανορραφία ἐπιτυγχάνει, καθὼς τὰ σαθρὰ ιδεολογήματα παρουσιάζονται καὶ γίνονται ἀποδεκτὰ ἀπὸ πολλὰς μερίδες τοῦ κοινοῦ ὡς ὑψηλὰ διανοήματα.

Υπάρχουν δέδια κα. τεριστάσεις, κατὰ τις ὁποῖες εἴτε λόγω ἀτελοῦς προβλέψεως ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ἐξουσίας εἴτε ὁγῶν παρουσίας ἀντιδράσεων ἀπὸ σκεπτόμενα πρόσωπα ἢ μία ἢ ἡ ἄλλη ιδεολογικὴ συνταγὴ ἀνιθαίνει ἀνεπαρκῆς. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ λύση εἶναι ἐτοιμη. Οἱ ἐξουσιαστικοὶ νόες ἀπλὲς ἀντιστρέφουν τὰ δεδομένα ἀνάλογα μὲ τις κατὰ τόπον καὶ χρόνον συγκυρίες καὶ προβάλλουν νέο, ἐξ ἴσου ψευδές, δόγμα. Ἐστῶσαν ὡς ζωντανὰ παραδείγματα τοῦ σήμερα οἱ κινήσεις τύπου «New Age» καὶ οἱ λοιπὲς «σχέτεις».

Εἶναι φανερό καὶ σφές, ὅτι ὁ ἀτελεῦτος ἀγῶνας γιὰ κυριαρχία ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, διεξαγόμενος ἀπὸ συγκεκμενους κύκλους, δὲν δύναται νὰ ἀποδώσῃ θετικὰ γι' αὐτοὺς ἀποτελέσματα, ἐὰν δὲν στοχεύῃ καὶ δὲν ἀποπροσανατολίσῃ τὴν «κοινὴ λογικὴ», τὴν πνευματικὴ εὐαισθησία τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν κρίση τους. Ἴσως ὅμως κάποια στιγμή ἡ ψευδο-ιδεολογικὴ δεξαμενὴ τῆς ἐξουσίας στερευνῇ, καθὼς οἱ κανόνες καὶ οἱ παίχτες τοῦ παιγνιδιοῦ ἀποκαλύπτονται καὶ ἐλέγχονται ἐνίοτε ὡς ὑποπτοι καὶ ὑποβόλμαῖοι, παρὰ τις ἀγωνιώδεις προσπάθειες τῆς ἐξουσίας νὰ διατηρηθῇ ἀλλάζοντας συνεχῶς προσωπεῖα καὶ ἐπιτείνοντας τὴν σύγχυση σὲ δραματικὸ βαθμὸ, δημιουργώντας ψευδοδιλήμματα καὶ ψευδοαδιέξοδα. Ἴσως ἡ τελευταία νὰ μὴν συνειδητοποιῇ, ὅτι τὸ σκοτεινότερο σημεῖο τῆς νύχτας εἶναι λίγο πρὶν τὸ ξημέρωμα.

Μάριος Μαρανέας

‘Ο Ἀριστοτέλης, ὁ Λάμπνιτς καὶ ὁ καθηγητὴς

Στὸ «Βῆμα» τῆς Κυριακῆς 6.4.1997 ὁ κ. Γεράσιμος Βῶκος, ἀναπληρωτὴς καθηγητὴς Φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, δημοσιεύοντας ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν πρόλογο τῆς «Μοναδολογίας» τοῦ Λάμπνιτς, μεταξὺ ἄλλων ἔγραψε καὶ τὰ ἀκόλουθα ἀναληθῆ: «Μὲ πολὺ σίγουρο καὶ ἐπιστημονικὸ καὶ ἐπιστημολογικὸ κριτήριον, καταλαβαίνει (ὁ Λάμπνιτς), ὅτι ἡ ἐποχὴ τοῦ ζῆ μίᾳ ἐπαναστατικῇ ἀνανέωση καὶ ὅτι ἡ ἀριστοτελικὴ ἐπιστῆμὴ ἀνήκει πρὸ ὀριστικὰ στὸ παρελθόν. Ἡ γλῶσσα τοῦ μέλλοντος εἶναι τὰ μαθηματικά, ἐνῶ ἡ φυσικὴ προορίζεται νὰ ἐπισκιάσῃ τὶς ἄλλες ἐπιστῆμες».

Δυστυχῶς ὁ ἀναπληρωτὴς καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου δὲν ἔχει διαβάσει Ἀριστοτέλη. Ὁ Ἀριστοτέλης δὲν περιώρισε τὴν ἐπιστημονικὴ σκέψη, ἀντίθετα μάλιστα: «Πρῶτα θὰ ποῦμε –τονίζει ὁ Ἀριστοτέλης– περὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς σκέψης καὶ σὲ ποῖον ἀνήκει αὐτή, πὺν εἶναι ἡ ἀπόδειξις καὶ ἡ ἀποδεικτικὴ ἐπιστῆμη» (Ἀριστοτέλης, «Ἀναλυτικὰ Πρότερα» Α). Καὶ προσθέτει: «Ἀπόδειξις λέγω τὸν ἐπιστημονικὸ συλλογισμό καὶ ἐπιστημονικὸ συλλογισμό λέγω ἐκείνον, πὺν ἔχει ἀντικείμενον τὴν ἐπιστημονικὴ γνώμη μας» (Ἀριστοτέλης, «Ἀναλυτικὰ Ὑστερα» Α,2,19).

Καὶ ὅσον ἀφορᾷ στὰ μαθηματικά, ὁ Ἀριστοτέλης εἶναι ἐκείνος, πὺν πρῶτος τὰ ἐχρησιμοποίησε γιὰ τὴν ἀπόδειξη τῶν φυσικῶν νόμων (Ἀριστοτέλης, «Φυσικά» Δ, 2158). Καὶ ἔτσι ὁ Ἀριστοτέλης θεωρεῖται ὁ πατέρας τῆς Μαθηματικῆς Φυσικῆς. Ὁ Λάμπνιτς περπάτησε μὲ ἀξιοθαύμαστο τρόπο στὸν δρόμο τῆς Λογικῆς καὶ τῶν Μαθηματικῶν, πὺν ἐχάραξε ὁ Ἀριστοτέλης. Καὶ φυσικὰ δὲν ἐθεώρησε, «ὅτι ἡ ἀριστοτελικὴ ἐπιστῆμη ἀνήκει πρὸ ὀριστικὰ στὸ παρελθόν».

Γ.Κ.

Στὴν Γερμανία καὶ στὴν Ἑλλάδα (I)

“Ὅταν εἰς τὴν Γερμανίαν καθιερώωνται ὑποχρεωτικῶς τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ (Baden - Württemberg καὶ προαιρετικῶς ἄλλοι, εἰς τὰ γυμνάσια Wolfsburg, Braunschweig κ.λπ.) καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καταρρέουν ἡ Κνωσὸς καὶ αἱ Μυκῆναι (αὐταὶ κατέρρευσαν), τότε θὰ ἔπρεπε οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ ἀρμόδιοι τοῦλάχιστον νὰ ἔχουν αὐτοκτονήσει ἢ οἱ ἀρχαιολόγοι νὰ ἔχουν ὑποβληθῇ εἰς τὴν διαδικασίαν τοῦ λιθοβολισμοῦ (ἐπεικῶς).

Ν.Σ.Α.

Στὴν Γερμανία καὶ στὴν Ἑλλάδα (II)

Ἀναθαμιᾶται ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσας στὸ ὁμόσπονδο κρατίδιον τῆς Βάδης-Βυρτεμβέργης τῆς Γερμανίας. Τὸ τοπικὸ ὑπουργεῖο Παιδείας ἀπεφάσισε τὴν αὐτόνομη διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν σὲ σχολεῖα ὡς τρίτη ὑποχρεωτικὴ ξένη γλῶσσα μέχρι τὴν ἐνδεκάτην τάξιν. Σύμφωνα μὲ δημοσίευσμα τῆς ἐπιθεωρήσεως «Stuttgarter Zeitung» (ἀναδημοσίευσις: «Ἐλευθέριος» 26-2-97) τὰ Εὐαγγελικὰ Σεμινάρια τῶν πόλεων Maulbronn καὶ Blaubeuren νύθετοῦν ἤδη τὸ πρόγραμμα, ἐνῶ ὁ διευθυντὴς τοῦ πρώτου ἔφορος Μάρκους Χάινριχ δηλώνει, ὅτι: «Ἀποδίδεται ἰδιαίτερη σημασία στὰ ἑλληνικά, διότι ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς ἔχει τὶς ρίζας του στὸν ἑλληνικόν».

Μ.Μ.

Χαλίκι κάνουν τὶς ἀρχαιότητες

Φαίνεται, πὺς στὴν Ἑλλάδα οἱ ῥόλοι ἔχιν διαχωρισθῇ κανονικά. Ὁρισμένοι ἱεράρχες κτίζουν νουὺς ἐπάνω στὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων τὸ δὲ κράτος κατασκευάζει ἀεροδρόμια σὲ προϊστορικοὺς οἰκισμούς. Ἔτσι τὸ νέο ἀεροδρόμιον Ἱεράπετρας κατασκευάζεται μὲ τὶς εὐλογίαις τοῦ

Κεντρικού Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου σὲ 200 μέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν Πρωτομινωικὸν οἰκισμόν τῆς Βασιλικῆς. Δὲν γνωρίζουμε, ἂν οἱ πέτρες τοῦ Πρωτομινωικοῦ οἰκισμοῦ θὰ παραγάγουν ἴδιο σὲ ποιότητα χαλίκι μὲ τὸ Ζαγάνι στὰ Σπάτα. Ὅμως ἡ ποιότητα τῶν λαβόντων τὶς ἀποφάσεις καθημερινῶς ἀποκαλύπτεται. Καὶ μία πρότασις. Χαλίκι ἀπὸ τὸ Ζαγάνι καὶ τὴν Βασιλικὴ νὰ μεταφερθῇ στὴν Ρόδο, γιὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ στὴν κατασκευὴ ἔργων ἐλλειμνισμοῦ καὶ ἐπισκευῆς σκαφῶν ἀναψυχῆς πλάι σὲ ἀρχαῖο λατομεῖο καὶ νεκροταφεῖο. Καλύτερη «ἐνοποίησης» ἀρχαιολογικῶν χώρων δὲν γίνεται.

A.K.

Ἡ Ἀθήνα τῆς Πολυνησίας

Στὰ νησιά Τόνγκα τῆς Πολυνησίας ἕνας ἐλληνομαθής, νεαρὸς τότε, πρὶν ἀπὸ 35 χρόνια ἴδρυνε μὲ δικές του πρωτοβουλίες καὶ ἐξοδα ἕνα σχολεῖο κλασσικῆς ἐλληνικῆς παιδείας, στὸ ὁποῖο ἔδωσε τ' ὄνομα «Αἰνισί», πὺν σημαίνει στὴν τοπικὴ διάλεκτο «Ἀθήνησι».

Σήμερα ἡ σχολὴ Αἰνισί λειτουργεῖ ὡς κολλέγιο πανεπιστημιακοῦ ἐπιπέδου μὲ πρόγραμμα, πὺν μεταξὺ ἄλλων περιλαμβάνει διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσας, τῆς φιλοσοφίας καὶ τοῦ θεάτρου. Ὁ ἰδρυτὴς τῆς κ. Χέλου, καθηγητὴς πανεπιστημίου πλέον σήμερα καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς πλέον σεβαστοὺς ἐπιστήμονες στὸν διεθνεῖ ἀκαδημαϊκὸν χώρον, ὁμιλεῖ γιὰ τὸ δημιούργημά του ὡς ἐξῆς: «Θεώρησα, ὅτι θὰ ἦταν καλὸ, ἢ Τόνγκα καὶ μέσα ἀπ' αὐτὴν καὶ τ' ἄλλα νησιά τοῦ Εἰρηνικοῦ νὰ χαιρετίσονται μ' αὐτὸν τὸν σεμνὸν τρόπο τὴν χώρα καὶ τοὺς ἀνθρώπους, πὺν στὴν ἀρχαία ἐποχὴ ἔδωσαν σ' ὅλον τὸν κόσμον τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν δημοκρατίαν».

Ἐλλογιμότετε κύριε Ντούμα, μήπως λέει «ὕλακεῖς» ὁ συνάδελφός σας;

M.M.

Φοινικιστὲς καὶ στὴν Αὐστραλία

Ὑπερασπιστὴς τοῦ παταγωδῶς καταρρευσάντος φοινικισμοῦ ἐμφανίζεται κάποιος κ. Βίτκος στὴν ἐφημερίδα τῶν ὁμογενῶν τῆς Μελβούρνης «Νέος Κόσμος» (8/5/97). Τὸ ἐν λόγῳ ἄτομον, ἐνῶ δηλώνει «ειδικός», ἐν τούτοις ἀγνοεῖ ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου θέματος παντελῶς τὰ νέα δεδομένα καὶ κυρίως τὰ ἐξῆς: α) Τὴν ἀνακάλυψιν ὀστράκων (γροπῶν ἀγγείων) στὰ Γιούρα τῶν Β. Σποράδων, πὺν χρονολογήθηκαν στὸ 6.000 π.Χ.. Ἐνὰ ἀπὸ τὰ ὀστρακα αὐτά (δὲς «Αὐλόν», τ. 185) φέρεται καθαρὰ τὰ γράμματα τοῦ Ἀλφάβητου Α,Υ,Δ, πράγμα πὺν ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὸν ἐπιπλέον τὴν ἀνασκαφὴν ἀρχαιολόγον κ. Α. Σάμψων. Ἀναμένεται ἡ δημοσίευσιν καὶ γιὰ τὰ λοιπὰ ὀστρακα. Συμπέρασμα: τὸ Ἑλληνικὸ Ἀλφάβητον ἦταν σὲ χρῆσιν τὸ 6.000 π.Χ., δηλαδὴ 4.500 χρόνια πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν Φοινίκων στὴν ἱστορίαν. β) Τὸ ἐν Ἑλλάδι καθηγητικὸν κατεστημένον, πὺν ἐξυμνεῖ ὡς φοινικιστικὸν ὁ ἐν λόγῳ κύριος, διὰ τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου ἀπέσυρε ἀπὸ τὰ σχολικὰ βιβλία τὴν θέσιν, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸ Ἀλφάβητον προῆλθε ἀπ' τὸ Φοινικικὸν καὶ τὸ ἐμφανίζει πλέον ἀπὸ πέρουν ὡς Ἑλληνικὴ ἐπινόησιν (δὲς Βιβλίον Ἱστορίας Δ' Δημοτικοῦ). γ) Τὴν κυρίαρχην πλέον ἄποψιν περὶ ταυτόχρονης γένεσεως καὶ ἐξέλιξεως Ἑλληνικῆς Γλώσσας καὶ Ἑλληνικῆς Γραφῆς, ἄποψιν πὺν συνέλαβε καὶ τεκμηρίωσε ὁ ἀέμνηστος συνεργάτης τοῦ «Δαυλοῦ» Ἡλίας Τσατσόμοιρος (δὲς «Ἱστορία Γενέσεως τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας», ἔκδοσις «Δαυλός», 1991).

Τὰ ἀγνοεῖ ὅλ' αὐτὰ (καὶ πολλὰ ἀκόμη) ὁ κ. Βίτκος ἢ σκοπιμῶς τὰ ἀποσιωπᾷ; Ὅπως σκοπιμῶς ἀποσιωπᾷ καὶ φράσεις τοῦ Ὀμήρου ἀναφερόμενες στὸ ἠθικὸν ποῖον τῶν Φοινίκων, ἀφοῦ ἀναφέρεται στὸν στίχον τῆς Ὀδύσσειας ζ' 288 καὶ ἐξηγεῖ μόνον τὸν χαρακτηρισμὸν «νανοίκλυτοι», ἐνῶ ἀποσιωπᾷ τὸ «ἄνδρες τρώεσθαι»! Μήπως ἔτσι ὑπερασπίζεται τὴν «ὑστεροφημίαν» τῶν Φοινίκων, τὴν «φήμην» τῶν ἀπογόνων τους ἢ τὴν δικήν του «τιμὴν»;...

Π.Α.Κ.

Ε. ΑΤΤΑΒΥΡΙΟΣ

‘Ο δόλος στήν «Παλαιά Διαθήκη»

Φανερό είναι, πώς ούτε ο Μωυσής ούτε οί ‘Εβραίοι της Αιγύπτου ἐγνώριζαν τὸν Γιαχβέ. ‘Ο λαὸς τὸ βεβαίωσε αὐτὸ κατὰ τὴν ἀπουσία τοῦ Μωυσῆ στοὺς πρόποδες τοῦ Σινᾶ: Ἐξήτησε ἀπὸ τὸν ἹΑαρὼν νὰ κάμῃ ὄχι Θεὸ ἀλλὰ Θεοὺς: « Ἀνάστηθι καὶ ποιήσον ἡμῖν θεοὺς, οἱ προπορεύονται ἡμῶν » (Ἔξοδος 32, 1-6). Ἐπομένως θεοὺς ἤξεραν στήν Αἴγυπτο καὶ ὄχι Θεό. ‘Ο ἹΑαρὼν ἦταν λευίτης. Τίνος Θεοῦ, ἀφοῦ ὁ βαθμὸς αὐτὸς ἱερωσύνης συνιστᾶται μετὰ τὴν ἔξοδο; Κι ἂν ἦταν λευίτης τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, γιατί δὲν ἔφερε ἀντίρρηση, ἀλλὰ τὰ χρυσαφικὰ τῶν γυναικῶν ἀμέσως «ἐποίησεν αὐτὰ μόσχον χωνευτὸν καὶ εἶπεν, οὗτοι οἱ θεοί σου, Ἱσραήλ, οἵτινες ἀνεθίσθασάν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου» (Ἔξοδος 32,4); Μάλιστα ἔκτισε καὶ θυσιαστήριο ἀπέναντι ἀπ’ τὸ χρυσὸ μόσχον καὶ καθιέρωσε γιορτὴ (Ἔξοδος 32,5).

Γιὰ μᾶς λοιπὸν ὁ Μωυσῆς διδάχθηκε τὸν Γιαχβέ στήν Μαδιάμ ἀπὸ τὸν ἱερέα καὶ πεθερό του Ἰσθόρ. Ἐμεινε πολλὰ χρόνια στήν Μαδιάμ, παντρεύθηκε καὶ ἔκαμε παιδιὰ. Ἐκεῖ ὄρηκε προστασία, γιατί οἱ Μαδιανῖτες καὶ οἱ ‘Εβραῖοι ἦσαν ὁμόαιμοι. Διότι εἶναι δυνατόν ἓνας ξένος λαὸς νὰ περιθάλλῃ ἓναν φονεῖα; Καὶ πὼς ἦσαν ὁμόαιμοι; Ἀπλούστατα οἱ Μαδιανῖτες προέρχονται ἀπὸ τὸν γενάρχη τους Μαδιάμ, ποὺ ἦταν γιὸς τοῦ ἹΑβραάμ ἀπὸ τὴν δεύτερη γυναῖκα του, τὴν Χεττούρα (Γένεσις 25, 1-2). Ἐπομένως οἱ Μαδιανῖτες

Ἡ φαντασία εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Θεοσεύσεως

Μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῶν πολιτισμῶν ὁ ἄνθρωπος ἐθεώρησεν ἀπαραίτητον ν’ ἀναπληρώσῃ τὸ κενὸν ἀπὸ τὴν παντελεῖ καὶ ὀλοφάνερον ἀπουσίαν τῶν θεῶν διδόντων εἰς τὴν ζωὴν τοῦ μὲ τὴν δημιουργίαν μυθικῶν ἢ φανταστικῶν καταστάσεων, ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ ἐξηγήσουν κατὰ κάποιον τρόπον τὸ μυστήριον τοῦτο καὶ νὰ δώσουν μίαν ἐξήγησιν, ποὺ θὰ συνέφευγεν εἰς τὴν φυσικὴν ὁρπὴν τοῦ πρὸς τὴν μοιρολατρίαν καὶ τὸν φόβον τοῦ μπροστὰ εἰς τὸ ἄγνωστον. Ἔτσι βλέπομε μὲ ἀποφασιστικὸν τρόπον νὰ πλάθωνται θεοὶ μὲ ἀνθρωπίνην ἢ ὄχι μορφήν, μὲ κάποιαν ὑπερφυσικὴν δύναμιν, ὥστε νὰ κυριαρχοῦν εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον, ἐπηρεάζοντες μὲ τὴν παρέμβασιν των δυναμικὰ ἀνθρώπους καὶ γεγονότα καὶ αὐτὲς ἀκόμη τῆς φυσικῆς δυνάμεως (Ἀσσύριοι, Βαβυλώνιοι, Πέρσαι, Αἰγύπτιοι, Ρωμαῖοι κ.λπ.). Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον παρατηροῦμεν εἰς τὴν διαδρομὴν τῆς ἱστορίας, χωρὶς καμμίαν ἐπιβεβαίωσιν ἐκ μέρους τῆς πραγματικότητος, τοὺς Ἀνατολικοὺς Λαοὺς ἐν γένει

κατὰ τὴν παράδοσιν ἐλάτρευαν τὸν κύριο καὶ θεὸ τοῦ Ἀβραάμ. Αὐτὸς ἐδιδάχθηκε τὸν τρόπο νὰ «χρησιμοποιῇ» τὸν «Κύριο» κατὰ περιήλωση στὸ περιβάλλον του καὶ στοὺς ἄλλους, πάντα μὲ σκοπὸ τὴν ἀποκομιδὴν κερδῶν στὸν ἴδιο καὶ στὸν λαὸ του. Ὅποτε ὁ Ἀβραάμ «ἐχρησιμοποίησε» τὸν θεὸ του, ὄχι μόνον ἐπλούτισε, ἀλλὰ καὶ τοὺς γύρω του καθήλωσε.

Ὁ Μωυσῆς, ὥσπου νὰ μυηθῇ στὸ «παιχνίδι» τοῦ Θεοῦ, ἦταν γεμάτος ἀπορίες: «*Νὰ πᾶω στοὺς συμπατριῶτες μου καὶ νὰ τοὺς πῶ: μὴ ἔστειλε ὁ Θεὸς τῶν πατέρων μας, γιὰ νὰ σᾶς φέρω μὴνυμὰ του, ὅτι σᾶς σκέπτεται πολὺν ἅμα ὅμως μὲ ἐρωτήσουν νὰ τοὺς πῶ τὸ ὄνομά του, τί νὰ τοὺς πῶ;*» (Ἔξοδος 2, 13). Ἄν ἦταν ὁ Θεὸς τῶν πατέρων τους, οὔτε καὶ ὁ Μωυσῆς θὰ εἶχε αὐτὴν τὴν ἀπορία. Καὶ μόνον αὐτὴ ἡ ἀπορία, «*τί ὄνομα αὐτῶν*», δείχνει, πὼς οἱ Ἰσραηλίτες τῆς Αἰγύπτου ἐλάτρευαν πολλοὺς θεοὺς· καὶ ζητῶντας νὰ μάθουν τ' ὄνομά του, ἤθελαν νὰ ξεχωρίσουν, ποιὸς ἀπ' ὅλους εἶναι. Στὴν ἀποψὴ μας συνηγορεῖ ἀκόμα καὶ ἡ ἀπορία τοῦ ἴδιου τοῦ Φαραὼ στὴν παράκληση τοῦ Μωυσῆ καὶ τοῦ Ἀαρὼν νὰ τοὺς ἐπιτραπῇ νὰ ὑαδίσουν τρεῖς μέρες πρὸς τὴν ἔρημο, γιὰ νὰ πᾶνε νὰ λατρεύουν τὸν θεὸ τους, πού εἶπε: «*ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός, πὺν πρὸς χάριν του θὰ σᾶς ἀφήσω;*» (Ἔξοδος 5, 1-2). Τετρακόσια χρόνια ἔζησαν στὴν Αἴγυπτο, καὶ ὁ Φαραὼ δὲν ἐγνώριζε τὸν θεὸ τους; Μὰ «*τί χρεῖαν ἔχομεν ἄλλων μαρτύρων*», ἀφοῦ μᾶς καλύπτει ἡ ἴδια ἡ Βίβλος, λέγοντας ὅτι «*πέραν τοῦ ποταμοῦ παρώκησαν οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ ἀπ' ἀρχῆς, Θάρα ὁ πατὴρ Ἀβραάμ καὶ ὁ πατὴρ Ναχώρ καὶ ἐλάτρευον θεοὺς ἑτέροις*» (Ἰησοῦς Ναυῆ 24, 2-3);

Βέβαια παρακάτω συμπληρώνει: «*καὶ πῆρα τὸν πατέρα σας Ἀβραάμ καὶ τοῦ πλήθους τὸ σπέρμα*». Δηλαδή ὁ παπποῦς τοῦ Ἀβραάμ, ὁ Ναχώρ, ὁ πα-

νὰ καθιερώνον ὑπὸ διαφόρους μορφὰς καὶ τύπους θεοὺς ἀνθρωπομόρφους ἢ ὄχι εἰς πλήρη ἐπαφὴν μ' αὐτοὺς καὶ μὲ προσφορὰν ἐκ μέρους των κάθε προστασίας εἰς τὰ διάφορα ἔργα των, δίκαια ἢ ἀδίκαια, προεξοφλῶντες ὡσαύτως τὴν ἔγκρισιν αὐτῶν τῶν δυνάμεων διὰ κάθε ἐνέργειάν των ἢ σκέψιν των (θεοὶ Βαάλ, Μίθρας, Ἀμμων - Ρᾶ, Ὅσιρις κ.λπ.).

Ὅπως ἐξαιρετικῶς εἰς τὴν ἱστορικὴν συνέχειαν ὁ Ἑβραϊκὸς Λαὸς κατὰ τρόπον ἀνθαίρετον ὑποκαθιστᾷ εἰς μέγιστον βαθμὸν τὴν βούλησιν αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, ἰσχυριζόμενος μὲ ἀuthenticitῆτα ὅτι ἐξησφάλισε τὴν θεϊαν προτίμησίν του ὡς πρὸς τὴν ὑπεροχὴν τοῦ λαοῦ τούτου ἔναντι τῶν λοιπῶν λαῶν, διακηρύσσων τὴν κατάταξιν αὐτοῦ ὡς «περιουσίον λαοῦ» μὲ πλεῖστα δικαιώματα καὶ κάθε εὐλογίαν τοῦ θεοῦ τούτου διὰ κάθε πρᾶξιν του καὶ εἰς τὸ διηνεκές. Ἐκτοτε ἡ ἀχαλίνωτος αὐτὴ κοσμοθεωρία τοῦ λαοῦ τούτου ἐκτρέπεται ἐκτὸς πάσης λογικῆς καὶ θεμελιώνει μίαν νοοτροπίαν πολὺν ἀπέχουσαν τῆς πραγματικότητος καὶ κάθε ἀληθινῆς εἰκόνης τοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος αὐτονοήτως ἐπλάσθη δι' ὅλους ἐξ ἴσου τοὺς ἀνθρώπους κάθε φυλῆς ἢ χρώματος.

τέρας τοῦ Ἀβραάμ, ὁ Θάρα, τὰ ἀδελφία τοῦ Ἀβραάμ, ὁ Ναχώρ καὶ ὁ Ἀρράν, ἐλάτρευαν ἄλλους θεοὺς καὶ ζώντας ὁ Ἀβραάμ σ' ἓνα αὐστηρὸ πατριαρχικὸ σπίτι ἐλάτρευε ἄλλο θεό; Βλέπετε, ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ πρέπει νὰ καλύψῃ τὸν ἀρχηγό του, τὸν Μωυσῆ, ποὺ ἐδίδασκε στὸν λαό, ποὺ τώρα μιλά, ὅτι αὐτὸς ὁ θεὸς μόνον στὸν Ἀβραάμ παρουσιάσθηκε.

Τώρα γ' αὐτὴ φανερώθηκε στὸν Ἀβραάμ κι ὄχι στὸν παπποῦ του ἢ στὸν πατέρα του ἢ στὰ ἀδελφία ἢ σ' ὅλους μαζί, δὲν ξέρουμε. Ἡ μάλλον ξέρουμε. Βλέπετε, ἂν δὲν ὑπῆρχε ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ (24, 2-3), νὰ μᾶς πῇ, πὼς οἱ γονεῖς καὶ τὰ ἀδελφία τοῦ Ἀβραάμ ἐλάτρευαν ἄλλους θεοὺς, τότε προκύπτει ἡ ἀπορία: ὅταν ἡ «Γένεσις» (κεφ. 12, 1-9) λέγῃ, «καὶ εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Ἀβραάμ, ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου», ποιά «γῆ του» ἐννοεῖ; Ἡ γῆ του ἦταν ἡ Οὐρ καὶ ὄχι ἡ Χαρράν. Καὶ θὰ μέναμε μὲ τὴν ἐντύπωση, πὼς ὁ Κύριος ἦταν ὁ πατροπαράδοτος θεὸς τῶν Ἑβραίων. Ὡστόσο ξέρουμε, ὅτι ἦταν ἀγνωστος σ' ὅλη τὴν οἰκογένειά του. Ἀλήθεια ὁ Λῶτ, ὁ γιὸς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀρράν, ἐπίστευε σ' ἄλλους θεοὺς ἢ ἐπίστευε στὸν θεὸ τοῦ θείου τοῦ Ἀβραάμ; Ὅταν ὁ Κύριος τοῦ εἶπε «φύγε ἀπὸ ἐδῶ», τοῦ εἶπε «πάρε μαζί σου καὶ τὸν Λῶτ»; Ὁ Λῶτ εὗρισκε μεγαλύτερη σιγουριά κοντὰ στὸν θεῖο του παρὰ στοὺς ἄλλους τῆς οἰκογενείας; Δηλαδή δὲν ὑπῆρξε φορὰ, ποὺ ὁ Ἀβραάμ ἐλάτρευε τοὺς θεοὺς τῆς οἰκογενείας του; Ἀπὸ πότε ἐγνώρισε τὸν δικό του θεό, δὲν μᾶς τὸ λέγει ἡ «Γένεσις». Μήπως εἶναι δικό του κατασκευάσμα ὁ «Κύριος»; Οἱ θεοὶ τῶν πατέρων του δὲν εἶναι κατακτητικοί, ἐνῶ ὁ θεὸς τοῦ Ἀβραάμ εἶναι καταπατητὴς ξένης γῆς, ξένης χώρας: «Δεῦρο εἰς τὴν γῆν, ἣν ἄν σοι δεῖξω» (Γένεσις 12.1). Ἡ γῆ ποὺ τοῦ ὑπόδειχνε, ἦταν ἡ Χαναάν, ἡ Παλαιστίνη. Οἱ Χανααῖοι ἦταν λαὸς μὲ ἀξιοθαύμαστο πολιτισμό. Αὐτὸς ὁ λαὸς τί θὰ γίνῃ; Θὰ ἐξα-

Ὡς ἐκ τούτου ὁ Ἑβραϊκὸς αὐτὸς κόσμος ὀργιάζει πλέον εἰς φαντασίαν, μυθολογίαν καὶ πρωτοτυπίαν, ὅπως διαφαίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὰ κατωτέρω ἱστορικὰ ντοκουμέντα: Κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ὅπου ζοῦσε ἐπὶ ἔτη αἰχμάλωτος, καὶ τὴν πορείαν τοῦ πλήθους πρὸς τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν ἀποσύρονται «θεῖα δυνάμει» τὰ ὕδατα αὐτῆς, ὥστε νὰ περάσουν αὐτοὶ ἀνενόχλητοι τὴν θάλασσαν! Κατὰ τὴν ἀφίξιν ἐξ ἄλλου τοῦ λαοῦ τούτου εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ ὁ ἐπικεφαλῆς τὸν Μωυσῆς ἀνέρχεται «θεῖα ἐμπνεύσει» εἰς τὸ ὄρος, ὅπου συναντᾷ τὸν θεόν, ὅστις καὶ τοῦ παραδίδει εἰς πλάκας τὰς δέκα ἐντολάς. Ἐδῶ πλέον ὁ μῦθος ὁδηγεῖ κατ' ἐνθεῖαν εἰς τὸ ψεῦδος. Ἐκτοτε ὁ θεὸς - Γαχδὲ παρακολουθεῖ καὶ ἐγκρίνει πᾶσαν ἀνομίαν τοῦ λαοῦ τούτου, τὰς ἐπιδρομάς, σφαγὰς, καταστροφὰς κάθε ἀντιπάλου του, ὅστις κατὰ δάσιν θεωρεῖται a priori κατώτερος τούτου. Ἡ πλήρης «συμμαχία» τοῦ θεοῦ καὶ Ἑβραϊκοῦ λαοῦ συνεχίζεται ἀδιάκοπα μέχρι τῆς κατακτήσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ μέχρι σήμερα.

Τὰ κείμενα τῆς «Παλαιᾶς Διαθήκης» εἶναι ἐπίσης γεμάτα ἀπὸ πλῆθος μυ-

φανισθῇ;

Μήπως ὁ Ἀβραάμ ἐξασκεῖ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ τυχοδιώκτη καὶ χρησιμοποιοῦν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ; Ἀκριβῶς. Ὁ «θεός» του εἶναι ἐπινόησή του. Μ' αὐτὸν σκορπᾷ τὸν φόβο θεοῦ σὲ ἄδολους ἀνθρώπους καὶ παραχωρῶντας τὴν ὁμορφὴ γυναῖκα του, τὴν Σάρρα, σὲ τρίτους ἐπλούτισε ὅσο κανεῖς ἄλλος. Ὡστόσο φεύγει ἀπὸ τὴν Χαρρὰν αὐτός, ἡ γυναῖκα του ἡ Σάρρα κι ὁ ἀνεψιός του ὁ Λῶτ μαζί μὲ ὅλα τους τὰ ποίμνια καὶ ἐγκαθίστανται στὴν Βαιθήλ. Πλούσιος τόπος, μὰ ἔπεσε, λέγει ἡ Βίβλος, σὲ λίγο πεῖνα. Γι' αὐτὸ προτίμησε νὰ πάη στὴν Αἴγυπτο. Ἐκεῖ ὁ Νεῖλος ἦταν ἡ σιγοιριὰ τῆς εὐημερίας. Εἶπε λοιπὸν στὴν Σάρρα νὰ μὴν πῇ, πὼς εἶναι ἄντρας της, γιατί μπορεῖ νὰ τὸν σκοτώσουν, γιὰ νὰ πάρουν τὴν ἴδια, ἐπειδὴ εἶναι ὁμορφὴ (στὰ ἐβδομήντα της!), ἀλλὰ νὰ πῇ, πὼς εἶναι ἀδελφός της (Γένεσις 12, 11-12). Ὁ Ἄρα ἐδῶ ὁ Ἀβραάμ κινεῖται ἀπὸ δόλο, καὶ δόλωμα εἶναι ἡ γυναῖκα του. Μπαίνοντας, λέγει ἡ Βίβλος, τὸ ζευγὸς στὴν Αἴγυπτο, ὅταν εἶδαν τὴν Σάρρα οἱ Αἰγύπτιοι, θαμπώθηκαν. Καὶ ὁ Φαραὼ πῆρε τὴν Σάρρα στὸ χαρέμι του καὶ τὸν ἐπλήρωσε μὲ πρόβατα, μοσχάρια, γαϊδούρια, μουλάρια, καμήλες, δοῦλους καὶ δοῦλες, ἀσημια καὶ χρυσάφια (Γένεσις 12, 13-16). Ὅποτε κάποια μέρα μὲ ἔκδηλο θεϊκὸ φόβο ὁ Φαραὼ ὑρῖσκει τὸν Ἀβραάμ καὶ τοῦ λέγει: «Τί μοῦ ἔκαμες; Ἐλαβὼν αὐτὴν ἐμαντῶ γυναῖκα» (Γένεσις 12, 19). Καὶ συνεχίζει: «Γιατί μοῦ εἶπες ψέματα, πὼς εἶναι ἀδελφή σου; Ὅμως πάρε τὴν καὶ φύγετε». Ὡστόσο θέλω νὰ ὑποβάλω μιὰ ἐρώτηση: Ἄν ὁ θεὸς τοῦ Ἀβραάμ ἦταν ἡθικὸς μὰ καὶ δίκαιος, δὲν θὰ ἔπρεπε μὲ ἓναν τρόπο δικό του νὰ τὸν ἐμποδίσῃ νὰ κἀνῃ αὐτὴ τὴν μαστρωπεία; Σὰν «θεός» φαίνεται, νομίζω, ἄδικος. Τιμωρεῖ ἓναν, τὸν Φαραὼ στὴ συνέχεια, ποὺ ὑπέπεσε σὲ «ἀμάρτημα» ἐξ ἀμελείας καὶ μάλιστα ἐξ αἰτίας τοῦ

θικῶν παραστάσεων, ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν θεϊκὴν παρουσίαν εἰς τὸν κόσμον, τὴν δράσιν τῶν θεϊκῶν αὐτῶν δυνάμεων καὶ τὴν θέσπισιν ἱερῶν κανόνων, ποὺ πρέπει οἱ ἄνθρωποι νὰ τηρήσουν ἀπαραιτήτως. Παράλληλως δημιουργοῦνται πλάσματα ἀγγελικὰ καὶ ἀκόμη δαιμονικά, ποὺ πλαισιώνουν τὸν κόσμον αὐτῶν τῶν δυνάμεων καὶ ποὺ κυριαρχοῦν παντοιοτρόπως εἰς τὸ Σύμπαν, χωρὶς πάντα ταῦτα νὰ ἐπιδεδαιώνωνται ἔκδηλα ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, παρὰ μόνον νὰ ἔχουν θέσιν εἰς τὴν ἄκρατον θρησκοληψίαν καὶ τὴν κάθε μοιρολατρικὴν διάθεσιν. Ἔτσι ὁ διαχωρισμὸς τῶν ἀνθαιρέτων αὐτῶν ἐντυπώσεων εἰς τὴν σκέψιν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ κάθε λογικὸν συνειρμὸν καθίσταται λόγῳ τῆς παρεμβολῆς τῆς «θολῆς» ἐνατενίσεως πρὸς τὰ θεῖα τὸ πλεῖστον ἀδύνατος, παρασῦρον τὸ φαινόμενον τοῦτο εἰς τὸ πέρασμά του κάθε ψυχραῖμον ἀντιμετώπισιν τῆς ἀμειλίχτου πραγματικότητος, γινομένου τοιουτοτρόπως τοῦ ἀτόμου ἐνκόλου λείας εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ πρώτου τυχόντος οἰωνεῖ προφήτου, ὁραματιστοῦ ἢ θρησκολήπτου τυχοδιώκτου.

Κάτω ἀπ' αὐτὰς τὰς συνθήκας ἡ ἱστορία διδάσκει, ὅτι πλῆθος ἀφελῶν

ψεύδους τοῦ Ἀβραάμ, ἐνῶ ἀντιθέτως ὄχι μόνον ἀφήνει ἀτιμώρητο τὸν «φίλο» του, ἀλλὰ τὸν εὐλογεῖ κι ἀπὸ πάνω. Ὁ θεός, λέγει ἡ Βίβλος, «ἤτασε τὸν Φαραὼ ἐτασμοῖς μεγάλοις καὶ πονηροῖς» (Γένεσις 12, 17). Τὸ «μεγάλοις» τὸ ἐννοοῦμε. Τὸ «πονηροῖς»; Ἀφοῦ ἐπικρατοῦσε τότε ἡ παραδοχή, πὼς τὶς ἀρρώστιες τὶς στέλνουν οἱ θεοί, ἄρα τὰ κακὰ τῆς Αἰγύπτου ὁ θεὸς τῆς Σάρρας τὰ ἔστειλε. Ἔτσι ἐγύρισαν πίσω ἀάμπλουτοι.

Ἀλλὰ μοῦ ἔρχεται στὸ μυαλὸ μιὰ ἀδιάκριτη ἀπορία: Εἶναι γνωστό, ὅτι ὁ Ἀβραάμ ἐπλούτισε ἀπὸ τὰ κάλλη τῆς Σάρρας· ὅμως ὁ Ἄωτ πὼς βρέθηκε καὶ αὐτὸς πλούσιος, ὅσο καὶ ὁ Ἀβραάμ (Γένεσις 13, 5-7); Στὴν Αἴγυπτο δηλαδὴ ἔκαμε ὅ,τι καὶ ὁ θεὸς τον, ἐκδίδοντας κι αὐτὸς τὴν γυναῖκα του καὶ τὶς κόρες του, προξενώντας «πονηρὰ κακὰ» στὸν οἶκο τοῦ Φαραὼ; Τόση σκληροκαρδία ἀπὸ ἀνθρώπους τοῦ θεοῦ; Καὶ ὅμως, ἂν ἐξετάσης ὅλους αὐτοὺς τοὺς «ἀγίους» τῆς *Βίβλου*, θὰ δῆς, πὼς δὲν λογαριάζουν τίποτα μπροστὰ στὸν πλοῦτο.

Παράδειγμα πάλι ὁ Ἀβραάμ καὶ ἡ Σάρρα: Εἶχαν, λέγει, μεγάλο καημό, ποῦ ἦταν ἄτεκνοι. Ἡ Σάρρα ὅμως εἶχε μιὰ προσωπικὴ τῆς δούλη, Αἰγυπτία, τὴν Ἄγαρ, μιὰ ἀπὸ αὐτὲς ποῦ τῆς χάρισε ὁ Φαραὼ. Τὴν παίρνει ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὴν πάει στὸν Ἀβραάμ. «Πλάγιασε μαζί της - τοῦ λέγει - καὶ κάνε μου γιό». Πλαγιάζει μαζί της ὁ Ἀβραάμ καὶ μένει ἔγκυος. Τὴν βλέπει ἡ Σάρρα καὶ κάμνει «σκηνὴ» στὸν Ἀβραάμ: «Ξέρεις, ὅτι μὲ τὴν ἐγκυμοσύνη τῆς Ἄγαρ ταπεινώθηκα ἐγώ, ἡ κυρία, στὰ μάτια μιᾶς δούλης» (Γένεσις 16, 1-15); Καὶ νὰ ἡ ὑπόδειξη ἐνὸς ἀνθρώπου τοῦ θεοῦ: «Ἴδου ἡ παιδίσκη σου ἐν ταῖς χερσὶ σου, χρῶ αὐτῇ, ὥς ἂν σοι ἀρεστόν, ἣν καὶ ἐκάκωσεν αὐτὴν Σάρρα» (Γένεσις 16,6), δηλ. τὴν ξυλοκόπησε. Κακοποίησε καὶ βασάνισε μιὰ ἔγκυο γιὰ μιὰ

ἀνθρώπων παρεσύρθησαν εἰς ἐκνόμους ἐνεργείας καὶ ἐγκληματικές πράξεις, ὅταν καθωδηγήθησαν ἀπὸ θρησκευτικὰς ὁργανώσεις ἢ ἄτομα θρησκόληπτα, χωρὶς νὰ εἶχαν ποτὲ αὐτὰ συνείδησιν τῶν πραττομένων, ἀλλὰ μόνον ὡς ὄργανα πειθήνια ὑπακούοντα εἰς κάποιαν θείαν ἐπιταγὴν ὅλως ἀνεξακριβωτον (ἱεροὶ πόλεμοι, Ἰσλάμ, Ἑβραϊκαὶ ἐξορμήσεις ὑπὸ τὸν Γιαχβέ, Ἱερὰ Ἐξέτασις τοῦ Μεσαίωνος κ.ἄ.).

Ἡ ἀλματώδης ἐξέλιξις τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ τεραστία ἀνάπτυξις τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν διανοητικῶς δὲν ἀνέκοιψαν εἰς τὴν ἐποχὴν μας τὴν νοσηρὰν αὐτὴν κατάστασιν, ἡ ὁποία καὶ σήμερον ἀκόμη δορᾷ καὶ κινεῖται ἀνενόχλητος εἰς ὁάρος πάντοτε τῆς ἡγιοῦς σκέψεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ μυθοπλασία ὅμως αὐτῇ, φαινόμενον ὄχι μόνον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐμφανίζεται ὡς χαρακτηριστικὸν τῆς θρησκευτικῆς πίστεως καὶ εἰς ἄλλους πολιτισμένους λαοὺς, οἱ ὅποιοι παρὰ τὴν πνευματικὴν των ἀνάπτυξιν (φιλοσοφία, τέχναι, ἐκπαίδεισις) δημιουργοῦν φανταστικὰς θεοὺς μὲ δράσιν καὶ ἄμεσον ἐπέμβασιν εἰς τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, λατρευομένους εἰς τόπους μεγαλοπρεποῦς

ἐγκυμοσύνη, πού ἡ ἴδια ἡ Ὑαγαρ δὲν ἐπιδίωξε. Ξυλοκόπησε τὴν Ὑαγαρ, γιατί ὁ γιὸς αὐτῆς τῆς δούλης θὰ κληρονομοῦσε τὰ πλούτη της. Ἡ Ὑαγαρ δὲν ἄντεξε τὸ ξύλο κι ἔφυγε. Περπατοῦσε ἔρημη μ' ἓνα παδί στὴν κοιλιά, ὥσπου τὴν συνάντησε «ἄγγελος Κυρίου», πού τὴν συμβούλεψε νὰ γυρίσῃ πίσω καὶ νὰ ταπεινωθῇ στὴν κυρία της. Ἐγύρισε λοιπὸν πίσω καὶ ἐγέννησε τὸν Ἰσμαήλ.

Μὰ ὁ θεός, πού ξέρεי νὰ κάμνῃ θαύματα, εὐλόγησε τὴν κοιλία τῆς ἐνενηντάρας Σάρρας, καὶ ἔκαμε τὸν Ἰσαάκ. Ἐβρεχε. Γιατί ἔβρεχε; Τὸ μυστικὸ ἦ τὸ «θαῦμα» τῆς γέννας τῆς Σάρρας ἀποκαλύπτεται, ὅταν ὁ Ἰσαάκ ἔφθασε σὲ ὥρα γάμου καὶ ὁ πατέρας του ἤθελε νύφη ἀπὸ τὴν «πατρίδα» του τὴν Χαρρὰν. Ἀποστέλλει τὸν ἀρχιδούλο του νὰ τοῦ φέρει μιὰ νύφη ἀπὸ τὸ σόι του. Ὁ δούλος ἐρωτᾷ τὸν Ἀβραάμ: «Ἀποστρέψω τὸν υἱόν σου εἰς τὴν γῆν, ὅθεν ἐξῆλθες ἐκεῖθεν»; Ἀπαντᾷ ὁ Ἀβραάμ: «Πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ ἀποστρέψῃς τὸν υἱόν μου ἐκεῖ». Καὶ παρακάτω: «Μόνον τὸν υἱόν μου μὴ ἀποστρέψῃς ἐκεῖ» (Γένεσις 24, 1-9). Γιατί λοιπὸν ὁ Ἀβραάμ φοβοῦταν νὰ πάῃ ἐκεῖ ὁ Ἰσαάκ; Ὡς με συμπαθήσουν οἱ θεολόγοι, ὑποπτεύομαι, πὼς ὁ Ἰσαάκ ὡς μωρὸ ἦλθε ἀπὸ τὴν Χαρρὰν καὶ τὸ υἱοθέτησε ὁ Ἀβραάμ.

Ἀλλὰ ἄς γυρίσουμε πίσω στὴν «γέννα» τῆς Σάρρας. Μόλις ἡ Σάρρα ἔκαμε καὶ αὐτὴ γιό, ἀναζωπυρώθηκε ὁ θυμὸς της γιὰ τὴν Ὑαγαρ. Ἐζήτησε ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ νὰ φύγῃ ἡ Ὑαγαρ μαζὶ μὲ τὸν Ἰσμαήλ. Καὶ ὁ Ἀβραάμ ὑπάκουσε. Μάλιστα θγαίνει μπροστὰ τοῦ ὁ Γιαχβὲ καὶ τοῦ λέγει: «Ἐλα, Ἀβραάμ, μὴν εἶσαι τόσο πονόψυχος καὶ ἄκουσε, τί σοῦ λέγει ἡ Σάρρα» (Γένεσις 21, 12). Ἔτσι μὲ τὴν ἀπαίτηση τῆς Σάρρας καὶ μὲ τὴν ὑπακοή τοῦ Ἀβραάμ καὶ τίς εὐλογίες τοῦ Γιαχβὲ μάνα καὶ παιδι ἐξορίσθηκαν καὶ ἀφέθηκαν ὁλομόναχοι στὴν ἔρημο. Τώρα τὰ πλούτη τῆς Σάρρας θὰ τὰ κληρονομήσῃ ὁ Ἰσαάκ.

ἐμφανίσεως καὶ μὲ θυσίας παντὸς εἶδους, μὲ μόνον σκοπὸν νὰ κερδίζουν τὴν διακριτικὴν εὐνοιάν των.

Τίποτε δὲν κλονίζει τὴν πεποίθησιν αὐτοῦ τοῦ κόσμου καὶ τὴν πίστιν του εἰς τὰς ἐνσαρκωθεῖσας αὐτὰς θείας δυνάμεις, οὔτε ποτὲ δείχνουν ν' ἀπογοητεύονται, ὅταν κάποτε παρατηροῦν, ὅτι ἡ πορεία τῶν πραγμάτων καὶ τὰ συμβαίνοντα εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν δὲν φαίνεται νὰ ἐπηρεάζωνται ἀπὸ τὴν δούλησιν τῶν πλαστῶν αὐτῶν θεῶν των καὶ τὰς παντοειδεῖς ἐκδηλώσεις λατρείας των καὶ ἀφοσιώσεώς των πρὸς αὐτούς, ἀλλ' ἀντιθέτως ἡ πεποίθησίς των ἐνισχύεται πολλὰς φορὰς ἀπὸ τὰς διαφόρους ἀσχηρὲς ἐρμηνείας τῶν διαφόρων γεγονότων ἢ φαινομένων, πού δίνουν μερικοὶ δῆθεν «ἐμπνευσμένοι», δοηθούσης καὶ τῆς ἀγνοίας των ἢ τῆς ροπῆς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πρὸς τὴν μοιρολατρίαν. Τὴν πλήρη σύγχυσιν ὡς πρὸς τὴν ἀληθὴ ὑπόστασιν τῶν πραγμάτων ἐπιτείνει καὶ ἡ ἐμφάνισις πλήθους αἰρέσεων πέραν τῶν βασικῶν θρησκευτικῶν θεωριῶν, αἱ ὁποῖαι αἰρέσεις δίδουν, κάθε μία ἐξ αὐτῶν, τὴν ξεχωριστὴν των ἐρμηνείαν ὡς πρὸς τὴν ὑπαρξιν τῶν κατασκευασμένων αὐτῶν θε-

“Ομως τὸν πλουτισμὸ διὰ τῆς μαστροπείας δὲν τὸ ἐγκατέλειψε ὁ Ἀβραάμ. Τώρα ἡ Σάρρα εἶναι στὰ ἐνενήντα τῆς καί, ἐπιμένει ἡ *Γραφή* νὰ λέγῃ, πὼς εἶναι πολὺ ὁμορφή. Καὶ κάμει τὰ ἴδια στὸν βασιλιᾶ τῶν Γεράρων, τὸν Ἀβιμέλεχ: «*Ἀδελφή μου εἶναι, βασιλιᾶ μου, ἡ Σάρρα*». Ὁμως ἐδῶ προλαβαίνει ὁ Γιαχβέ, καὶ δὲν πρόλαβε ἡ Σάρρα νὰ μπῇ στὸ χαρέμι τοῦ Ἀβιμέλεχ. «*Δὲν θὰ σὲ ἀφήσω νὰ ἀμαρτήσῃς, βασιλιᾶ μου, μὲ τὴν Σάρρα*», τοῦ εἶπε ὁ θεὸς (Γένεσις 20, 3-7) καὶ «*συνέκλεισε ἕξωθεν πᾶσαν μήτραν ἐν τῷ οἴκῳ Ἀβιμέλεχ ἕνεκεν Σάρρας*» (Γένεσις 20, 18). Τί θὰ πῇ τὸ «*ἕξωθεν πᾶσαν μήτραν*»; Καὶ πὼς ὕστερα ἐγιάτρευε τὸν Ἀβιμέλεχ, τὴν γυναῖκα του καὶ τίς ὑπηρετεῖς του; Πάλι χαλδαϊκὰ γιαιτροσόφια ἡ Σάρρα ἐρριξε στὰ βασιλικά λουτρά καὶ πάθανε ἐγκαύματα τὰ γεννητικά τους ὄργανα; Τοὺς ἐγιάτρευε ὁ Γιαχβέ, ἀφοῦ τὸ ἐζήτησε ὁ Ἀβραάμ, δηλαδὴ τοὺς ἔδωσε τίς ἀπαιτούμενες ἀλοιφές στ’ ὄνομά του. Καὶ ἐδῶ, λέγει ἡ *Γραφή*, τὰ «*κέρδη*» τοῦ ἁγίου ζευγαριοῦ ἦταν μεγάλα. Ἀλλὰ στὸν ἴδιο βασιλιᾶ πῆγαν νὰ περάσουν τὰ ἴδια καὶ ὁ γιὸς τους ὁ Ἰσαὰκ μὲ τὴν γυναῖκα του τὴν Ρεβέκκα. «*Ἀδελφή μου εἶναι, βασιλιᾶ, πάρε τὴν ἂν τὴν θέλῃς*» (Γένεσις 26,7). Μὰ «*τὸ δις ἐξαμαρτεῖν οὐ βασιλέως σοφοῦ*». Ὁ Ἀβιμέλεχ δὲν «*τοίμπησε*» αὐτὴν τὴν φορὰ.

Ὡστόσο ὁ δόλος παραμένει ὁ «*εὐλογημένος*» τρόπος κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς τῶν «*ἀγίων ἐνδόξων προπατόρων ἡμῶν Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ*». Μὲ δόλο τῆς Ρεβέκκας ὁ μικρὸς γιὸς τῆς, ὁ Ἰακώβ, κλέβει τὰ πρωτοτόκια ἀπὸ τὸν ἀδελφό του, τὸν Ἡσαῦ (Γένεσις 27, 1-46). Ἀργότερα ὁ ἀδελφὸς τῆς Ρεβέκκας μὲ δόλο φορτώνει στὸν Ἰακώβ τίς δύο κόρες του γιὰ γυναῖκες του (Γένεσις 29, 15-30). Καὶ ὅταν ἦλθε ἡ κατάλληλη στιγμή, ὁ Ἰακώβ μὲ δόλο παίρνει γιὰ μεριδιό του τὸ μεγαλύτερο ποῖμνιο τοῦ πεθεροῦ του σὲ ἀντίποι-

στήτων καὶ τὴν κυριαρχικὴν ἐπέμβασίν των εἰς τὰ ἀνθρώπινα ἔργα.

Μὲ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὴν ἐπιρροὴν εἰς αὐτὸν τῆς Ἑβραϊκῆς νοοτροπίας καὶ τὴν ταχεῖαν αὐτοῦ ἐξάπλωσιν εἰς ὅλα τὰ πλάτη τοῦ κόσμου δὲν ἐπῆλθε βασικὴ ἀλλαγὴ τῆς θρησκευτικῆς νοοτροπίας, ἀπλῶς ἥλλαξε ἡ καθολικὴ ἐκδήλωσις τῆς λατρείας, ἡ εἰκὼν τοῦ «*Δημιουργοῦ τοῦ κόσμου*», μαζὶ μὲ τὸ πλῆθος τῶν ἱερῶν πλησίον αὐτοῦ συμπαρισταμένων ἀγίων, ἐχόντων μίαν ὑπερφυσικὴν δύναμιν καὶ κάποιας ἐνδείξεως περὶ προστασίας τῆς θρησκευτικῆς πίστεως.

Δυστυχῶς ἡ ἐνατένισις κάθε μορφῆς φυσικοῦ φαινομένου, πού ἐμφανίζεται εἰς τὸ κοσμικὸν περιβάλλον, δὲν γίνεται μὲ τὴν ψυχρὰν λογικὴν, τὸ χάρισμα αὐτὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, πού ἐδώρησε ἡ ἰδίᾳ ἡ Φύσις εἰς τὸν ἀνθρώπον μόνον, ὥστε νὰ δύναται αὐτὴ καὶ μόνη νὰ ἐρμηνεύῃ ἀληθινὰ καὶ σύμφωνα μὲ τὴν πραγματικότητα τὸ κάθε γεγονός ἢ φαινόμενον μὲ πλήρη κατανόησιν τῶν νόμων τῆς φύσεως, οἱ ὅποιοι ἐξηγοῦν διαρκῶς καὶ μὲ κάθε σαφήνειαν τὴν ὑφιστάμενην κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐν γένει. Ἀντ’ αὐτοῦ ὁ ἀνθρώπος

να για τις δύο γυναίκες, πού τοῦ φόρτωσε (Γένεσις 30, 25-43).

Πραγματικά ὁ δόλος ἦταν ὁ μόνος τρόπος ἐπιβίωσής τους, ὥστε μεταδιδόταν κληρονομικά. "Ετσι ὁ 'Ιακώβ τὸν ἐδίδαξε καὶ στὰ δώδεκα ἀγόρια του καὶ στὴ μία του κόρη, τὴν Δείνα. Ἡ Συχέμ ἦταν μία περιοχὴ, πού ταίριαζε γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ τὰ ποίμνιά τους. "Ἦθελαν νὰ τὴν κάνουν δικιά τους, μὰ πῶς; "Εδωσαν τὴν ἄδεια στὴ Δείνα νὰ γνωρίσῃ, λέγει ἡ *Βίβλος*, τὰ κορίτσια τῆς Συχέμ. Τὴν ἐγνώρισε ὅμως ὁ γιὸς τοῦ ἄρχοντα τῆς πόλης καί, ὅπως ἦταν ὁμορφή, ὅχι μόνο τὴν ἐρωτεύθηκε, ἀλλὰ συνενερέθη μαζί της ἐρωτικά. Ὁ πατέρας τοῦ ἀγοριοῦ, ἡθικῶν κοινωνικῶν ἀρχῶν, ἤλθε καὶ ζήτησε τὴν Δείνα ἀπὸ τὰ ἀδελφία της, νὰ τὴν κάμῃ νύφη του. Αὐτὸ τὸ συμπεθεριὸ μᾶς τιμᾷ, εἶπαν τ' ἀδελφία της, καὶ γιὰ νὰ συσφίξουμε τίς σχέσεις μας πρὸ δυνατό, θὰ θέλαμε, γιὰ νὰ σᾶς δώσουμε τὴν ἀδελφή μας, νὰ γίνετε κι ἐσεῖς σὰν κι ἐμᾶς, δηλαδή νὰ περιτμηθῇτε ὅλοι οἱ ἄνδρες ἀπὸ τὰ νήπια μέχρι τοὺς πιὸ γέρους μέσα σὲ μία νύκτα. Οἱ ἀφελεῖς Συχεμίτες τὸ δέχθηκαν, μὰ ἡ περιτομὴ θέλει μερικὲς μέρες, ὥσπου νὰ κλείσῃ ἡ πληγὴ καὶ θέτει σὲ ἀκίνησία τοὺς ἄνδρες. Τότε οἱ ἄνδρες τοῦ θεοῦ Σαβδαὼθ δρᾶττονται τῆς εὐκαιρίας, μπαίνουν στὴν πόλη, σφάζουν ὅλους τοὺς ἄνδρες, πού ἦσαν ἀνίκανοι ν' ἀντισταθοῦν, καὶ γίνονται κύριοι τῆς πόλης μὲ τὸν πιὸ «εὐλογημένο» δόλο (Γένεσις 34, 1-31).

Μὰ μήπως δὲν εἶναι «εὐλογημένος» δόλος καὶ ἡ πώληση τοῦ 'Ιωσήφ ἀπὸ τ' ἀδελφία του στὴν Αἴγυπτο (Γένεσις 37, 12-34); Καὶ δὲν πρόκειται μόνο περὶ «εὐλογημένου» δόλου; ἀλλὰ καὶ περὶ «εὐλογημένων» δουλεμπορίου αἰσχιστοῦ εἶδους, στὸ ὁποῖο ἀδελφία πωλοῦν ἀδελφό, συμμετέχοντος τοῦ θεοῦ, ἀφοῦ καὶ αὐτὸ ἦταν στὰ μεγαλόπνοα σχέδιά του.

μὲ τὴν διάπλασιν τῆς σκέψεώς του καὶ τὴν ροπήν του πρὸς τὴν πρόληψιν δημιουργεῖ πλάσματα φαντασίας ἔξω τῆς πραγματικῆς καταστάσεως, ἐνῶ εἰς αὐτὴν καθημερινῶς ζῇ καὶ μέσα εἰς αὐτὴν δημιουργεῖ θαυμαστά ἔργα μὲ τὴν ἔμπνευσίν του καὶ τὴν διανοητικὴν του ἰκανότητα (ἡλεκτρονικὰ μέσα ἐπικοινωνίας, ἀνάπτυξις τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ταξίδια εἰς τὸ ἀστρικὸν περιβάλλον, θεραπείαι τῶν ἀσθενῶν καὶ ἄλλα ἄξια ἔργα).

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον παρατηροῦμε συμπερασματικῶς, ὅτι, ἐνῶ ἡ διανοητικὴ ἰκανότης τοῦ ἀνθρώπου προσεγγίζει τὰ ἀπροσδιόριστα ὄρια ἀνακαλύψεων εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς δραστηριότητός του, εἰς τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα ἔχει μείνει πίσω, διατηροῦσα σήμερα ἀστηρίκτους θεωρίας, καὶ ἔτσι δημιουργεῖ πλάσματα φαντασίας, πού ἀπασχόλησαν κάποτε τοὺς λαοὺς τῶν προϊστορικῶν χρόνων μὲ ἐλαχίστας διαφορὰς, κατὰ τὸ μέτρον πού ἀφήνουν νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀπεριοπάστως ἡ καθαρὰ σκέψις μακρυνὰ ἀπὸ τὰ κατασκευάσματα αὐτὰ τῆς φαντασίας, πού τελικὰ πολλὰς φορὰς ὁδηγοῦν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀμφιβολίαν καὶ τὴν σύγχυσιν τῶν ἰδεῶν.

Κ. Παπαθανασίου

Ὁ συγγραφέας τῆς «Γενέσεως», θέλοντας νά δικαιολογήσῃ τὴν παρουσία τῶν Ἑβραίων στὴν Αἴγυπτο, πλάθει μύθους. Στὴν Αἴγυπτο ὁ Ἰωσήφ, λέγει ἡ Γραφή, γίνεται δοῦλος τοῦ Πετεφρῆ. Ὁ Πετεφρῆς γιὰ τὸ κείμενο τῶν Ἑβδομήκοντα (Ο') εἶναι ὁ ἀρχιμάγειρος τοῦ Φαραώ, ἐνῶ γιὰ τὸ Ἑβραϊκὸ κείμενο εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τῶν σωματοφυλάκων του. Τὸ δεύτερο τὸ θρῖσκω πιὸ σωστό, γιατί ἀπὸ τὰ παρακάτω τοῦ κειμένου δὲν δικαιολογεῖται στὸν οἶκο τοῦ ἀρχιμάγειρου νά φυλάγονται φυλακισμένοι. Ὑστερα τὸ ἐπεισόδιο τοῦ Ἰωσήφ μετὰ τὴν γυναικα τοῦ Πετεφρῆ (Γένεσις 39, 1-23) δὲν φαίνεται τόσο πειστικό. Πρῶτα-πρῶτα παραφορτώθηκε μετὰ πολλὴ καυχήσιμ. Πῶς ἦταν δυνατὸν ἓνας μόλις δεκαεπτάχρονος γιδοβοσκός, ξένος καὶ δοῦλος μάλιστα, νά ἔγινε ἀμέσως ὁ γενικὸς διαχειριστὴς ἑνὸς μεγάλου ἄρχοντα; Ἀπὸ τὸ κεφάλαιο 41, 8-13 φαίνεται, πῶς τὸ οἶκημα τοῦ Πετεφρῆ ἦταν δίπλα στὶς φυλακές, ὁπότε, καθὼς δείχνουν τὰ πράγματα, ὁ Πετεφρῆς δὲν ἐπίστεψε τὴν γυναικα του, ἀλλὰ ἀπλῶς ἀφῆρεσε ἀπὸ τὸν Ἰωσήφ τὰ καθήκοντα τοῦ γενικοῦ οἰκονόμου καὶ τὸν διώρισε «ἐπόπτην ὅλων τῶν δεσμιῶν» (Γένεσις 39, 23). Ἐπόπτης τῶν δεσμιῶν ἓνας νεανίας, ξένος καὶ δοῦλος; Τὸ ὅτι τὸ οἶκημα τοῦ Πετεφρῆ ἦταν δίπλα στὶς φυλακές τὸ λέγει ἡ ἴδια ἡ «Γένεσις»: «Ὅταν ὁ Φαραώ ἐξωργίσθῃ μετὰ τοὺς ὑπηρέτας του, ἔθεσεν αὐτοὺς ὑπὸ φρούρησην εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν σωματοφυλάκων... ἦτο δὲ μαζί μας Ἑβραῖος τις νεανίας, δοῦλος τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν σωματοφυλάκων» (Γένεσις 41, 10-13). Ὁ Ἰωσήφ λοιπὸν εἶναι στὴν φυλακὴ ἀλλ' ὄχι φυλακισμένος, εἶναι ἐπόπτης τῶν δεσμιῶν.

Βέβαια καὶ τὰ ὄνειρα τοῦ Φαραώ εἶναι μυθώδη (Γένεσις 47, 13-27). Ἐπεσε, λέγει, πεῖνα ἐπὶ ἑπτὰ χρόνια. Πεῖνα, λέγει, σ' ὅλον τὸν κόσμον, σ' ὅλη τὴν γῆ, μὰ ὕστερα τὴν ἐντοπίζει στὴν Χαναάν καὶ στὴν Αἴγυπτο. Πεῖνα, ἀλλὰ ἀπὸ ποιά αἰτία; Ἀπὸ ἀνομιβρία; Δὲν ἔβρεξε ὁ οὐρανὸς γιὰ ἑπτὰ χρόνια; Μὰ ἡ Αἴγυπτος εἶχε τὸν Νεῖλο. Καὶ τί ἔκαμε ὁ εὐλογημένος τοῦ Γιαχβέ, ὁ Ἰωσήφ; Ἐμάζεψε σιτάρη γιὰ ἑπτὰ χρόνια; Ποῦ; Στὶς ... ἀποθήκες τῆς ΚΥΔΕΠ; Πόσες χιλιάδες κατοίκους θὰ εἶχε τότε ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Χαναάν; Ἐφθάνε ἡ ἀποθηκευμένη ποσότητα σιταριοῦ νά τοὺς θρέψῃ γιὰ ἑπτὰ χρόνια; Καὶ πῶς συνετηρεῖτο τὸ σιτάρη τόσα χρόνια, δίχως νά χαλάσῃ, ἀφοῦ τότε δὲν ὑπῆρχαν τὰ κατάλληλα συντηρητικά;

Στὴν ἀρχὴ λοιπὸν οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Χαναναῖοι ἔδιναν χρήματα καὶ ἀγόραζαν σιτάρη. Ὅταν τέλειωσαν τὰ χρήματά τους, τότε ἔδιναν τὰ ζῶα τους, στὸν Ἰωσήφ δέβαια, σὲ ἀνταλλαγὴ μετὰ σιτάρη. Τὰ ζῶα ἄραγε μετὰ τί τρέφονταν, ἂν ποῦμε, πῶς ἡ πεῖνα ἦταν ἐξατίας τῆς ἀνομιβρίας; Καὶ γιατί δὲν τὰ ἐσφάζαν νά τὰ φᾶνε, γιὰ νά ἀντέξουν τὴν πεῖνα τους; Καὶ ὅταν, λέγει, τέλειωσαν καὶ τὰ ζῶα τους (ἀλήθεια τόσες χιλιάδες ζῶα πῶς θὰ τάιζε ὁ Ἰωσήφ;) ἔδιναν τὰ χωράφια τους στὸν Ἰωσήφ καὶ ἔπαιρναν σιτάρη· καὶ ἀφοῦ ἐπούλησαν στὸν Ἰωσήφ ὅλα τὰ χωράφια, τότε πουλοῦσαν τὸν ἑαυτὸ τους δοῦλο καὶ ἔπαιρναν σιτάρη· καὶ ἀφοῦ ὅλοι ἔγιναν δοῦλοι τοῦ Φαραώ μετὰ τὴν «σοφία», πιὸ καλὰ μετὰ τὴν ἀπανθρωπιά τοῦ Ἰωσήφ, τότε τοὺς λέγει: «Πάρτε σιτάρη νά σπεύρετε». Μετὰ δηλαδή ὁ Νεῖλος κατέυασε νερά...

«Ελληνική» Έκπαίδευση

Βρὲ λύσσα μαύρη πὺν κατέλαβε τὴν κυρίαν Ἄννα Φραγκουδάκη, νὰ θέλῃ, σώνει καὶ ντέ, νὰ μάθουν τὰ Ἑλληνόπουλα τὴν ἱστορία τῶν Ἑβραίων ἀπὸ ὑπάρξεώς των ὡς λαοῦ μέχρι σήμερα (ἐφημερίς «Τὰ Νέα» 10-5-1997). Καὶ δώσ' του οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ δῶ, καὶ δώσ' του οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ κεῖ, καὶ τί κρῖμα νὰ μὴν γνωρίζουμε τὴν ἱστορία τους (χε...με δέβαια πατόκορφα), γιὰ νὰ καταλήξῃ –ποῦ ἄλλου;– στὸ ὁλοκαύτωμα.

Σίγουρα ὅλη ἡ σκασίλα τῆς ἱστορικῆς μαθήσεως τῶν Ἑλληνοπαίδων ἦταν ἡ ἀνὰ τὴν Εὐρώπῃ περιπλάνηση τῶν Ἑβραίων, πὺν ἀποτελεῖ καὶ τὴν σύγχρονή τους ἱστορία. Ἀπόβλητοι ἀπὸ παντοῦ καὶ ἀπ' ὅλους τίς ἱστορίας νὰ ἔχουν; Ἀπὸ τὴν Ἰσπανία τοῦ 15 αἰῶνα μᾶς τοὺς ξαποστέλλουν πεσκέσι στὴν Θεσσαλονίκη. Στὴν Γαλλία τοῦ 18 αἰῶνα τοὺς ἐξώρκιζαν γενικῶς μὲ τὸν ἀπῆγανο. Ὁ πολὺς Σαίξπηρ παρουσιάζει τὸν Ἑβραῖο Σάυλως σὰν ἀνθρωπόμορφο τέρας. Ὁ Ριχάρδος Βάγκνερ τοὺς δοθῇ νὰ ἐξατμισθοῦν. Καὶ ὁ Στάλιν τοὺς στέλλει στὴν Σιβηρία νὰ κόδουν ὁμοιόμορφα πολυγωνικά παγάκια. Ἀλήθεια, κυρία Φραγκουδάκη μου, ἡ Εὐρώπῃ ἀπὸ τὸν 15 αἰῶνα μέχρι σήμερα τρελλάθηκε; Ἡ μήπως δὲν γνωρίζετε, ὅτι ἡ ἔκφραση «αὐτοὶ εἶναι Ἑβραῖοι» ἀποτελεῖ παρ' ἡμῶν ὄχι ἔπαινο;

Ἄλλ' ἀφοῦ θέλετε, σώνει καὶ ντέ, νὰ μάθουν τὰ Ἑλληνόπουλα κάποια στοιχεῖα τῆς ἐν Ἑλλάδι διαδιώσεως τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Εὐραίων, Σᾶς τὰ παραθέτω ἐνδεικτικῶς:

α. Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀγόρασαν τὸ πτῶμα τοῦ ἀπαγχονισθέντος πατριάρχου Γρηγορίου Ε' καὶ τὸ ἔσερναν στοὺς δρόμους τῆς Βασιλεῦσας. (Αὐτὸ κι ἂν εἶναι στοιχεῖο πολιτισμοῦ).

β. Οἱ Ἑβραῖοι παρέδωσαν στοὺς Τούρκους μετὰ τὸ ἀποτυχημένο ἐπαναστατικὸ κίνημα τοῦ 1611 τὸν μητροπολίτη Τρίκης Διονύσιο Β', ὁ ὁποῖος ὑπέστη τὸν γνωστὸ μαρτυρικὸ θάνατο (τὸν ἔγδαραν ζωντανό).

γ. Οἱ Ἑβραῖοι πλήρωσαν στὸν Κοῦρτ Πασᾶ μὲ 25.000 γρόσια, γιὰ νὰ φονεύσῃ τὸν Κοσμᾶ τὸν Αἰτωλό, πράγμα πὺν θεθαίως ἔγινε. Ἄν καὶ οἱ ἴδιοι εἶχαν δοκιμάσει νὰ τὸν υἰάσουν ἀπὸ τὴν μέση κι ἄλλες φορὲς ἀνεπιτυχῶς.

δ. Στὴν «Ἀνθολογία τῆς Ἑλληνικῆς Πεξογραφίας» τοῦ Μιχαὴλ Περάνθη (τόμος Α', σελὶς 137) συναντᾶμε τὸν εὐγενέστατον ἐκείνον Ἑβραῖον μάγον, πὺν συνιστᾷ στὸν σουλτᾶνο Σουλεϊμᾶν ἐν ἔτει 1522 νὰ σφάξῃ ὅλους τοὺς Ἕλληνες!

ε. Τὸ 1721 ἀνεστάτωσαν τὴν Κεφαλονιά μὲ τὴν σταύρωση ἑνὸς παιδιοῦ εἰς ἀνάμνησιν τῆς Σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Μ. Περάνθη, Α' 178-179).

Θὰ μπορούσα, ἀγαπητὴ κυρία Ἄννα Φραγκουδάκη, νὰ σᾶς ἀναφέρω ἐκ τῆς ἱστορίας ἑκατοντάδες ἀνάλογες περιπτώσεις, γιὰ νὰ γνωρίσουν τὰ Ἑλληνόπουλα τὴν ἱστορία καὶ τὸν πολιτισμὸ τῶν Ἑβραίων ἐν Ἑλλάδι. Γι' αὐτό, καλὴ μου, κρεῖττον τὸ σιγᾶν. Καὶ ξέρετε κάτι; Μᾶς ἔχετε ζαλίσει σεῖς καὶ οἱ ὅμοιοι σας τὰ οὐμπαλα μὲ τὸ «ὁλοκαύτωμα». Τόσο, πὺν ἀρχίζω νὰ ἀντιλαμβάνομαι χωρὶς νὰ ἐγκρίνω δέβαια, γιατί κάποιοι παρανοϊκοὶ ἤθελαν νὰ τοὺς στείλουν στὴν ἀγκαλιά τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ Ἰακώβ καὶ τῶν ἄλλων πατέρων...

Γιῶργος Πετρόπουλος

λδ. Ἰωνᾶς

Γιὸς τοῦ ξακουστοῦ Ἀμαθὶ ὁ προπάτοράς «μας» ὁ Ἰωνᾶς. Μεγάλη προσωπικότητα κι αὐτός, ὅπως κι ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι τοῦ συναφιοῦ. Τώρα βέβαια, ἂν ἔχῃς γιὰ πατέρα τὸν Ἀμαθί, ἐδῶ πού τὰ λέμε δὲν πρέπει νὰ περιμένης καὶ πολλὰ πράγματα. Καὶ ὄντως, θρὲ παιδί μου, ἀπὸ γκαντεμιὰ σὲ γκαντεμιὰ τὸν πήγαινε τὸν ἄνθρωπο. Μέχρι καὶ φάλαινα τὸν κατάπιε τὸν ἔρημο. Ὡς εἶναι δυνατόν, συναπόγονοι. (Τὸ «συναπόγονοι» πάει κατὰ τὸ «σύντροφοι»). Ὅπως ὅλοι μαζί καθόμαστε καὶ τρώμε, ἔστω σὲ θεωρητικὴ θάση, μὴν ἀπελπίξεστε· κάποτε θὰ φῶμε καὶ στὸ ἴδιο τραπέζι. Ὑποκαὶ ὅλοι ἐμεῖς, πού κατοικοῦμε σ' αὐτὸν τὸν τόπο, ἀπόγονοι τοῦ Ἰωνᾶ, τοῦ γκαντέμη, εἴμαστε. Γι' αὐτὸ μὴν σᾶς κακοφαίνεται, πού αἰῶνες τώρα, ἀπὸ τότε πού συνειδητοποιήσαμε τὴν ἱερὴ μας καταγωγὴ, πᾶμε κατὰ διαόλον. Ὡς ἦταν νὰ μὴν τὸ συνειδητοποιήσουμε.

Ἀλλὰ ἄς δοῦμε τὰ πράγματα ἀπ' τὴν ἀρχή. Τότε πού ὁ προπάτοράς μας πῆρε τὴν μεγάλη ἐντολὴ τοῦ ἐπίσης μεγάλου καὶ θεόρατου πολυχρονεμένου Γιαχβέ! «Καὶ ἔγινε λόγος Κυρίου πρὸς Ἰωνᾶν τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμαθὶ λέγων. Σηκώθητι, ὕπαγε εἰς Νινευὴ τὴν πόλιν τὴν μεγάλην καὶ κήρυξον κατ' αὐτῆς· διότι ἡ ἀσέβεια αὐτῶν ἀνέβη ἐνώπιόν μου» («Ἰωνᾶς» ἀ' 1-2).

Ὅμως ὁ Ἰωνᾶς, σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς περισσότερους προπάτορές μας πού ἀκούγανε Γιαχβέ καὶ τὰ κάνανε ἐπάνω τους, εἶχε ἀποφασίσει νὰ μὴν ἐνδώσῃ. Κι ἔτσι ἀρχίζει καὶ ἡ γκαντεμιὰ του. Ὡς ἦταν νὰ μὴν ἀμφισβήτησῃ τίς διαταγές. Τόλμησε λοιπὸν νὰ πάρῃ ἓνα πλοῖο, πού ταξίδευε πρὸς τὴν ἀντίθετη κατεύθυνση ἀπὸ τὴν Νινευή, γιὰ τὴν πόλιν Θάρσεις. Ὅμως ὁ Γιαχβέ καραδοκοῦσε. Τοῦ τὴν εἶχε στημένην στὴν γωνία. «Ἀλλ' ὁ Κύριος ἐξήγειρεν ἄνεμον μέγαν ἐπὶ τὴν θάλασσαν καὶ ἔγινε κλύδων μέγας ἐν τῇ θαλάσῃ, καὶ τὸ πλοῖον ἐκινδύνευσεν νὰ συντριφθῇ. Καὶ ἐφοβήθησαν οἱ ναῦται, καὶ ἀνέβησαν ἕκαστος πρὸς τὸν θεὸν αὐτοῦ, καὶ ἔκαμον ἐκβολὴν τῶν ἐν τῷ πλοίῳ σκευῶν εἰς τὴν θάλασσαν, διὰ νὰ ἐλαφρωθῇ ἀπ' αὐτῶν· ὁ δὲ Ἰωνᾶς κατέβη εἰς τὸ κοῖλωμα τοῦ πλοίου καὶ ἐπλάγιασε, καὶ ἐκοιμήτο βάθεως», («Ἰωνᾶς» ἀ' 4-5). Τὸν ἔγραψε μὲ λίγα λόγια κανονικὰ ὁ προπάτορας τὸν Γιαχβέ. Τέρας ψυχραιμίας. Ἀναίσθητος ἐντελῶς. Ὅλοι οἱ ἄλλοι, παρακάλαγε ὁ καθένας τὸν θεὸ πού πίστευε, γιὰ νὰ σωθοῦν, καὶ ὁ προπάτορας ἔψαχνε, πού νὰ τὴν ἀράξῃ γιὰ νὰ ξαπλώρῃ. Περίπτωση ὁ ἄνθρωπος.

Τελικὰ μέσα στὸ ψάξιμο, γιὰ νὰ βροῦνε τί ἄλλο νὰ πετάξουνε, μήπως κι ἐλαφρύνῃ τὸ πλοῖο, ἀνακαλύπτει ὁ πλοίαρχος τὸν προπάτορά «μας» νὰ κοιμᾶται τοῦ καλοῦ καιροῦ. «Καὶ ἐπλησίασε πρὸς αὐτὸν ὁ πλοίαρχος καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν. Τί κοιμᾶσαι σὺ; σηκώθητι, ἐπικαλοῦ τὸν Θεόν σου, ἵσως ὁ Θεὸς μᾶς ἐνθυμηθῇ, καὶ δὲν χαθῶμεν» («Ἰωνᾶς» ἀ' 6). Τώρα ψώνισε ἀπὸ στέροχο ὁ πλοίαρχος. Βρῆκε θεό, γιὰ νὰ τοὺς λυπηθῇ. Τὸν θεὸ τοῦ Ἰωνᾶ. Αὐτὸν πού τσιγκουνεύεται τὰ μῆλα καὶ τὴν λάσπη. Καλὰ, δὲν ἤξερε, δὲν ρώταγε τοῖλάχιστον νὰ τοῦ ποῦνε; Κάποιοι ἄλλοι ὅμως σκέφτηκαν νὰ ρωτήσουν. Ὑποκαὶ οἱ ναῦτες τοῦ πλοίου: «καὶ εἶπον ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ. Ὑποκαὶ εἰπατε καὶ ἄς ρίψωμεν κλήρους, διὰ νὰ γνωρίσωμεν τίνας ἔνεκεν τὸ κακὸν τοῦτο εἶναι ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ ἔρριψαν κλήρους καὶ ἔπε-

σεν ὁ κληρὸς ἐπὶ τὸν Ἰωνᾶν» («Ἰωνᾶς» α' 7). Σὰν νὰ λέμε, ψάχναν τὸν γκαντέμη καὶ τὸν ὀρήκαν. Αὐτὸς εἶναι, νὰ τὸν πάρῃς στὸ σπίτι σου νὰ σοῦ πῇ καὶ τοῦ χρόνου. Πέτρα στήν πέτρα δὲν θὰ μείνῃ. Καὶ ἀφοῦ τὸν ὀρήκανε, ἄρχισαν οἱ ἐρωτήσεις. «Τότε εἶπον πρὸς αὐτόν· Εἰπὲ τώρα πρὸς ἡμᾶς, τίνας ἔνεκεν τὸ κακὸν τοῦτο ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς; Τί εἶναι τὸ ἔργον σου; καὶ πόθεν ἔρχεσαι; Τίς ὁ τόπος σου; καὶ ἐκ τίνος λαοῦ εἶσαι» («Ἰωνᾶς» α' 8). Καὶ ἀτάραχος ὁ προπάτοράς μας ἀπαντᾷ: «Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἐγὼ εἶμαι Ἑβραῖος· καὶ σέβομαι τὸν Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ, ὅστις ἐποίησε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν» («Ἰωνᾶς» α' 9). Τότε οἱ ναῦτες τρελλάθηκαν, γιατί κατάλαβαν, ὅτι δὲν τὴν γλύτωναν μὲ τίποτα μὲ τὸν καταικοπόδαρο πᾶν στὸ πλοῖο. «Τότε ἐφοβήθησαν οἱ ἄνθρωποι φόβον μέγαν καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν· Τί εἶναι τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἔκαμες;» («Ἰωνᾶς» α' 10). Κῦττα νὰ δῇς ρατισσιτὲς πού ἦταν οἱ ναῦτες. Στὸν πάτο νὰ πᾶτε, ὁρᾷ παλιάνθρωποι. Τί σᾶς φταίει ὁ ἄνθρωπος, πού ἀπὸ κοίνια εἶναι γκαντέμης;

Ἀλλὰ αὐτοὶ τὸν χαδᾷ τους: «Καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν· Τί νὰ σὲ κάμωμεν, διὰ νὰ ἡσυχάσῃ ἡ θάλασσα ἀφ' ἡμῶν; Διότι ἡ θάλασσα ἐκλυδωνίζετο ἐπὶ τὸ μᾶλλον» («Ἰωνᾶς» α' 11). Καὶ τότε ὁ μέγας προπάτορας τοὺς ἔθαλε ἀπὸ τὴν δύσκολη θέση. «Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Σηκώσατέ με καὶ ρίψατέ με εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἡ θάλασσα θέλει ἡσυχάσῃ ἀφ' ἡμῶν· διότι ἐγὼ γνωρίζω, ὅτι ἐξ αἰτίας ἐμοῦ ἐγένιν ὁ μέγας οὗτος κλύδων ἐφ' ὑμᾶς» («Ἰωνᾶς» α' 12). Κῦττα νὰ δῇς συναισθημα ὁ γκαντέμης. Πετάξτε με μέσα στήν θάλασσα νὰ ἡσυχάσουμε, τοὺς λέγει. Καὶ τότε οἱ ναῦτες «καὶ ἐσήκωσαν τὸν Ἰωνᾶν καὶ ἐρρίψαν αὐτόν εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἡ θάλασσα ἐστάθη ἀπὸ τοῦ θυμοῦ αὐτῆς» («Ἰωνᾶς» α' 15). Αὐτὸ ἦτανε. Τὸν ρίξανε στήν θάλασσα καὶ ἡσυχάσαν καὶ αὐτοὶ καὶ ἡ θάλασσα.

Ὅχι ὅμως καὶ ὁ Γιαχβέ. «Καὶ διέταξε Κύριος μέγα κῆτος νὰ καταπιῇ τὸν Ἰωνᾶν. Καὶ ἦτο ὁ Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας» («Ἰωνᾶς» β' 1). Οὔτε στὸ λούνα ~~πᾶν~~ δὲν συμβαίνουν αὐτά. Τὸν ἔφαγε τὸ κῆτος. Ἄν εἶναι δυνατόν. Τί πλάκα ἔχει αὐτὸς ὁ Γιαχβέ. Εἶναι νὰ μὴν σὲ δάλῃ στὸ μάτι. Σαδιστὴς φοβερός. Κυττάξτε, τί σκέφτηκε· ἔθαλε ἓνα ὁλόκληρο κῆτος, νὰ πάῃ νὰ καταπιῇ τὸν ἔρημο τὸν προπάτορα. Τρελλάθηκε ὁ Ἰωνάκος. Τὰ σαγόνια τοῦ κήτους νοῦμερο ἓνα. Καταπληκτικὸς σκηνοθέτης ὁ Γιαχβεμπεργκ. Ὅποιαδήποτε ὁμοιότητα μὲ πρόσωπα καὶ γεγονότα εἶναι ἐντελῶς συμπτωματικά.

Τότε ἐκεῖ, μέσα στὸ στομάχι τοῦ κήτους, ἦταν πού τρελλάθηκε ὁ προπάτορας καὶ μετανόησε. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε φιλοτρελλαθῇ καὶ τὸ κῆτος, πού κονδύλαγε τρία μερόνυχτα τὸν γκαντέμη μέσ' τὰ σπλάχνα του, δὲν τὸν ἤθελε καὶ πολὺ καὶ ἔτσι: «Καὶ προσέταξεν ὁ Κύριος τὸ κῆτος καὶ ἐξέμεσε τὸν Ἰωνᾶν εἰς τὴν ξηρὰν» («Ἰωνᾶς» β' 11). Λαϊκὰ τὸν ξέρασε, τὸν ἔκανε ἐμετό. Ἀναγούλιασε τὸ ἔρημο τὸ ζωντανό.

Τὸ ἐρώτημα εἶναι ὅμως, Ἐμεῖς τί κάνουμε μὲ ὅλα αὐτὰ τὰ παραμύθια ἀλλὰ καὶ τοὺς λιθέλλους κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ ἀνθρώπου γενικώτερα, πού ἐμπεριέχονται στὸ ἱερό «μας» βιβλίο. Πότε θὰ ἐξεμέσουμε τὸν ψωμιμομένον ὑπὸ τοῦ Γιαχβέ τόμο; Ὡς πότε θὰ ἀναμασᾶμε τὰ λόγια τοῦ περιούσιον λαοῦ του; Ἀλλὰ θὰ ἐπα-νέλθουμε.

Ὁ Ἀπόγονος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΤΣΑΛΗΣ

Ἡ δὴθεν θυσία τῆς Πολυξένης

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΣΤΟΝ ΟΜΗΡΟ ΚΑΜΜΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑ

Στὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μὲ ἀναφορὰ στὴν ἐπική διήγηση τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, ὅπως σφίζεται σήμερα καὶ ἀναφέρεται σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ βιβλία τῆς Ἑλληνικῆς «Μυθολογίας», λίγο μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Τροίας καὶ λίγο πρὶν τὴν ἀναχώρηση καὶ ἐπιστροφή τῶν νικητῶν Ἑλλήνων περιγράφεται τὸ περιστατικὸ τῆς «θυσίας τῆς Πολυξένης», θυγατρὸς τοῦ Πριάμου σὺν μιᾷ «ἀνθρωποθυσίᾳ», προκειμένου νὰ ἐξευμενίσῃ καὶ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν ψυχὴ τοῦ νεκροῦ Ἀχιλλέως, ποὺ ἀπειλοῦσε τὸν ἑλληνικὸ στρατὸ καὶ τὸν στόλο οὐτὸν δὲν θὰ τοὺς ἐπέτρεπε νὰ φύγουν, ἐὰν δὲν «θυσιάζαν» τὴν Πολυξένη.

Στὸν «Δαυλὸ» (τεύχη 162 σ. 9709 καὶ 175 σ. 10657) ὁ συνεργάτης σας ἀρχαιολόγος κ. Εὐάγγελος Μπεξῆς καὶ ὁ κ. Β. Κατσιαδράμης, πολιτικὸς μηχανικὸς, ἔχουν ἀναλυτικὰ ἀναφερθῇ μὲ ἐξειδικευμένες μελέτες καὶ πλούσια καὶ πειστικὴ ἐπιχειρηματολογία σὲ παρόμοια θέματα, ἀπορρίπτοντας τὶς θεωρίες τῶν δὴθεν ἀνθρωποθυσιῶν στὴν Ἑλλάδα καὶ ἀποδεικνύοντας περὶ τῶν, ὅτι οὐδέποτε στὴν πανάρχαια Ἑλληνικὴ ἱστορία ἔχει τελεσθῇ ἀνθρωποθυσία εἴτε ἐθιμικὰ εἴτε ὄχι, ἀλλὰ τοὐναντίον ἡ πράξις αὕτη θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες μιὰρὴ καὶ ἀνίερη.

Ἡ ἀποψὶς τῶν ἐγκρίτων συνεργατῶν σας εἶναι πολὺ σωστὴ καὶ στηρίζεται στὰ ἴδια τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ τὶς ἐν γένει γνώσεις τῶν ἐρευνητῶν. Μὲ ἀφορμὴ λοιπὸν τέτοιες ἀναφορὲς καὶ μέσα ἀπὸ τὰ κείμενα τῶν ἰδίων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ποιητῶν θὰ ἐπιχειρήσω καὶ ἐγὼ νὰ ὁδηγηθῶ στὸ ἴδιο συμπέρασμα γιὰ τὸ ἐπικὸ περιστατικὸ τῆς «θυσίας τῆς Πολυξένης», ποὺ οὐδέποτε ἔλαβε χώραν ὡς τελετὴ ἀνθρωποθυσίας, ὅπως τοὐλάχιστον διασφύζεται καὶ ἀναφέρεται σήμερα, ἀλλὰ εἶναι μιὰ ἐκτέλεσις τῆς ἐσχάτης ἀποφάσεως τῶν ποινῶν γιὰ τέλεση σοθαρῶν ἐγκλημάτων ἀπὸ τὴν Πολυξένη ἢ ἄλλως μιὰ αὐτοκτονία, ὅπως εἰδικώτερα ἀποδεικνύω καὶ ἀναλύω πρὸ κάτω.

Κατ' ἀρχὰς ἡ «θυσία» αὕτη δὲν ἀναφέρεται πουθενὰ στὸν Ὅμηρο, τὸν μόνον γνήσιο δημιουργὸ καὶ ἱστορικὸ τοῦ ἔπους τῆς Τροίας, καὶ εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι δὲν ὑπάρχει οὔτε μιὰ ἔστω ἀναγραφὴ τοῦ ὀνόματος τῆς Πολυξένης σ' ὅλη τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσεια. Εἶναι ἀδιανόητο γιὰ τὸν τόσο λεπτολόγο ἀφηγητὴ τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς καὶ μεγαλειώδους ἐκστρατείας, νὰ μὴν γίνεταί ἔστω καὶ μιὰ ἀπλὴ ἀναφορὰ στὴν Πολυξένη ἢ στὸ σιμῶν τῆς «θυσίας», τὴν στιγμὴ πού ἡ «θυσία» αὕτη, ὅπως ἔχει διασωθῇ στὴν ἐπική διήγηση, ἀπετέλεσε τὴν ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὴν ἀναχώρηση καὶ ἐπιστροφή τοῦ νικητοῦ στρατοῦ τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν Τροία στὴν πατρίδα. Πολλῷ δὲ μᾶλλον, ὅταν ἡ «θυσία» ὡς πράξις εἶχε σκοπὸ, ὅπως ἱστορεῖται, τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ψυχῆς τῆς μεγαλυτέρας φυσιογνωμίας καὶ πρὸ σημαντικοῦ ἥρωος τοῦ πολέμου, τοῦ Ἀχιλλέως, πρὸς τὸν ὅποιον ὁ ἴδιος ὁ Ὅμηρος δείχνει τὸν σεβασμὸ του μὲ τὶς διαρκεῖς ἀναφορὲς πρὸς αὐτόν.

Συνεπῶς δὲν θὰ μποροῦσε ποτὲ ὁ Ὅμηρος νὰ λησμονήσῃ κάτι τέτοιο, σεβόμενος κυρίως τὴν μνήμην αὐτοῦ τοῦ μεγάλου ἥρωος, ποὺ τόσο πολὺ ἐξύμνησε. Παρ' ὅλα ὅμως αὐτὰ ὁ Ὅμηρος ἀγνοεῖ ὄχι μόνον τὴν «θυσία» αὕτη ἀλλὰ καὶ τὸ θῦμα καὶ ἀκόμη τοὺς θύτες ἢ τὸν θύτη. Καὶ κάτι τέτοιο φαίνεται ἀπίθανο γιὰ ἓνα ἱστορικὸ ποιητὴ, ποὺ ἔχει ἀφηγηθῇ τὸν ἐπικὸ πόλεμον μὲ ἐξαιρετικὲς καὶ χαρακτηριστικὲς λεπτομέρειες.

Ἐτσι αὕτη ἡ ἐπική διήγηση ἀναφέρεται σὲ ἄλλους ἀρχαίους συγγραφεῖς μὲ διάφορες

παραλλαγές, που όμως αντιφάσκουν μεταξύ τους σε πολλά σημεία, με αποτέλεσμα να επικρατή σήμερα και να αναφέρεται ως πλέον δόκιμη ή παραλλαγή της τελετής της «άνθρωποθυσίας», κάτι που όμως δεν προκύπτει από πουθενά, ότι συνέβη, ούτε θεωρούνται αξιόπιστες οι πηγές γι' αυτήν την αναφορά.

Πριν αναφερθώ όμως στην αφήγηση του ίδιου του περιστατικού της δήθεν «θυσίας», αξίζει να αναφερθώ στο ιστορικό, που προηγήθηκε της «θυσίας» αυτής, όπως μάς την παραδίδουν οι διάφορες παραλλαγές των αρχαίων συγγραφέων, που ενισχύονται και από αγγειογραφίες με αναπαραστάσεις των διαφόρων σκηνών των επεισοδίων, για να φθάσουμε τελικά στην «θυσία».

Σύμφωνα λοιπόν με τις φιλολογικές αυτές αναφορές και κατά την πρώτη παραλλαγή ο Αχιλλεύς γνώρισε την Πολυξένη, θυγατέρα του βασιλέως της Τροίας Πριάμου, σε μία έξοδο της από τα τείχη της Τροίας μαζί με τον μικρό αδελφό της Τρωίλο, που πήγαινε στην πηγή του Θυμβραίου Απόλλωνος κοντά στον ποταμό Σκάμανδρο, για να πάρη νερό. Τότε ο Αχιλλεύς, που σύμφωνα με την επική διήγηση έστηνε ενέδρες στους Τρώες, τους έπετēθη· και ο μὲν Τρωίλος κατεσφάγη απ' αυτόν, ή δὲ Πολυξένη κατώρθωσε να διαφύγη (Απολλοδώρου, *Ἐπιτομή* 3.32· Πρόκλου, *Κύπρια* 45).

Όμως στὸν Ἀχιλλέα εἶχε μείνει ή ἀνάμνησις τῆς καταπληκτικῆς ὁμορφιάς τῆς Πολυξένης, που τὴν εἶχε θαυμάσει, καὶ ἔσπευσε νὰ τὴν ζητήσῃ σὲ γάμο ἀπὸ τὸν πατέρα της Πρίαμο, κάνοντας καὶ τὴν διπλωματικὴ πρόταση, ὅπως οἱ Τρώες ἐπιστρέφουν τὴν Ἑλένη στὸν Μενέλαο μαζί με τοὺς θησαυροὺς, που εἶχαν κλέψει ἀπὸ τὴν Σπάρτη ἔτσι, ὥστε με τὴν συμφωνία αὐτὴ νὰ περατωθῇ τελικὰ ὁ μακροχρόνιος πόλεμος καὶ νὰ ἐπιστρέφουν οἱ Ἀτρεΐδεις στὴν Ἑλλάδα συνάπτοντας εἰρήνη (Εὐριπίδης, *Ἑκάδη* 41· καὶ 388).

Μιὰ ἄλλη ὅμως παραλλαγή θέλει τὸν Ἀχιλλέα νὰ γνωρίζῃ τὴν Πολυξένη καὶ νὰ τὴν ἐρωτεύεται μέσα στὸ στρατόπεδο τῶν Ἀχαιῶν, ὅταν ὁ Πρίαμος εἶχε ἔλθει κυρφὰ νὰ ἐξαγοράσῃ τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ υἱοῦ του Ἑκτορος καὶ εἶχε μαζί του καὶ τὴν Πολυξένη, που ἦταν ή μικρότερη θυγατέρα του (Φιλόστρατος, *Ἡρωικὸς* 19.11. σ. 323, 12 κ.έ.· καὶ «*Τὰ εἰς τὸν Τυανέα Ἀπολλώνιον*» 4, 16, σ. 71, 12 κ.έ.). Ἔτσι πρότεινε ἐπὶ τόπον στὸν Πρίαμο νὰ πάρῃ σύζυγό του τὴν Πολυξένη, καὶ θὰ σταματοῦσαν ἀμέσως οἱ ἐχθροπραξίες ἀνάμεσα στοὺς Ἕλληνες καὶ τοὺς Τρώες. Ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἔπειτα οἱ δύο αὐτὲς παραλλαγές συμφωνοῦν στὸ ἱστορικό, σύμφωνα με τὸ ὁποῖο οἱ Ἀχαιοὶ καὶ οἱ Τρώες συμφώνησαν νὰ γίνῃ ὁ γάμος αὐτὸς στὸν ναὸ τοῦ Θυμβραίου Αἰπόλλωνος, ὥστε νὰ περατωθῇ ὁ πόλεμος· καὶ μόλις ἔφθασε ἐκεῖ ὁ Ἀχιλλεύς ἄοπλος, τότε δόλια ὁ Πάρις τὸν ἐφόνευσε.

Βέβαια ὑπάρχει καὶ ή γνωστὴ ὁμηρικὴ ἐπικὴ διήγησις, σύμφωνα με τὴν ὁποία ὁ Ἀχιλλεύς ἐφονεύθη ἀπὸ τὸ βέλος τοῦ Πάριδος ἔξω ἀπὸ τὰ δυτικὰ τείχη τῆς Τροίας, στὶς Σκαιές πύλες, ἐπάνω στὸ ἄρμα του, πέφτοντας νεκρὸς καὶ γεμίζοντας με τὸ ἥρωικό του κορμὶ τὴν γῆ «*μέγας μεγαλωσί*» (Ὅμηρος, *Ἰλιάς*, Ω 36 κ.έ.). Ὅμως σ' αὐτὴν τὴν ἐπικὴ διήγηση, ὅπως προανέφερα, δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀναφορὰ στὴν Πολυξένη, οὔτε καὶ ἀργότερα· ὁπότε πρέπει νὰ συνεχίσω τὴν ἀναφορὰ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ποιητῶν, που ἀφηγοῦνται τὴν παραλλαγή τοῦ θανάτου τοῦ Ἀχιλλέως στὸ ἱερὸ τοῦ Θυμβραίου Αἰπόλλωνος, που ὡς ἱστορικό, ὅπως προανέφερα, ἐπικρατεῖ σήμερα σὰν παραλλαγή στὴν Ἑλληνικὴ «Μυθολογία».

Ὁ Ἀχιλλεύς λοιπὸν σύμφωνα μ' αὐτὲς τὶς δύο προαναφερθεῖσες παραλλαγές, που διηγοῦνται οἱ διάφοροι ἄλλοι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἐκτὸς τῆς ὁμηρικῆς ἐπικῆς διηγήσεως, ἐφονεύθη δόλια ἀπὸ τὸν Πάρι μέσα στὸν ἱερὸ ναὸ τοῦ Θυμβραίου Αἰπόλλωνος. Δηλαδή μέσα στὸ ἱερὸ αὐτὸ ὅπου ὁδηγήθηκαν οἱ Ἀχαιοὶ καὶ οἱ Τρώες, γιὰ νὰ ἐπισφραγί-

σουν την ειρήνη μέσα από τον γάμο του Ἀχιλλέως με την θυγατέρα του βασιλέως της Τροίας Πολυξένη. Καί επομένως ἐκεῖ διεπράχθη ἕνα ἀνοσιούργημα, πού δόλια εἶχε προετοιμάσει ἡ πλευρά τῶν Τρώων.

Τό γεγονός τῆς μεθοδευμένης συνωμοσίας καί τῆς τελικῆς δολοφονίας τοῦ Ἀχιλλέως μᾶς ἀποκαλύπτουν καί ἐδῶ τὰ φιλολογικά κείμενα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καί ποιητῶν. Ἡ Πολυξένη, μὴ μπορῶντας νὰ συγχωρήσῃ τὸν Ἀχιλλέα γιὰ τὸν φόνο τοῦ μικροῦ ἀδελφοῦ τῆς Τρωΐλου ἀπ' αὐτόν, τοῦ ἀπέσπασε τὸ μυστικὸ τοῦ ἀτρώτου τῆς πτέρνας του, καί ἔτσι ἐσοφίσθη καί ἔπεισε τὸν Ἀχιλλέα νὰ προσέλθῃ στὸν γάμο ξυπόλυτος, ὅπου ὁ καθοδηγηθεὶς Πάρις, κρυμμένος, τὸν ἐκτύπησε μὲ τὸ δέλος. Ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς λίγο πρὶν ξεψυχήσῃ στὰ χέρια τοῦ Ὀδυσσεως, τοῦ Διομήδου καί τοῦ Αἴαντος, ἐζήτησε νὰ τὴν τιμωρήσουν μὲ θάνατο ἐπάνω στὸν τάφο του μετὰ τὴν πτώση τῆς Τροίας (Rawlinson, *Excidium Troiae*: Δάρης –ποιητῆς ἀπὸ τὴν Φρυγία, πού ἐζησε στὰ Τρωικά 34· Δίκτυς ὁ Κρής– ποιητῆς πού συνεξεστράτευσε μὲ τὸν Ἰδομενέα στὴν Τροία VI.11· Σέρβιος, στὴν *Αἰνείαδα* τοῦ Βιργιλίου VI.57· Δεύτερος Βατικανὸς Μυθογράφος 205).

Στὴν ἀναφορὰ αὐτὴ ἀποδεικνύεται ξεκάθαρα, ὅτι ἡ Πολυξένη ἐσχεδίασε καί ἐμεθόδευσε τὴν δολοφονία τοῦ Ἀχιλλέως μὲ τὸν πιὸ δόλιο καί στυγερὸ τρόπο, παραπλανῶντας τὸν καί ὀδηγῶντας τὸν στὸν αὐτουργὸ τοῦ ἐγκλήματος, τὸν Πάρι. Κατ' ἄλλους αὐτουργὸς τῆς δολοφονίας ἦταν ὁ Διήφοδος, ἀδελφὸς τῆς Πολυξένης ἢ ἄλλοι σύντροφοι τοῦ Πάριδος (Σχόλια στὸν Εὐριπίδη, *Τρωάδες* 16). Διέπραξε δὲ ἡ Πολυξένη πέραν τῆς δολοφονίας αὐτῆς ὡς ἠθικὸς αὐτουργὸς ἀλλὰ καί ὡς συνεργὸς καί τὸ ἀνοσιούργημα τῆς προσβολῆς τῶν ἱερῶν καί ὁσίων, ἀφοῦ ἐγκλημάτισε μαζί μὲ τὸν Πάρι μέσα στὸ ἱερὸ τοῦ Θυμβραίου Ἀπόλλωνος, ἕνα ἱερὸ πού ἐσέβοντο τόσο οἱ Ἕλληνες ὅσον καί οἱ Τρῶες, ἀφοῦ σ' αὐτὸ τὸ ἱερὸ καί λόγω τῆς ἱερότητος καί τοῦ σεβασμοῦ πρὸς αὐτὸ ἀπεφάσισαν νὰ τεματίσουν ὀριστικά τὸν μακροχρόνιο πόλεμο καί νὰ συνάψουν εἰρήνη.

Ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς, λίγο πρὶν ξεψυχήσῃ καί ἀφοῦ ἀντελήφθῃ τὴν δολοπλοκία εἰς βάρος του, ἐξεδήλωσε τὴν ἐπιθυμία του νὰ τιμωρηθῇ ἡ Πολυξένη μὲ θάνατο στὸν τάφο του μετὰ τὴν πτώση τῆς Τροίας. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ πιὸ ἐνδόξου μαχητοῦ τῶν Ἑλλήνων ἦταν πλέον καθήκον γιὰ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνες, ἀλλὰ καί μιὰ δίκαιη ἀπόφαση γιὰ τὴν στυγερὴ δολοφονία, πού διέπραξε ἡ Πολυξένη. Ἐτσι φθάσαμε στὸ περιστατικὸ τῆς «θυσιίας τῆς Πολυξένης», πού δὲν εἶναι, ὅπως ἀπεδείχθη, οὔτε τελετὴ οὔτε ἀνθρωποθυσία ἀλλὰ μιὰ ἐπιβεβλημένη ἐκτέλεση ἀποφάσεως εἰς βάρος κάποιου, πού διέπραξε κακούργημα.

Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὴν ἐπικὴ ἀναφορὰ στὸ περιστατικὸ αὐτό, τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς ὁποίας εὐρίσκονται στὰ Κύπρια ἔπη καί ἀργότερα στοὺς Ἀλεξανδρινοὺς ποιητές, ἀμέσως μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Τροίας ἀπεφασίσθη ἡ ἐπιστροφή τῶν νικητῶν Ἑλλήνων στὴν πατρίδα, ὁπότε, πρὶν ξεκινήσῃ ὁ στρατὸς ἀπ' τὰ παράλια τῆς Τροίας, καί κατ' ἄλλους ἐνῶ ἡδὴ εἶχε ἀποβιβάσθῃ στὰ παράλια τῆς Θράκης (Ὁβιδίου, *Μεταμορφώσεις* XIII 439), παρουσιάσθηκε στοὺς Ἀτρεΐδες ἀρχηγοὺς ἢ σκιά τοῦ ἥρωος Ἀχιλλέως καί ζητοῦσε ἐπιμόνως νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ Πολυξένη, ἄλλως ἡ ἐπιστροφή τῶν Ἑλλήνων θὰ γινόταν δύσκολη, διότι δὲν θὰ ἦσαν εὐνοϊκοὶ οἱ ἄνεμοι (Σέρβιος, Σχόλια στὸν Βιργίλιο, *Αἰνείαδα* 3, 321 κ.έ.· Σχόλια στὸν Εὐριπίδη, *Τρωάδες* 16· Τζέτζης, Σχόλια στὸν Λυκόφρονα 269 καί 323· Ὑψῖνος 110· Λογγίνος, *Περὶ ὕψους* 15, 7).

Ἀλλὰ καί ἐδῶ τὴν ὥρα τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς οἱ Ἕλληνες ἀρνοῦνται νὰ τὴν ἐκτελέσουν, δείχνοντας ἔτσι τὸ πνεῦμα τοῦ Ἑλλήνος, πού δὲν μπορεῖ νὰ φονεύσῃ μιὰ γυναῖκα, ἔστω καί ἐὰν ἀποτελῇ αὐτὸ καθήκον καί ἠθικὴ ἐπιταγή, πολλῶ δὲ μάλλον

νά τὴν θυσίαση. Ὁ Ἀγαμέμνων, ἀρχηγὸς ἄλλωστε τῆς ἐλληνικῆς στρατιᾶς, προσεπάθησε νὰ ματαιώσῃ τὴν ἐκτέλεση αὐτὴ καὶ οὐσιαστικὰ νὰ ἀπονεύμῃ χάρη στὴν Πολυξένη, ὅμως ὁ Ὀδυσσεύς, ποὺ ἦταν παρὼν στὴν δολοφονία καὶ στὰ χέρια του εἶχε ξεψυχήσει ὁ Ἀχιλλεύς, ἐκφράζοντας σ' αὐτὸν τὴν τελευταία του ἐπιθυμία νὰ θανατωθῇ ἡ Πολυξένη, ἐπέμεινε νὰ θανατωθῇ, διότι πέραν τῶν ἄλλων ἦταν δίκαιος καὶ σοφὸς καὶ ἤθελε νὰ ἀπονεύμῃ τὴν δικαιοσύνη τιμωρῶντας τοὺς ἐνόχους τῆς δολοφονίας τοῦ Ἀχιλλέως. Καὶ ἀφοῦ ὁ Πάρις εἶχε ἤδη φονευθῇ ἀπὸ τὸν Ἀχαιο Φιλοκτήτη, ἔμενε νὰ τιμωρηθῇ ἡ Πολυξένη, ἡ ὁποία, ὅπως προανέφερα, εἶχε σχεδιάσει τὴν δολοφονία καὶ ἦταν ἡ ἠθικὴ αὐτουργὸς καὶ συνεργὸς σ' αὐτὴν.

Ἔτσι καὶ ἐγένε· ἐκτελεστής δὲ τῆς τιμωρίας αὐτῆς ἀνέλαβε ὁ Νεοπτόλεμος, υἱὸς τοῦ νεκροῦ Ἀχιλλέως, ποὺ ἠθικὰ καὶ ἐθιμικὰ τοῦλάχιστον εἶχε τὸν πρῶτο λόγο νὰ τιμωρήσῃ τὸν δολοφόνου τοῦ πατρὸς του πάνω στὸν ἴδιο τὸν τάφο του. Κατὰ μία ἄλλη ἐκδοχὴ τὴν ἐκτέλεση αὐτὴ ἀνέλαβαν ὁ Δημοφῶν καὶ ὁ Ἀκάμας, ἀδελφία βασιλεῖς τῶν Ἀθηνῶν, υἱοὶ τοῦ Θησέως καὶ τῆς Φαίδρας (Πρόκλος, *Ἰλίου Πέρσις* 100· Εὐριπίδης, *Ἐκάδη* 123 κ.έ.). Τὸν θάνατο τῆς Πολυξένης ἀπεικονίζει πολὺ παραστατικὰ ὁ Πολύγνυτος στὴν πινακοθήκη τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ στὴν Πέργαμο (Παυσανίας, 1, 22.6· καὶ 10, 25. 10), ὅπως καὶ σὲ ἀμφορεῖς καὶ ἀγγεῖα.

Ὑπάρχει τέλος καὶ μιὰ ἀκόμη παραλλαγὴ γιὰ τὸν θάνατο τῆς Πολυξένης, ποὺ δὲν ἀναφέρει οὔτε τιμωρία οὔτε θυσία. Σύμφωνα μ' αὐτὴν, ποὺ κυρίως ἀνήκει στὸν κύκλο Ἀλεξανδρινῶν ποιητῶν, ἡ Πολυξένη πῆγε ὁλομόναχη στὸν τάφο τοῦ Ἀχιλλέως ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλωση τῆς Τροίας καὶ ἔπεσε οἰκειοθελῶς πάνω σ' ἓνα σπαθί, γιὰ νὰ ἐξιλεωθῇ γιὰ τὴν προδοσία, ποὺ ἔκανε εἰς ὄφρος τοῦ Ἀχιλλέως, τὸν ὁποῖον ἄλλωστε εἶχε ἐρωτευθῇ (Φιλόστρατος, *Ἡρωικὸς* 10.11, 12 κ.έ.· καὶ «*Τὰ εἰς τὸν Τυανέα Ἀπολλώνιον*» 4.16, 12 κ.έ.).

Ἐπομένως ἀπ' ὅλα ὅσα προανέφερα συνάγεται μετὰ βεβαιότητος, ὅτι ὁ θάνατος τῆς Πολυξένης, ποὺ σύμφωνα μὲ τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη ἀγνοεῖται καὶ εἶναι πιθανὸν νὰ μὴν συνέβη ποτέ, δὲν ἀποτελεῖ «τελετὴ ἀνθρωποθυσίας», ὅπως ἀναγράφουν τὰ διβλία τὰ ἀναφερόμενα στὰ Τρωικά, οὔτε αὐτὸ σινεδέθη ποτέ μὲ ἐλληνικὸ ἔθιμο, ἀφοῦ κάτι τέτοιο ἦταν ἀνέκαθεν τελείως ἀντίθετο μὲ τὴν ἐλληνικὴ ἀντίληψη, ἥθος καὶ πνεῦμα, ἀπεδείχθη δὲ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὅτι ὁ θάνατος αὐτός, ἐὰν πράγματι ποτέ συνέβη, ὠφείλετο εἴτε σὲ τιμωρία καὶ ἐκτέλεση ἀποφάσεως γιὰ τὰ ἐγκλήματα καὶ ἀνοσιουργήματα, ποὺ διέπραξε ἡ Πολυξένη, δηλαδὴ τὴν δολοφονία τοῦ Ἀχιλλέως, τὴν προδοσία, τὴν προσβολὴ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Θυμβραίου Ἀπόλλωνος καὶ τὴν ἀθέτηση τῆς συμφωνίας τῶν ἀντιμαχομένων πλευρῶν, εἴτε σὲ αὐτοκτονία τῆς, ποτέ ὅμως σὲ «τελετὴ ἀνθρωποθυσίας» γιὰ ἱκανοποίηση τῆς ψυχῆς ἐνὸς νεκροῦ ἢ ἐξευμενισμὸ θεῶν, ἀφοῦ ποτέ τέτοιο ἔθιμο δὲν ἔχει ἀναφερθῇ στὴν Ἑλληνικὴ ἱστορία, τὴν ὁποίαν οἱ γνωστοὶ ἐξ-ουσιαστὲς προσπαθοῦν συστηματικὰ νὰ διαβρώσουν καὶ δι' αὐτῆς νὰ φθείρουν καὶ τίς μεγάλες ἀξίες καὶ ἀντιλήψεις τοῦ αἰωνίου ἐλληνικοῦ πνεύματος.

Ἀλλωστε καὶ οἱ ἀναφορὲς τῆς τελετῆς τῆς δῆθεν «θυσίας» περιέχονται στὰ ἔργα τοῦ Εὐριπίδη «*Ἐκάδη*» καὶ «*Τρωάδες*», ὅπου διαλέγονται μεταξὺ ἄλλων Τρώες καὶ ὄχι Ἕλληνες, ὅπως ἡ Ἐκάδη, ἡ Κασσάνδρα καὶ ἡ Ἀνδρομάχη, ποὺ ὡς στενοὶ συγγενεῖς τῆς Πολυξένης (μητέρα τῆς καὶ ἀδελφές τῆς) εἶναι φυσικὸ νὰ θεωροῦν τὸν θάνατο τῆς ὡς σφαγὴ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, τοὺς ὁποίους μισοῦν γιὰ τὴν ἄλωση τῆς Τροίας, καὶ ἐπομένως εἶναι τελείως ἀναξιόπιστη ἡ ὁποία δική τους ἀναφορὰ γι' αὐτὸ τὸ περιστατικόν, ὥστε νὰ ἀποτελῇ πηγὴ ἐξαγωγῆς συμπερασμάτων γιὰ τὸν θάνατο τῆς Πολυξένης.

Γ. - Μ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

Ἡ προχριστιανικὴ Θεσσαλονίκη

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΑΠΟ ΤΟ 3.500 π.Χ. ΜΕΧΡΙ ΤΟ 300 μ.Χ.

3.500 π.Χ.: Εὐρήματα ἀνθρωπίνων ἐγκαταστάσεων ἔχουμε ἤδη ἀπὸ τὴν νεώτερη νεολιθικὴ περίοδο (κυρίως κεραμικά δοστρακα) σὲ πέντε οἰκισμοὺς γύρω ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη πάνω σὲ τεχνητοὺς λόφους (τούμπες). Οἱ παλαιότεροι ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι:

1. Οἰκισμὸς τῆς Σταυρούπολης κοντὰ στὸ ἐργοστάσιο «ΑΓΝΟ», χρονολογούμενος ἀπὸ τὴν νεώτερη νεολιθικὴ περίοδο, δηλαδὴ 3.500-2.800 π.Χ.

2. Οἰκισμὸς ἄνω Τούμπας (ἀναφέρεται ἐπίσης ὡς Τούμπα, Τούμπα Καλαμαριᾶς ἢ Τούμπα Ἐμπειρίκου), ὅπου τὰ εὐρήματα χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ καὶ τοῦ Σιδήρου, δηλαδὴ 2.500-1.800 καὶ 1.800-1.150 ἀντίστοιχα.

3. Οἰκισμὸς Λεμπέτ, κοντὰ στὸν συνοικισμό Εὐκαρπία, δεξιὰ ἀπὸ τὸν δρόμο Θεσσαλονίκης-Δερβενίου. Τὰ εὐρήματα χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ.

4. Οἰκισμὸς στὸν συνοικισμό Πυλαίας, ὅπου τὰ εὐρήματα χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν νεώτερη νεολιθικὴ, τὴν ἑστέρα ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ καὶ αὐτὴν τοῦ Σιδήρου.

5. Οἰκισμὸς Μικρὸ Καραμπουρνό, στὸν συνοικισμό Καλαμαριᾶς, κοντὰ στὴν θάλασσα, ὅπου τὰ εὐρήματα χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Σιδήρου καὶ νεώτερων περιόδων.

432 π.Χ.: Ὁ Θουκυδίδης ἀναφέρει τὴν πόλη Θέρμη στὴν θέση τῆς πόλης, ἢ ὁποῖα ἀργότερα ἱδρύθηκε ἀπὸ τὸν Κάσσανδρο τὸ 316 π.Χ. Ἡ Θέρμη μνημονεύεται γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸν Ἑκαταῖο τὸν Μιλήσιο (5ος π.Χ. αἰ.) καὶ σὲ ἀπόσπασμα ποὺ διέσωσε ὁ Στέφανος ὁ Βυζάντιος (5ος μ.Χ. αἰ.). Ἀργότερα θὰ δώσῃ τὸ ὄνομά της στὸν Θερμαῖκὸ κόλπο. Σύμφωνα μὲ τὶς ἀρχαῖες πηγές τὸν 5ο π.Χ. αἰ. ἀνῆκε στὸν βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας Περδίκκα, ἀπὸ τὸν ὁποῖο τὴν ἀπέσπασε προσωρινὰ ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Καλλίας στὶς ἀρχές τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

358 π.Χ.: Ὁ Φίλιππος ὁ Β', γιὸς τοῦ Ἀμύντα καὶ τῆς Εὐρυδίκης, ἀνεβαίνει στὸν θρόνο τῆς Μακεδονίας.

336 π.Χ.: Ὁ Φίλιππος δολοφονεῖται ἀπὸ τὸν Παισάνια στὸ θέατρο τῶν Αἰγῶν, καὶ στὸν θρόνο τῆς Μακεδονίας ἀνεβαίνει ὁ γιὸς του Ἀλέξανδρος.

334 π.Χ.: Ἀρχίζει ἡ ἐκστρατεία γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ ἁχανοῦς Περσικοῦ βασιλείου ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο.

323 π.Χ.: Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος πεθαίνει ἀπὸ μυστηριώδη ἀσθένεια στὴν Βαβυλῶνα. Ἀκολουθοῦν οἱ πόλεμοι τῶν Διαδόχων τοῖν γιὰ τὴν κληρονομία τοῦ ἀπέραντου Μακεδονικοῦ κράτους.

319 π.Χ.: Ὁ ἀντιβασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀντίπατρος πεθαίνει καὶ τὸν διαδέχεται ὁ στρατηγὸς Πολυπέρχων. Ὁ γιὸς τοῦ Ἀντιπάτρου Κάσσανδρος μετὰ ἀπὸ τριετὴ ἀγῶνα ἐναντίον του ἀνεβαίνει στὸν θρόνο τὸ 316.

315 π.Χ.: Ἰδρύεται ἡ Θεσσαλονίκη στὸν μυχὸ τοῦ Θερμαῖκοῦ κόλπου ἀπὸ τὸν Κάσσανδρο, ὁ ὁποῖος μὲ πυρῆνα τὴν Θέρμη συνοικίζει σὲ αὐτὴν τοὺς κατοίκους εἰκοσι ἑξὶ πολισμάτων τῆς Κρουσιδός, τοῦ Ἀνθεμοῦντος καὶ τῆς Μυγδονίας. Τὸ ὄνομά της τὸ παίρνει ἀπὸ τὴν σύζυγο τοῦ Κάσσανδρου Θεσσαλονίκη, ἑτεροθαλὴ ἀδελφὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

297 π.Χ.: Θάνατος τοῦ Κάσσανδρου. Ἡ σύζυγός του Θεσσαλονίκη ἀσκεῖ τὴν ἐξουσία μέχρι τὴν ἐνηλικίωση τῶν δύο γιῶν του.

294 π.Χ.: Ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκητής, γιὸς τοῦ Ἀντιγόνου, ἀνεβαίνει στὸν θρόνο τῆς Μακεδονίας.

287-284 π.Χ.: Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου Πύρρος καὶ ὁ Λυσίμαχος τῆς Θράκης μοιράζονται τὴν Μακεδονία μετὰ τὴν συντριβὴ τοῦ Δημητρίου.

284-281 π.Χ.: Ὁ Λυσίμαχος καταλαμβάνει τὴν Μακεδονία.

280-279 π.Χ.: Ὁ Πτολεμαῖος Κεραννός ἀνεβαίνει στὸν θρόνο τῆς Μακεδονίας καὶ σκοτώνεται προπαθώντας νὰ ἀποκρούσῃ ἐπιδρομὴ τῶν Γαλατῶν.

277-239 π.Χ.: Ὁ Ἀντίγονος Γονατᾶς, γιὸς τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητῆ, ἀνεβαίνει στὸν θρόνο τῆς Μακεδονίας. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἡ Θεσσαλονίκη γίνεται ἡ ἔδρα τοῦ βασιλείου.

239-175 π.Χ.: Στὸν θρόνο τῆς Μακεδονίας ἀνεβαίνουν διαδοχικὰ ὁ Δημήτριος, γιὸς τοῦ Ἀντιγόνου Γονατᾶ, μέχρι τὸ 229, ὁ Ἀντίγονος Δώσων μέχρι τὸ 221 καὶ ὁ Φίλιππος ὁ Ε' μέχρι τὸ 175.

197 π.Χ.: Ἦττα τοῦ Φιλίππου τοῦ Ε' στὶς Κυνὸς Κεφαλές μετὰ ἀπὸ πολυτεῖς ἀγῶνες κατὰ τῶν Ρωμαίων. Ὁ Φίλιππος μετὰ τὴν μάχη ἀποσύρεται στὴν Θεσσαλονίκη καὶ διαπραγματεύεται τὴν συνθήκη μὲ τοὺς Ρωμαίους. Ὁ νικητὴς του Τίτος Κόιντος Φλαμίνιος ὑποτάσσει τὶς ἑλληνικὲς πόλεις στὸν ρωμαϊκὸ ζυγὸ.

187 π.Χ.: Ἡ Θεσσαλονίκη στὸ πλαίσιο τῆς ἀνασυγκρότησης τοῦ κράτους ὕστερα ἀπὸ τὴν συνθήκη τῆς Ἀπάμειας τὸ 188 ἐκδίδει (πρῶτη αὐτὴ ἀπὸ τὶς ὑπόλοιπες μακεδονικὲς πόλεις) τὰ πρῶτα τῆς χάλκινα νομίσματα. Τὸ νομισματοκοπεῖο τῆς θά λειτουργήσει γιὰ εἴκοσι χρόνια, μέχρι δηλαδὴ τὸ 68, ἔτος κατάλυσης τοῦ μακεδονικοῦ βασιλείου.

185 π.Χ.: Στὴν Θεσσαλονίκη φθάνει ρωμαϊκὴ πρεσβεία, γιὰ νὰ διευθετήσῃ τὰ προβλήματα, ποὺ ἀνακύπτουν μὲ τὶς θρακικὲς πόλεις.

175-168 π.Χ.: Παρὰ τὶς νικηφόρες ἀρχικὰ κατὰ τῶν Ρωμαίων ἐκστρατεῖες τοῦ Περσέως, γιοῦ τοῦ Φιλίππου τοῦ Ε', τελικὰ ἡ Μακεδονία πέφτει στὰ χέρια τῶν Ρωμαίων μετὰ τὴν μάχη τῆς Πύδνας τὸ 168. Στὸν ναύσταθμο τῆς Θεσσαλονίκης ὁ Περσέας πυρπολεῖ τὸν πολεμικὸ στόλο τῶν Μακεδόνων, γιὰ νὰ μὴν πέσῃ στὰ χέρια τῶν Ρωμαίων, πρὶν ὀδηγηθῇ αἰχμάλωτος στὴν Ρώμη ἀπὸ τὸν νικητὴ τοῦ ὕπατο Λεύκιο Αἰμίλιο Παῦλο. Ἐκεῖ θὰ ἐκτελεσθῇ στὰ ὑπόγεια τοῦ Καπιτωλίου τὸ 162.

167 π.Χ.: Μετὰ τὴν κατάλυση τῆς βασιλείας καὶ τὴν ἀπόσπασή τῶν ἑξωτερικῶν κτήσεων τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου οἱ Ρωμαῖοι ἀνακοίνωσαν τὴν ἱδρυση τεσσάρων αὐτονόμων ἀδασίλευτων ὁμοσπονδιακῶν κρατῶν, τῶν «μερίδων», ποὺ σήμαιναν τὴν ὁλοσχερὴ καταστροφὴ τῆς ἐνότητος τῶν Μακεδόνων. Ἡ Θεσσαλονίκη ἔγινε ἡ πρωτεύουσα τῆς δεύτερης μερίδος, ἡ ὁποία ἐκτείνονταν μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Ἀξιοῦ καθὼς καὶ στὴν ἀνατολικά τοῦ Ἀξιοῦ Παιονία. ὑπὸ τὴν ὀνομασία Macedonia Secunda.

149-148 π.Χ.: Ἐπανάσταση καὶ συντριβὴ τοῦ Ἀνδρίσκου. Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Φίλιππος ὁ 7ος, βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, ὁ Ἀνδρίσκος μετὰ ἀπὸ μία ἀρχικὴ ἐπιτυχία συντρίβεται ἀπὸ τὸν Ρωμαῖο στρατηγὸ Κόιντο Καικίλιο Μέτελλο.

148 π.Χ.: Ἡ Μακεδονία ὑπάγεται ὀριστικὰ στὴν ρωμαϊκὴ ἐπικράτεια ὡς ἡ πρώτη ρωμαϊκὴ ἐπαρχία τῆς Ἀνατολῆς ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Provincia Macedonia. Ἡ Θεσσαλονίκη ὀρίζεται πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας καὶ ἔδρα τοῦ Ρωμαίου διοικητοῦ τῆς ἐπαρχίας, ὁ ὁποῖος διέθετε ἀνθυπατικὴ ἐξουσία καὶ ἔφερε τὸν τίτλο τοῦ στρατηγοῦ. Πρῶτος διοικητὴς διωρίσθηκε ὁ Κόιντος Καικίλιος Μέτελλος, ὁ ὁποῖος παρέμεινε στὴν Μακεδονία μέχρι τὸ 146. Ἡ νέα ἐπαρχία περιέλαβε ἐκτὸς ἀπὸ τὶς τέσσερις προϋπάρχουσες μερίδες τὴν Ἠπειρο καὶ τὰ Ἰλλυρικὰ ἐδάφη τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀδριατικῆς, ὥστε νὰ ἐξασφαλιστεῖ ἀπρόσκοπτη ἐπικοινωνία μὲ τὴν Ἰταλία.

146-130 π.Χ.: Χαράζεται καὶ ἀρχίζει ἡ κατασκευὴ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ ἀπὸ τὸν ἀνθύπατο Γναῖο Ἐγνάτιο. Ἡ περὶφημη αὐτῆς στρατιωτικὴ ἀρτηρία συνδέει τὶς ἀκτὲς τῆς Ἀδριατικῆς μὲ τὴν Ἀνατολικὴ Θράκη. Βασίσθηκε στὸ παλαιὸ ὁδικὸ δίκτυο τοῦ Φιλίππου τοῦ Β' καὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, εἶχε ἀφετηρίαν τὴν Ἐπίδαμνο (Δυρράχιο) καὶ τὴν Ἀπολλωνία, περνοῦσε ἀπὸ τὴν Ἡράκλεια τῆς Λυγκηστίδος, τὴν Ἑδεσσα καὶ τὴν Πέλλα καὶ διὰ μέσου τῆς Θεσσαλονίκης κατέληγε, στὰ χρόνια τοῦλάχιστον τοῦ Πολυβίου, στὰ Κύνελα καὶ στὸν Ἐβρο.

146-11 π.Χ.: Μὲ ἔδρα τὴν Θεσσαλονίκη ἡ Μακεδονία διοικεῖται διαδοχικὰ ἀπὸ γνωστὸς Ρωμαίους ἀξιωματοῦχους ὅπως ὁ Λροῦσος, ὁ Λούκουλλος, ὁ Λ. Πίσων, ὁ Βροῦτος, ὁ Πολλίων, ὁ

«Κάνθαρος» ἀσημένιος με διπλές λαβές, που έχουν προσφύσεις σε σχήμα φύλλων κισσού. Ύψος 0,08 μ. Βρέθηκε το 1974 στη Σταυρούπολη Θεσσαλονίκης, σε κιβωτιόσχημο τάφο του 4ου αιώνα προ Χριστού. (Μουσείο Θεσσαλονίκης).

Κράσσοις, ό Μ. Πίσων κ.ά.

58 π.Χ.: Ό περίφημος ρήτορας Κικέρων εξορίζεται στην Θεσσαλονίκη για 17 μήνες λόγω των πολιτικών του αντιθέσεων με τον δήμαρχο της Ρώμης Κλαύδιο.

55 π.Χ.: Όπως μάς πληροφορεί ό Κικέρων, τó 55 ή κακή διακυβέρνηση του Ρωμαίου διοικητή Λ. Πίσωνος προκάλεσε την είσβολή των Δαρδάνων. Βήσσαν και Δενηλητών στην Μακεδονία και ανάγκασε τούς Θεσσαλονικείς νά άχυρώσουν την άκρόπολή τους.

49-31 π.Χ.: Οί έμφύλιοι πόλεμοι συγκλονίζουν τó Ρωμαϊκό κράτος. Ή Θεσσαλονίκη γίνεται έδρα της έξόριστης δημοκρατικής κυβέρνησης και ό χώρος συγκέντρωσης των στρατευμάτων του Πομπήιου κατά του Ίουλίου Καίσαρος. Ό Καίσαρ συντρίβει τόν Πομπήιο τó 45 στην Θάψο. Άκολουθεί ή διαμάχη των «δημοκρατικών» Κάσσιου και Βρούτου ενάντιον των «αυτοκρατορικών» Όκταβιανού και Μάρκων Άντωνίου.

42 π.Χ.: Συντριωή του Κάσσιου και Βρούτου στους Φιλίππους. Οί νικητές Όκταβιανός και Μάρκος Άντώνιος εισέρχονται θριαμβευτικά στην Θεσσαλονίκη. Στην πύλη του Βαρδαρίου στήνεται τιμητική άψίδα για την είσοδό τους. Ή Θεσσαλονίκη άνακηρύσσεται έλεύθερη πόλη (Libera Civitas), γίνεται έδρα του πραιτώρος και άποκτά πολλά προνόμια, δημοκρατική διοίκηση, δικούς της άρχοντες (πολιάρχες), σύγκλητο και ταμία. Οί Θεσσαλονικείς τιμούν τόν «έλευθερωτή» τους Αύγουστο και τού άφιερώνουν ναό.

42-30 π.Χ.: Τήν εποχή αυτή ή Θεσσαλονίκη άναπτύσσεται στην πολυανθρωπότερη πόλη, την «Μητρόπολη» της Μακεδονίας, όπως άναφέρει ό Στράβων. Έξακολουθεί νά συμμετέχει στο Κοινό των Μακεδόνων, στην όμοσπονδία όλων των μακεδονικών κοινοτήτων, που μολοντί έχει επίκεντρο την αυτοκρατορική λατρεία και σκοπό την έδραίωση της ρωμαϊκής κυριαρχίας, συντελεί ως ένα βαθμό και στην διατήρηση της έθνικής ύπόστασης. Ός έλεύθερη πόλη άποκτά τó προνόμιο νά κόβη νομίσματα, και τó σημαντικό νομισματοκοπείο της λειτουργεί και πάλι τó 31-32.

30-28 π.Χ.: Ό διοικητής της Μακεδονίας Κράσσοις νικά τούς έπιδρομείς Γέτες και Βασάρνες, ύποτάσσει μέρος της Μοισίας και φθάνει μέχρι τόν κάτω Δούναβι. Ή πολυπαθής Μακεδονία ειρηνεύει και γίνεται ή πιο ειρηνική έπαρχία του Ρωμαϊκού κράτους (Provincia inermis).

27 π.Χ.: Μέσα στα εϋνοϊκά αϋτά ειρηνικά πλαίσια ανανεώνεται ή οίκονομία, ή Θεσσαλονίκη αναπτύσσεται και γίνεται ένα σημαντικό κέντρο της αυτοκρατορίας του Αϋγούστου με ξεχωριστή πνευματική άνθηση και ακμή. Η έποχή αϋτή μās κληροδοτεί ανεκτίμητα μνημεία και καλλιτεχνικά δημιουργήματα, χωρίς νά έπηρεασθ ή οϋσιαστικά από την διείσδυση του ρωμαϊκού στοιχείου. Η έλληνική παραμένει ή έπίσημη γλώσσα της, όπως και όλων των άλλων επαρχιών της Ανατολής.

13-11 π.Χ.: Ο Μάρκος Πείσων διορίζεται διοικητής της συγκλητικής επαρχίας της Μακεδονίας και συντρίβει τις έπιδρομές των Βήσων και των Θρακών. Έπί της διοίκησής του ή Θεσσαλονίκη γίνεται φημισμένο πολιτιστικό κέντρο και συγκεντρώνει ανθρώπους των γραμμάτων και των τεχνών απ' όλο τον κόσμo. Μεταξύ των έορτών και αγώνων τελoύνται τὰ «Όλύμπια» και τὰ «Πύθια» κατὰ τo πρότυπο των αγώνων της αρχαίας Όλυμπίας.

20 μ.Χ.: Η Μακεδονία μετὰ από παράπονα κατὰ της κεντρικής ρωμαϊκής έξουσίας μετατρέπεται από τον αυτοκράτορα Τιβέριο από συγκλητική σέ αυτοκρατορική επαρχία.

131-2 μ.Χ.: Η σπουδαιότητα της Θεσσαλονίκης καταδεικνύεται από τo γεγονός, ότi ύπηρεξε από τὰ ίδρυτικά μέλη του Άττικού Πανελληνίου, της άμφικτυονίας δηλαδή των Πανελλήνων, την όποία ίδρυσε ό φιλέλληνα αυτοκράτορας Άδριανός με έδρα την Άθήνα. Ο σκοπός της ήταν ή ένότης των Έλλήνων και ή παράλληλη προβολή των καλών σχέσεων τους με τους Ρωμαίους.

Στὰ μέσα του 2ου αιώνος: Έπισκέπτεται την πόλη ό διακεκριμένος σοφιστής και συγγραφέας Λουκιανός, ό όποιος αναφέρεται με θέρμη στους μαθητές και τo πλατύτερο κοινό της. Στους κόλπους της γαλουχεί και αξιόλογους ντόπιους ποιητές όπως τον Άντιφάνη, τον Δαμαίο, τον έπιγραμματοποιό Άντίπατρο και τον Φίλιππο με την γνωστή συλλογή «Στέφανος».

198 μ. Χ.: Η Μακεδονία και ή Θράκη ύφίστανται λεηλασίες και καταστροφές από τον Σεπίτιμο Σεθήρο, όότι πήραν τo μέρος του άνατακτητή του θρόνου Πεσκεννίνου Νίγρου. Ο γιός όμως του Σεθήρου Καρακάλλας τους ξαναχαρίζει την εϋνοία του τo 216.

235-284 μ. Χ.: Η περίοδος αϋτή χαρακτηρίζεται από οικονομικές δυσχέρειες, έσωτερικές ταραχές και εμφύλιες διαμάχες, ένψ οί βαρβαρικές έπιδρομές κλονίζουν την σταθερότητα της αυτοκρατορίας. Μέσα στο άσφυκτικό αϋτό πλαίσιο ή Θεσσαλονίκη αποκτᾶ νέους προνομιακούς τίτλους από τον φιλέλληνα αυτοκράτορα Γορδιανό τον Γ' (238-44) όπως αϋτόν της «*Νεωκόρου*», την τιμή νά έπιθλέπη την συντήρηση ναού άφιερωμένου στην λατρεία του αυτοκράτορος, ένψ παράλληλα καθιερώνονται οικουμενικοί άγώνες κάθε πέντε χρόνια (Πύθια, Έπινίκια, Καθείρια ή Καισάρεια), οί όποιοι ίκανοποιoύν την άνταγωνιστική διάθεση της πόλης άπέναντι στην Βέροια και τους άγώνες του Μακεδονικού Κοινοϋ.

249-51 μ. Χ.: Έπί Τραϊανού Δεκίου παίρνει τους τίτλους της «*Μητρόπολης*» και της «*Κολώνιας*» (ρωμαϊκής άποικίας), τίτλους τους όποιους πιθανόν όφείλει στην πολιτική σκοπιμότητα των Ρωμαίων γιά την άνύψωση του ήθικου των κατοίκων της μπροστά στον άπειλούμενο κίνδυνo.

253-268 μ. Χ.: Έπί των αυτοκρατόρων Βαλεριανού και Γαλλιηνού ή κρίση ξεσπᾶ και ή Θεσσαλονίκη πολιορκείται διαδοχικά τo 254, τo 268 και τo 270 από τους Γόθους, Κάροπους και Έρούλους, οί όποιοι κατακλύζουν και λεηλατοϋν όλόκληρη την χερσόνησο του Αΐμου. Η πόλη άποφεύγει την κατάληψή της χάρη στην γενναιότητα των κατοίκων της, στα τείχη της, τὰ όποια πρόσφατα είχαν έπισκευασθ, και στην άποτελεσματική παρουσία στις έπάλξεις της του προστάτη θεοϋ της, του Καθείρου.

284-97 μ. Χ.: Άπό την δύσκολη αϋτή κατάσταση θά δγάλη την αυτοκρατορία ό αυτοκράτορας Διοκλητιανός, ό όποιος θά έγκαθιδρύση την Πρώτη Τετραρχία τo 293. Η Θεσσαλονίκη γίνεται ή έδρα του τετράρχη Γαλερίου Βαλερίου Μαξιμιανού και ή πρωτεύουσα του πρώτου τμήματος της Μακεδονίας (Macedonia Prima), περιλαμβάνοντας όλόκληρη την χερσόνησο του Αΐμου. Η πόλη θά γνωρίση νέα άνθηση και θά άποκτήση ξεχωριστή αίγλη μέσα από την οικόδομική δραστηριότητα, ή όποία τώρα πλέον άποσκοπεί στην έκφραση και έπιβολή της δυναστικής πολιτικής.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΥΚΟΒΙΣΤΑΣ

1897: Ἡ μεγάλη ταπείνωση

ΜΙΑ ΑΔΙΚΗ, ΑΛΛΑ ΕΠΑΙΣΧΥΝΤΗ ΗΤΤΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: «Ολος ὁ ἄγων τῶν λογίων πρὶν τὸ '21 νὰ ἐπανασυνδέσουν τὸν ἑλλη-
νισμόν μὲ τὶς ρίζες του, τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν πολιτισμόν, ἐγέννησε τὸ ὄραμα τῆς
δημιουργίας ἐλευθέρου κράτους, ποὺ θὰ περιελάμβανε, εἰ δυνατόν, τὴν ἀρχαίαν
Ἑλληνίδα χώραν. Τὰ πενιχρὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολυετοῦς καὶ πολυαιμάκτου
ἀγῶνος μετέτρεψαν τὸ ὄραμα σὲ πόθο. Ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς Ἰούλιος Χίρσμπουργκ,
ποὺ ἐπεσκέφθη τὴν Ἀθήνα τὸ 1886, εἶχε ἐντυπωσιασθῇ ἀπὸ τὸ φιλοπόλεμον λαϊκὸν
αἶσθημα. Εἶχε προηγηθῇ ἡ ἐνσωμάτωσις τῆς Ἀν. Ρωμυλίας στὴν Βουλγαρίαν.
Ἑρμηνεύοντας δὲ τὸ λαϊκὸν φρόνημα γράφει: «*Ἡ ἀνάμνησις τῶν ἀπελευθερωτικῶν
ἀγῶνων τοῦ '21, τὸ αἶσθημα μίσους καὶ περιφρόνησις γιὰ τοὺς Τούρκους παίζου-
ν στοὺς Ἕλληνας μὲγάλο ρόλο. Θέλουσι νὰ ἐλευθερώσων τ' ἀδελφία τους στὴν Ἡπει-
ρο καὶ στὴν Μικρὰ Ἀσίαν, ὅπου ὑποφέρουσι κάτω ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν*». («Ἱστο-
ρία Εἰκονογραφημένη», τεύχος 297, Ἀπρίλιος 1993, σελ. 103· σχετικὸ ἄρθρον τοῦ
Πολ. Ἐνεπεκίδου). Δυστυχῶς αὐτὸς ὁ λαϊκὸς πόθος ἐξεφράσθηκε ἀπὸ τοὺς κρα-
τοῦντες μὲ τὴν Μεγάλην Ἰδέαν. Παρ' ὅλον τὸν διαφαινόμενον διαμελισμόν τῆς
Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ποὺ θὰ συνέβαινε (ὅπως καὶ συνέβη) μὲ πόλεμον, οἱ
κυβερνήσεις εἴτε ἀπὸ ἀνικανότητα εἴτε ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν μεγάλων δυνάμεων ἄφη-
σαν τὸ κράτος ἀνέτοιμον. Μάλιστα γιὰ τὴν περίοδον ὀλίγον πρὶν τοῦ 1897 ὁ Μίλ-
λερ παρατηρεῖ: «*Οἱ δὲ Ἕλληνες, οἵτινες δὲν εἶχον ἔλθει εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Τουρ-
κίαν ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, ἀλλ' οἵτινες εἶχον ἐπιθυμήσει ν' ἀγωνι-
σθῶσι τῷ 1854, τῷ 1878 καὶ τῷ 1886, κατεῖχοντο ὑπὸ ἀκράτου ἐνθουσιασμοῦ, μὴ συ-
νοδευομένου ἀτυχῶς καὶ ὑπὸ καταλλήλῳ ὀργανώσεως*». («Ἡ Τουρκία Καταρρέ-
ουσα», σελ. 531, μετάφρασις Σπ. Λάμπρου, ἀνατύπωσις ἐκδόσεων Δωδώνη, Ἀθή-
να 1994).

Ἡ ἐνοποίησης τῆς Γερμανίας, ἡ ἐνδυνάμωσις τῆς μὲ τὸν νικηφόρον πόλεμον κατὰ
τῆς Γαλλίας καὶ ἡ ταχεῖα διείσδυσις τῆς στὴν Τουρκίαν προεμήνυε τὸν κατακερ-
ματισμόν τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Τὸ Ἀνατολικὸν Ζήτημα ἔβαινε πρὸς
ὀριστικὴν λύσιν. Ἦδη στὰ Βαλκάνια Σερβία, Μαυροδοῦνιο, Ρουμανία καὶ Βουλ-
γαρία ἦταν ἡ αὐτόνομα κράτη ἡ περιοχὴς ὑπὸ τὸν σουλτάνον, αὐτοδιοικούμενες
ὅμως. Τὸ ἴδιο δὲ συνέβαινε μὲ τὰ ἐδάφη τῆς αὐτοκρατορίας στὴν Ἑγγὺς Ἀνατολήν
καὶ Β. Ἀφρικήν, ὅπου Ἀγγλοὶ, Γάλλοι, Ἰσπανοὶ καὶ Ἰταλοὶ διεμόρφωναν τὴν ἀποι-
κικὴν πολιτικὴν τοὺς στὴν Μεσόγειον. Ἦδη δὲ ἡ Ἀγγλία εἶχε προσαρτήσῃ τὴν
Κύπρον. Στὴν Εὐρώπῃν ἡ Αὐστροουγγαρία εἶχε καταλάβῃ τὴν Δαλματίαν, Κροα-
τίαν, Τρανσυλβανίαν καὶ τὰ ἐδάφη ὑπεράνω τοῦ Βελιγραδίου. Ὑπὸ τὴν ἄμεσιν
ἐξουσίαν τοῦ σουλτάνου τὰ εὐρωπαϊκὰ ἐδάφη, ἂν ἐξαίρεσουμε τὴν Βοσνία καὶ τὸ
σαντζάκι τοῦ Νοβιπαζάρ, ἐξετείνοντο σὲ ἐδάφη, ὅπου τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο ἀπε-
τελοῦσε τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν. Ὅλα ἔδειχναν, ὅτι ὁ ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος
ἦταν βέβαιος, εἴτε πόλεμος διμερῆς εἴτε μία γενικώτερη βαλκανικὴ ἀνάφλεξις, ἀφοῦ
κανένα βαλκανικὸν κράτος δὲν ἦταν ἱκανοποιημένον ἀπὸ τὶς μέχρι τότε ὑπογρα-
φεῖσες συνθήκες. Οἱ πρόχειρες λύσεις μὲ τὴν παραχώρησιν περιορισμένης αὐτονο-
μίας κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Λιόανου μᾶλλον ἐπέτεινε τὸ πρόβλημα. Παρ' ὅλον

πού οι ἐξελίξεις πρὸς πολεμικὴν ἀναμέτρωσιν ἦταν ἀναπόφευκτες, ὅλες οἱ κυβερνήσεις μετὰ τὸ 1832, ἀντὶ νὰ ἐκφράσουν τὸ κοινὸν αἶσθημα, τὸ ἐξεμεταλλεύθησαν ἀπὸ ἰδιοτέλεια ἢ ἐξέφρασαν ξένα συμφέροντα. Ἔτσι τὸ κράτος ὠδηγήθηκε «γυμνὸν» στὸν πόλεμον τοῦ 1897.

ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ: Τὴν αἰτίαν ἐνάρξεως τοῦ πολέμου τὴν ἔδωσε τὸ διαιωνιζόμενον Κρητικὸν Ζήτημα. Μετὰ ἀπὸ αἱματηρὰς ἐπαναστάσεις οἱ Κρητῆς τὸ 1878 μὲ τὴν συνθήκην τῆς Χαλέπας ἀπέσπασαν κάποια προνόμια, ποὺ ἐκτὸς ἀπὸ νομικὰς ρυθμίσεις προέβλεπαν τοπικὴ δουλὴ καὶ τὸν διορισμὸν χριστιανοῦ διοικητοῦ. Βεβαίως ἡ Τουρκία ἐλάχιστα ἀπ' ὅσα ὥριζε ἡ συνθήκη τῆς Χαλέπας ἐφήρμοσε. Μάλιστα τὸ 1889 μὲ τὴν συνδρομὴν τῆς Ρωσσίας, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐξ αἰτίας τῶν γεγονότων, πού ἐδημοιόργησαν οἱ κομματικὲς ἐριδες τῶν Κρητῶν χριστιανῶν, ἡ Τουρκία ἔλαβε ἀφορμὴ νὰ καταστρατηγήσῃ τὴν συνθήκην. Τὴν δὲ ἀποχὴν τῶν Κρητῶν χριστιανῶν ἀπὸ τὴς ἐκλογῆς τοῦ 1890 τὴν ἐθεώρησε ὡς παραίτησιν ἀπὸ τὰ προνόμιά τους, πού ἀπέρρεαν ἀπὸ τὴν συνθήκην. Ἐκτοτε διοικητὲς διωρίζοντο Τοῦρκοι μὲ τελευταῖον τὸν Μαχμουτ Τζελλαλεδίν, πού ἦταν ὁ σκληρότερος ὅλων. Ληστρικὰς συμμορίες Κρητῶν μουσουλμάνων προέβησαν σὲ ὠμότητες, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀντιδράσουν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο οἱ χριστιανοί. Ὁ διορισμὸς τὸν Μάρτιο τοῦ 1895 τοῦ Ἀλ. Καραθεοδωρῆ πασᾶ κατήνυσε τὰ πράγματα, ἀλλὰ δὲν ἐπεφύγε τὴν ἡρεμίαν. Ὅμως ὁ Καραθεοδωρῆς δὲν ἦταν πιά ὁ ἀξιόλογος πολιτικός, πού διετέλεσε πρῶτος πληρεξούσιος τῆς Τουρκίας στὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου καὶ διοικητὴς τῆς αὐτονόμου Σάμου. Ὁ Βυζάντιος μάλιστα ὑπαινίσσεται, ὅτι κάποια ἀσθένεια τὸν εἶχε καταυάλει πνευματικὰ καὶ σωματικὰ.

Μὲ τὴν ἔλευσιν τοῦ Καραθεοδωρῆ οἱ Κρητῆς χριστιανοὶ ἐσύστησαν τὴν Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Μεταπολιτεύσεως Κρήτης, πού ἀπὸ τὸ Φθινόπωρον τοῦ 1895 ἕως τὸ Καλοκαίρι τοῦ 1896 ἐφρόντιζε γιὰ τὰ συμφέροντα τῶν Κρητῶν χριστιανῶν. Ψυχὴ τῆς Ἐπιτροπῆς ἦταν ὁ Μανοῦσος Κούνδουρος, πού συνέταξε ἓνα ὑπόμνημα προτάσεων καὶ τὸ ἐπέδωσε στοὺς προξένους τῶν μεγάλων δυνάμεων στὰ Χανιά καθὼς καὶ στὸν Ἑλληνα πρόξενον. Τὸ ὑπόμνημα αὐτὸ περιεῖχε προτάσεις γιὰ τὴν διοργάνωσιν τῆς αὐτονόμου Κρητικῆς Πολιτείας, ὀρίζοντας τὸν φόρο ὑποτελείας πρὸς τὸν σουλτάνον σὲ 15.000 λίρες τὸν χρόνον. Ἀδέξιες κινήσεις τοῦ Καραθεοδωρῆ περιέπλεξαν τὴν κατάστασιν σὲ ὅλες τῶν μουσουλμάνων. Ἡ μάχη στὴς Βρύσες, ὅπου οἱ Τοῦρκοι εἶχαν σοβαρὰς ἀπώλειες, ἔθεσαν τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ τοὺς ἀκολουθοῦντες αὐτὴν ἐκτὸς νόμου. Ἔτσι ἡ κίνησις μετετράπη σὲ ἐξέγερσιν. Ἀμέσως ὁ σουλτάνος ἔπαψε τὸν Καραθεοδωρῆ καὶ τὸν ἀντικατέστησε μὲ τὸν Τουρκαλδανὸ Τουρχάν πασᾶ. Ὁ διορισμὸς καὶ πάλι μουσουλμάνοι διοικητοὺ ἐξηρέθησε τοὺς χριστιανούς, πού ἀπεφάσισαν νὰ συγκεντρωθοῦν στὸ Φρέ, παραμερίζοντας τὴς μεταξὺ τους διαφορὰς. Τὴν Ἐπιτροπὴν Μεταπολιτεύσεως διεδέχθη ἡ Γενικὴ Ἐπαναστατικὴ τῶν Κρητῶν Συνέλευσις. Οἱ συγκρούσεις χριστιανῶν καὶ μουσουλμάνων ἔγιναν ἀγριώτερες. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἔκανε διάδημα στὸν σουλτάνον γιὰ τὴν σύγκλησιν Συνελεύσεως μὲ ταυτόχρονην κοινοποίησιν τοῦ αἰτήματος στοὺς πρέσβεις τῶν μεγάλων δυνάμεων. Ὁ δὲ βασιλεὺς Γεώργιος, συγγενὴς ἐξ ἀγχιστείας, ἐζήτησε ἀπὸ τὸν Τσάρον τὴν προσωπικὴν του παρέμβασιν. Παρέμβασιν ὑπὲρ τῶν τουρκικῶν συμφερόντων ὅμως ἔκανε καὶ ὁ πατριάρχης. Ἐδωσε ἐντολὴν νὰ μεταδοῦν στὸ Νίμπο οἱ μητροπολίτες Κισσάμου Δωρόθεος καὶ Κυδωνίας Νικηφόρος καί: «*νὰ συστήσωσι εἰς τοὺς ἐκεῖ συγκεντρωμένους ἐπαναστάτας νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Ἐπα-*

νάστασιν καὶ νὰ διαλυθῶσι». Καὶ ὅπως γράφεται στὴν «Ίστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» τῆς Ἑκδοτικῆς Ἀθηνῶν: «Οἱ συγκεντρωμένοι ὅμως ὄχι μόνο ἀγανάκτησαν ἐναντίον τους, ἀλλὰ καὶ ἀποπειράθηκαν νὰ πυροβολήσουν τὸν Νικηφόρο». (τόμος ΙΔ', σελ. 112).

Τὸν Τουρχὰν ἀντικατέστησε ὁ Ἀβδουλλάχ πασᾶς καὶ τὶς ἐξελίξεις τοῦ Κρητικοῦ Ζητήματος ἐσημάδευσαν ἡ πολιορκία τοῦ Βάμου ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς τὸν Μάιο τοῦ 1896 καὶ οἱ πρῶτες σφαγὲς χριστιανῶν στὰ Χανιά ἀπὸ τοὺς μουσουλμάνους. Οἱ μεγάλες δυνάμεις ἀντέδρασαν μὲ τὸ νὰ στείλουν πλοῖα γιὰ τὴν προστασίαν τῶν ξένων ὑπηκόων καὶ νὰ πιέσουν τὴν Πύλην νὰ προδῇ σὲ ὑποχωρήσεις· ἐνῶ στὴν Ἑλλάδα ἐξεδηλώθη διάστασις βασιλέως καὶ πρωθυπουργοῦ Δηλιγιάννη. Ἡ κυβερνήσις ἤθελε ν' ἀποστείλῃ πλοῖα στὴν Κρήτην καὶ ὁ Γεώργιος νὰ γίνῃ πρῶτα διάδημα πρὸς τοὺς πρέσβεις τῶν μεγάλων δυνάμεων. Τελικῶς ἡ κυβερνήσις μὲ τὴν ὑπόδειξιν τῶν ξένων πρέσβεων περιορίσθηκε στὸ αἶτημα ἐπαναφορᾶς τοῦ καθεστώτος τῆς Χαλέπας. Τὴν ἀβελτηρία τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ βασιλέως ἦλθε ν' ἀνατρέψῃ ὁ λαὸς μὲ τὶς ἐθελοντικὰς ἀποστολὰς στὴν μεγαλόνησο καὶ ἡ Ἑθνικὴ Ἑταιρεία, πού μέλη της ἀξιωματικοὶ ἀνεχώρουν γιὰ τὴν Κρήτην· ἐνῶ ἐφρόντιζε νὰ ἐξοπλίσῃ τοὺς ἐπαναστάτες. Ἡ Τουρκία παρακινούμενη ἀπὸ τὴν Γερμανίαν ἠκολούθει ἀδιάλλακτὴν πολιτικὴν παρὰ τὶς, χαλαρὰς εἶναι ἀλήθεια, πιέσεις τῶν ὑπολοίπων δυνάμεων. Μετὰ ὅμως τὴν σφαγὴν χιλιάδων Ἀρμενίων στὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ σουλτᾶνος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ νὰ συναινέσῃ σὲ καθεστῶς, πού ἐθύμιζε τὴν συνθήκην τῆς Χαλέπας. Διῶρισε χριστιανὸν διοικητὴν, τὸν Γ. Βερόβιτς, πού εἶχε χρηματίσει καὶ αὐτὸς διοικητὴς Σάμου.

Ἀλλ' ἡ Τουρκία δὲν ἦτο διατεθειμένη ν' ἀποδεχθῇ τὴν νέαν συνθήκην. Ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῶν διαπραγματεύσεων γιὰ τὸν ὀργανισμόν διοικήσεως καὶ τὶς μεταβολὰς, πού ἔπρεπε νὰ ἐπέλθουν, ἐκωλυσιεργοῦσε τὴν τελικὴν τῆς ἀπόφασιν. Οἱ διαφορὰς συμφερόντων τῶν μεγάλων δυνάμεων καὶ οἱ προτροπὲς τῆς Γερμανίας γιὰ σύγκρουσιν μὲ τὴν Ἑλλάδα ἐνεθάρρουν τὴν ἀπροθυμίαν τῆς Τουρκίας καὶ τὴν σκληρὴν στάσιν τῶν μουσουλμάνων Κρητῶν. Ἀποτέλεσμα ἦταν, οἱ Κρητὲς μουσουλμάνοι στίς 23 καὶ 24 Ἰανουαρίου νὰ προῦσιν σὲ σφαγὲς τῶν χριστιανῶν στὰ Χανιά καὶ νὰ κατακαύσουν τὴν συνοικίαν τους. Οἱ ὅποιες ἀναστολὰς στὴν ἀνάμειξιν τῆς Ἑλλάδος ἤρθησαν. Μοῖρα πλοίων (ἀντιτορπιλικῶν) ὑπὸ τὸν πρίγκηπα Γεώργιον ἀπέπλευσε γιὰ τὴν Κρήτην. Στίς 3 Φεβρουαρίου δὲ σώμα 1500 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν ὑπαπιστὴν τοῦ βασιλέως Τιμ. Βάσσον ἀφίχθη στὴν νῆσον, μὲ σκοπὸν νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Τούρκους καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν νῆσον στὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων. Ἀμέσως οἱ μεγάλες δυνάμεις κατέλαβαν τὰ Χανιά. Ὅταν δὲ οἱ Ἕλληες ἐπολιόρκουν τὸ Ἀκρωτήρι, τὰ θωρηκτὰ τῶν μεγάλων δυνάμεων ἐστρεψαν τὰ κανόνια τους ἐναντίον τῶν πολιορκητῶν. Τὸ ἴδιο ἔπραξαν καὶ στὴν Μάλαξα κοντὰ στὴν Σούδα. Οἱ μεγάλες δυνάμεις ἐκήρυξαν τὴν αὐτονομίαν τῆς Κρήτης καὶ ὑπεχρέωσαν τὴν Ἑλλάδα ν' ἀποσύρῃ τὰ πλοῖα, πλὴν ἑνός. Ἡ στάσις τῶν μεγάλων δυνάμεων, ἀδικος, ἐδημιούργησε ἕνα ἰσχυρὸ καὶ πάλι φιλελληνικὸ ρεῦμα. Μάλιστα οἱ κυβερνήσεις τους ἀντιμετώπισαν ἐσωτερικὴν ἀναταραχὴν κυρίως ἀπὸ τὸν πανεπιστημιακὸν χῶρον.

Ἐν τῷ μεταξύ Ἑλλὰς καὶ Τουρκία ἀπέστειλαν στρατεύματα πλησίον τῶν συνόρων τους. Ἡ λαϊκὴ πίσις καὶ οἱ ἐνέργειες τῆς Ἑθνικῆς Ἑταιρείας ἐνίσχυαν τὸ φιλοπόλεμο κλίμα. Ἐκηρύχθη ἐπιστράτευσις, ὁ διάδοχος Κωνσταντῖνος ἀνέλαβε τὴν ἡγεσίαν τοῦ στρατεύματος καὶ ἐνοπλες ὁμάδες ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν ἀξιωματικῶν τῆς

Ἐθνικῆς Ἑταιρείας εἰσῆλθαν στήν Ἠπειρον καί τήν Θεσσαλίαν. Παρά τὸ πλευρὸ τῶν Ἑλλήνων προσῆλθε σῶμα φιλελλήνων ὑπὸ τὸν Ριτσιόττι, γιὸ τοῦ ὀνομαστοῦ στρατηγοῦ. Ἐνα ὅμως τηλεγράφημα συμπαραστάσεως 100 μελῶν τοῦ βρετανικοῦ κοινοβουλίου, παρὰ τὴν ἐπίσημον Ἀγγλικὴν πολιτικὴν, ἐνεθάρρυνε λαὸν καὶ βασιλέα, ποὺ σὲ διάγγελμά του πρὸς τὸν ἀθηναϊκὸν λαὸν ἐδήλωνε, ὅτι ὁ ἴδιος θ' ἀνελάμβανε τὴν διοίκησιν τῶν ἐπιχειρήσεων ἐπικεφαλῆς 100.000 ἀνδρῶν. Τελικῶς ἡ Τουρκία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον στίς 5 Ἀπριλίου, ἀφοῦ μὲ παραχωρήσεις καὶ μὲ συνδρομὴν πιέσεων ἐκ μέρους τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Αὐστρίας ἐξοσφάλισε τὴν οὐδετερότητα τῶν ὑπολοίπων βαλκανικῶν χωρῶν. Τὴν εἰσβολὴν τῶν τουρκικῶν δυνάμεων εἶχε σχεδιάσει ὁ Γερμανὸς στρατηγὸς φὸν ντέρ Γκόλτζ, ἐνῶ Γερμανοὶ ἀξιωματικοὶ προΐσταντο διαφόρων μονάδων.

Οἱ πρῶτες συμπλοκές, ἂν καὶ σφοδρές, δὲν προεμήνυναν τὴν κατάρρευσιν ποὺ ἠκούσθησε. Ἀπὸ σφάλμα στρατηγικῆς σχεδιάσεως δὲν ὑπεστηρίχθη τὸ πέρασμα τῆς Μελούνας, μὲ ἀποτέλεσμα τὰ τουρκικὰ στρατεύματα νὰ εἰσχωρήσουν στὸν θεσσαλικὸν κάμπον. Ὅμως ἡ ἀποστολὴ τοῦ συνταγματάρχου Μαυρομιχάλη ἀνέκοψε τὴν τουρκικὴν προέλασιν στὴν θέσιν Λελέρια. Ἀλλὰ περίεργη εἶναι ἡ μετέπειτα ἐνέργεια τοῦ Μαυρομιχάλη. Ἐνῶ εἶχε ἐπιτύχει στὴν ἀποστολὴν του, ἐτηλεγράφησε στίς ὑπόλοιπες μονάδες τοῦ μετώπου, ὅτι ἡττήθη καὶ ὑπεχώρει στὴν θέσιν Καζακλάρ. Αὐτὸ ἐσήμαινε, ὅτι ἄσμεος ἦταν ὁ κίνδυνος νὰ ὑπερκερασθοῦν οἱ ἐλληνικὲς δυνάμεις καὶ νὰ κυκλωθοῦν. Τίποτε ὅμως δὲν δικαιολογεῖ τὸν πανικόν, ποὺ κατέλαβε τὸ ἐλληνικὸν στράτευμα. Ἡ ὀπισθοχώρησις ὑπῆρξε ἄτακτος. Ἡ δὲ ἀταξία ἐνετάθη μὲ τὴν σύμμειξιν στρατιωτικῶν καὶ ἀμάχων προσφύγων, καθιστῶντας ἀδύνατην μίαν τακτικὴν ὑποχώρησιν, γιὰ τὴν ὁποίαν, ὅπως φαίνεται, δὲν ὑπῆρξε σχεδιασμός. Ἡ Λάρισα ἐγκατελήφθη ἀμαχητὶ ὑπὸ τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου καὶ ὁ Γερμανὸς στρατηγὸς φὸν Γκρούμπκωφ εἰσῆλθε στὴν πόλιν ἐπικεφαλῆς τῆς τουρκικῆς δυνάμεως. Παρ' ὅλην τὴν κυβερνητικὴν ἀλλαγὴν ἢ κατάστασις στὸ μέτωπο δὲν μετεβλήθη. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ συνταγματάρχου Σμολένσκη στὸ Βελεστίνο δὲν εἶχε ἀντίκρουσμα, ἀφοῦ μετὰ ἀπὸ μάχην προφυλακῶν ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς ἐγκαταλείπει ἀτάκτως καὶ τὰ Φάρσαλα. Τελευταία γραμμὴ ἀμύνης ὠρίσθη ἡ ὄχυρὰ θέσις τοῦ Δομοκοῦ. Ὅμως ἡ διάλυσις τοῦ στρατεύματος ἦταν ὀριστική. Οὔτε αὕτη ἡ γραμμὴ ἐκρατήθη. Ὁ δρόμος γιὰ τὴν πρωτεύουσα ἦταν πλέον ἀνοικτός. Τότε ἐπενέθησαν οἱ μεγάλες δυνάμεις καὶ ἐπέβαλαν ἀνακωχὴν. Στὴν Ἠπειρον ἡ ἀνακωχὴ ὑπεγράφη στίς 7 Μαΐου καὶ στὴν Θεσσαλίαν στίς 8 Μαΐου. Ὁ πόλεμος εἶχε κρατήσει μόνο 32 ἡμέρες καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐταπεινώθη.

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΕΩΣ: Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου τοῦ 1897 ἐλάχιστα ἐπεδάρουν τὴν Ἑλλάδα. Τὰ σύνορα διετηρήθησαν στὰ ὅρια τοῦ 1881 ἐκτὸς μικροῦ ἀκατοίκητου μέρους τῆς Θεσσαλίας, στρατηγικῆς ὅμως σημασίας. Ἡ Κρήτη ἀνεκηρύχθη αὐτόνομη πολιτεία μὲ ὕπατο ἀρμοστή τὸν πρίγκηπα τῆς Ἑλλάδος Γεώργιον. Ἡ δὲ ἐπιδικασθεῖσα πολεμικὴ ἀποζημίωσις ἐκαλύφθη μὲ ἐξωτερικὸ δανεισμό. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἐτρόπῃ ἀνεπανόρθωτα ἦταν τὸ φρόνημα τοῦ λαοῦ. Ἡ λέξις *προδοσία* ἀπευθύνετο πρὸς κάθε κατεύθυνσιν. Ὅλοι ἀνεζήτουν τὸν ἐνοχόν τῆς ταπεινωτικῆς ἥττας. Ὅλοι οἱ ἱστορικοὶ συμφωνοῦν, ὅτι στὸ τέλος τοῦ περασμένου αἰῶνα ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς ἦταν σὲ οἰκτρὴν κατάστασιν. Οὔτε ἐφόδια ὑπῆρχαν οὔτε ἐξοπλισμός του εἶχε γίνεи οὔτε (παρὰ τὴν 60ετὴ λειτουργίαν τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων) ὑπῆρχαν κατηρτισμένοι ἀξιωματικοί, πλὴν ἐλαχίστων. Ἡ πειθαρχία ἦταν

ἄγνωστη. Ἡ ἐπιστολή-διάγγελμα τοῦ βασιλέως Γεωργίου γιὰ τὴν κατάστασιν τοῦ στρατοῦ πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν Θ. Δηλιγιάννη στὶς 22 Νοεμβρίου εἶναι ἀποκαλυπτική:

«Κύριε Πρωθυπουργέ,

Τὰ κατὰ τὸ ἔαρ τελεσθέντα γυμνάσια μονάδων στρατοῦ ἀπέδειξαν ἐπιδαλλομένην τὴν ἀνάγκην τελέσεως τοιούτων διὰ μεγαλυτέρων μονάδων. Ἐπιθυμῶν δ' ὅπως ἡ ἐκγύμνασις τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ αποτελέσῃ τὸ θεμέλιον τῆς ὁργανώσεως αὐτοῦ καὶ καταστήσῃ αὐτὸν ἄξιον τῆς ἀποστολῆς του, κρίνω ἐπείγουσαν τὴν σύστασιν μονίμου στρατοπέδου, ἐν ᾧ ἀποχωριζόμενος ὁ στρατὸς ἐκ τῶν ἔργων τῆς συνήθους ἐν ταῖς πόλεσιν ὑπηρεσίας θέλει ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν στρατιωτικῶν ἔργων καὶ μεγάλων γυμνασίων, ἀφοσιούμενος ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν στρατιωτικὴν αὐτοῦ ἐκπαίδευσιν. Πρὸς τοῦτο θεωρῶ ἀπαραίτητον νὰ κληθῇ ἡ ἐφεδρεία ὑπὸ τὰς σημαίας πρὸς σχηματισμὸν δυνάμεως 10-12000 ἀνδρῶν, συμπληρωθῶσι δὲ πᾶσαι αἱ ἀνάγκαι τῶν ἐφίππων σωμάτων. Ἐπ' ἀνάγκης ἐπίσης θεωρῶ νὰ συστηθῇ ἐπιτροπὴ ἐξ ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν, ὅπως ἀποφανθῇ περὶ τοῦ διὰ τὸν στρατὸν καταλληλοτέρου ὅπλου, ἡ δὲ κυβέρνησις νὰ προβῇ εἰς τὴν προμήθειαν τοῦ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς γενησομένου ἀποδεκτοῦ συστήματος. Διὰ τῶν μέτρων τούτων καὶ τῶν πρὸς ταῦτα σχετιζομένων συμπληρωματικῶν πέποιθα, ὅτι θέλει ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ. Ἀπὸ ἐτῶν ἤδη, κ. Πρωθυπουργέ, ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς ἀπασχολεῖται εἰς ποικίλας ὑπηρεσίας ἐξερχομένας τοῦ αὐστηροῦ κύκλου τῶν ἔργων αὐτοῦ, εἶναι δὲ καιρὸς νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν μόνην σύμφωνον τῷ προορισμῷ του ἀπασχόλησιν, τὴν σύντομον ἐκγύμνασιν αὐτοῦ καὶ τὸν κατὰ τὸ μέτρον τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων τοῦ κράτους τελειότερον καταρτισμὸν του. Τὴν πραγμάτων διακαιοὺς πόθον μου περὶ τῆς στρατιωτικῆς συντάξεως τῆς χώρας θέλει ἐγκαινιάσει ἡ σύστασις τοῦ μονίμου τούτου στρατοπέδου, ἣν ἐμπιστεύομαι εἰς τὴν κυβέρνησίν μου.

Ὡς ὧς Ὑμέτερος
ΓΕΩΡΓΙΟΣ»

Ἡ κακὴ κατάστασις τοῦ στρατοῦ ἦταν πασιφανής, πολὺ πρὶν ἀναρριχηθῇ ὁ Γεώργιος στὸν θρόνον, κάτι ποὺ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ διαπιστώσει ἀπὸ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας του. Ἔτσι οἱ ὀρθότατες παρατηρήσεις του ἴσως εἶχαν σκοπὸ νὰ καλύψουν τὴν πίεσίν του πρὸς τὴν κυβέρνησιν νὰ μὴν ἀποσταλοῦν στὴν Κρήτην πλοῖα καὶ στρατός. Ὅτι ἡ ἐπιστολή του ἐξυπηρετοῦσε σκοπιμότητες, γίνεται φανερόν ἀπὸ τὴν ἀδράνειαν ποὺ ἐπέδειξαν στὴ συνέχεια κυβέρνησις καὶ βασιλεὺς. Αὐτὸ ἠνάγκασε τὴν Ἐθνικὴν Ἐταιρείαν μετὰ ἀπὸ 2 μῆνες καὶ ἀφοῦ ἔχει προηγηθῇ ἡ σφαγὴ τῶν χριστιανῶν στὰ Χανιά, νὰ στείλῃ δικό της ὑπόμνημα στὸν Γεώργιον. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ καθαρώς στρατιωτικὰ ζητήματα ἡ Ἐταιρεία ὑπεδείκνυε ἀκόμη τρόπους ἐξευρέσεως τῶν κονδυλίων γιὰ τὸν ἐξοπλισμὸν τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ὑποδούλων ἀκόμη Ἑλλήνων, διότι ἡ στάσις τῆς Τουρκίας καὶ τὰ ἀντιμαχόμενα συμφέροντα τῶν λαῶν τοῦ Αἴμου προεμήνυαν γενικὴν ἀνάφλεξιν τῶν Βαλκανίων, ὅπως καὶ ἐγινε. Καὶ γιὰ νὰ κατανοήσουμε καλύτερα τὴν γενικὴν διάλυσιν τοῦ κράτους, εἶναι χαρακτηριστικὸν τὸ ἀκόλουθον ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν: «Ἡ Ἐταιρεία ὄχι μόνο τὴν ἐνεχείρησε ἐπὶ ἀποδείξει στὸν ὑπασπιστὴ τοῦ βασιλέως Παπαδιαμαντόπουλο, ἀλλὰ καὶ παράλληλα στάλθηκε προσωπικὴ στὸν Γεώργιο γνωστοποίησι, ὅτι τὸ ὑπόμνημα δόθηκε συ-

στημένο στὸν ὑπασπιστή του» (τόμος ΙΔ', σελ. 93). Λέν ὑπῆρχε δηλαδή ἐμπιστοσύνη, ὅτι ὁ ὑπασπιστής τοῦ βασιλέως (τὸ πλέον ἐμπιστόν του πρόσωπον) θὰ τοῦ παρέδιδε συστημένη ἐπιστολή.

Ἡ τραγικὴ κατάστασις τοῦ στρατοῦ (δὲς περισσότερα γιὰ τὸν στρατὸν καὶ τὴν Ἑθνικὴν Ἐταιρείαν στὸ ἄρθρο «100 χρόνια πρὶν», «Δαυλός», τεῦχος 185, Μάιος 1997, σελ. 11411) δὲν ἦταν ἡ μόνη αἰτία τῆς συντριβῆς του οὔτε καὶ ἡ κυρία. Σὲ ἀνάλογην κατάστασιν εὐρίσκετο καὶ ὁ τουρκικὸς στρατός, παρ' ὅλον πὺν τὴν ἐγκύμνασιν του καὶ τὴν διοίκησιν μονάδων του εἶχαν ἀναλάβει Γερμανοὶ ἀξιωματικοί. Ὁ διάδοχος τοῦ δαυαρικοῦ θρόνου Ροῦπρεχτ, πὺν περιώδευσε τὸ 1894 στὴν Τουρκίαν καὶ ἔγραψε βιβλίου μὲ τίς ταξιδιωτικὰς τοῖ ἀναμνήσεις, χλευάζει τὴν ἐτοιμότητα τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Ὁ μεταφραστὴς ἀποσπασμάτων τοῦ βιβλίου τοῦ Ροῦπρεχτ Πολ. Ἐνεπεκίδης γράφει στὸ εἰσαγωγικόν του σημείωμα: «*Διερωτᾶται κανεῖς, διαβάζοντας τὴν κριτικὴν τοῦ Γερμανοῦ στρατιωτικοῦ, γιὰ τὴν ἑλλιπῆ, κάποτε κωμικὴ, ἐκπαίδευσιν τῶν Τούρκων ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν τοῦ '97, πῶς κατόρθωσαν νὰ νικήσουν ἕναν στρατὸ –τὸν ἑλληνικόν–, πὺν ἦταν μὲν ὀλιγάριθμος συγκριτικὰ πρὸς τὸν ἐχθρικόν, ἀλλὰ σὰν ἀνθρώπινο ὕλικόν καὶ σὰν στρατιωτικὴ ἐκπαίδευσιν καὶ ὁργάνωσιν ἀσφαλῶς ἀνώτερος*». («Ἱστορία Εἰκονογραφημένη», τεῦχος 307, Ἰανουάριος 1994, σελ. 22). Χωρὶς νὰ συμμεριζώμεθα τὴν κρίσιν τοῦ Ἐνεπεκίδη γιὰ τὸ ἀξιόμαχον τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, δεχόμεθα, ὅτι ἡ ὑπεροχὴ, πλὴν τῆς ἀριθμητικῆς, τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ δὲν ἦταν τέτοια, πὺν νὰ δικαιολογῇ τὸ μέγεθος τῆς καταρρέουσας. Ἐξ ἄλλου, ὅπου ὁ ἑλληνικὸς στρατός ἔδωσε μάχην (Δελέρια, Βελεστίνο), δὲν ἠττήθηκε. Μάλιστα στὸ μέτωπον τῆς Ἡπείρου κατάρθωσε νὰ κρατήσῃ μέρος τοῦ ἐχθρικοῦ ἐδάφους, πὺν ἠναγκάσθῃ νὰ παραδῶσῃ μὲ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἀνακωχῆς.

Τὰ οὐσιαστικὰ αἰτία τῆς ἥττας τοῦ 1897 πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν στὸ ἐσωτερικόν τῆς Ἑλλάδος. Τρεῖς ἀξιωματικοὶ ἔπαιξαν σπουδαῖον ρόλον στὴν κατάρρευσιν τοῦ θεσσαλικοῦ μετώπου: Ὁ Μαυρομιχάλης, ὁ Μαστραπᾶς καὶ ὁ Μακρῆς, πὺν, ἀπ' ὅ,τι συνάγεται, μετέβησαν στὸ μέτωπον μὲ σκοπὸν νὰ ὑποχωρήσουν. Ἀνεφερθήκαμε στὸ περιεργὸν τηλεγράφημα τοῦ Μαυρομιχάλη· γιὰ τοὺς ἄλλους δύο γράφεται στὴν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν: «*Ἔτσι, ἀφοῦ καὶ ὁ Μακρῆς καὶ ὁ Μαστραπᾶς ἀδράνησαν ὁλόκληρην τὴν μέραν, καὶ ἔχοντας πλέον τὴν ἀφορμὴν πὺν ζητοῦσαν, ἐφάρμοσαν τὴν προσχεδιασμένην ὑποχώρησίν τοις, γιὰ τὴν ὁποία εἰδοποιήθηκε σχετικὰ καὶ τὸ Ἀρχηγεῖον, ὡς ἑξῆς: "Μετά τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Μαυρομιχάλη διοικουμένου δεξιοῦ τὸ στράτευμά μου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σταθῇ ἐδῶ, διότι ὑπόκειται εἰς κύκλωσιν, συνεπῶς διέταξα νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς Λάρισαν*» (τόμος ΙΔ', σελ. 137). Μὲ ἄλλα λόγια τὸ ψευδὲς τηλεγράφημα τοῦ Μαυρομιχάλη παρέσχε δικαιολογίαν στοὺς Μακρῆ καὶ Μαστραπᾶ νὰ ὑποχωρήσουν –καὶ ἴσως γι' αὐτὸ νὰ ἐστάλῃ. Ὁ δὲ Μαυρομιχάλης ἐκτὸς ἀπὸ τὸ τηλεγράφημα ἔστειλε στὸν διάδοχον Κωνσταντῖνον καὶ ὑπόμνημα, ὅπου ὑπεδείκνυε τὴν ἄτακτὴν φυγὴν τοῦ στρατοῦ. Καὶ ὅμως, διαβάζοντας κάποιος μὲ προσοχὴ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν συνοριακῶν ἐπεισοδίων στὸ πέρασμα τῆς Μελούνας, θὰ διαπιστώσῃ, ὅτι οἱ ἑλληνικὲς δυνάμεις δὲν ἠττήθησαν κατὰ κράτος, ἀλλὰ εἶχαν σημαντικὰς ἐπιτυχίας, πὺν ἐπέρασσαν ἀνεκμετάλλετες· τὸ πιθανώτερον ἀπὸ προδοσία. Ἀλλὰ μήπως ἡ κυβερνήσις Ράλλη ἦταν διατεθειμένη νὰ ἐξοπλίσῃ καὶ νὰ προωθήσῃ δυνάμεις στὸ μέτωπον, γιὰ νὰ τὸ περισώσῃ ἀπὸ τὴν κατάρρευσιν; Σὲ ἄρθρο του γιὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897

ὁ Ἰωσήφ Κασσεσιὰν γράφει: «*Ἡ βαρυνόμενη μὲ ἓνα φαῦλο, δημοκοπικὸ παρελθόν, ὡς ἀντιπολίτευση, κυβέρνηση Ράλλη, δὲν ὑπῆρξε ιδιαίτερα ἐπιτυχὴς ὡς κυβέρνησις. Ἐνῶ οἱ ἔνοπλες δυνάμεις τοῦ ἔθνους ἐτοιμάζονταν νὰ δώσουν τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα ἐπὶ ἐλληνικοῦ ἐδάφους ἡ κυβέρνηση δὲν ἦταν σὲ θέση καὶ νὰ ἐξοπλίσει καὶ νὰ προωθήσει ἐγκαίρως στὸ μέτωπο τοὺς ἐθελοντὲς καὶ τοὺς ἐφέδρους, ποὺ εἶχαν ἀνταποκριθεῖ στὸ κάλεσμα τοῦ ἀγῶνα*». Καὶ συμπληρώνει πιὸ κάτω: «*Μάλιστα ὁ Γάλλος ἐθελοντὴς Λαμί τὸ θεωρεῖ ὡς σκόπιμη πολιτικὴ τῆς κυβένησης*». («*Ἱστορία Εἰκονογραφημένη*», τεύχος 345, Μάρτιος 1997, σελ. 20). "Αν σ' αὐτὰ προσθέσουμε καὶ τὴν διάστασιν γιὰ τὶς ἐπιχειρήσεις μεταξὺ Κωνσταντίνου καὶ ὑπουργοῦ Στρατιωτικῶν Τσαμαδοῦ, τὸ σκηνικὸ τῆς ἡττας στὴν Θεσσαλίαν συμπληροῦται. Ἄλλωστε ὁ Τοῦρκος ἀρχιστράτηγος Ἐτέμ πασᾶς εἶναι κατηγορηματικὸς: «*Οἱ Ἕλληνες ἡττήθησαν, χωρὶς νὰ πολεμήσουν*» (ἀπὸ δήλωσίν του σὲ γερμανικὴν ἐφημερίδα). Ὀλιγώτερον δὲ δὲν συνέβαλαν στὴν ἡττα ἡ ἄρνησις τῶν νέων τῶν καλῶν οἰκογενειῶν νὰ στρατευθοῦν (σὲ 50.000 ὑπολογίζονται οἱ ἀπαλλαγέντες) καὶ ἡ ἀδράνεια τοῦ Κωνσταντίνου, ποῦ, ἐνῶ τὸ μέτωπον κατέρρεε, αὐτὸς διεσκέδαζε μὲ τὶς Ἀγγλίδες ἐθελόντριες νοσοκόμες.

"Αν ὅμως στὸν στρατὸν συνέβαιναν αὐτά, στὸ ναυτικόν, ποῦ ἡ ἐλληνικὴ ὑπεροχὴ ἦταν σαφής, τὰ πράγματα ἦταν χειρότερα. Ὁ Μίλλερ στὸ προαναφερθὲν ἔργον του γράφει: «*Ὁ ἐλληνικὸς στόλος, ὅστις ἦτο ὑπέρτερος τοῦ τουρκικοῦ καὶ ἐφ' ὃν ἐστηρίζοντο μεγάλοι ἐλπίδες, οὐδὲν κατώρθωσε πλὴν τοῦ ἀνωφελοῦς βομβαρδισμοῦ τῆς Πρεβέζης, τῆς συλλήψεως φορτίου ὀσπρίων ἐν τοῖς Ἀγίοις Σάραντα, ὧν τινὰ τουρκικὰ κτίρια ὁμοίως ἐβομβαρδίσθησαν, καὶ τῆς ζωγρήσεως (αἰχμαλωτίσεως) φιλοτούρκου τινὸς μέλους τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοβουλίου*». Αὐτὴ ἡ μικρὴ δραστηριότης τοῦ ναυτικοῦ ἐξεδηλώθη μόνον στὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Γιὰ τὸ τμήμα τοῦ στόλου, ποῦ ἔπρεπε νὰ δράσῃ στὸ Αἰγαῖον (Ἀνατολικὴ Μοῖρα), τὰ πράγματα ἐξελίχθησαν χειρότερα ἀπὸ τὸ θεσσαλικόν μέτωπον. "Οχι μόνον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου δὲν εἶχε συμμετοχὴν, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον «ἐξηφανίσθη», ὥστε νὰ καθίσταται ἀδύνατος ὁ σχεδιασμὸς κοινῆς δράσεως στρατοῦ καὶ ναυτικοῦ. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Νικ. Λεβίδης ἡγνώνει τὴν θέσιν τοῦ στόλου. Ὁ Δ. Βικέλας ἔχει διασώσει τὴν φράσιν τοῦ Λεβίδη, ὅτι ἦταν διατεθειμένος νὰ καταυάλῃ ἀμοιῶν 10.000 δραχμῶν σὲ ὅποιον τὸν πληροφοροῦσε, ποῦ εὕρισκετο ὁ στόλος. Τὴν θέσιν τοῦ στόλου (ἐναυλοχοῦσε στὴν Σκιάθον ἀδρανής, ἐνῶ ἡ Λάρισα εἶχε περιέλθει στοὺς Τούρκους καὶ τὸ μέτωπον κατέρρεε) ἐπληροφορήθη κατὰ δραματικὸν τρόπον ἀπὸ τηλεγράφημα τοῦ σημαιοφόρου Κόκκορη, ποῦ ἔστειλε ἀπὸ τὴν Σκιάθον, καὶ σ' αὐτὸ κατήγγελλε τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στόλου γιὰ προδοσίαν. Ὁ δὲ Λεβίδης, ποῦ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του, ἀναφέρει μεταξὺ ἄλλων σ' αὐτὴν: «*Γνωμαὶ ὑπ' ἐμοῦ προταθεῖσαι δὲν εἰσηκούσθησαν, δὲν εἰσακούονται, οὔτε εἰσακουσθήσονται. Διαταγαί μου δὲν ἐκτελοῦνται ὑπὸ ἐνίων ἀναμενόντων τὴν ἄλλοθεν ἔγκρισιν*». Μὲ τὴν «ἄλλοθεν ἔγκρισιν» ὁ Λεβίδης σαφῶς ὑπονοεῖ τ' ἀνάκτορα. Τὶς δὲ βολές του ἐναντίον τῶν ἀνακτόρων ἐπαναλαμβάνει εὐθέως σ' ἐπιστολὴν του, ποῦ ἐδημοσιεύθη στὴν ἐφημερίδα «Ἀκρόπολις» στίς 2 Μαΐου 1897, σχετικὴ μὲ τὰ γεγονότα στὸ ναυτικόν.

Πολιτικοὶ καὶ ἀνάκτορα, γιὰ νὰ καλύψουν τὶς δικές τους εὐθύνες, τὶς μετέθεσαν στίς «πλάτες» τῆς Ἐθνικῆς Ἑταιρείας. Τὴν ἡττα τοῦ πολέμου ἠκολούθησε ὁ Διεθνὴς Οἰκονομικὸς Ἐλεγχος καὶ νέος δανεισμὸς, ποῦ ἐφαλκίδευσε ἀκόμη περισσότερον τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν.

Ἡ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

JAMES A. MICHENER, *Διάστημα και Ὅσμες*

Τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ James A. Michener ἔχει γίνεαι καὶ μεγάλη τηλεοπτικὴ ἐπιτυχία μὲ τίτλον «*Διάστημα*» («*Space*»). Ὁ συγγραφέας ἀποδίδοντας τὰ πράγματα μὲ τὸ δικό του πνεῦμα ἄφησε ἐντελῶς ἀτόφιο, χωρὶς νὰ τὸ βάξῃ ὁ νοῦς του (ὅπως κάποια κυρία, ποὺ κάθετα ἀπρόσεχτη καὶ «ἀποκαλύπτει»), τὸ πῶς ἀντιμετωπίζουν κάποιοι τὰ πράγματα ἔξω ἐντελῶς «τῆς ἡμετέρας παιδείας».

Οὔτε λίγο οὔτε πολὺ συζητᾷ γιὰ τὸ Διάστημα ἀναφέροντας .. τὴν Μεσοποταμία, τὴν Ἰουδαία, τὴν Ἀσσυρία καὶ τὸ Στόουνχετζ, ὅπως καὶ τὶς Θῆβες τῆς Αἰγύπτου καὶ τὸ Ματσού Πικτσού, ὡς καὶ τὰ «ἀρχαῖα» πανεπιστήμια τῆς Μολόνας καὶ τῆς Ὁξφόρδης. Κύτταξα, μήπως βρῶ τίποτε ἀρχαῖον Ἑλληνικόν, ἀλλὰ πούθενά. Κατάλαβα: ὁμετέτα χωρὶς αὐτό. Στὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος μὲ φορτικότητα προβαλλόταν συνεχῶς ἡ ...*Βίβλος*. Δηλαδή ὁ Θαλῆς, ὁ Δημόκριτος, ὁ Ἡράκλειτος, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Πλάτων, οἱ Ἐπικούρειοι, οἱ Πυθαγόρειοι, ὁ Ἀρίσταρχος κ.λπ. τί ἔκαναν; Εἶναι γνωστὸ στὴν σκεπτόμενη καὶ μορφωμένη ἀνθρωπότητα, ὅτι ἡ κοσμολογία πέρασε ἀπ' αὐτοὺς σὲ τέτοιο ἐπίπεδο ὀντολογικῆς τοποθέτησης, ὥστε ἡ ἐκπροσώπηση τοῦ ὑπαρξιακοῦ στοῦ Σύμπαν νὰ φέρῃ τὴν σφραγίδα τους. Φυσικὰ τὸ μετὰ τὴν ἀρχαιότητα διάδοχον σύστημα, ἃς τὸ ποῦμε ἔτσι, μὴ ἔχοντας τὴν δύναμιν, καταπάτησε, ἀντέστρεψε καὶ ὑποβάθμισε αὐτὰ ποὺ οἱ καταξιωμένοι αὐτοὶ ἐγκέφαλοι εἶχαν συλλάβει. Μεταπράτες λοιπόν...

Πολύπλευρη ἐπίδρασις τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας στὴν Σικελικὴ Ποιητικὴ Σχολὴ τοῦ Παλέρμου

Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Μεσαίωνα στὴν πόλιν τοῦ Παλέρμου (Πανόρμου), ἡ ὁποία ἀποτελοῦσε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου Φρειδερίκου τοῦ II, καθὼς καὶ σ' ὅλη τὴν περιοχὴ τῆς Νοτίου Ἰταλίας (Μεγάλῃ Ἑλλάδι) ἤκμαζε μία ἀπὸ τὶς τρεῖς ποιητικὰς σχολάς, ποὺ ἀνθοῦσαν τότε σ' ὅλη τὴν Εὐρώπην καὶ ποὺ ἡ μία ἐπηρέαζε τὴν ἄλλη. Ἡ μία ὁρισκόταν στὸν Ὑθροῦντα (Ὁτραντο) καὶ ὑπέκειτο καὶ αὐτὴ στὴν αὐτὴν τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου τοῦ II, ἀλλὰ ἡ σχολὴ αὕτη (εἶχε τὴν ἑδρὰ της στὸ Μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῶν Κασσούλων) χρησιμοποιοῦσε τὴν τοπικὴν γλῶσσαν τοῦ Σαλέντου, τὴν ἑλληνικὴν. Μέσα στὸ μοναστήριον ὑπῆρχαν στὴν διάθεσιν τῶν ποιητῶν τὰ πολὺτιμα κείμενα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, τὰ ὁποῖα κυκλοφοροῦσαν σὲ μεταφράσεις στὴν λατινικὴν ἢ στὸ πρωτότυπον ἑλληνικὸν κείμενον ἀπὸ τὴν αὐτὴν τοῦ Φρειδερίκου τοῦ II. Στὸ Παλέρμον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην συνέρρεαν πολλοὶ μορφωμέ-

Παρουσιάζει όμως το βιβλίο και ανάγλυφο το «μοντέλο» της σημερινής 'Αμερικής με το ράγκμπυ, τους Τεξανούς συντηρητικούς, το χρήμα, τα πανεπιστήμια και κολλέγια, την άπανταχού προπαγάνδα και καταπίεση ενός πνεύματος, που σκότωσε τους Κέννεντι, και όλα αυτά του αμερικανικού όνειρου κ.λπ. Κάτι δηλαδή παρόμοιο, αλλά με άλλα λόγια, του 'Ανατολικού μπλόκ...

Τήν όλη εικόνα έρχεται να ολοκληρώσει το διαστημικό πρόγραμμα: πύραυλοι, αστροναύτες, εγκαταστάσεις στημένες από Γερμανούς έπιστήμονες του Χίτλερ, πιλότοι της Κορέας και του Βιετνάμ, ως και ανταγωνίστριες εταιρείες κατασκευής (συνήθως) πολεμικού υλικού. Καλοκουρεμένοι πιλότοι αερομαχιών και βομβαρδισμού αμάχων χωρίς ίχνος μόρφωσης θέλαμε να ξέρουμε, που ωδήγησαν τα διαστημόπλοια, ή μάλλον που πήγαν τα άπανταχού εκτοξευθέντα αντικείμενα στο Διάστημα από τους μὲν και τους δέ, Ρώσους και 'Αμερικανούς. Στρατολογημένοι έπιστήμονες μεταξύ άγνοιας και ύποταξης έφθασαν σὲ θαύματα αποθαυματοποιημένα, αγορασθέντες. Τὸ μέγα πρόβλημα: μὴν βρεθῇ ζωὴ –και τί θὰ γίνῃ με τὴν *Βίβλο*... Κι ἔτσι τὸ διαστημικὸ πρόγραμμα, ὅσο διαρκῶσε ὁ ανταγωνισμὸς τοῦ πολέμου τῶν ἄστρον τῶν δύο «μπλόκ», «δούλευε», γιὰ νὰ πέσει τόσο χαμηλά σήμερα, ἀποδεικνύοντας ὅτι οὔτε ὄντολογικὲς ἀνησυχίες ὑπῆρχαν. οὔτε οἱ έπιστημονικὲς ἀνακαλύψεις εἶχαν ἐρευνητικὸς σκοποὺς παρὰ μόνον τὸ χρήμα και τὸν πόλεμο. "Ένας καινούργιος μεσαίωνας δηλαδή με τὰ πιὸ σύγχρονα μέσα.

Πῶς θὰ φθάσουμε στὸ Σύμπαν; Ἀκόμα ὁ Λημόκριτος δὲν ξεπεράστηκε με τὴν ἐξίσωση τοῦ Ἀϊνστάιν, γιατί, ἀπολλώνιος αὐτός, στέκει ὑπαρξιακά και ὄχι βαλσαμωμένος μέσα σὲ ἰσότοπα ραδιενεργά. Οἱ κοσμολόγοι Ὀρφικοὶ και οἱ Ἴωνες φιλόσοφοι μαζί με τοὺς Ἐπικούρειους και Πυθαγόρειους συνεχῶς ἐπαληθεύονται ἀπὸ τὸ πανίσχυρο διαστημικὸ τηλεσκόπιο HABL ὡς πρὸς τίς θεωρίες τους

νοι ἄνθρωποι ("Αραβες, Γάλλοι, Ἕλληνες φυγάδες ἀπ' τὸ Βυζάντιο, Σικελοὶ και νοτιο-Ἰταλοὶ ποιητές), με σκοπὸ νὰ ανταλλάξουν ποιητικὲς, έπιστημονικὲς και λογοτεχνικὲς γνώσεις, ἀλλὰ και νὰ γράφουν και νὰ συνθέσουν νέα ποιητικά κείμενα καθὼς και φιλοσοφικά ἔργα με τὴν οἰκονομικὴ ἐπιχορήγηση τοῦ Φρειδερίκου τοῦ II, πὺν εἶχε πετύχει νὰ συγκροτήσῃ ἓνα κράτος και μία δημόσια διοίκηση, πὺν ἀποτελοῦσαν πρότυπο γιὰ ὅλη τὴν Εὐρώπη τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Στὴν ἄρτια ὀργάνωση ἑνὸς κράτους με αὐτόνομη κεντρικὴ δημόσια διοίκηση συνέβαλε και ἡ ἀνάπτυξη μιᾶς ἐνιαίας ποιητικῆς σχολῆς (Σικελικῆς), ἡ ὁποία ὁμως χρησιμοποιεῖ ὡς κύριο μέσον ἔκφρασης τὴν «Σικελικὴ ἐπιφανὴ διάλεκτο» («*Siciliano Illustre*, ὅπως τὴν ὀνομάζει ὁ Δάντης Ἰλιγκιέρι), ἡ ὁποία ἀντλεῖ τὰ θέματά της ἀπὸ τὸν ἔρωτα, τὴν πλατωνικὴ φιλοσοφία καθὼς και τὴν πλατωνικὴ ἀντίληψη γιὰ τὸν ἔρωτα.

Φυσικά οἱ Σικελοὶ ποιητὲς κληρονομοῦν και τὸν τρόπο πὺν οἱ Προθηγκιανοὶ ποιητὲς ὑμνοῦν τὴν γυναῖκα και τὸν ἔρωτα, ἀλλὰ μονάχῃ ὅσον ἀφορᾷ στὴν θεματολογία τους, τὴν μετρικὴ και τὸ ὕφος (τὴν γυναῖκα, πὺν ὁ ἄνδρας

για τὸ Σύμπαν. Τί μᾶς ἐπιφυλάσσει ἡ Φύση, ἀκόμα δὲν γνωρίζουμε. Ποιά νὰ εἶναι τὰ περιθώριά μας στὸ Σύμπαν, ὥστε ἡ ὄντολογικὴ καὶ ἡ διολογικὴ μας θέση σὲ σχέση πάντα μὲ τὴν Φύση νὰ μᾶς φέρουν κάπου μέσα σ' αὐτό, ποὺ ξετυλίγεται γύρω μας; Ἡ κατασκευὴ μας σὰν μέρους τοῦ Σύμπαντος μᾶς φθάνει ἐκεῖ, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ βάλλῃ ὁ νοῦς μας· καὶ ὁ νοῦς μας πρέπει νὰ φθάνη ὡς ἐκεῖ ποὺ τάχθηκε καὶ νὰ μὴν ζῇ μὲ πλάνες ἐσκεμμένες. Ποιά θεώρηση τοῦ Σύμπαντος κρύβεται πίσω ἀπὸ τὴν μεγάλη Τέχνη; Σκεφτήκαμε ποτέ: τὸ τρομερὸ (ἀπὸ μεγαλωσύνη) ἑνὸς κορυφαίου καλλιτεχνήματος τί ἀπόληξη ὑπαρξιακῆ τῶν συμπαντικῶν δομῶν μπορεῖ νὰ εἶναι; Ἄλλος ἓνας τρόπος νὰ φθάσωμε ἀπὸ ἑκεῖ ποῦ ρεχεται... Μεγάλῃ Τέχνῃ (ποὺ ἐνοχλεῖ τοὺς μοντέρνους) καὶ Διάστημα. Μήπως φθάσουν καμμιά φορὰ οἱ ἀστρωναῦτες κάπου μακριὰ καὶ ποῦν: «Μᾶς συγχωρεῖτε, ξεχάσαμε νὰ πάρωμε τὴν ψυχὴ μας· θὰ γυρίσωμε πίσω ἢ θὰ μᾶς τὴν στείλετε;» Κι ὅμως: Ἐρευνητὲς ἐπιστήμονες γεμάτοι ποίηση καὶ φιλοσοφία θὰ ψάχνουν κάποτε ἐκστατικοὺ ἐκεῖ ποῦ τὸ «μέσα» τοὺς τοὺς θέλγει κι ὄχι ὅπου ἐμπορικὲς συμφωνίες κακεντρεχῶν μεσαζόντων τολμοῦν νὰ ἀπλώνουν τὰ ἀπαράδεκτα χέρια τους. Ἡ διεθνὴς «κομπίνα» ξεκινώντας ἀπὸ πολεμικοὺς καὶ ἰδεολογικοὺς ἀνταγωνισμοὺς, τοὺς ὁποίους ἐπέβαλε ἓνα καὶ μόνο παγκόσμιον σύστημα οἰκονομικῶν, κατηλεύεται συνεχῶς καὶ ἀποδυναμώνει ὅ,τι ὑπέροχον ὑπάρχει στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, τίς συμπαντικὲς ἀνταντακλάσεις στὸ ὄντολογικὸ μας κάτοπτρο. Ἄς ἀφήσωμε λοιπὸν τὴν *Βίβλο* κι ἄς πλημμυρίσῃ ἡ ἀνθρωπότης ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες, ὅπου τὰ λουλούδια τους θὰ σθῇσουν τὴν δυσσομία. Εὐρύτης, φῶς! Ἄς σοδαρευθοῦμε: Γιὰ ἄλλῃ μιὰ φορὰ ὁ Ἰκαρος μὲ τίς ἐπικίνδυνες μεταφυσικὲς του φτεροῦγες κινδυνεύει νὰ πέσῃ στὸ πέλαγος τοῦ χρόματος...

Ἕλλην

εἶναι «ὑπήκοος» καὶ «δοῦλος» της, τὴν ὁποία ὀφείλει νὰ ὑπηρετῇ, ὅπως ὁ ὑπήκοος ἑνὸς κράτους ὑπηρετεῖ τὸν βασιλιᾶ ἢ τὸν αὐτοκράτορα). Ὁσον ἀφορᾷ στὴν μετρικὴ, στὴν ἀρχὴ χρησιμοποιοῦν τὸ «Cansò» τῶν Προδηγκιανῶν ποιητῶν καὶ ἀλλάζουν τὴν σημασίαν κάποιων λέξεων, προσαρμόζοντάς τις στὶς δικές τους ἀνάγκες, ἀλλάζοντας τὸ μετρικὸ σχῆμα ἀπὸ ἀπλὸ σὲ σύνθετο καὶ τὸ ὕψος ἀπὸ μερικὸ καὶ ἐξειδικευμένον σὲ γενικόν.

Ὁ Giacomo da Lentini, Σικελὸς ποιητὴς, εἶναι ὁ ἐφευρέτης τοῦ σονέττου (δεκατετράστιχον), ἑνὸς μετρικοῦ εἶδους, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιοῦται, γιὰ νὰ δοθοῦν μὲ ποιητικὸν τρόπο ἰδέες φιλοσοφικῆς. Τὸ σονέττο ἐπίσης θὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ ἀπὸ πολλοὺς νεο-Ἕλληνες ποιητὲς (Σολωμός, Μαβίλης, Κάλδος, Ποιητικὴ Σχολὴ τοῦ Φλαγγινιανοῦ Ἑλληνομουσείου: «Ἀνθὴ Εὐλαθείας»). Φυσικὰ πρόκειται γιὰ ἓνα μετρικὸν σχῆμα, ποὺ δηλώνει τὴν φυσικὴ ἀκολουθία καὶ ῥοὴν τοῦ ποιητικοῦ λόγου, ποὺ ἐκφράζεται μὲ σύμβολα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου ὡς ἑξῆς:

π. ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΣΚΟΡΔΑΣ, *Ὁ Γάμος τῶν Κληρικῶν*

Τὸ παρὸν πόνημα ἐδημοσιεύθη γιὰ πρώτη φορά τὸ 1959 μὲ ψευδώνυμο λόγῳ τῶν συνθηκῶν, ποὺ ἐπικρατοῦσαν καὶ δυστυχῶς ἐν πολλοῖς ἐξακολουθοῦν νὰ ἐπικρατοῦν στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας. Σήμερα ἐκδίδεται γιὰ δεύτερη φορά.

Ὁ λόγιος κληρικός, τ. λυκειαρχῆς καὶ συγγραφέας, ρηξικέλευθος ὅπως πάντα, πραγματεύεται τὸ θέμα ἀπὸ ἱστορικῆς, κοινωνικῆς καὶ ἐκκλησιολογικῆς πλευρᾶς καὶ στὰ δύο μέρη του. Τὸ πρῶτο ἀφορᾷ στὸν θεσμὸ τῆς ἀγαμίας τῶν Ἐπισκόπων, ἐνῷ τὸ δεύτερο στὸ ζήτημα τοῦ δευτέρου γάμου τῶν ἐν χρεῖα κληρικῶν. Κάνοντας ὀρθὴ χρῆση τῶν ἐπιχειρημάτων καὶ τῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας ὁ συγγραφέας ἐξαιρεῖ τὸ ἰδεῶδες ἐνὸς ἰσορροπημένου γάμου συνδυάζοντάς το μὲ τὴν ζωὴ καὶ τὴν ἀποστολὴ τῶν κληρικῶν. Μὲ τὶς ἱστορικὲς μαρτυρίες, ποὺ παραθέτει, ἀποφαίνεται, ὅτι, κατὰ πρῶτον, ἡ ἀγαμία τῶν ἐπισκόπων ὀφείλεται σὲ ἐπιδράσεις καὶ παράγοντες, ποὺ δὲν ἔχουν νὰ κάνουν τόσο μὲ ἐνδοεκκλησιαστικὲς παραμέτρους ἀλλὰ ἀφ' ἐνὸς μὲ ξένες ἐπιδράσεις καὶ οἰκονομικοὺς (!) λόγους καὶ ἀφ' ἑτέρου μὲ τὴν ἄτεγκτη (ψευδο)ἠθικολογία διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν (Κλήμης, Τερτυλλιανός, Θωμᾶς Ἀκινάτης κ.ἄ.). Κατὰ δεύτερον, τὸ θέμα τοῦ δευτέρου γάμου τῶν κληρικῶν ἐξετάζεται μὲ ἰδιαίτερη ἔμφαση στὴν κοινωνικὴ πλευρὰ του. Κι ἐδῶ ἀποδεικνύεται, ὅτι τὰ κανονικὰ καὶ δογματικὰ κωλύματα εἶναι ἀνύπαρκτα. Ἡ διενέργεια δευτέρου γάμου δυστυχῶς προσκρούει κυρίως στὴν μὴ ὑπαρξὴ ἰδιαίτερης εὐαισθησίας ἀπὸ τὴν ἐπίσημη ἐκκλησία, ὁπότε τὸ ζήτημα παραμένει «ἀνοικτό».

Συμπερασματικὰ τὸ βιβλίο τοῦ π. Ε. Σκορδά ἀποτελεῖ ἓνα ἐνδιαφέρον ἀνά-

AB	AB	AB	CDC	CDC	→	8+6=14
			ΓΔΓ	ΓΔΓ		
AB	AB	AB	CDC	CDC	→	8+6
			ΓΔΓ	ΓΔΓ		
AB	AB	AB	CDE	CDE	→	8+6
			ΓΔΕ	ΓΔΕ		

Ἄλλὰ πῶς ἐξηγεῖται τὸ «σχῆμα» αὐτό; Πρόκειται γιὰ μέτρο, ποὺ στηρίζεται στὶς ἀρχὲς τῆς φιλοσοφίας τῶν Πυθαγορείων, οἱ ὁποῖες στὴν ἀυλὴ τοῦ Φρειδερίκου II εἶχαν μεγάλη ἀπήχηση. Εἶναι πράγματι ἱστορικὰ ἀποδεδειγμένο, ὅτι ὁ Leonardo Fibonacci, μαθηματικός, ἐκεῖ στὸ Παλέρμο καλλιέργησε τὴν Εὐκλείδειο Γεωμετρίαν καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ Ἑρμῆ τοῦ Τρισεμέγιστου («Ἀλμαγέστη»), τὶς ὁποῖες γνώριζε ἀπὸ ἐλληνικὲς, λατινικὲς καὶ ἀραβικὲς πηγές, καθὼς καὶ μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Μιχαὴλ Σκώτον, τοῦ ἀστρονόμου, ὁ ὁποῖος βασίστηκε πάντῃ στὴν Πτολεμαϊκὴ Ἀστρονομία καὶ ἀνεξήτησε τὴν δόση τῶν πλανητικῶν σχημάτων καὶ τῆς μορφῆς τοῦ σύμπαντος.

γνωσμα τόσο για τὸν καθένα ὅσο κυρίως για τοὺς λαμβάνοντες τὶς ἀποφάσεις στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι μία σοβαρὴ εἰσήγηση γιὰ τὴν βελτίωση τόσο τῶν ἐνδοεκκλησιαστικῶν σχέσεων ὅσο καὶ τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ κόσμου.

Μάριος Μαρμανέας

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΛΕΚΚΑΣ, Ἡ Ἐθνικιστικὴ Ἱδεολογία

Ἡ σύγχρονη ἰδεολογία τῶν λαῶν –ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἀντιλαμβάνονται οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι τὴν πραγματικότητα καὶ τοὺς ὅρους τῆς ὑπαρξῆς τους– προσδιορίζεται σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὶς ἀντίστοιχες ἐθνικιστικὲς ἰδεολογίες. Ὁ κ. Π. Λέκκας, καθηγητὴς τῆς Κοινωνιολογίας στὸ Πάντειο Πανεπιστήμιο, προσεγγίζει ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Ἱστορικῆς Κοινωνιολογίας τὶς πρωτογενεῖς ἔννοιες, οἱ ὁποῖες συνθέτουν καὶ παράγουν τὴν ἐθνικιστικὴ ἰδεολογία, πὺν ἀποτελεῖ βασικὸ συστατικὸ στοιχεῖο τῆς ἰδεολογικῆς δυναμικῆς τῶν τελευταίων αἰώνων καὶ προσδιοριστικὸ στοιχεῖο τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ. Οἱ ἔννοιες τοῦ «ἔθνους», τῆς «ἐθνικῆς ιδέας», τῆς «ἐθνικῆς ταυτότητας» καὶ τὸ περιεχόμενο, πὺν λαμβάνουν κατὰ περίπτωσιν, καθορίζουν καὶ τὴν ἐπίσημη ἰδεολογία τῆς κοινωνίας. Ἡ γλῶσσα καὶ ἡ θρησκεία ἀποτελοῦν βασικοὺς προσδιοριστικούς παράγοντες τῆς ἐθνικιστικῆς ἰδεολογίας. Ὁ βαθμὸς συμμετοχῆς τους στὴν συγκρότησή της ἐξαρτᾶται τόσο ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ τους ἀπήχησιν καὶ δυναμικὴ ὅσο καὶ ἀπὸ τὸ ἂν ὑποδεικνύουν στοιχεῖα διαφοροποιήσεως ἔναντι τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ συνήθως τοῦ γειτονικοῦ ἐθνικοῦ περιγύρου. Ἐτσι γιὰ παράδειγμα ὁ ἐλληνικὸς ἐθνικισμὸς εἶναι ἀδύνατο νὰ προτάξῃ ὡς διαφοροποιητικὸ –ἀνταγωνιστικὸ– στοιχεῖο τὴν θρη-

Φυσικὰ ἡ ἀκολουθία $AB\ AB\ AB \rightarrow \Gamma\Delta\Gamma\ \Gamma\Delta\Gamma\ \Gamma\Delta\Gamma$ εἶναι καθαρὰ βασισμένη στὴν Ἀριστοτελικὴ ἀρχὴ τῆς ἐπαγωγικῆς μεθόδου, ἐφ' ὅσον: $AB+AB+AB \rightarrow \Gamma\Delta\Gamma+\Gamma\Delta\Gamma+\Gamma\Delta\Gamma$.

Σύμφωνα μὲ τὸν μαθηματικὸ Wilhelm Pötters ἡ γραφικὴ καὶ χωρητικὴ δομὴ τοῦ σονέττου εἶναι ὑπολογισμένη μὲ πυθαγόρειους ἐλληνικοὺς ἀριθμούς (22 συλλαβὲς ἀνὰ γραμμὴ πάνω σὲ ἑπτὰ γραμμές). Εἶναι δηλαδὴ τὸ μαθηματικὸ ἀποτέλεσμα τῶν μαθηματικῶν σχέσεων, πὺν σχετίζονται μὲ τὸ $\Pi\frac{22}{7}$ τοῦ Ἀρχιμήδη, κλάσμα τὸ ὁποῖο στὸν Μεσαίωνα ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ κλειδί γιὰ τὸν ὑπολογισμὸ τοῦ μήκους τῆς περιφερείας τοῦ κύκλου. Ἄρα τὸ σονέττο μὲ μαθηματικὸ τρόπο ἐκφράζει τὴν μεταφορικὴ ιδέα τῆς κυκλικῆς κίνησεως σύμφωνα μὲ μαθηματικὲς καὶ γεωμετρικὲς ἀναλογίες, πὺν ὀφείλονται στὴν σχέση τετραγώνου καὶ περικλειομένου κύκλου ὡς ἐξῆς:

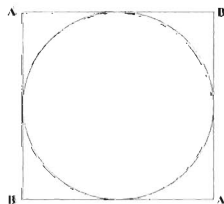
σκεία (Ὁρθοδοξία) ἔναντι τοῦ Βουλγαρικοῦ ἢ Σκοπιανοῦ ἐθνικισμοῦ, πράγμα τὸ ὁποῖο ἀσφαλῶς ἔπραξε καὶ πράττει στὴν διαφοροποίησή του –ἀντιθετική μά-
λιστα– ἀπὸ τὸν ἀντίστοιχο τουρκικό. Ἡ γλῶσσα ἀπετέλεσε βασικὸ συστατικὸ
στοιχεῖο τῆς ἐθνικιστικῆς ιδεολογίας τῶν εὐρωπαϊκῶν κυρίως λαῶν. Τέλος ὁ
ἐθνικισμὸς ὡς κατεξοχήν «*ιδεολογία μετάβασης*» ἐπιδιώκει κατὰ τὸν συγγρα-
φέα νὰ ἀπαλείψῃ τὸ χάσμα ἀνάμεσα στὴν παραδοσιακὴ καὶ στὴν σύγχρονη κοι-
νωνία μέσα ἀπὸ τὴν κατάδειξη τῆς πολιτισμικῆς συνέχειας τοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖο
εἶναι τρισυπόστατο: ἔχει σταθερὰ σημεῖα ἀναφορᾶς τόσο τὸ παρελθὸν καὶ τὸ
παρὸν ὅσο καὶ τὸ μέλλον.

Παν. Α. Κουβαλάκης

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ, Ἀπὸ τὴν Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Ποίηση

Ἡ ἐξ-ουσιαστικὴ ἄποψις ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ποίησις ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Ὅμηρο δὲν
ἀντέχει καθόλου στὴν κριτική, ἀφοῦ καὶ αὐτὰ τοῦτα τὰ ἔπη βοοῦν περὶ τοῦ ἀντι-
θέτου. Πράγματι ὑπάρχει ἓνας μεγάλος κατάλογος προ-ομηρικῶν ποιητῶν, πολ-
λοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔζησαν κατὰ τὴν περίοδο τοῦ «*πρὸ τῆς νῦν γενέσεως*» πο-
λιτισμοῦ. Τὴν παμπλαιότητά τους μαρτυροῦν τὰ ἴδια τὰ ὀνόματά τους ἢ τῶν γο-
νιῶν τους τὰ ὀνόματα: Ὁρφεὺς τοῦ Οἰάγρου καὶ τῆς Μούσας Καλλιόπης, Θά-
μυρις τοῦ Φιλάμμωνος καὶ τῆς νύμφης Ἀγριόπης, Τέραμβος τοῦ Ποσειδῶνος
καὶ τῆς νύμφης Ὁρθρυίδος, Ἀρίων τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς νύμφης Ὀγκαίας,
Χεῖρων τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Φιλύρας κ.ο.κ.

Ὁ Γιώργος Πετρόπουλος, ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἐν λόγω πονήματος, δὲν ἔχει σκοπὸ

Στὴν συνέχεια προκύπτει ἡ ἀναλογία 8:6, ἡ ὁποία συμβολίζει τὸν ἀριθμὸ τῆς
ὀκτάδας (8) ἢ *fronte* (μετώπον) καὶ τὸ 6 (σῶμα = σὺρᾶ) ἢ τὸν ἑξασύλλαβο στί-
χο. Σύμφωνα μὲ τοὺς πυθαγόρειους ὁ συνδυασμὸς 8+6 ἐκφράζει τὴν ἀρχὴ τῆς
ἀρμονίας, τὴν γεννήτρια τῆς ἀρμονικότητος.

Ἀπὸ τὰ παραπάνω ἀποδεικνύεται γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐπιρ-
ροὴ ἀκόμη καὶ στὸν Μεσαίωνα τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπο-
δεικνύεται κινητήριος ἀξονας τῆς ποιητικῆς γλώσσας καὶ τῆς δομῆς τῶν ποι-

